

P. ThDr. Eubomír Stanček, CM

**MALÁ METÓDA
A NAJPLNŠIA FORMA KÁZNE**

LUBOMÍR STANČEK
Malá metoda a najplnšia forma kázne

UNIVERZITA KOMENSKÉHO
RÍMSKOKATOLÍCKA CYRILOMETODSKÁ BOHOSLOVECKÁ FAKULTA

MALÁ METÓDA A NAJPLNŠIA FORMA KÁZNE

Doktorská práca P.ThLic. Lubomíra Stančeka, CM
pod vedením prof. ThDr. Jozefa Vrableca

Spišská Kapitula, 1994

LUBOMÍR STANČEK
Malá metoda a najplnšia forma kázne

ZOZNAM SKRATIEK

A. Skratky

- IDEM - autor je ten istý, ako v predchádzajúcej citácii
Ibid. - autor aj titul knihy je ten istý, ako v predchádzajúcej citácii
zv. - zväzok knihy
č. - číslo časopisu
atď. - ďalší autori
a pod. - a podobne

B. Značky

1. *Dokumenty Druhého vatikánskeho koncilu*

a, konštitúcie:

- LG = Vieroučná konštitúcia *Lumen gentium* o Cirkvi
DV = Vieroučná konštitúcia *Dei Verbum* o Božom zjavení
SC = Konštitúcia *Sacrosanctum Concilium* o posvätnnej liturgii
GS = Pastorálna konštitúcia *Gaudium et Spes* o Cirkvi v súčassnom svete

b, dekréty:

- CD = Dekrét *Christus Dominus* o pastorálnej službe biskupov v Cirkvi

LUBOMÍR STANČEK
Malá metóda a najplnšia forma kázne

- PO = Dekrét *Presbyterorum Ordinis* o kňazskom účinkovaní a živote
OT = Dekrét *Optatam totius* o kňazskej výchove
AA = Dekrét *Apostolicam actusotatem* o laickom apoštoláte
UR = Dekrét *Unitatis redintegratio* o ekumenizme
AG = Dekrét *Ad gentes* o misijnej činnosti Cirkvi
IM = Dekrét *Inter mirifica* o spoločenských komunikatívnych prostriedkoch

c, deklarácie:

- GE = Deklarácia *Gravissimum educationis* o kresťanskej výchove
NA = Deklarácia *Nostra aetate* o postoji Cirkvi k nekresťanským náboženstvám
AAS = *Acta Apostolicae Sedis*, Roma 1909s.

2. Diela sv. Vincenta de Paul

- K = Lettere di S. Vincenzo de'Paoli contenute in: S.VINCENT DE PAUL, Correspondance. Entretiens. Documents vol I-VII, a cura di Coste P., Paris 1920-1923;
vol. XV, a cura di Dodin A., Paris 1970; nelle citazioni usate secondo la trad. ital.: S.VINCENZO DE'PAOLI, Opera omnia. Corrispondenza vol I-XVI, Ed. Vincenz., Roma 1952-1982.
- A = Conferenze di S.Vincenzo de'Paoli ai missionari contenute in: S.VINCENT DE PAUL, Entretiens, a cura di Coste P., vol XI-XII, Paris 1923; nelle citazioni usate secondo la trad ital.: S.VINCENZO DE'PAOLI, Conferenze ai Preti della Missione, Ed. Vincenz., Roma 1959.

LUBOMÍR STANČEK
Malá metoda a najplnšia forma kázne

3. Knihy, časopisy, v sérii vydané a iné

Aten. Kapl.	-	Ateneum Kaplanskie, Wroslawek
Bibl. Kaznodz.	-	Biblioteka Kaznodziejska, Poznan
Coll. Theol.	-	Collectanea Theologica, Warszawa
GPr	-	V. SCHURR, <u>Die Gemeindepredigt</u> ,
in F.X.ARNOLD-K.RAHNER-V.SCHURR,
-L.M.WEBER-F.KLOSTERMANN, <u>Hand-
buch der Pastoraltheologie</u> , 1,
Freiburg 1970, 247-293.
HPTh	-	F.X.ARNOLD-K.RAHNER-V.SCHURR-L.M.
WEBER-F.KLOSTERMANN, <u>Handbuch
der Pastoraltheologie.Praktische
theologische der Kirche in ihrer
Gegenwart</u> , 1-5, Freiburg 1964-72.
Leb. Seel.	-	Lebendige Seelsorge
Rocz.Teol.Kan.	-	Rozniki Teologiczno-kanoniczne,
Lublin
Ruch Bibl.Liturg.	-	Ruch biblijny i liturgiczny,
Kraków
SA	-	V. SCHURR, <u>Situation und Aufgabe
der Predigt heute</u> , in Th.FILTHAUT
- J.A.JUNGSMANN, <u>Verkündigung und
Glaube</u> , Freiburg 1958, 185-208.
Stud.Theol.Vars	-	Studia Theologica Varsaviensia,
Warszawa
WH	-	V.SCHURR, <u>Wie heute predigen? Zum
Problem der Verkündigung des
Christlichen</u> , Stuttgart 1949.
WW	-	K.RAHNER-B.HÄRING, <u>Wort in Welt.
Studien zur Theologie der
Verkündigung</u> . Festgabe für Viktor
Schurr, Bergen-Enkheim bei Frank
furt/M. 1968.
Zezs. Nauk. KUL	-	Zeszyty naukowe KUL
DP	-	<u>Duchovný pastier</u> , 7, SSV, Trnava 1994.

LUBOMÍR STANČEK
Malá metoda a najplnšia forma kázne

ÚVOD

Ježišova výzva - "Ja som pravý vinič a môj Otec je vinohradník. On každú ratolesť, ktorá na mne neprináša ovocie, odrezáva, a každú, ktorá ovocie prináša, čistí, aby prinášala viac ovocia. Vy ste už čistí pre slovo, ktoré som vám povedal" (Jn 15,1-3),¹ je aktuálna a časová aj v dnešných časoch, keď sa Cirkev snaží osloviť svet. Aby mohla Cirkev plniť toto poslanie, jej povinnosťou je ustavične skúmať znamenia časov a vysvetľovať ich vo svetle evanjelia tak, aby vedela odpovedať spôsobom každej generácii primeraným na večné otázky človeka o zmysle terajšieho a budúceho života a o ich vzájomnom vzťahu.²

CIRKEV SA ZAUJÍMA O EVANJELIZÁCIU

Problém evanjelizácie zaujíma Cirkev od prvých čias. Cirkev vždy mala záujem osloviť človeka. Je na mieste, že Cirkev v dnešných časoch vovádza do praxe konštitúcie, deklarácie a dekréty Druhého vatikánskeho koncilu. Kresťan, ktorý žije v tomto modernom svete, nesmie sa oň nezaujímať a ponechať ho jeho osudu.³ V tejto práci sa môžeme užitočne zorientovať. Kňaz, ktorý chce byť dobrým kazateľom, musí mať vieru, ktorá znamená: dôverovať Božiemu slovu, prilipnúť

¹ SVÄTÉ PÍSMO, Spolok sv. Vojtecha, Trnava v CN, Bratislava 1986.

² DOKUMENTY DRUHÉHO VATIKÁNSKEHO KONCILU, Spolok sv. Vojtecha, Trnava v CN, Bratislava 1969, GS, článok 4, s. 152.

³ CSONTOS. L., Nová evanjelizácia, LÚČ, Bratislava 1992, s. 29.

LUBOMÍR STANČEK
Malá metoda a najplnšia forma kázne

k nemu a dať sa ním viesť, mať istotu o jeho účinnosti.⁴

Naša spoločnosť prechádza za posledné desaťročia prudkými zmenami. Samotná viera veriacich kresťanov je vystavená náporom vnútorných i vonkajších problémov a ohrození. V tejto situácii je potrebné znova si uvedomiť, že Cirkev musí byť ustavične evanjelizovaná a ustavične evanjelizovať. Štúdium mentality a aktivity jednotlivých spoločností, ktoré má Cirkev pred sebou a v ktorých sa musí hájiť a ktoré musí, nakoľko je to možné, evanjelizovať a obracať, pomáha znovu k lepšiemu rozvoju života Cirkvi,⁵ to je úloha dneška. Tým viac, že niektoré kultúry majú výrazne misionársky charakter, usilujú sa obrátiť na vieru každého, kto je ochotný počúvať,⁶ kde Cirkev nesmie zostať stranou. Súčasnú evanjelizáciu nestačí zameriavať iba na ohlasovanie. Je potrebné rozpracovať jej druhú, tu ťažšiu, realizačnú fázu, s ktorou Cirkev zápasí.⁷

Vidina Cirkvi ako uzatvorenej záujmovej skupiny v spoločnosti, ktorá sa stará len o záujmy a potreby svojich členov a bojuje o ne proti konkurujúcim skupinám, je pre kresťana neprijateľná,⁸ je to otvorený problém, ktorý sa musí riešiť.

KONCIL PREBUDIL EVANJELIZÁCIU

Od ukončenia Druhého vatikánskeho koncilu uplynulo už tridsať rokov a uzávery koncilových otcov dotýkajúce sa

⁴ J. VRABLEC, V službe Slova, SÚ sv. Cyrila a Metoda, Rím 1991, s. 12.

⁵ J. DOLINSKÝ, Nová evanjelizácia, LÚČ, Bratislava 1992, s. 49.

⁶ F. B. HUBERT, Ako odpovedať na kultúry, Transcius, Liptovský Mikuláš 1992, s. 5.

⁷ V. ĎURIKOVIČ, Nová evanjelizácia, LÚČ, Bratislava 1992, s. 71.

⁸ J. SOKOL, K čemu je Cirkev?, in Teologické texty, Zvon, Praha 1993, s. 114.

LUBOMÍR STANČEK
Malá metóda a najplnšia forma kázne

problému oslovenia sa plne ešte nerealizovali.⁹ Ba práve naopak príznačným javom súčasnej doby je ústup kresťanskej religiozity.¹⁰ To je oslovenie, že novou evanjelizáciou sa má dosiahnuť, aby¹¹ v našich dňoch dozrelo v Cirkvi prehôbené vedomie jej misionárskeho charakteru prostredníctvom nového zostúpenia Ducha Svätého, ktoré sa udialo s Druhým vatikánskym koncilom.¹² A zdá sa nám, že táto úloha nadobúda väčší zmysel a dolieha na nás vtedy, keď prijímame príkaz posilňovať bratov v ohlasovaní evanjelia, aby túto úlohu plnili s väčšou láskou, snahou a radosťou.¹³ Treba teda poznať a chápať svet, v ktorom žijeme: jeho očakávania, snahy a jeho neraz dramatický ráz. Niektoré výraznejšie črty dnešného sveta dajú sa vystihnúť takto: Ľudské pokolenie prežíva dnes nové obdobie svojich dejín, vyznačujúce sa prenikavými a náhlými premenami, ktoré sa postupne šíria po celom svete.¹⁴

Tieto skutočnosti sa v Cirkvi starostlivo analyzujú. Svedčí o tom celý rad jej oficiálnych dokumentov: *Gaudium et spes*,¹⁵ *Evangelii Nuntiandi*,¹⁶ *Christifideles Laici*,¹⁷

⁹ N. QUESSON, Les Entretiens du dimanche, Limoges 1991, s. 5.

¹⁰ R. FIBY, Vyváženost', postupnost' a zabezpečenost' evanjelizačného programu, in Nová evanjelizácia, LÚČ, Bratislava 1993, 85-92.

¹¹ Bundesverband der Katholischen Arbeitnehmer - Bewegung Deutschlands (Ed): Texte zur Katholischen Soziallehre. Ketteler - Verlag, Köln 1989, (7.vyd.).

¹² J. VRABLEC, Povolanie laikov do apoštolátu, I, Cyrilometodská bohoslovecká fakulta UK v Bratislave, Bratislava 1993, 10.

¹³ PAVOL VI., Evangelii nuntiandi, JAS, Zvolen 1992, článok 1, 6.

¹⁴ DOKUMENTY DRUHÉHO Vatikánskeho koncilu, *Gaudium et spes*, Spolok sv. Vojtecha, Trnava 1969, článok 4, 153.

¹⁵ Ibid.

¹⁶ PAVOL VI., Evangelii nuntiandi: Ohlasovanie Evanjelia v dnešnom svete, Slovenský ústav sv. Cyrila a Metoda, Rím 1978.

¹⁷ JAN PAVOL II., Christifideles Laici: O povolani

LUBOMÍR STANČEK
Malá metoda a najplušia forma kázne

a poslaní laikov v Cirkvi a vo svete, LÚČ, Bratislava 1990.

Redemptoris Missio,¹⁸ *Európska biskupská synoda*¹⁹ a ďalšie.

Každé obdobie v dejinách má svoje charakteristické črty, svoje kladné i záporné stránky, úskalia, cez ktoré sa ľudstvo musí predierať.²⁰ Aktuálna koncilová i pokoncilová teológia nie je plodom spontánneho klíčovania. Je skôr výsledok pracovného a výkonného postupu počas mnohých rokov v dramatických napätiach. Záujem o novú teológiu bol v katolíckom svete stimulovaný biblickou a patristickou obnovou spred niekoľkých desaťročí.²¹

EVANJELIZOVAŤ BOŽÍM SLOVOM

Keďže pastorácia je svojou podstatou cirkevná, musí byť aj pastoráciou prostredia. Netýka sa teda len ľudského vnútra, ale celého človeka; avšak celý človek je "človek vo svete". Aby bola schopná uskutočniť seba, Cirkev musí pokresťančiť srdce človeka a aj jeho prostredie. Človek nie je úplne obrátený, ak nie je obrátené jeho okolie. Toto tvrdenie sa nezakladá iba na sociologickom fakte, ktorý vyžaduje, aby sme človeka videli v jeho úplnosti, t.j. s jeho štruktúrami a jeho inštitúciami; toto tvrdenie je založené aj na teologickom základe: na fakte, že Cirkev je "sociálnym telom Krista". Skutočne, toto sociálne telo, toto telo sviatostného a viditeľného Krista môže existovať iba s podmienkou, že sa zhmotní v sociálnych štruktúrach sveta.²² Takýmto posunom dôrazu uvedieme dnešné kresťanstvo

¹⁸ IDEM, *Redemptoris Missio*, in *L. Osservatore Romano* 4/1991, 5-20. (Anglická mutácia).

¹⁹ L. LENČZ, T. LENČZ, *Sociologický výskum religiozity a reevanjelizácie Slovenska*, in *Duchovný pastier* 9 (1991).

²⁰ J. FORMÁNEK, *Problémy pastorácie vo veľkomeste*, in *Nová evanjelizácia*, Bratislava 1992, 93-98.

²¹ M. HUDAČEK, *Východiská pre teológiu v minulosti a v súčasnosti*, in *Nová evanjelizácia*, Bratislava 1993, 113-119.

²² J. VRABLEC, *Povolanie laikov do apoštolátu*, 105.

LUBOMÍR STANČEK
Malá metóda a najplušia forma kázne

do hrejivého a radostného ovzdušia apoštolských čias, v ktorých sa demonštroval a sprostredkúval Boží život v plnej miere. Za takú vieru vládlo vtedy neopísateľné nadšenie. Taká viera bolo očarujúco príťažlivá. Za takú vieru sa ochotne krvácalo a zomieralo. Takú vieru sem priniesol Ježiš. Vieru, ktorá znamená predovšetkým ponuku, príslub a dar života. Niet pochybnosti o tom, že Ježiš chce, aby aj dnešní veriaci vlastnili jeho život.²³ Navonok nie je nijako zrejmé, s kým z nás má Boh aký plán.²⁴ Toto všetko sme však schopní zisťovať len ex-post facto, keď sa vraciame do minulosti.²⁵ Jednou z nie práve najlichotivejších charakteristík dneška je úpadok medziludskej komunikácie. Väčšina autorov zaoberajúcich sa týmto problémom uznáva, že medzi najzávažnejšie príčiny patrí:

1. gigantický nástup masmédií, najmä televízie ako súčasti rodinného kruhu (kvôli komunikačnej pasivite)
2. zníženie počtu členov primárnej rodiny (kvôli nedostatku variability interindividuálnej komunikácie)
3. nadpočetné a preto formálne študentské i pracovné kolektívy počínajúc sídliskovými triedami základných škôl s 30 a viac žiakmi a končiac výrobnými halami s desiatkami i stovkami pracovníkov (kvôli nepostačujúcej skupinovej interakcii a preferovaniu individuálnych vzťahov).²⁶

V prvom rade treba evanjelizačné úsilie špecificky zamerať na mládež. V mnohých častiach sveta sa práve ona vytvára z Cirkvi. Ak bude tento trend pokračovať, v krátkom čase v týchto krajinách Cirkev zanikne. Duchovný skepticizmus a cynizmus dnešného sveta spojený s pôžitkárstvom a prílišnou voľnosťou kultúry manipulovanej masmédiami, zabraňuje mládeži

²³ Ibid. II, 12.

²⁴ M. KOŠČ, Úvodné slovo k semináru, in Psychológia a pastorácia, Bratislava 1992, 5-8.

²⁵ Ibid.

²⁶ M. ŠTEPANOVIČ, Vybrané psychologické aspekty rodinnej komunikácie in Psychológia a pastorácia, Bratislava 1992, 45.

LUBOMÍR STANČEK
Malá metoda a najplnšia forma kázne

deväťdesiatych rokov, aby dúfala v to, čo nemôže vidieť. Mali by sme ju povzbudiť a podporiť, ako najlepšie vieme, vzpružiť tvorivosť a inšpiráciu, zapojiť ju do života a misijnej práce Cirkvi. Telo Kristovo potrebuje osvieženie novým životom. Predstavujú ho mladí ľudia, ktorí vstupujú do Cirkvi a stávajú sa jej funkčnou časťou.²⁷

Druhým pohľadom na evanjelizáciu mladých je zapojenie evanjelizovaných tak, aby sami evanjelizovali. Nikto nie je úplne zevanjelizovaný, ak neuskutočňuje poslanie, ktoré dostal pri krste - deliť sa o Krista s inými. Ako veľkoryso by mladí odpovedali, keby im to niekto vysvetlil.²⁸

Na tomto mieste nemôžeme nespomenúť ďalšiu vážnu prekážku pre rozvoj mieru v našej spoločnosti: mnohým deťom príliš chýba teplo rodiny. Rodičia idú za inými záujmami a ponechávajú deti same na seba. V iných prípadoch rodina dokonca nejestvuje: takto sú tisíce detí, ktoré nemajú žiaden iný domov než ulicu a nemôžu sa na nikoho a na nič spoľahnúť okrem seba. Mnohé s týchto pouličných detí nachádzajú tragickú smrť. Iné sú navádzané na používanie a dokonca na predávanie drog, na prostitúciu a nezriedka končia v zločineckých organizáciách.

EVANJELIZOVANIE - VEC DNEŠNEJ DOBY

Aby sme mohli rátať s pokojnou budúcnosťou treba, aby každá malá ľudská bytosť zakusovala teplo predchádzajúcej a trvalej lásky a nie ju vyhostiť a vykorisťovať. Hoci štát môže veľa urobiť poskytnutím pomocných prostriedkov a štruktúr, predsa zostáva nenahraditeľným prínos rodiny k tomu, aby sa poskytla atmosféra istoty a dôvery, ktorá má veľký význam preto, aby mohli deti radostne pozeráť do

²⁷ [T.F], Skrytý poklad čaká na svoje objavenie a využitie, in Nová evanjelizácia 2000 8 (1993) 3-4.

²⁸ Ibid.

LUBOMÍR STANČEK
Malá metoda a najplušia forma kázne

budúcnosti, pripravovať ju, ako dospelí sa mohli zodpovedne podieľať na budovaní spoločnosti opravdivého pokroku a pokoja.

Deti sú budúcnosťou, ktorá je už medzi nami prítomná; musí byť im umožnené zakusovať, čo znamená mier, aby boli schopné vytvárať pokojnú budúcnosť.²⁹ Nikto z nás nebude pochybovať o správnosti tohto názoru. Jedno staré prirovnanie pripodobňuje Cirkev k jednému chlebu, upečenému z mnohých zrníek nazbieraných na poli sveta a prinesenému na Boží oltár. Ale predsa sa stretávame s istými skutočnosťami, ktoré sa do tohto akosi nehodí. Sú národy, ktoré sú typický kresťanské. Storočia a tisícročia vytvárali podivuhodnú syntézu. Evanjelium a život Cirkvi prenikli do zvykov, prísloví, mentality i jazyka ľudí. Náboženstvo a národnosť sa i znovu zjednotili do jedného celku.³⁰

To neznamená, že človek dneška nestojí pred mnohými problémami a nekladie si bezpočetné otázky, ktoré prináša každodenný život. Veriaci, ktorí žijú v prostredí prekvaseným kresťanstvom si môžu ľahko myslieť, že existencia Boha je pravda, ktorú by bez ťažkosti mali uznávať všetci ľudia.³¹ Z katolíckeho stanoviska nateraz zostáva špecializácia hnutí podľa ich cieľov, ich metód, ich záujmov, ich duchovnosti, ale súčasne sa znovu objavuje pálčivý pocit, že táto oprávnená rôznorodosť nemôže byť plodná, iba tak, keď sa znovu poskladá do konfrontácie a dialógu. Treba, aby bol dialóg častý.³² Súčasná teológia v pluralite metód spracovania matérie Božieho zjavenia odhaľuje spektrum svojej

²⁹ JÁN PAVOL II., Posolstvo k svetovému dňu mieru 1. januára 1994, in Rodinné spoločenstvo 2 (1994) 3-4.

³⁰ T. ŠPIDLÍK, Ve službě Slova, Matice Cyrilometodějská, Olomouc 1992, 113.

³¹ J. ZLATŇANSKÝ, atď, Otázky dneška, SÚSCM, Rím 1979, 39-44.

³² J. M. LUSTIGER, Zvolil som si Boha, originál vydaný v Paríži v roku 1987 vydavateľstvom de Fallois, preložil Š. Šmálik, samizdat J. Oprala, 269.

LUBOMÍR STANČEK
Malá metóda a najplušia forma kázne

rázovitosti. Ak sa zamýšľame nad evanjelizáciou, ba novou evanjelizáciou, bude potrebné zastaviť sa aj pri pojme metanoia. Už teraz súhrne môžeme povedať, že ide o širší pojem "obráťte sa" vedie k užšiemu "kajajte sa, čiňte pokánie",³³ čo je úzko spojené s oslovením dnešného človeka v chápaní novej evanjelizácie. V súčasnosti žitá nádej kresťanov má dva teologicky legitímne základné prúdy. Navzájom si neprotirečia. Existujú medzi nimi plynulé prechody, ba dokonca, v jednej a tej istej osobe môžu byť zjednotené. Napriek tomu sú tu aj zrejmé rozdiely. Nová evanjelizácia i napriek tomu nemôže začať inak ako nová jar ducha. Prvoradým problémom pre evanjelizáciu dnes je objasnenie základných pojmov.³⁴ Evanjelizácia, ako ju ponímal Kristus, je ohlasovanie "Božieho kráľovstva". Cirkev ako zvestovateľka evanjelia začína svoje dielo tým, že sama sebe ohlasuje evanjelium.³⁵ Z týchto dôvodov ohlasovanie Evanjelia, posolstva, ktoré Ježiš dal ľuďom našej doby, má byť považované za povinnosť nielen voči cirkevnému spoločenstvu, ale aj voči celému ľudskému pokoleniu.³⁶

NOVÁ JAR DUCHA

Vo svete existujú tri základné typy spoločnosti, ktoré identifikujú rozličné kultúrne prostredia, v ktorých ľudia žijú: tradicionálne, autoritatívne a demokratické spoločnosti. Tieto rozdielne druhy spoločnosti vytvárajú aj rôzne kultúrne vyjadrenia sa, v zhode s ktorými žijú, myslia, pracujú a sa správajú ľudia daných ľudských skupín. Aby evanjelizácia priniesla ovocie v jednotlivých spoločnostiach,

³³ M. JÁCHYM, Metanoieite!, in Nová evanjelizácia, Bratislava 1992, 122-130.

³⁴ B. MIŠOVIČ, Osobné a spoločenské rozmary hriechu a obrátenia, in Nová evanjelizácia, Bratislava 1992, 152-159.

³⁵ PAVOL VI., Evangeliu nuntiandi: Ohlasovanie Evanjelia v dnešnom svete, článok 15, 12.

³⁶ Ibid. č.1

LUBOMÍR STANČEK
Malá metóda a najplušia forma kázne

je potrebné "evanjelizovať kultúru", teda značí priniesť "Blahozvest" všetkým vrstvám ľudstva a premeniť ich kultúru, tak zvnútra, ako aj zvonku. Evanjelizovať teda neznamená len kázať evanjelium v stále rozsiahlejších geografických končinách, alebo stále väčšiemu počtu ľudí, ale značí tiež kvalitne ovplyvniť a duchovnou silou premeniť, ak je to potrebné, kritéria rozlišovania ľudí, ich záujmy, ich myšlienkové prúdy, pramene inšpirácie a modely života, najmä ak sú v rozpore s plánom spásy, ktorú zveril Syn Boží. Evanejlizácia sa teda nestotožňuje s jednou jedinou kultúrou - spoločnosťou, je vpravde nezávislá od každej kultúry - spoločnosti, ale je schopná inšpirovať a preniknúť každú kultúru - spoločnosť.³⁷

Je mnoho vecí, ktoré časom strácajú lesk. Je to ako keby boli pokryté prachom zabudnutia, alebo v očiach mnohých stratili ten význam, ktorý majú. Tento dojem sme mohli mať v predkoncilovej dobe³⁸ v pohľade na aktuálne oslovenie ľudstva.

Hoci žijeme v dobe, ktorá je známa svojou násilnosťou a neverou, predsa ešte nevymizol záujem o veľkých ľudí a o ich hrdinské životné úspechy. Zaujíma sa dokonca aj o Božích hrdinov, svätých, ako to dokazujú moderné hromadné oznamovacie prostriedky. Svätí sa objavujú na stránkach svetových denníkov, citujú ich historici, obdivujú románopisci. Svätí inšpirujú autorov moderných drám a televíznych programov. Dnešnému človekovi viac totiž imponujú príklady z každodenného života ako abstraktné reči a štúdie, ktorým chýba príťažlivá sila.³⁹

Aj naša doba naznačuje smer vývoja ľudstva, ponúka určité znamenia pre budúcnosť pozitívne i negatívne. Najzreteľnejší-

³⁷ J. TOMKO, Na misijných cestách, Rím 1989, 233-236.

³⁸ L. POKORNÝ, Světlo svátostí a času, Zvon, Praha 1990.

³⁹ Š. SENČÍK, Svedkovia, Dobrá kniha, Trnava 1993, 7.

LUBOMÍR STANČEK

Malá metoda a najpluša forma kázne

mi znameniami našich čias: vzrast úcty a dôstojnosti človeka, zdôvodňovania, spresňovania a obhajovania ľudských práv. Tento celosvetový dialóg napriek rozporuplnosti je zrejme najväčšou spoločenskou i politickou silou. Cirkev vstúpila do tohto dialógu nielen preto, že má dvetisícročné skúsenosti s človekom, ale najmä preto, že môže ponúknuť celú pravdu, ohlasovať evanjelium o človeku s jeho minulosťou, prítomnosťou i budúcnosťou.⁴⁰ Zvykli sme si chápať ohlasovanie evanjelia dosť monologický: úradne stanovený kňaz zvestuje Božie slovo cirkevnej obci formou čítania, kázne či homílie. Je potrebné tu zdôrazniť, že nielen cirkevná obec, ale aj sám kňaz je poslucháčom Božieho slova, ktorému sme všetci podriadení.⁴¹ A na toto nová evanjelizácia pamätá.

EVANJELIZÁCIA A KULTÚRA

Cirkev dnes žije vo svete, ktorý si vytvoril novú svetskú civilizáciu. Duch dnešného sveta - sekularizmus - vstúpil do jej vnútra a zapríčinil tak stav veľkého utrpenia a krízy, v ktorej sa Cirkev nachádza.⁴² Dnešná kríza viery má svoj základ z jednej strany v tom, že už nie je prostredníčkou cez kresťanskú kultúru. V Európe prehľbuje sa táto situácia cez úpadok vzájomného prenikania kultúry a Cirkvi. Veľmi často kresťania, ktorí chcú dnes žiť svoju vieru musia sa ospravedlniť ich prostrediu, musia ísť pod prah ducha času. Všeobecne, keď sa to berie, je to problém individuálneho i spoločenského svedectva o Ježišovi. Dnešný človek nemôže vydávať svedectvo o Ježišovi pomocou zmyslov ako to apoštoli robili pred Ježišovým ukrižovaním.⁴³ Zrodila sa nová otázka:

⁴⁰ M. MRÁZ, Ohlasovanie evanjelia-dokument, výzva, poslanie, in Nová evanjelizácia, Bratislava 1992, 160-170.

⁴¹ Ibid.

⁴² MARIÁNSKE KŇAZSKÉ HNUTIE, Kňazom, najmilším synom Panny Márie, Bratislava 1991.

⁴³ K. GOZDIA, Narodziny nowej ewangelizacji, in Nowa ewangelizacja, Lublin 1993, 3-6.

LUBOMÍR STANČEK
Malá metoda a najplušía forma kázne

Čo je to nová evanjelizácia? Celé poslanie Ježiša Krista je vyjadrené v slovách: *"Aj iným mestám musím zvestovať Božie kráľovstvo, lebo na to som poslaný"* (Lk 4,43). Už niekoľko desiatok rokov posledného storočia prichádza volanie po novej evanjelizácii cez pápežov Pavla VI., Jána Pavla II. Pod vplyvom Ježišových slov znova sa objavuje problém: kto a ako má prevádzať dnešnú evanjelizáciu. Nová evanjelizácia sa musí totiž dotýkať celého kresťanského sveta, rešpektovať nový rodiaci sa evanjelizačný smer vo vnútri Cirkvi, to je aj akási samevanjelizácia pokrstených, ktorá má napomôcť osloveniu všetkých, ktorí prijali krst. Snaha o oslovenie sa má premietnuť aj do kultúry, ktorú má obohatiť kresťanstvo svojimi hodnotami. Toto sa nemôže dotýkať len praktizujúcich kresťanov, ale majú byť zapojení, vyzvaní a privedení všetci kresťania. Každý kresťan je predsa svedok Ježiša. Evanjelizácia je bod opustenia a prerušenia starého pokrsteného človeka a otvorenie nových hodnôt lásky a voľnosti. Táto voľnosť sa koná cez Ducha Svätého, teda v spojení s Bohom. Je to hlboké spojenie s Cirkvou, vytvorenie jednoty, s ktorej môžu povstať nové hodnoty.

Cirkvi veje nový vietor do tváří. Nemáme sa čomu diviť. Nie je to chybou nikoho, kto by chcel tvrdiť, že svet bude chváliť Cirkev. Cirkev si musí niesť svoj križ. To musíme mať na zreteli, ak hľadáme nové metódy, nové technické a výrazové prostriedky. Našou snahou je tieto metódy a prostriedky využiť k plnšiemu životu s Kristom.⁴⁷ Keď chceme vidieť miesto Cirkvi v treťom tisícročí v samom prostriedku sveta, to znamená, že svet príjme Cirkev, tak už dnes musí Cirkev prejaviť jednoducho snahu živého a horlivého svedectva všetkých vyznavačov Krista. Tu je budúcnosť Cirkvi a taká je úloha novej evanjelizácie.

⁴⁴ P. MURDZA, Kresťan a malé spoločenstvo, in Nová evanjelizácia, Bratislava 1993.

LUBOMÍR STANČEK

Malá metóda a najplušia forma kázne

EVANJELIZÁCIA OŽIVUJE

Ako kresťania dostávame jednu úlohu, konkrétne máme ukázať Krista v sebe a rovnako budovať náš život spoločensky i politicky opretý o zásady evanjelia. Dnešnou úlohou laikov je ukázať Krista v živote rodinnom i spoločenskom. Kristus dnes nemá inú možnosť byť ohlásený a zverejnený než našimi ústami a našim životom. Takáto evanjelizácia, oslovenie sa ustavične deje hoci väčšina ľudstva nepozná Krista. Pred nami sa otvárajú nové pohľady ako evanjelizovať. Jedná sa tu o čiastkové porozumenie v aspekte spoločenskom, to je ako isté prejavy a formy charakterizujúce svet, chápú sa vo svetle evanjelia a súčasného učenia Cirkvi pri prebúdzaní a osvojovaní si konkrétnych iniciatív.⁴⁵ Je to problém veľmi ťažký podať v niekoľkých vetách novú evanjelizáciu, nové oslovenie.⁴⁶

NOVÁ INKARNÁCIA

Nová evanjelizácia si vyžaduje aj novú "inkarnáciu" hlásateľov evanjelia.⁴⁷ Keď máme na mysli kazateľov, tak kazateľ stojí vo svojom poverení k ohlasovaniu pred veľkými ťažkosťami. Nie totiž natrénovaná alebo získaná schopnosť dá kazateľovi tak rozprávať, aby hneď zobudil každé ucho k počúvaniu. Žijeme vo svete, v ktorom nespočetné slová a prejavy ovplyvňujú človeka.⁴⁸ Aktuálny fenomén sekularizmu je v skutočnosti ťažkým problémom; zasahuje nielen

⁴⁵ A. L. SZAFRANSKI, Kairologia, in Zarys nauki o Kosciele w swiecie współczesnym, Lublin 1990, 91-124.

⁴⁶ W. PIWOWARSKI, Tło społeczno - polityczne i religijno - kościelne punktem wyjścia "Nowej Ewangelizacji", in Nowa ewangelizacja, Lublin 1993, 63-72.

⁴⁷ A. OSVALD, Nová evanjelizácia s novou "inkarnáciou", in Nová evanjelizácia, Bratislava 1993, 177-184.

⁴⁸ A. SCHWARZ, Jak pracować nad kazaniem, Drakarnia Wydawnictwa Archidiecezji Warszawskiej, Warszawa 1993.

LUBOMÍR STANČEK
Malá metóda a najplušia forma kázne

jednotlivca, ale aj v určitom zmysle celé spoločenstvá, ako na to poukázal už koncil.⁴⁹ Problém sekularizácie sťažuje činnosť evanjelizácie. Problémom, s ktorým sa v súčasnosti treba vyrovnáť, je šírenie rôznych siekt, ťažko je im zabrániť. Ďalší spôsob evanjelizácie, ktorý sme zatiaľ nestihli plne uskutočniť, je práca na školách, internátoch, v detských domovoch či väzeniach. Je samozrejmé, že nedá sa poukázať na všetky problémy. Snažíme sa len poukázať na určité problémy oslovenia.

Dnešný človek chápe hodnoty, ktoré mu plynú s kresťanstva, ale nedokáže veriť, a to ho robí hrozne neúplným. A práve smútok z tejto neúplnosti je obsahom veľkých ľudí dneška.⁵⁰ Keď chceme hovoriť o evanjelizácii, nesmieme zabudnúť, že hlavným evanjelizátorom je Pán Ježiš, preto ani nemôžeme konať ináč ako on. Kto iní má byť svedkom evanjelia, ak nie my kresťania. Kto iní má byť vnímavý natoľko, aby zbadal a pochopil túžby dnešného človeka, ak nie my kresťania.⁵¹ Teória - prax, škola - život podľa niektorých sú rozdielne kategórie. To čo sme našťudovali s kníh alebo počuli v škole, sotva sa dá bezozvyšku použiť v praxi. Do určitej miery to platí. Nijako tým, ale nespochybňujeme potrebu teórie. Problém vidíme skôr v spôsobe aplikácie naučených poznatkov do praxe - čo je nie malý problém a zároveň veľká možnosť, ako preklenúť napätie medzi teóriou a praxou.

Nie je tomu inak ani v náboženskej oblasti. Magistérium síce zabezpečuje ortodoxiu Kristovho spoločenstva, ktoré ale účinne hlásať a prinášať konkrétnej dobe a konkrétnemu

⁴⁹ K. RAŠLOVÁ, Ako spojiť pôsobenie Ducha Božieho a ľudského umu, in Nová evanjelizácia, Bratislava 1993, 185-191.

⁵⁰ L. GIUSSANI, Náboženské vedomie moderného človeka, LÚČ, Bratislava 1992.

⁵¹ J. RINDOŠ, Naša spoločnosť potrebuje nádej, in Nová evanjelizácia, Bratislava 1993, 192-200.

LUBOMÍR STANČEK
Malá metoda a najplušia forma kázne

človeku nie je vždy jednoduché. Prijatie pravdy sa môže zvrhnúť na spôsobe, ktorým sa podáva. Preto skúsenosti a zážitky kňaza s dlhoročnou praxou môžu byť zdrojom inšpirácie a námetov pre tých, ktorí v evanjelizácii pracujú.⁵² Pri novej evanjelizácii nestačí iba predkladať evanjeliové hodnoty pokoja a spravodlivosti. Je potrebné priamo ohlasovať Kristovo slovo. Jej cieľom je kvalitatívny i kvantitatívny rast Cirkvi. Viera musí prenikať do všetkých oblastí života.

EVANJELIZÁCIA V NOVEJ EURÓPE A DOBE

Kritéria a metódy evanjelizácie Európy jej zmenenom politicko - sociálno - kultúrnom kontexte by sa mali rozšíriť o tri dôvody.

Prvým dôvodom je, že ohlasovanie kresťanstva dnes už nie je novou skutočnosťou, a preto len ťažšie sa vzbudzuje záujem a zvedavosť.

Druhý dôvod spočíva v tom, že kým pri prvej evanjelizácii malo pred sebou kresťanstvo nábožensky založenú Európu, dnes stojí zoči - voči svetu, snažiacemu sa obmedziť úlohu náboženstva.

Tretí dôvod je nová nádej, že mnohí príjmu sociálne učenie Cirkvi a že v novej evanjelizácii laici konečne zaujmú miesto, ktoré im patrí.

Kríza moderného sveta je teda prejavom krízy reálneho kresťanstva.⁵³ S príchodom slobody, ako sme toho svedkami sa, v krajinách strednej a západnej Európy zmenšil počet praktizujúcich kresťanov. Jedno je isté, že sloboda urobila

⁵² J. SLAMKA, Svedectva a skúsenosti s pastoračnej praxe, in Nová evanjelizácie, Bratislava 1993, 201-206.

⁵³ F. SOČUFKA, Nová evanjelizácia - Otázka človeka neodeliteľná od Boha, in Nová evanjelizácia, Bratislava 1993, 207-214.

LUBOMÍR STANČEK

Malá metoda a najpluša forma kázne

vieru väčšmi nezávislejšou na vonkajších faktoroch - ako je prostredie, rodina, výhody.

Problém novej evanjelizácie Európy spočíva z veľkej časti v dynamickom vzťahu medzi slobodou a pravdou. Základný obsah evanjeliového posolstva o človeku, o Bohu a večnom živote musí byť ohlasovaný vo svojej celistvosti.

EVANJELIZÁCIA BUDUJE OÁZY

Bude potrebné priblížiť sa k zväčšujúcej sa púšti náboženskej ľahostajnosti. Pomáhať ľuďom objavovať na nej oázy a pramene duchovného rozmeru človeka. Rešpektovať každého i neveriaceho a prístupným spôsobom ho "navrtávať" v jeho náboženskej ľahostajnosti. Predtým je ale potrebné mať istotu, či skutočne ide o jeho ľahostajnosť alebo jestvujú dôvody nepochopenia alebo pohoršenia zo strany Cirkvi či jednotlivcov.⁵⁴ Všimnime si zásady podľa ktorých možno túto obnovu uskutočniť. Predovšetkým je to reálne nasledovanie Krista. Je to prvé a základné a najvyššie pravidlo. Boh nás všetkých volá k svätosti. Žijeme v dobe, keď každý chce byť moderný, preto je potrebné, aby sme na sebe dôsledne pracovali.

Problém evanjelizácie zaujíma Cirkev od prvých čias. Cirkev má vždy záujem osloviť človeka, a najmä je to snaha dnešných dní. Cirkevný snem ponúka ľudskému pokoleniu úprimnú spoluprácu na budovaní všeobecného bratstva. Priniesť dnešnému svetu Ježišovo posolstvo sa v biblickej reči rozumie tá skutočnosť, že Boh je suverénny Pán.⁵⁵ Túto úlohu má splniť aj homiletika. Jej náplňou od začiatku je služba k spáse.⁵⁶

⁵⁴ Ibid.

⁵⁵ J. VRABLEC, V službe slova.

⁵⁶ Z. ADAMEK, Homiletika, Tarnów 1992.

LUBOMÍR STANČEK

Malá metoda a najplnšia forma kázne

PRÁCA HLADÁ NOVÉ ATRIBÚTY

Poslaním Cirkvi je spasit ľudí vierou v Krista a jeho milosťou. Preto apoštolát Cirkvi a všetkých jej členov je predovšetkým zameraný nato, aby slovom i skutkom sprítomnil blahozvesť Kristovu svetu a sprostredkoval mu Kristovu milosť. To sa uskutočňuje najmä vysluhovaním slova, čo je osobitným spôsobom úlohou duchovenstva.

V predchádzajúcej časti sme načrtli problém evanjelizácie dnešného sveta. Je to veľký problém. Je to však aj veľká úloha. Preto chápeme, že aj tento dlhší úvod je potrebný k práci, ktorú chceme riešiť.

Významnú úlohu v evanjelizácii zohráva oslovenie z kazateľnice - ambony. Tomuto fenoménu venuje pozornosť Cirkev od jej počiatku.

V našej práci, ktorá nesie názov "Malá metoda a najplnšia forma kázne", chceme venovať pozornosť návodu na evanjelizáciu v dnešnej dobe. Inými slovami chceme v troch kapitolách porovnať kazateľskú činnosť sv. Vincenta de Paul s homíliou po Druhom vatikánskom koncile a načrtnúť nové možnosti evanjelizácie v budúcom XXI. storočí.

Oslovenie z kazateľnice, kde sa podáva Božie slovo, nie je vec jednoduchá a taktiež nie je zanedbateľná. Práve preto chceme načrtnúť len niektoré faktografické veci.

V práci nechceme sledovať len teóriu oslovenia, ale zároveň poukazovať na jej využitie v kazateľskej praxi.

Práca je rozdelená na tri kapitoly. To preto, že v prvej kapitole chceme predstaviť "Malú metódu", je to dielo kazateľskej praxe sv. Vincenta de Paul. Tejto práci podľa nášho vedomia v takomto rozsahu nebola ešte venovaná pozornosť. Tým viac, že ako duchovný syn sv. Vincenta de Paul, chceme poukázať na jeho veľký prínos v oblasti kazateľstva na prelome XVI. a XVII. storočia.

Každá kapitola pre väčší prehľad je delená na štyri časti. Prvá bude sledovať historickú líniu, druhá zamerá sa na rozobranie problému, tretia poukáže na človeka, od ktorého sa vyžaduje oslovenie a v záverečnej štvrtej časti poukážeme na využitie sledovanej úlohy.

V prvej časti prvej kapitole pod názvom "Malá metoda" predstavíme životné faktá svätca Vincenta de Paul, jeho dobu, ktorá potrebuje evanjelizovať, ako aj nové možnosti evanjelizácie. V druhej časti rozoberieme "Malú metódu" a poukážeme na jej štruktúru, výklad, spôsob oslovenia, formu, obsah a cieľ. V tretej časti predstavíme kňaza

LUBOMÍR STANČEK

Malá metóda a najplnšia forma kázne

evanjelizátora s jeho možnosťami vtedajšej dobe. Vo štvrtjej časti poukážeme na využitie "Malej metódy" v konkrétnej situácii života.

Touto kapitolou chceme nielen poukázať na význam "Malej metódy" v časoch jej vzniku, ale aj jej hodnotu a význam pre dnešnú "najplnšiu formu kázne" - homílie.

"Najplnšej forme kázne" - homílii venujeme druhú kapitolu. V prvej časti poukážeme na jej vznik, potrebu a dobu, čo je obdobie po Druhom vatikánskom koncile. Táto doba, ako na to poukážeme cez koncilových otcov, potrebuje nový spôsob oslovenia, a to homíliu. V druhej časti budeme špecifikovať homíliu a rozoberieme faktá dôležité pri oslovení v novej evanjelizácii. V tretej časti budeme sa venovať tak poslucháčovi ako aj kazateľovi, ktorí rovnako sú aktérmi "najplnšej formy kázne" - homílii. Vo štvrtjej časti poukážeme na využitie nových prvkov, postojov a názorov v tejto oblasti po Druhom vatikánskom koncile.

Tretia kapitola, ktorá nesie názov "Potreba činnej homílie", bude v prvej časti hľadať pre dobu prelomu tisícročí (XX. a XXI.storočia) nové súčinitele vývoja homiletickej obnovy, ako aj reflexie v teológii v spojení s biblickou obnovou, čo je ovocím doby po Druhom vatikánskom koncile. V druhej časti rozoberieme súčasný stav kazateľstva, názory súčasníkov na náš problém, príčiny kríz, ako aj aktívny faktor homiletiky ako vedeckého odboru teológie. Tretia časť bude venovaná realizácii tak po stránke metodickej ako i formálnej v činnej homílii. V štvrtjej časti poukážeme na ovocie "najplnšej formy kázne" v budúcom storočí.

V závere práca chce poukázať na ďalšie možné bádania, kvalitatívne vyššiu úroveň oslovenia v budúcom storočí, potrebu i možnosti ďalších prác z tejto oblasti homiletiky.

V závere úvodu sa chcem, čo najsrdečnejšie poďakovať profesorovi ThDr. Jozefovi Vrablecovi za jeho rady a pomoc pri príprave tejto práce. Ako jeho žiak, a dnes kňaz po pätnásť ročnej aktívnej kazateľskej činnosti, a zároveň dnes vyučujúci homiletiku cítim, že jeho prínos v ťažkých rokoch totality v tejto oblasti kazateľstva zohral u nás na Slovensku významnú úlohu. Táto práca nech je tiež poďakovaním, čo vložil do sŕdc najmenej dvoch generácií kňazov-kazateľov na Slovensku.

Prvá kapitola

MALÁ METÓDA

"Malá metoda" dve slová a ešte vzdialenejšia doba. I napriek tomu, že mnoho kazateľov o "Malej metode" nevie, využíva skúsenosti svätca Vincenta de Paul, ktorý je jej autorom. Táto kazateľská metoda tri storočia stará je v mnohých veciach aj dnes aktuálna a časová.

V prvej kapitole sa chceme venovať dielu, ktoré si zaslúži pozornosť aj po troch storočiach.

Úlohu a cieľ prvej kapitoly sme načrtli v úvode práce.

I.1. ŽIVOTNÉ FAKTÁ

"Duch Pána je nadomnou, lebo ma pomazal, aby som hlásal evanjelium chudobným" (Lk 4,18). Tieto slová proroka Izaiáša (por. 61,1), použil Pán Ježiš, keď predstavuje svoje poslanie. Tieto slová Vykupiteľa používa Cirkev pri svojom poslaní - šírenia radostnej zvesti evanjelia.

Sv. Vincent de Paul tieto Kristove slová prijíma ako heslo pre svoje životné dielo. Jednoduchí ľudia sa stanú predmetom jeho všestrannej lásky.

"Či ten, ktorý žil pred 350 rokmi, sv. Vincent, ktorý žil v časoch, ktoré boli v začiatkoch nového pohľadu na dianie vo svete, je ešte niečo, čím by nás mohol obdarovať?"¹ Týmito slovami vo svojom breve z 12. mája 1885 pápež Lev XIII predstavil sv. Vincenta de Paul ako patróna všetkých diel charity na svete.

¹ A. DODIN, CM, Kontemplacja i dzialanie, Wydawnictwo sióstr Loretanek, Warszawa 1983, 264.

LUBOMÍR STANČEK
Malá metoda a najplušia forma kázne

I.1.1.1. Z jednoduchého prostredia

Nezachovala sa nám fotografia Vincenta. Portrét, ktorý je dnes známy a zachytáva jeho podobu, namaloval už za jeho života maliar Simon Francois de Tours. Nám nejde o výraz jeho tváre hoci aj ten, ako prezrádzajú jeho podobizne od Pittau (1660), van Schuppen (1663), R. Lochon (1664), Edelinck (1700)², bol poznačený úsmevom lásky k blížnemu. Nám v práci nejde o vykreslenie jeho zovňajšku, ale o veľkosť jeho ducha, ktoré sa odrazilo aj v oblasti kazateľstva.

24. apríla 1581 narodil sa v malej osade Pouy v Landach. Rodičia Ján Depaul a Bertranda Demoras mu dali meno Vincent. Táto dedinka dnes sa volá Svätý Vincent de Paul. Detstvo prežil, ako to sám svojim bratom viackrát v pokore vyznal, ako pastier ošípaných^{IV}, 215).³ Bol tretím zo šiestich súrodencov. Svojich rodičov často charakterizoval slovami: "...boli to chudobní ľudia práce." Pracovali na malom hospodárstve na juhu Francúzska neďaleko Pyrenej. Spoznáva už v rannom detstve tvrdý život jednoduchých ľudí 16. storočia. Ako chlapec často vidí svojich rodičov, súrodencov unavených a zašpinených po ťažkej práci. Domácim jedlom bolo proso⁴. V rannom detstve spoznáva Vincent rozdiely medzi duchovnými a tiež rozdiely medzi duchovným a laickým životom. "Ak jestvuje pravá viera (...) núdznych, osmelujem sa tak hovoriť, ak jestvuje skutočná viera, tak sa ona nachádza uprostred jednoduchých ľudí. Je to živá viera jednoduchých robotníkov vo viniciach. Ukazujú nám ovocia svojej práce, keď prosia v modlitbe; aj nás oslovujú. My hľadáme tiež, nechceme sa vystavovať počas práce slnečnému žiareniu, vyhľadávame výhody. Keď my konáme svoju činnosť v kostole; jeho steny, strecha nás chránia pred páľavou slnka. Zabúdame, že tí jednoduchí ľudia sú na tom horšie. My naproti tomu často voláme o pomoc, keď v niektorých častiach roka máme viac povinností. Nezabúdajme, že žijeme predsa z diela Ježiša Krista, z potu jednoduchých ľudí. Prichádza mi často na myseľ zahambujúca reflexia: Skutočne som si zaslúžil ten krajec chleba, ktorý som jedol?"⁵

² Ibid., 265.

³ K IV, 215.

⁴ Ibid., IX, 83.

LUBOMÍR STANČEK
Malá metoda a najplnšia forma kázne

Tieto slová prezrádzajú, ako veľmi vážne pristupuje Vincent k svojmu poslaniu, ohlasovateľa radostnej zvesti.

Významnou etapou duchovného dozrievania predstavujú v jeho živote roky 1595-1617. Je to časť veľkých skúšok a námah, kedy Vincent spoznáva duchovnú biedu svojej doby.

V roku 1595, ako 14-ročný chlapec, opúšťa rodisko. Neuvedomuje si, že ho čaká tvrdý život učňa, študenta, kňaza, galejníka, kňaza na dvore šľachty, farára a vychovávateľa. V roku 1595 študuje na malom kolégiu v Dax.

Na toto obdobie si Vincent spomína:

"Spomínam si, že kedysi, keď som bol chlapec otec ma zobral do mesta. A pretože bol dedinský oblečený a krýval na nohu hanbil som sa ísť v jeho doprovode a priznám sa, že som kráčal za ním. Prosím Boha, aby mi to odpustil a rovnako prosím celé zhromaždenie".⁶

16. storočie je vo Francúzsku ťažké obdobie tak pre jednoduchých ľudí, ako aj pre duchovných. Do tohto obdobia prichádza v roku 1600 devätnásťročný novokňaz Vincent. Uvedomuje si, že nestačí len prijať hodnosť kňaza, ktorých

⁵ Ibid., XI, 200-201.

⁶ Ibid., XII, 432.

LUBOMÍR STANČEK
Malá metoda a najplnšia forma kázne

bolo v tej dobe mnoho a potulovali sa ako žobráci po krajine, pokračuje v teologických štúdiách na univerzite v Toulouse. Získava titul bakalára z teologie, ktorý v tej dobe mal len veľmi málo duchovných. V tom čase veľa cestuje. Navštívi Avion i Rím. Roky 1605-1607 historici nezaznamenávajú. Tieto roky podľa prvých bibliografov strávil Vincent vo vyhnanstve v Tunise. Vincent o tomto nerozpráva. Do tejto mienky vedú va listy, ktoré píše pánovi de Comet. Významný medzník v jeho živote zohráva rok 1608, keď Vincent prichádza do Paríža a dostáva sa medzi kňazov na dvore kráľovnej Margity de Valois. Z tohto roku sa zachoval list, v ktorom píše svojej matke. List je preniknutý citom a túžbou po rodisku. Potrebne je spomenúť, že Vincent viakrát spomína iné myšlienky, ktoré ho na začiatku ho viedli ku kňazstvu. Mala to byť snaha získať masnú faru a potom pomáhať svojej rodine. Keď už je takpovediac blízko svojho cieľa, prichádzajú ťažkosti. Hoci nevinný, je v podozrení z krádeže peňazí. Táto udalosť tvrdo poznačí jeho ďalší život. 14. mája 1610 získava opátstvo Saint-Léonard de Chaumes neďaleko La Rochelle v presvedčení, že bude mať bohaté príjmy. Vincent sa tohoto zrieka. V tom čase v Paríži kňaz de Bérullea založil spoločnosť oratorianov. V ich spoločenstve Vincent prežije niekoľko mesiacov. 2. mája 1612 prijíma farnosť v Clichy. Tu sa začína rozvíjať myšlienka potreby novej evanjelizácie, teda kazateľstva. Po prvýkrát pracuje ako pastier duší.

Hoci pôsobí vo farnosti len šesťnásť mesiacov napíše o nich:

" Bol som tak spokojný, že som hovoril sám sebe: Bože môj, aký som šťastný, že mám tak dobrých ľudí (...). Súdim, že ani pápež nie je tak šťastný, ako farár uprostred svojich farníkov, ktorí majú tak dobré srdce".⁷

⁷ Ibid., IX, 646.

LUBOMÍR STANČEK

Malá metoda a najplušia forma kázne

V septembri v roku 1613 odchádza do rodiny de Gondich. Začína nové obdobie jeho života, ktoré sa naplní tým, čo za predchádzajúce obdobie pocítoval Vincent v hôbke svojho srdca. Možno toto obdobie chápať ako obdobie kariéry. Vincent dáva tejto časti života kvalitatívne vyšší punc. Najprv však prežije hlbokú krízu viery. Nevie sa modliť, nedokáže sa modliť. Vtedy si na kus papiera píše text kréda, a číta si ho znova a znova, aby si vzbudil akt viery. Z tohto obdobia "noci krízy" pochádza radikálna zmena života položená na nový fundament. K tomuto obdobiu sa Vincent vyjadril: *"Pretože som nekázal a nekatechizoval, ocitol som sa v nečinnosti, naplnila ma ťažké skúšky proti viere. Pochopil som, aký je nebezpečný hriech, byť lenivý, čo spôsobuje, aký nedostatok pre telo a pre dušu".⁸*

I.1.2. Potreba evanjelizovať

Ako duchovný rodiny de Gondich v Gannes, bol pri lôžku zomierajúceho. O tejto spovedi hovorí:

"Božia láska spravila to, že starý človek z Gannes vyznal v prítomnosti pani de Gondi verejne sa z ťažkých hriechov spáchaných v minulosti. - " čo som počul kňaz Vincent!" - povedala vtedy tá zbožná pani. "Zaujmite sa týchto úbohých ľudí. Ak ten, ktorý bol pokladaný za príkladného človeka, bol na ceste do zatratenia, čo sa stane s tými, ktorí nemajú ani dobrej vôle obrátenia. Kňaz Vincent, koľko duší ide do zatratenia! Či je na to, aby sa uzdravili, nejaký liek?"⁹

Na sviatok obrátenia sv. Pavla 25. januára 1617, na žiadosť pani Gondi, Vincent káže v Folleville o potrebe generálnej spovede. Predstavuje radosť z generálnej spovedi

⁸ *Ibid.*, XI, 33.

⁹ *Ibid.*, XI, 4-5.

LUBOMÍR STANČEK

Malá metoda a najplušia forma kázne

a nakoniec rozpráva, ako si ju vykonať. Boh si iste poslážil v tomto prípade k veľkému dielu pani Gondi. Kázeň mala veľký úspech. Boh požehnal slová v kázni, a to práve v deň obrátenia sv. Pavla.

1. augusta 1617 Vincent tajne opúšťa dvor de Gondi a stáva sa farárom v malej farnosti Chatillon les Dombes v diecéze Lyon.

I.1.2.1. Potvrdenie potreby evanjelizovať

Farnosť mala dve tisíc ľudí a patrila medzi tie najviac zanedbané farnosti na vidieku v diecéze Lyon. Tu Boh zasahuje do života Vincenta novým svetlom. Spoznáva potrebu evanjelizovať. Vincent, už ako starý, na to spomína:

*"Cítiac sa nehodným stal som sa farárom v malej farnosti. Keď som sa pripravoval ku kázni bolo mi oznámene, že v stodole leží na smrť chorý človek. Bolo mi to povedané takým nezvyklým spôsobom, že to mnou otriaslo, vo mne to vyvolalo túžbu mu pomôcť. Počas kázne zveril som ho starosti poslucháčov s takou silou, že sa to dotklo všetkých prítomných žien. Viac ako päťdesiat žien prišlo navštíviť chorého, podobne ako som to urobil i ja. Našiel som ho v takom stave, že som usúdil, že ho treba vyspovedať."*¹⁰

Udalosť z Gannes z januára a zo septembra 1617 z Chatillon zdá sa, že medzi sebou nesúvisí. Vincent však až do konca života má hlboké presvedčenie o tom, že v jednom i druhom prípade mu Boh zjavil a poukázal na zmysel a poslanie jeho života. V Gannes-Folleville a tiež v Chatillon les Dombes sa Vincent naučil dvom pravdám pre svoj ďalší život.

¹⁰ Ibid., IX, 208-209.

LUBOMÍR STANČEK

Malá metoda a najplnšia forma kázne

- a, Nie je potrebnejšie skutočnejšej evanjelizácie, ako je starosť o skutočne chudobných telom a dušou.
- b, Laici majú právo, aby sa im dostalo poznania právd o Bohu a umožnilo plnšie sa zapojiť do života s Bohom.

Vincent spoznáva, čo spôsobuje ľahostajnosť zo strany kňazov voči jednoduchým ľuďom v oblasti viery a mravov. U Vincenta začína rásť strom kazateľstva, ktorému dá názov Malá metóda. Rovnako si Vincent uvedomuje, že nestačí len ohlasovať evanjelium. Uvedomuje si, že popri ohlasovaní musí spolupôsobiť aj starosť o materiálne veci. V živote Vincenta de Paul je preto vidieť, že kladie dôraz na dobro duchovne i materiálne a na chudobných duchom a chudobných hmotne.

Rok 1617, keď Vincent je už sedemnást rokov kňazom zažije svoju duchovnú premenu. V prvej polovici roka duchovnú krízu viery a v druhej polovici roka svetlo pre celý svoj ďalší život zasvätený ohlasovaniu evanjelia chudobným.

I.1.3. Nové možnosti evanjelizácie

Vianoce roku 1617 strávi Vincent v rodine Gondich, kde sa vracia už nie ako domáci učiteľ, ale ako kňaz starajúci sa o viac ako osem tisíc usadlíkov na panstve rodiny de Gondi. Činnosť zaberá nový smer. Popri organizovaní bratstiev milosrdenstva Vincent káže. Svoju činnosť charitatívnu i kazateľskú spája a vzájomne rozvíja.

V roku 1619 prijíma menovanie na generálneho kaplána kráľovských galejí, čo dnes zodpovedá poslianiu väzenského kňaza. Stretáva sa z novou tvárou ľudskej biedy. Aj tu zakladá bratstvo milosrdenstva, ktorého členovia pomáhajú väzňom, tak po stránke duchovnej ako i materiálnej.¹¹

¹¹ Ibid., XIII, 477-478.

LUBOMÍR STANČEK

Malá metoda a najplnšia forma kázne

I.1.3.1. Evanjelizátor potrebuje spolupracovníkov

Činnosť Vincenta sa rozvíja veľkým tempom. Stáva sa z neho muž slova a činu. Otvárajú sa nové možnosti, povstávajú nové inštitúcie a štruktúry činnosti. 23. októbra 1620 zapája a organizuje do svojho diela najmä ženské ruky. Vznikajú bratstvá, ktoré ani po stáročiach nestrácajú na aktuálnosti a význame. V roku 1981 duchom Vincenta de Paul je naplnených činnou službou charity tristo päťdesiat tisíc členov.

I.1.3.2. Evanjelizátor evanjelizátorov

Činnosť a misia Vincenta de Paul nabrala tak vážne smery, že ten spôsob ewvanjelizácie môže iba vtedy priniesť ovocie ak na mieste budú kňazi dostatočne pripravení a horliví. Práve preto už od začiatku Vincent sa zaslúžil formovaniu kňazov s rovnakou horlivosťou, ako aj ľudovým misiám. Verne plní ustanovenia Triesenského koncilu. Semináre, ktoré zakladá, stretnutia s kňazmi, ktoré podniká, ako aj duchovné cvičenia samým Vincentom pre novokňazov, sú predzvesťou novej evanjelizácie. Biskup z Beauvais v roku 1628 prosí Vincenta, aby v tejto činnosti pracoval.

Tak od Svätého Lazara v Paríži, tak sa totiž menoval objekt budov bývalej nemocnice, kde na tento účel Vincent zriadi prípravu pre budúcich kňazov, odchádzajú dobre pripravení novokňazi. Vincent svojim poslucháčom neprestáva vo svojich príhovoroch dávať "ducha Pána Ježiša", ktorý podľa neho môžu pokračovať v piatich základných čnostiach; v jednoduchosti, v láske k blíznym, v pokore u seba, a následne ako ovocie týchto troch čností umrtenosť a horlivosť, ktoré sa stávajú znakom dynamičnosti.

Poučenia pre tých, ktorých posiela ohlasovať evanjelium, sú plné duchovných múdrosti a dušpastierskeho realizmu.

LUBOMÍR STANČEK

Malá metoda a najpluša forma kázne

Prípomína im, že nesmú hľadať lásku pre seba, uznania a pocty, ale majú vzbudzovať lásku pre Ježiša.

V čase, keď veľa kňazov ohlasuje kázne, užíva veľa slov gréckych a latinských, čo veľmi komplikuje kázne, Vincent vyžaduje jednoduchosť jazyka, ktorý hovorí obrazne, ale rovnako musí byť pravdivý, položený na evanjeliu. Slová Vincenta týmto budúcim ohlasovateľom evanjelia sa dotýkajú potreby, aby príhovory, ktoré budú semenom sa dotkli najprv ich vnútra a vtedy budú aj autentickým dynamizmom evanjelia. Pápež Ján Pavol II v liste generálnemu predstavenému misijnej spoločnosti 12. mája 1981 napísal: "Životná cesta Vincenta de Paul je fascinujúca."¹²

I.1.3.3. Spoločnosť kňazov misionárov

Dokument o vzniku Misijnej spoločnosti bol podpísaný 17. apríla 1625. Na začiatku je to len malá skupina kňazov, ktorí sa stávajú spolupracovníkmi Vincenta de Paul v jeho misijnej práci umožnených rodín de Gondich.¹³ Potreba spoločenstva, ktoré by sa plne a celkom realizovalo započatými myšlienkami Vincenta, stala sa realitou. 6. decembra 1658 Vincent de Paul povedal jednu z najlepších svojich konferencií. Bol už starec. Mal vtedy 77 rokov. Povedal:

*"Kto nás odtrhne od diel, ku ktorým sme priložili svoje ruky?"*¹⁴

Spoločnosť založená jedine pre evanjelizáciu úbohých na dedinách postupne dostáva apoštolskú činnosť na všetkých poliach, kde sa objavuje nespravodlivosť a bieda, a to tak na

¹² JAN PAVOL II, List Ojca Swietego Jana Pawla II do przelonego generalnego Zgromadzenia Misji, in Kontemplacja i dzialanie, Warszawa 1983, 183.

¹³ K XIII, 197-202.

¹⁴ Ibid., XII, 92-93.

LUBOMÍR STANČEK

Malá metoda a najplušia forma kázne

dedinách ako aj v mestách, vo väzeniach, nemocniciach, ústavoch nie iba v provinciách Francúzska, ale aj v zahraničí.

Vincent hovorí svojim bratom o potrebe mať oči otvorené pre potreby svojich blízkych, a to tak na kazateľnici ako aj mimo nej.

Niet sa čo čudovať, že Vincent dostáva poverenie a poslanie, aby jeho spoločnosť prijala prácu aj pri reforme duchovenstva a príprave kandidátov kňazstva v seminároch. Nezabúda pripomínať svojim synom, že tí, ku ktorým hovoria, ktorým pomáhajú sú ich pánmi a majú zostať ich sluhami.

I.1.3.4. Spoločnosť Sestier kresťanskej lásky

Aj keď činnosť Vincenta de Paul v oblasti homiletiky priamo nesúvisí so Spoločnosťou dcér kresťanskej lásky, ak tak snáď len cez konferencie, ktoré ku nim hovoril. Je potrebné im venovať pozornosť, keď chceme v globále poznať jeho misiu. V roku 1630 Margita Naseau pochádzajúca z blízkosti Suresne stáva sa prvou zainteresovanou ženou na práci pre chudobných. Vincent mal spolupracovníčky aj z vyšších kruhov. Margita Naseau "je prvou sestrou milosrdnej lásky".¹⁵

V novembri 1633 zakladá Vincent de Paul s Lujzou de Marillac Spoločenstvo sestier dcér kresťanskej lásky. Činnosť sestier sa zamerala pod vedením Vincenta na službu spodiny spoločnosti. Neboli to len mrzáci a chorí v pivničných bytov Paríža, ale aj v nemocniciach, školách pre najchudobnejších, v apoštolskej činnosti medzi väzňami, ranenými vojakmi a všade tam, kde ich bieda najviac potrebovala. Sestrám Vincent venuje mnoho svojich príhovorov. Sú to slová aktuálne

¹⁵ Ibid., IX, 77.

LUBOMÍR STANČEK

Malá metoda a najplušia forma kázne

a časové, položené na kresťanských zásadách a evanjeliu.

Aj keď je to nepriamo kazateľská činnosť Vincenta de Paul, nachádzame v jeho slovách, príhovoroch k sestrám srdce kazateľa, ktorý svojím srdcom zápaleným pre Boha zápaluje srdcia svojich spolupracovníčiek. V konferencii sestrám z 18. iktóbra 1655 Vincent hovorí:

"Zasvätili ste sa Bohu, že chcete žiť ako opravdivé kresťanky a byť dobrými Dcéra kresťanskej lásky Je to oslovenie pre vás, aby ste pracovali nad čnosťami, ktoré sa zhodujú z cieľom, to znamená, so starostlivosťou o úbohých chorých. Boh, keď vidí, s akou starostlivosťou konáte toto dielo, keď navštevujete príbytky úbohých, ako to často robil náš Pán, On hovorí teraz: -"Páčia sa mi tie sestry, ktoré pracujú v tomto diele, odmením ich večnou odmenou." - Sestry moje, boli to vlastne opustené deti, ktoré nemali nikoho, kto by sa o ne staral. Náš Pán sa rozhodol poslúžiť si vami, aby obdaroval láskou tie deti. Ďakujeme mu za jeho dobrotu. Keď Pán vidí s akou horlivosťou konáte túto prácu, hovorí: - "Chcem vás poveriť aj ďalšími dielami..." - A tak vás obdarúva aj starostlivosťou o väzňov i galejníkov".¹⁶

V celej činnosti je interesujúci ten fakt, že činnosť Vincenta de Paul, aj medzi sestrami, je možno vidieť vo svetle novej evanjelizácie aj v oblasti kazateľstva.

I.1.4. Charakteristika doby

Prelom storočí je vo Francúzsku poznačení protireformáciou čiže vojnami cirkvi s mimocirkevnou reformáciou. To sa odráža aj v obsahu kázni a dišput, ktoré často, najmä u jednoduchého kazateľa, nadobúdajú tvrdé

¹⁶ Ibid., X, 124-125.

LUBOMÍR STANČEK
Malá metoda a najplnšia forma kázne

rozmary. Je to čas, kedy Cirkev víťazí nad protestantami nazývanými aj hugenotami. Je potrebné si pripomenúť, že Lutherova reforma prináša kultúrny prúd nazývaný humanizmom. Ten nadväzuje na filozófiu starovekých rímanov, ktorá sa zaoberá iba životom na zemi, pochlebuje prírodou a považuje ju za dobrú. Zásada *sequi naturam* stala sa uhoľným kameňom etiky starých pohanských múdrcov. Kresťanstvo, ktoré považuje prírodu za pokazenú, prikazuje ju ovládať, vypovedalo tejto etike vojnu.

Od konca 15. storočia humanizmus ovládal celú Európu. Kresťanská etika je vážne napadnutá. Viac sa začne všímať človek a kazatelia sa odvracajú od nadprirodzená. Pozornosť sa venuje iba tomu čo je prirodzené. Niektorí môžu namietat, že návrat humanizmu k človekovi je predsa v zhode s kresťanskou ideou - milovať blížneho. Skutočne humanizmus hovorí o rovnosti medzi ľuďmi. Zabúda sa na to, že táto idea má pôvod v kresťanstve, ale rôzne tak spoločenské, ale aj politické nástroje brzdili jej rozvoj. Idea rovnosti sa ukazuje znova v dobe humanizmu, ale s tým, že sa opiera o nekresťanský základ.

V histórii vidíme, že v 18. storočí v čase francúzskej revolúcie tá istá sama ideá, ktorá v kresťanstve je obohatením, mimo kresťanstva prináša nenávisť.¹⁷ Je to historická irónia, že humanistami sa zaoberala Cirkev, ktorá potom od humanizmu najviac trpela. V protireformácii Cirkev zvíťazila nad protestantizmom a rozvinula sa teológia. Víťazstvo viery však veľmi pomaly a s veľkými ťažkosťami sa dostávalo do praktického života kresťanov. Spomíname to najmä preto, aby sme pochopili, že Vincent de Paul musel sa tiež zaoberať symptómami humanizmu v kazateľskej oblasti.

¹⁷ M.M.PACIORKIEWICZ, Bossuet i Fenelom, Warszawa 1988, 4-7.

LUBOMÍR STANČEK

Malá metoda a najpluša forma kázne

I.1.4.1. Stav kazateľstva

Keď sledujeme stav kazateľstva v časoch Vincenta de Paul, môžeme konštatovať, že to bolo odzrkadlenie súčasnej situácii v Cirkvi.¹⁸ Aby sme pochopili význam vzniku Malej metódy, je potrebné poukázať na situáciu, ktorá v tej dobe je. Vojná s reformáciou a hugenotmi sa u kazateľov prejavuje agresivitou. Na kazateľniciach zomrela láska. Do kazateľstva sa dostáva najmä dogmatika a výrazne sa vytráca v príhovoroch morálny aspekt.¹⁹ A práve preto možno o tej dobe hovoriť, že je zabitá láska.

Toto vycíti a vidí Vincent de Paul, ktorý svoje srdce, svoj život zasväti skutkom kresťanského milosrdenstva a neostane len pri skutkoch, pretože skutkom predchádzajú slová.

Kríza viery je poznačená aj tým, že metóda kazateľov vedie rozdrobovaniu a deleniu predmetov kázni. Kedysi to bola praktika scholastiky.

Vincentov pohľad na blížneho sa nedelí. Vidí núdzneho, venuje mu pozornosť nech je to ktokoľvek a kdekoľvek.

16. storočie je poznačené vo Francúzsku kvetnatosťou štýlu. Istý kazateľ napríklad svojmu príhovoru dáva formu dialógu medzi Pánom Ježišom a Pánnou Máriou, pričom Pán Ježiš cituje rad za radom fragmenty z Aristotelesa. Matka Božia sa zas odvoláva na cisára Justiniana. Je to teda dopad humanizmu. Áno, kazatelia boli erudovaní, ba dali si aj záležať na vypracovaní kázni, ba boli aj horliví a zaangažovaní za svoju prácu. Medzi takých, nie veľa dobrých kazateľov Cirkvi tohto času, patria dominikán Divole, biskupi

18 J. PELCZAR, Zarys dziejów kaznodziejstwa w Kościele Katolickim, 114.

19 J. TAZBIR, Piotr Skarga, Warszawa 1978, 58, 155, 159, 161, 221, 263, 277, 283.

Riccardot, de Monluc a Vigor. Nie je sa čo čudovať, že história tohto obdobia v oblasti kazateľstva je hodnotená negatívne.

I.1.4.2. Kritik svojej doby

Pomerne rýchlo Vincent de Paul spoznáva neúčinnosť príhovorov svojej doby. Už počas štúdia na univerzite, kde chcel nájsť bohatstvo viery a mravov, stretáva sa s pravým opakom. Zisťuje, že mnohovravnosť, odbočovanie od jadra čiže evanjelií, vyzdvihovanie nepodstatných a nedôležitých hodnôt nemôže obohatiť poslucháčov. Rovnako zisťuje, že pýcha kazateľov a profesorov neosoží, ale škodí. Rovnako násilné argumenty sa míňajú účinku.²⁰

V jeho konferenciách sa stretávame s mnohými poznámkami, ktoré hovoria o jeho vnútornom, ale i vonkajšom kazateľskom cítení. Hovorí napríklad:

"Zaiste môže Boh obrátiť srdcia za pomoci učených kázní. V skutočnosti však táto praktika učených kázní prináša veľmi málo, o čom svedčí sám Paríž (...) Kázeň neznamena držať sa módy, to robia jedine povrchní. Každý deň v tom meste sa odkáže toľko advetných, ale aj veľkopôstných kázní, ale či sa nájde čo len jeden jediný človek, ktorý by sa vďaka nim stal lepším? Ó, Pane ! Koľko ťažkosti stojí nájsť čo len jedného obráteného po vypočutí tých všetkých kázní (...) Načo tá pompézna rétorika? Čo sa ňou získa? Je chybou to, že sa kazatelia predvádzajú (...) Čo osoží takáto pýcha života? (...) Komu má to poslúžiť? Chcete vedieť odpoveď? Slúžia sami sebe. Chcete, aby sa to hovorilo aj o vás? (...) Nech nás od toho chráni Boh. Ó, hlúposť ľudská, ó, prekliata pýcha, koľko robíš zla. To je kázanie pre seba samého a nie Pána Ježiša,

²⁰ H. LAVEDEN, Powiernik galerników, Warszawa 1971, 43.

LUBOMÍR STANČEK
Malá metoda a najpluša forma kázne

ani pre duše."²¹

Osobnosť Vincenta de Paul po týchto slovách len získava na význame v oblasti homiletiky.

I.1.4.3. Kritik tvorcom

Činnosť Vincenta de Paul presviedča, že sa neohraničuje iba kritikou neúčinných oslovení, ale predstavuje sa aj ako tvorca novej metódy oslovenia. Dostala názov "Malá metóda" kazateľstva.²² Metóda nie je iba dielo homiletického štúdia, ale je to aj výraz jeho vlastného ja v duchovnej formácii. Z tohto hľadiska, homiletického, je správne, keď sa zadívame na to, čo sa kryje pod názvom "Malá metóda". Je správne, aby sme poukázali čím by bola táto neobvyčajná metóda, ktorá priniesla tak silný ferment do oblasti kazateľstva, nie iba v 17. storočí. Je potrebné si všimnúť tie elementy, ktoré poukazujú na aktuálnosť tejto metódy, ktorá je známa viac ako 300 rokov a predsa aj dnes v mnohom je poučná a obohacujúca. Nech by sme o nej hovorili čokoľvek, je dobre si povedať, čo o nej hovorí jej autor. Veď práve preto jednému zo svojich kňazov dáva príkaz po viacerých poučeníach, aby zostavil na túto tému knižku. Má záujem, aby sa stala pomocníkom pri tvorbe a samotnom prednášaní kázni. Veľká škoda, že udalosti,

²¹ J. CALVET, Sw. Wincenty a Paulo, Warszawa 1954, 206.

²² Na tomto mieste je potrebné dať informáciu, že tá "Malá metóda" v takej forme, ako ju poznáme, bola spracovaná až nástupcom sv. Vincenta v úrade predstaveného misijnej spoločnosti R. Almerasa. Treba však podotknúť, že bola spracovaná podľa presných pokynov Vincenta de Paul. Almeras rozoslal toto dielo do všetkých domov spoločnosti 31. 12. 1666 teda po 11-tich rokoch potom, čo Vincent v dvoch konferenciách rozprával o tejto metóde. Hoci sa Almeras pridŕžoval čo najlepšie pokynov Vincenta de Paul, môžeme konštatovať určitý skutok, pretože do ním vypracovyných zásad neboli prijaté rovnako aj zásady, ktoré pripomínal Vincent v spomínaných konferenciách.

LUBOMÍR STANČEK
Malá metóda a najplušia forma kázne

ktoré sa neskôr odohrajú, nám celkom nezachovajú jeho plán.

Sám Vincent sa vyjadruje:

*"Naša "Malá metóda" to je poriadok. Zdá sa však, že poriadok má (...) nie dost' správne vyjadrenie; použijeme radšej slovo "čnosť", pretože čnosť v nás vyvoláva súlad a poriadok. Naša metóda je čnosť, lebo čnosť usposobuje nás ku konaniu dobra a táto metóda nás privádza k dobru, lebo vďaka nej, myslím kázne, stávajú sa viac prínosom a obohatením pre všetkých."*²³

"Malú metódu" predstavil Vincent de Paul v konferencii vyhlásenej 28. 8. 1655, povedal:

*"Metóda je v skutku jednoduchá. Podľa nej kázeň sa delí na tri časti."*²⁴

Svätý Vincent najprv sám používal jednoduchý spôsob, metódu a štýl hlásania Božieho slova. Vidiac veľkú účinnosť, plodnosť a úžitok, aký mal prostý ľud práve z takejto formy hlásania Božieho slova, svätec ju nazval "Malou metódou" a navrhol ju, ba dokonca ju prikázal, všetkým kňazom Misijskej spoločnosti. Je to spôsob kázania, ako hovoril Vincent, jednoduchý, kompletný a účinný. Tu sú tri zásadné body "Malej metódy" hlásania Božieho slova:

(1.) V prvom bode sa predstavujú dôvody a motívy, ktoré môžu, ktoré majú podnietiť poslucháčov a prinútiť ich, aby znenávideli hriech a chyby, ako aj povzbudiť ich k získavaniu čností.

(2.) V druhom bode sa poukazuje na určitú, vybranú čnosť, predstavuje sa jej podstata a prirodzenosť, jej charakteristické znaky, vlastnosti a črty. V tomto bode sa odhaľuje tiež krása a lesk danej čnosti, ukazujúc jednoduchým, obrazným spôsobom, v čom spočíva a ako sa prejavuje.

²³ Konferencje i przestrogi Swietego Wincentego, Kraków 1909, 129.

²⁴ Ibid., 123.

LUBOMÍR STANČEK
Malá metoda a najplušia forma kázne

(3) V treťom bode sa poukazuje na prostriedky v praktizovaní a získavaní predstavenej čnosti. Aby sme presvedčili poslucháčov praktizovať čnosti, je potrebné siahnúť po jednoduchých príkladoch, vzatých zo života, pochopiteľných pre poslucháčov, ktoré ukazujú krásu čnosti, ako aj zisk, plynúci z ich praktizovania.

Témou kázni, okrem čností, môžu byť tiež jednotlivé hriechy, rôzne zlozvyky a chyby. Vtedy sa poukazuje na ich ošklivosť, ako aj škody, ktoré zapríčiňujú. Odporúčajú sa prostriedky, ktoré pomáhajú vyháňať sa chybám a hriechom, alebo sú napomocné pri oslobodzovaní sa od nich. Svätý Vincent veľmi zdôrazňoval túto formu a metódu hlásania Božieho slova tak, že sa stala zakrátko poznávacím znakom Misijnej spoločnosti.

Motívy, argumenty a dôvody, ktoré sa prihovárali za používanie tejto tzv. "Malej metódy", boli zrejmé, menovite: jej veľká plodnosť a účinnosť, potvrdená skúsenosťami, jej identita s metódou a štýlom kázania, ktoré praktizoval Pán Ježiš a potom apoštoli, ako aj neúčinnosť iných metód.²⁵

Vincent veľmi často sa ujímal vysvetľovania svojej malej metódy z pohľadu plánu a dispozície. Skôr, ako pristúpime k objasneniu jednotlivých častí vyššie uvedených, poukážme najprv na jeho vlastné argumenty, na vhodný predmet tejto metódy taktiež príčiny, ktoré hovoria za uplatnenie ich v kázni. On sám vlastne svojim kňazom a klerikom poukazuje na svojej práci na argumenty a pôvod.

Prvý argument zdôrazňuje okamžitú účinnosť tejto metódy. Účinnosť nie je ťažké dokázať. Každý rozumný človek prijíma na vedomie isté veci a hodnoty, keď sa poukazuje na jasné a veľké dobré aké z nich plynú, a naopak škody vyplývajúce z ich zanedbania. Sú to praktické a pre život potrebné veci.

LUBOMÍR STANČEK
Malá metoda a najplnšia forma kázne

1.2. ŠPECIFIKOVANIE "MALEJ METÓDY"

Vincent poukazuje na tri podstatné elementy a základné pre "Malú metódu". Sú to: pohnútka, prirodzenosť a prostriedok o čom hovorí:

"Taktiež každý rozumný človek podlieha presvedčivej sile, ktorú má táto metóda, ktorá obsahuje v sebe všetko to, čo môže privádzať človeka k práci na sebe samom, aby získal čnosti, ktoré z nej vyplývajú, na čom oni spočívajú a prostriedky na ich osvojenie." ²⁶

Je známe, že Vincent de Paul bol muž činu, ale aj milovník veľkej pokory, ku ktorej viedol aj svojich spolubratov. Často hovoril o sebe ako o najväčšom ničomníkovi, ale keď sa jedná o "Malú metódu" hovorí s určitou hrdosťou:

"Nepoznám vo svojom živote iný spôsob kázne tak jednoduchého zjednotenia srdc k osvojeniu si vynikajúcich skutkov." ²⁷

Druhý dôvod, ktorý uvádza Vincent pobádajúc k užívaniu "Malej metódy" je nasledovať spôsob činnosti Pána Ježiša a apoštolov. Pretože Vincent bol človekom praxe pre zilustrovanie a potvrdenie tohoto, že Pán Ježiš si počínal spôsobom rozprávania, aký doporučuje "Malá metóda", uvádza príklad, ktorý opisuje v evanjeliu sv. Matúš na tému chudoby. V príklade poukazuje na pohnútky a prirodzenosť a neskoršie na spôsob získania tejto čnosti. ²⁸

Ďalej Vincent poukazuje, že rovnako apoštolí, keď nasledujú svojho Majstra, posluhujú si tým istým spôsobom pri dokazovaní pravdy z čoho vyplýva viac faktov. Hovorí:

"že rovnako misionár má byť apoštol a tak si počínať ako

²⁶ Konferencje i przestrogi Swietego Wincentego, 123.

²⁷ Ibid., 120.

²⁸ Ibid.

LUBOMÍR STANČEK
Malá metoda a najplušia forma kázne

*apoštolí, pretože misionár je tiež povolaný ako oni k poučaniu ľudí."*²⁹

Ďalším argumentom, ktorým zdôrazňuje Vincent "Malú metódu", je pohľad na hojné ovocie, ktoré vyrastajú z kázni, ktoré on káže. Vincent poukazuje na mnohé návraty do Cirkvi, ktoré sa dejú po takýchto kázňach.³⁰

Po týchto výrazných a presvedčivých dôkazov poukazuje Vincent ešte na záležitosť spásy samého kazateľa. Totiž podľa neho každý kazateľ je povinný starať sa o vzrast Božieho života v sebe, a nie o vzrast vlastných ambícií. Kazateľ, keď s nadšením podáva "Malú metódu" iste sa pričiňuje o vzrast Božej lásky a zažehnáva pýchu ohlasovať seba samého.

Je dobre pristúpiť k samotnej štruktúre budovania kázni podľa "Malej metódy". Už na prvý pohľad je vidieť, že zodpovedá plánu jednoducho ohlasovať ideu.

"Malá metóda" skladá sa z troch častí: úvod, osnova a záver.

I.2.1. Štruktúra "Malej metódy": úvod

Úvod sa skladá zo štyroch bodov, a to: z hlavnej myšlienky, z ohlasenej témy, rozdelenia a oslovenia.

1. Text hlavnej myšlienky sa berie z Písma svätého, tak Starého alebo Nového zákona. Pre väčšiu výrazovosť a jasnosť má byť krátky a nikdy nie zložitý. Tvorca "Metódy" radí, aby to "motto", ktoré vychádza z Písma sa viackrát počas kázne zopakovalo.

²⁹ Ibid., 124.

³⁰ Ibid., 126.

LUBOMÍR STANČEK

Malá metoda a najplnšia forma kázne

2. Ohlasenie hlavnej myšlienky sa môže udiat v niekoľkých pohnútkach, prečo ideme hovoriť na túto tému. Následne je potrebné naznačiť pohnútky a príčiny, prípadne čnosti, o ktorých sa hovorí. Má sa to udiat pomerne krátko a využiť na nadviazanie do obsahu kázne. Je potrebné zachytiť poslucháča a už v samotnom úvode pripraviť ho na prijatie prostriedkov práce na sebe.

Úvod je dobre ukončiť modlitbou, najlepšie vyzvaním k duchu Svätému zvlášť vyzdvihujúc Pannu Máriu. Sv. Vincent doporučuje modlitbu Zdravas Mária.

I.2.2. Štruktúra "Malej metódy": osnova

Kázeň, ako už o tom bola reč, delí sa na tri časti: uzatvárajúce pohnútky, prirodzenosť a prostriedky.

1. V pohnútkach vytyčuje sa hodnota, šlachetnosť, význam, potreba, úžitok z čnosti, o ktorej sa hovorí alebo opačné argumenty, keď sa jedná o priestupky a chyby.

Pohnútky povzbudzujúce k práci na predstavenej čnosti, či do boja z nejakou zlou chybou, možno vyvodiť z takzvanej povahy z rozumu alebo zo životných skúseností.

Žriedla, z ktorých kazateľ čerpá argumenty vyplývajú z vážnosti Písma svätého, tradície a náuky cirkevných otcov, ako aj učenia koncilov, rovnako niekedy aj svetských spisovateľov.

Pri čerpaní argumentov z týchto žriedel je potrebné mať na pamäti, aby všetky citáty boli krátke, a ak musia byť o niečo dlhšie je potrebné si pamätať najmä na zachytenie určitých slov v našom myslení.

2. Druhá kategória pohnútok sú veci rozumové, ktoré predstavujú veľmi vážny argument a je potrebné čerpať zo samotnej povahy veci alebo z ich dobrých vlastností alebo skutkov. Pre lepšie zilustrovanie podstaty veci je dobre

LUBOMÍR STANČEK

Malá metoda a najpluša forma kázne

použiť porovnanie. Takéto príklady rozumového podloženia, pomocného porovnanie nachádzame aj na stránkach evanjelii v poučeníach Pána Ježiša.

Vincent poukazuje na príklad, ktorý u poslucháčov v ich užitvorení zohráva veľký význam. Taktiež poukazuje na tie elementy, ktoré činia príklad kazateľa účinejší, ako sú napríklad vieryhodnosť, časovosť, blízkosť a podobne. Dobré je príklad zobrať z histórie Cirkvi, z diel cirkevných otcov, ale tiež zo života, prostredí, v ktorom sa kážeň podáva. Dôležité je, aby príklad mal ten najlepši vzťah s kázňou.

Okrem toho Vincent poukazuje, aby veci, ktoré majú slúžiť na objasnenie a vysvetlenie textu, nestali sa pre poslucháčov zbytočným vzdialením od témy. Ďalší punkt osnovy je vyjasniť o akú čnosť či chybu ide. Aby táto časť kázne bola dobre rozpracovaná Vincent je presvedčený o tom, že je lepšie povedať čím daný predmet je a čím nie je. Kazateľ má sa snažiť čo najlepšie podať náuku, ale v tom prípade má mať na zreteli svojich poslucháčov, to znamená poznať ich mentalitu, zloženie, vek a záujem. K tomu má prispôbiť aj svoju kážeň. Vincet kladie dôraz, aby kazateľ sa vyvaroval suchému výkladu, ktorý sa stáva nudným. Je potrebné, aby kazateľ obohatil svojú kážeň prvkami, ktoré záujmu poslucháčov.

Živá kážeň o akú sa snaží Vincent svojej "Malej metode" má obsahovať praktické a konkrétne veci pre duchovný život poslucháča.

Tento prístup stáva sa pre kazateľa i poslucháčov v mnohom obohacujúci. Nie je na škodu, keď v kázni sa podá dôraz na praktické a konkrétne veci. Tu zvlášť zohrávajú pozitívny význam príklady. Znova však treba si všimnúť, že Vincent kladie opätovný dôraz na hodnotu príkladu. Príklad má zaujať a pre poslucháča mal by sa stať vzpruhov pre ďalší život.

Vincent venuje pozornosť aj výčitkam zo strany kazateľa poslucháčom. Napomína svojich bratov, aby sa vyvarovali

mnohým a často pre tú dobu nedôstojne používaným výčitkám. Kňaz, keď napomína a misionár tým viac, hovorí Vincent, má mať na zreteli dobro poslucháčov a lásku Krista.

Keď poukazuje na potrebu využitia žriediel v kázňach, zdôrazňuje, aby neboli poslucháčom na pohoršenie.

I.2.3. Štruktúra "malej metódy": záver

Vincentova "Malá metóda" pamätá aj na ukončenie, záver kázne. Učí, že "Malá metóda" má mať od predchádzajúcej časti aj oddelený koniec. Záveru kázne pripisuje veľký význam pre poslucháča. Poukazuje, že záver mal by prebudiť v poslucháčovi túžbu pracovať na sebe, k premene svojho života, prehôbeniu viery a tiež ku vzrastu nábožnosti. Do stavby záveru môže kňaz vsunúť aj modlitbu. Môže to byť prosba Ježišovi o milosti potrebné k práci na sebe. Autor "Malej metódy" je toho názoru, že záver kázne, ukončenie kázne má byť zo všetkých troch častí najkratšie.

Prízvukuje kazateľom, že záver má byť apeláciou k poslucháčom, a taktiež záver má obsahovať podstatnú časť, myšlienku z celej kázni. Vincent nepodceňuje citový život poslucháčov. Zdôrazňuje však, aby kazatelia sa vyhli prehnaným emotívnym motívom. K prebudeniu do nového života je potrebný dôraz aj nad citom, ale nestavať kázeň len na citov.

Aby Božie slovo splnilo svoje poslanie, kňaz má využiť všetky dostupné formy, teda i rétorické, aby umožnil poslucháčovi čo najviac získať z kázne.³¹

Na viacerých miestach, keď Vincent rozpráva o forme a obsahu kázne svojim spolubratom, poukazuje na zodpovednosť kňaza k tomu ako a čo káže.

³¹ Ibid., 116.

LUBOMÍR STANČEK

Malá metoda a najplušía forma kázne

I.2.4. Výklad kazatel'ských zásad

Cirkev vo svojich dejinách prechádza procesom zmien. Dokumentuje to aj posledný II. vatikánsky koncil. Významnou úlohou Cirkvi zohráva nielen výklad Božieho slova, ale aj jeho podanie. Tento problém zaujal mnohých kazateľov a homiletov, keď hľadajú fundament a kľúč vo svojej dobe pre oslovenie poslucháčov.

Pán Ježiš sám hovorí, že na svet prišiel preto, aby ohlasoval Božie slovo. Hovorí: "Musím zvestovať Božie slovo, lebo na to som poslaný" (Lk 4,43). Pán Ježiš nielen hlásal, ale aj prikázal ohlasovať apoštolom a povedal im: "Chodte do celého sveta a hlásajte evanjelium všetkému stvoreniu" (Mk 16,15). Tým ohlasovanie evanjelia je pokračovanie diela vykúpenia a poslania Krista." Je to prvok budujúci vieru u ľudí a taktiež Cirkev ako spoločenstvo veriacich.³²

Poslanie kazateľa má značný vplyv na život v Cirkvi. Z histórie vieme, že keď kazateľstvo prežíva krízu je to vidieť aj na prejave veriacich. Keď sa objavuje kríza u kazateľov je možné sledovať aj úpadok tak morálneho ako aj vieroučného života veriacich.

Doba, v ktorej žije a pôsobí Vincent de Paul, teda prelom XVI. - XVII. storočia je poznačená krízou u francúzskeho duchovenstva. Kazateľstvo v tomto čase stojí veľmi nízko. Je to čas, keď v kázňach sa často používajú starovekí klasici, keď z ambónov sú ohlašané témy podobné tejto: Kristus Pán bol skutočným Herkulesom cez svoju smrť, Apollinen skrze zmŕtvychvstanie a Bellerofonen skrze nanebovstúpenie.³³ Za donrú vlastnosť príhovoru kňaza sa v tej dobe pokladalo, keď

³² A. LEWEK, Aktualny sytuacja kaznodziejska, Anateum Kaplanskie, č. 391, 1974, 300.

³³ J. PELCZAR, Zarys dziejów kaznodziejstwa w Kościele Katolickim, II, 117.

LUBOMÍR STANČEK
Malá metoda a najplnšia forma kázne

do oslovenia, kázne boli vsúvané citáty básnikov, filozófov a rečníkov starých čias. Taktiež sa používali legendy a anekdoty bez akéhokoľvek kritického hodnotenia. Kazatelia často hovorili o veciach zbytočných a ku spásu nepotrebných. Vyžívali sa v alegóriach. Hodnota príhovorov podľa vtedajšej mienky spočívala na učených alebo dôvtipných frázach. Zdá sa, že kazateľom nešlo o oslavu Boha a spásu duší, ale o ich intelekt. Napôňali ich najmä podnety ambiciózne. Historik J. Telčár ich volá umelcami a rétorami bez žiadnej slávy. Ich jazyk, ale aj obsah, často pre poslucháčov je bez úžitku.

Prelom 16. až 17. storočia vo Francúzsku je poznačený tým, že táto doba nemá známejších kazateľov. Konštatujúc túto situáciu možno na ňu aplikovať slová Timoteja: "Neznesú zdravé učenie, ale zháňajú si učiteľov podľa svojich hŕtok, aby im štekli uši" (2 Tim 4, 3). Francúzsko za čias Vincenta de Paul neprežívalo len kazateľskú krízu, ale aj morálnu. Vincent často poukazuje aj na nedisciplinovanosť duchovenstva. Kňazi boli nevzdelaní. Pani Gondi si na cesty brávala aj papier s textom rozhrešenia. Stalo sa jej, že pri spovedi, u ktorého si kňaza zistila, že nevie ani len formulu rozhrešenia.

Boh iste do tejto doby potreboval Vincenta de Paul. Jeho činnosť charakterizujú slová Freppela, ktorý povedal: "... Vincent de Paul urobil v 17. storočí toľko milosrdenstva ako anjelský doktor v 13. storočí pre kresťanskú vieru. Vincent de Paul bol Tomášom Akvinským v dielach kresťanského milosrdenstva. Bol obdarovaný geniálnou organizovanosťou, ako sv. Tomáš Akvinský duchom kresťanskej viery.³⁴ Pri pohľade na dielo Vincenta de Paul možno o ňom hovoriť ako o reformátorovi. Ako o všetkých veľkých reformátorov, tak aj

³⁴ E. BOUGAUD, Swiety Wincenty a Paulo, Kraków 1912, 569.

LUBOMÍR STANČEK
Malá metoda a najplušia forma kázne

o Vincentovi de Paul možno povedať, že svojou reformou objal nie iba svoju dobu, ale odovzdal aj budúcim generáciám veľký poklad.

Bez nadsádzky môžeme hovoriť o Vincentovi de Paul, okrem toho, že bol organizátorom kresťanskej charity, bol tiež reformátorom kresťanského kazateľstva. Charita a kazateľstvo sa stávajú významným prínosom pre spásu duší. V konferencii 22. augusta 1659 hovorí:

*"Naším cieľom sú jednoduchí ľudia. A keď neurobíme všetko, čo je v našich silách nás neprijmu a naša práca vyjde nazmar."³⁵
"Nanič bude naša práca, daromné bude naše namáhanie, keď sa nedokážeme priblížiť k našim blížnym v duchu viery."³⁶*

Vincent dáva príkaz svojim spolubratom, aby v pokore, láske a najmä jednoducho a zrozumiteľne oslovovali svojich poslucháčov. Predstavuje vo svojej dobe človeka, ktorý pozná príčinu krízy. Jeho pohľad na potreby ohlasovania evanjelia ho privádza k vytvoreniu tzv. "Malej metóde". Toto malé a nepatrné dielo vykoná veľkú bitku so súčasťnými kazateľskými manierami. Po rokoch tvrdej a namáhavej práci jeho Malá metóda zvíťazí. Najde si obľubu nie iba v kázňach jednoduchého ľudu, ale aj v kráľovskom dvore.

Iste pre súčasnú homiletickú teóriu je to veľká strata, keď sa nám nezachovala ani jedná kázeň napísaná touto metódou samotným Vincentom de Paul. Zachovali sa nám iba duchovné konferencie, ktoré hovoril svojim duchovným synom a dcéram. Taktiež aj tieto konferencie sa nezachovali v celosti. Pričinil sa o to sám Vincent, keď zakázal robiť poznámky. I napriek tomu, z toho čo sa zachovalo, dá sa vydedukovať mnoho i po stránke teoretickej v oblasti homiletickej náuky. Sme vďační za to, čo sa podarilo uchovať najmä sekretárovi

³⁵ Konferencje i przestrogi Swietego Wincentego, 437.

³⁶ Ibid., 157.

LUBOMÍR STANČEK

Malá metoda a najplnšia forma kázne

Ducourneau, ktorý veľmi rýchlo si uvedomil hodnotu konferencii a robil si čo najdokonalejšie poznámky.

I napriek mnohým ťažkostiam je správne vrátiť sa k tejto metóde a porovnať ju s najplnšou formou dnešnej kázne.

I.2.5. Spôsob oslovenia

Životná skúsenosť Vincenta de Paul poukazuje na to, aby sme hlásali Božie slovo dobre a účinne, je potrebné používať jazyk jednoduchý a zrozumiteľný pre poslucháčov tak, aby každý mohol pochopiť problémy a pravdy, ktoré sú mu predkladané, ako aj vybrať si z nich pre seba to, čo mu bude užitočné. Tak to robil Pán Ježiš a potom apoštoli, ako aj Cirkevní otcovia. Takýto spôsob hlásania Božieho slova, to znamená spôsob jednoduchý, pokojný, prístupný a rodinný, okrem toho, že je i prirodzený. Takýto spôsob je ľahšie pochopiteľný a prijateľný, ba navyše sa páči jednoduchému ľudu, ktorý ho rád a pozorne počúva a tak môže čerpať pre svoj duchovný úžitok.³⁷ Vincent de Paul to vyjadril slovami:

*"Tak robia tí, ktorí hľadajú jedine Boha a spásu duší: kážu dobrotivo a jednoducho. Ak tak budete robiť, tak uvidíte, že Pán Boh bude akýmsi spôsobom zaviazaný požehnať to, čo budete hovoriť a požehná vaše slová. Pán Boh bude s vami a skrze vás účinkovať: "cum simplicibus sermocinatio eius" (Prís 3,32). Pán Boh prebýva s jednoduchými a pokornými, stará sa o nich a požehnáva ich prácu..."*³⁸

Tento krátky úryvok z jednej konferencie, prednesenej kňazom Spoločnosti, nielen potvrdzuje Vincentovo presvedčenie, čo sa týka predností jednoduchosti v štýle, jazyku a forme hlásania Božieho slova, ale vyjadruje priam

³⁷ A 134.

³⁸ Ibid., 182.

LUBOMÍR STANČEK
Malá metoda a najplnšia forma kázne

jeho istotu, čo sa týka účinnosti a plodnosti takéhoto spôsobu "kázania".

V tomto čase náboženských bojov a kontestácie autority Učiteľského úradu Cirkvi, svätý Vincent naliehavo odporúča spolubratom zo Spoločnosti úplné podriadenie sa cirkevnej hierarchii, ako aj vernosť doktríne Učiteľského úradu Cirkvi: *"Prosím vás, páni (kňazi), aby ste odovzdali tento list pánovi Almérasovi a ostatným členom spoločenstva (...), aby boli známe tieto zrejme motívy a argumenty, ktoré spôsobili, že som zostal verný tradičnej doktríne Cirkvi, ale bol som proti novým mienkám (...). Budem dúfať (že spolubratia budú tak isto postupovať) a spôsobilo by mi to veľký žal, ak by niekto z vás, opustiť živé vody pravdy Cirkvi, vykopal si cisterny v nových mienkach..."*³⁹

Také výrazy ako : "novátori" a "nové mienky" (ide samozrejme o teologické mienky) Vincent vo svojich listoch a konferenciách používa v negatívnom význame, čo v závislosti od kontextu možno chápať ako "heretici" a "heréza". Svätec sa veľmi staral o čistotu viery v náuke kňazov Misijnej spoločnosti; často hovoril, že isto a bezpečne možno kráčať jedine nasledujúc Učiteľský úrad Cirkvi, zachovávajúc učenie koncilov a Cirkevných otcov. Argumentujúc takýto postoj, Vincent sa odvolával na Sv. písmo a na tradíciu: Duch Svätý, ktorý osvecuje a vedie Cirkev, bol prisľúbený a poslaný Kristom všetkým jeho učeníkom a vyznavačom, ale zvláštnym spôsobom Učiteľskému úradu Cirkvi, to znamená, apoštolom a ich nástupcom pápežovi a biskupom.

Vincent považoval za oplakaniahodné, keď kazatelia boli márnomyseľní a vyhľadávali ľudskú chválu, potlesk a uznanie; hovoril, že taký namyslený a vyumelkovaný spôsob kázania je neužitočný, pretože zatemňuje Božie pravdy a protiví sa duchu

³⁹ K 1071.

a štýlu, ktorý nachádzame v Evanjeliu:

"Je to veľké nebezpečenstvo pre úbohých hlásateľov Božieho slova, ktorí sa obmedzujú na pekné pojmy, slovička, na vymyslené myšlienkové konštrukcie a na používanie módných slov a jazyka, bez toho, aby brali ohľad na to, čo by bolo užitočnejšie".⁴⁰

"Vy, spolubratia, ktorí idete konať (ľudové) misie, vy ktorí sa verejne prihovárate, buďte opatrní! (...) niekto, kto hovorí preto, aby mu tľieskali, aby si zaslúžil úctu, aby bol chválený, aby sa o ňom hovorilo, čože robí takáto osoba, takýto hlásateľ, rečník? Čo robí? Dopúšťa sa svätokrádeže, áno dopúšťa sa svätokrádeže."⁴¹

Už z tohto krátkeho fragmentu konferencie vidíme, že svätec prísne posudzoval kazateľov, ktorí hľadali jedine vlastnú slávu a aplauz poslucháčov. A spolubratom z Misijskej spoločnosti, ako aj iným duchovným, navrhoval jednoduchý, prístupný, rodinný spôsob kázania, prispôsobený intelektuálnym možnostiam poslucháčov. Takýto štýl a spôsob kázania nám ukázal a zanechal Pán Ježiš, nasledovali Ho apoštolí, a teda aj my máme kráčať tou istou cestou.

I.2.6. Forma, obsah a cieľ oslovenia

Aby sme poznali formu kázania "Malej metódy", ktorej chceme podrobnejšie venovať pozornosť na inom mieste, teraz budeme uvažovať v inom aspekte. Svätý Vincent, vyberajúc dva druhy adresátov, ktorým by kňazi zo Spoločnosti hlásali Božie slovo, totiž chudobných, ako aj duchovných a kandidátov na kňazstvo, hľadal formy najzodpovedajúcejšie a zároveň najplodnejšie a najúčinnnejšie pre tieto skupiny ľudí. Keď ide

⁴⁰ A 134.

⁴¹ Ibid., 177.

LUBOMÍR STANČEK
Malá metóda a najplnšia forma kázne

o prvú skupinu, chudobných, vybral **ľudové misie**, a pre druhých **duchovné cvičenia** (exercície), **konferencie** a **listy** (korešpondenciu).

I.2.6.1. Na misiách

Spomedzi rôznych foriem hlásania Božieho slova najcharakteristickejšou a najslávnejšou boli ľudové misie. Misie, vedené kňazmi Vincenta de Paul, trvali prevažne od dvoch do troch týždňov a boli úplne zadarmo. Obsah hlásaných náuk bol už obsiahnutý v samom hlavnom cieli, ktorý bol motívom vzniku Misijnej spoločnosti, totiž evanjelizácia chudobných; to znamená hlásanie a vyučovanie základných pravd kresťanskej viery. Tak teda vincentiánske ľudové misie mali zásadný katechetický rys a charakter.

"Všetci súhlasia a vedia, že ovocie ľudových misií závisí od katechizmu (...). Taká je moja mienka, že tí, ktorí vedú misie, majú v prvom rade realizovať veľký katechizmus, a po druhé, jedine ten malý katechizmus a prihovárať sa dva razy denne. Ku katechizmu možno pripojiť dejiny a povzbudzujúce príklady, ktoré sa vzťahujú na tému, či na problém, o ktorom sa hovorí, pretože, ako som povedal, vidíme, že všetko ovocie misií pochádza odtiaľ, z hlásania katechizmových pravd".⁴²

Všeobecným cieľom a úlohou ľudových misií bolo náboženské a morálne vzdelávanie predovšetkým chudobného dedinského ľudu. A zvláštnym cieľom bolo **obrátenie** poslucháčov v biblickom, náboženskom zmysle, ktoré sa má vyjadriť generálnou svednosťou všetkých účastníkov misií, ako aj zmenou, nápravou zvykov a morálnych zásad v každodennom živote. Kňazi Vincenta de Paul, konajúc podľa príkladu prvotnej Cirkvi,

⁴² K 297.

LUBOMÍR STANČEK

Malá metoda a najplušía forma kázne

pokúšali sa hneď zapájať laikov do charitatívnych diel. Tak teda ľudové misie sa vo všeobecnosti končili založením trvalých farských spoločenstiev, inšpirovaných a riadených kňazmi z Misijnej spoločnosti, farármi alebo kňazmi, ktorých cieľom bolo poskytovať materiálnu, duchovnú a náboženskú pomoc najbiednejším. Čas nám ukázal, že tieto farské spoločenstvá, charitatívne združenia mali veľký úspech a priniesli veľa duchovného a materiálneho dobra, zvlášť chudobným, chorým, trpiacim a opusteným.

I.2.6.2. Na duchovných cvičeniach

Výsledky, menej budiace pozornosť, ale zato trvalejšie a hlbšie, dosiahol sv. Vincent podujmúc sa dávať duchovné cvičenia, ktoré pomerne skoro sa zaviedli v Dome sv. Lazara a potom v iných domoch Misijnej spoločnosti. Boli dva druhy duchovných cvičení, exercícií; jedny pre kandidátov na kňazskú vysviacku a druhé pre osoby rôznych stavov, postavenia, povolania a profesií, ktoré sa prihlasovali na exercície. Prvé sa konali cyklicky, podľa ohlásenia biskupov alebo predstavených reholí či spoločností. V prípade druhých, každý účastník exercícií prichádzal z vlastnej iniciatívy a konal si exercície individuálne za pomoci a vedenia kňaza exercitátora. A exercitátor, používajúc program, ktorý spracoval Vincent de Paul, sa v zásade dvakrát počas dňa stretal s účastníkom exercícií, berúc do úvahy jeho vek, stav a intelektuálnu i náboženskú úroveň, navrhoval zodpovedajúce témy pre meditáciu a knihy na čítanie, ako aj odpovedal na otázky alebo problémy, ktoré predkladal účastník exercícií.

Tu je definícia duchovných cvičení, ktorú sv. Vincent podal v krátkej poznámke, vlastnoručne napísanej:

"Pod názvom (...) duchovné cvičenia treba rozumieť isté časové odtrhnutie sa od všetkých pozemských úloh a povinností za tým účelom, aby s celou vážnosťou sme sa angažovali pre dobré poznanie vlastného duchovného vnútra, aby sme urobili dobré spytovanie svedomia, aby sme meditovali a kontemplovali, aby sme sa modlili, a tak si pripravili duše pre očistenie zo všetkých hriechov, zo všetkých zlých citov a zlých návykov; aby sme sa naplnili túžbou po čnostiach, aby sme hľadali a objavovali Božiu vôľu, a keď ju nájdeme, aby sme sa jej podriadili, aby sme sa o ňu opierali a k nej priľnuli, plnili ju, a takto smerovali a postupovali a nakoniec dosiahli

vlastnú dokonalosť".⁴³

Obsah a program exercícií bol závislý od stavu, ako aj intelektuálnej a náboženskej úrovne účastníka exercícií, zásadným cieľom bolo nájsť, poznať vlastné povolanie, ako aj pokrok a podľa možnosti najlepšiu realizáciu tohto povolania: *"...stať sa dokonalým kresťanom a dokonalým v osobnom povolaní, podľa ktorého jeden je dokonalým študentom, ak je študentom; dokonalým vojakom, ak je vojakom; dokonalým úradníkom, ak pracuje v mestskom úrade; dokonalým duchovným (...), ak je kňazom (...). Cieľom exercícií je zdokonaľovanie sa vo vlastnom povolaní alebo rozhodnutie sa, vyvolenie si jednej z ciest povolania".⁴⁴*

Originalita, dôležitosť a zásluha svätého Vincenta na poli exercícií spočíva v ich rozšírení a sprístupnení každej triede a skupine osôb. Materský dom v Paríži a iné domy Misijnej spoločnosti otvorili svoje dvere všetkým tým osobám, ktoré túžili vykonať si duchovné cvičenia. V Dome svetého Lazara bolo možné stretnúť osoby každej spoločenskej triedy a vrstvy: chudobných a bohatých, mladých a starých, študentov, profesorov a doktorov, kňazov, prelátov, dobrodincov, šľachticov, grófov, kniežatá, prokurátorov, advokátov, radcov, úradníkov parlamentu a súdnictva, kupcov, obchodníkov, remeslníkov, vojakov, pážatá a sluhov. Svätý Vincent porovnával Materský dom s Noemovou archou, kde sa zišli všetky druhy veľkých a malých zvierat. Ráta sa, že medzi rokom 1635 a 1660 prešlo cez Dom svetého Lazara okolo 20 000 účastníkov exercícií. Jednou z hlavných príčin, rozhodujúcou o takom veľkom úspechu vincentiánskych exercícií, vedľa programovej a meritórnej solídnosti, bolo to, že boli bezplatné.

⁴³ P. COSTE, Duchovné rozhovory s misionármi, Dcéry kresťanskej lásky, Medrika 1982, samizdat, XIII, 143-144.

⁴⁴ A 224.

LUBOMÍR STANČEK

Malá metoda a najpluša forma kázne

I.2.6.3. Cez konferencie

Okrem písaného slova-listov, hovorené slovo zaberalo značnú časť času, ktorý sv. Vincent určil pre prácu. V každom týždni sa trikrát alebo štyrikrát prihovárал spolubratom kňazom z Misijnej spoločnosti, raz alebo dva razy Dcéram kresťanskej lásky raz na utorkovej konferencii duchovenstvu, nepočítajúc iné príležitostné vystúpenia a prejavy: na schôdzach Paní kresťanskej lásky, k sestrám rehole Navštívenia Panny Márie alebo na stretnutiach iných skupín a združení, zvlášť dobročinných. Skoro všetky svoje verejné vystúpenia, vedené svojským štýlom, sám Vincent nazýval "**les entretiens**", to znamená konferencie. Môžeme poukázať na niektoré charakteristické črty týchto konferencií. Často na začiatku konferencií, zvlášť pre kňazov Misijnej spoločnosti alebo Dcéry kresťanskej lásky, Vincent povzbudzoval a dovoľoval hovoriť poslucháčom, ktorí už skôr poznali tému konferencie. Tak teda už na začiatku bola v rodinnej atmosfére výmena myšlienok, postrehov a konfrontácia hľadísk, o ktorých Vincent pomaly hovoril, postupne z nich vyberajúc správne idey a postrehy, aby potom svojou autoritou a dopovedaním vstúpil ich do mysli a srdca všetkých poslucháčov. Na konci konferencie Vincent ešte raz zhrnul vyslovené myšlienky a úvahy poslucháčov a pridal vlastné, osobné myšlienky, príklady a postrehy, ktoré predstavovali zásadné jadro konferencie. V posledných rokoch Vincentovho života vidíme, že jeho výpovede v konferenciách sú čoraz dlhšie, a vystúpenia a intervencie poslucháčov obmedzené na minimum.

O akých problémoch a otázkach hovoril sv. Vincent vo svojich konferenciách? Témy konferencií sa týkali: vysvetlenia Spoločných regúl, ako aj tak zvanej **Malej metódy** prednášania kázni, rozpravy o čnostiach, ktoré majú mať členovia Misijnej spoločnosti a Dcéry kresťanskej lásky, problému povolania, vlastného rôznym spoločenstvám alebo združeniam, hľadania a realizácie Božej vôle, praktizovania evanjeliových rád: chudoby, poslušnosti, čistoty, božských čností: viery, nádeje a lásky, čností a príkladov zomrelých členov Misijnej spoločnosti a Dcéry kresťanskej lásky, bratskej lásky, vzájomných bratských napomínaní.

Svätý Vincent využíval konferencie, aby informoval spolubratov z Misijnej spoločnosti o aktuálnom stave Spoločnosti, o jej prácach, úspechoch, ťažkostiach, aby v spontánnej modlitbe odporučil Pánu Bohu ťažkosti, problémy,

LUBOMÍR STANČEK

Malá metoda a najplnšia forma kázne

ktoré sa týkali prác a diel, ktoré vykonávala Spoločnosť, odporúčal tiež spolubratov z Misijskej spoločnosti, ktorým hrozilo nejaké nebezpečenstvo, vonkajšie alebo vnútorné, duchovné. Okrem toho konferencie využíval na poukazovanie na chyby, na opomenutie niečoho a na zanedbania tak spoločenstva, ako aj jednotlivých spolubratov a zároveň poukazoval na potrebné akty pokánia a pokorovania sa, ako aj na prostriedky nápravy a postavenia sa proti zlu. Napomínania, ktoré udeľoval spoločenstvu alebo jednotlivým spolubratom, sprevádzali jeho osobné, spontánne pokorenia sa pred spoločenstvom, v ktorých poukazoval na seba, ako na hlavného vinníka týchto všetkých nedostatkov, nedokonalostí a chýb, ktoré zbadal u jednotlivých spolubratov a v spoločenstve. Aj prax verejného napomínania počas konferencií nenarušila rodinnú a bratskú atmosféru spoločenstva, lebo sv. Vincent robil to s takým otcovským taktom, a pritom seba kládol na posledné miesto, ako toho, ktorý má najviac chýb a nedostatkov, ktorého celá Spoločnosť musí trpezlivo znášať, tak že nikto sa nemohol cítiť urazený jeho napomínaním.

Charakteristický je jazyk, ktorým sa prihovárал Vincent na svojich konferenciách, zvlášť k spolubratom z Misijskej spoločnosti a Dcéram kresťanskej lásky. Bol to jazyk pestrý, živý, plný anekdot, porovnaní a príkladov z Biblie a zo života, a zároveň stručný, výrazný a bystrý. Vincent počas konferencií často kládol otázky, dovoľoval poslucháčom na ne odpovedať alebo sám dával odpovede. Spontánne demonštroval celý rad pocitov v závislosti od témy, problému, udalostí, ktoré opisoval alebo komentoval: od pocitov radosti, nadšenia, aktov vďaky a oslavy Boha prostredníctvom modlitby a prosby po akty pokory, ľútosti a prosby o odpustenia za zanedbania, priestupky a hriechy. Vincentove slová sprevádzali gestá a mimika tváre; to, čo hovoril, čím sa delil so spolubratmi, to zároveň spontánne prežíval. Keď rozprával príbeh života nejakého svätca alebo udalosť, ktorej bol svedkom, veľmi ľahko prechádzal od naratívneho štýlu k dialógovému, bezprostrednému štýlu, kde spomínané postavy a osoby stáli ako živé, a on im dával, prepožičiaval svoje ústa a hlas, aby sa mohli prihovoriť poslucháčom.

Pod slovom, názvom konferencie bolo založené aj určité združenie, takzvané Utorkové konferencie, do ktorého patrila určitá, vybraná skupina duchovenstva, ktorá bola charakterizovaná zdravou nábožnosťou, čistotou obyčajov, ustarostená o vlastné povolanie a o dobro Cirkvi. Práve táto

LUBOMÍR STANČEK

Malá metoda a najplušia forma kázne

skupina duchovenstva, združená v Utorkových konferenciách, postupne sa stala dobrý kvasom, ktorý sa rozhodne pričinil o renesanciu, o obnovu francúzskeho kléru v tamtej dobe. Vincent duchovenstvu, združenému v Utorkových konferenciách, miesto regúl zostavil určitý konkrétny program, ktorý mali realizovať okrem vlastných každodenných pastoračných, kňazských povinností. Čo tvorilo takýto program? Vstávanie vždy o tej istej hodine, meditácia, sv. omša, čítanie a rozjímanie o textoch z Nového zákona, všeobecné a podrobné spytovanie svedomia, duchovné čítanie, exercície aspoň raz do roka, týždenná účasť na utorkovej konferencii, ktorej témy sa týkali povinností vlastného stavu, čností, predností, posvätných úradov a funkcií dobrého kňaza. Verný svojej metóde duchovného vodcu, Vincent sa neuspokojil len s teoretickými smernicami, ale hneď členov Utorkových konferencií zaangažoval do evanjelizácie chudobných v mestách, zatiaľ čo svojich spolubratov z Misijnej spoločnosti posielal hlásať Božie slovo (ľudové misie) po dedinách. Dobré meno združenia Utorkových konferencií sa rýchlo rozšírilo, a z kruhu, duchovenstva v ňom združeného, vyšli v hojnom počte svätí kňazi a horliví reformátori spoločností, reholí a Cirkvi.

I.2.6.4. Cez korešpondenciu - listy

Jednou z úloh, ktorá zaberala veľa času sv. Vincentovi bola jeho korešpondencia. Listy, ktoré písal, stali sa pre neho, okrem osobného kontaktu s osobami, ktorým ich adresoval, vedľajšou príležitosťou hlásať Božie slovo. Rýchly vývoj a rozšírenie sa diel, na ktoré sa podujala Spoločnosť, nielen na území vtedajšieho Francúzska, ale tiež ďaleko za jeho hranicami (Taliansko, Poľsko, Írsko, severná Afrika, Madagaskar), nútili Vincenta k priam ohromnej epistolárnej listovej aktivite. Ráta sa, že počas posledných tridsiatich rokov jeho života (1630-60) vyšlo z jeho pera okolo 30.000 listov.

Medzi adresátmi listov Vincenta de Paul sú osoby patriace skoro ku všetkým spoločenským vrstvám a skupinám: sú svetskí hodnostári, zastávajúci vysoké úrady: králi, členovia parlamentu, kniežatá, šľachtici a grófi, ministri, radci; ako aj cirkevní hodnostári: pápeži, kardináli, biskupi, kňazi, spolubratia z Misijnej spoločnosti, Dcéry krstianskej lásky, a zvlášť sveta Lujza de Marillac, zachovalo sa okolo 400

LUBOMÍR STANČEK

Malá metoda a najplnšia forma kázne

listov napísaných práve jej.

Argumenty a problémy, o ktorých sa hovorilo v listoch, sú veľmi rôzne, v závislosti od adresátov, od toho, aké zaujímali postavenie, úrad a spoločenskú pozíciu. Nachádzame tam vedľa politických a spoločenských problémov lokálnych, regionálnych a týkajúcich sa celého štátu (vojny a ich následkov, otázka mieru a národného zmierenia, problém biedy a chudoby, apod.), tiež náboženské problémy, týkajúce sa všeobecnej Cirkvi (vernosť Učiteľskému úradu Cirkvi, starostlivosť o Cirkev v iných krajinách Európy a misie: severná Afrika a Madagaskar), ako aj miestnej cirkvi vo Francúzsku (práca v novovznikajúcich duchovných seminároch exercície a ľudové misie). V listoch sa tiež hovorí o osobných veciach a problémoch adresátov, spojených so stavom, v ktorom žijú a povinnosťami, ktoré majú. V listoch vidíme Vincentovo srdce, citlivé voči potrebám a materiálnemu a duchovnému, spoločenskému a individuálnemu dobru; vidíme starostlivosť o dobro spoločenstiev, ktoré založil a o diela, na ktoré sa podujal; vidíme starostlivosť, zvlášť o duchovné dobro spolubratov a Dcéry kresťanskej lásky, ako aj starostlivosť o dobro celej Cirkvi. Vincent vo svojich listoch napomína adresátov, povzbudzuje ich k horlivosti a vernosti povolaniu, poukazuje na prostriedky a východiská z ťažkých situácií, odporúča predovšetkým hľadať Božiu vôľu, ako aj jej dôslednú realizáciu v každodennom živote. V listoch sa prejavuje ohromné duchovné bohatstvo sv. Vincenta.

I.3. OSOBNOSŤ KAZATEĽA

V konferenciách pomerne často nachádzame snahu Vincenta po spásu duší. Je to tak v oblasti kazateľskej ako aj skutkoch milosrdenstva. Vincent v tejto oblasti dokázal mnoho. Bol uznávaným vychovávateľom, organizátorom, kazateľom, ale hlavný dôraz kladie pri výchove budúcich kňazov na ten fakt, aby boli svätými kňazmi. Sám o sebe často hovorí ako o nehodnom služobníkovi oltára. Keď sa však hovorí o potrebe slúžiť blížnym akýmkoľvek spôsobom, bratia vidia ako horia oči Vincenta. Tým viac muselo horieť jeho srdce.

Vincentovou veľkou a delikátnou vecou je misia viesť, riadiť ľudské duše, ktorých hŕbku a bohatstvo citov, veľkosť a slabosť, úplne pozná jedine sám Boh. Toto dielo je skutočne

skôr Božie, než ľudské, preto tiež sv. Vincent, používajúc vyjadrenie pápeža sv. Gregora Veľkého, rád ho nazýva: "Ars artium est regimen animarum" - "Umenie nad umenie je vedenie duší."

I.3.1. Duchovný vodca ľudských duší

O tomto, tak vznešenom diele, hovoril Vincent:
*"čože môže iného urobiť ľudská vynaliezavosť či podnikavosť, ako nezničiť všetko, keď Pán Boh nevezme toto dielo do svojich rúk, lebo ani filozofia, ani teológia, ani vedecké dôkazy či zbožné príhovory, ale sám Pán Ježiš účinne a spasiteľne pôsobí v ľudských dušiach. Preto tiež kňazi majú byť duchovne zjednotení s Kristom, majú hovoriť a postupovať podobne, ako to robil On a v jeho duchu, majú sa oslobodiť od samých seba, aby si obliekli ducha Ježiša Krista tak, aby On mohol vtlačiť svoj znak a charakter ako aj udeliť im svoju milosť. Len vtedy budú kňazi môcť účinne a plodne plniť svoju misiu duchovných vodcov a sprievodcov. A táto misia vyžaduje nasledovanie Kristovho príkladu, života a riadenia sa evanjeliiovými radami."*⁴⁵

Svätý Ján apoštol hovorí, že Kristus je svetlom, ktoré osvecuje všetkých ľudí, ktorí prichádzajú na svet (Jn 1,8) a pretože kňazi, v určitom zmysle, zaujímajú jeho miesto, realizujú jeho spásne poslanie na tomto svete, patrí sa, aby aj oni, podľa vzoru svojho Učiteľa a Pána, boli svetlom, ktoré osvecuje a ohrieva Boží ľud. Vincent de Paul veľakrát zdôrazňoval vo svojich konferenciách k duchovným:

*"že Kristus Pán je a ostane pre kňazov dokonalým a vždy aktuálnym vzorom vodcu a sprievodcu duší."*⁴⁶

Vincent popri svojej bohatej náplne činnosti sa venuje aj duchovným cvičeniam. Tu bola príležitosť osloviť, kázať a teda realizovať svoju "Malú metódu". Mnohí odchádzali z duchovných cvičení vďaka nej naplnení túžbou byť novými ľuďmi.

⁴⁵ Ibid., 153.

LUBOMÍR STANČEK
Malá metoda a najplnšia forma kázne

Vincent vie, cieľom duchovných cvičení a cieľom duchovného vedenia je voľba určitej, vlastnej cesty povolania alebo zdokonaľovania sa a postupu na zvolenej a vybratej už ceste povolania. Často oslovuje kňazov:

*"Kňazi, podujímajúc sa na túto ťažkú misiu duchovných vodcov, nemajú sa odvolávať a obmedzovať jedine na ľudské kritéria hodnotenia a na ľudské prostriedky, ale majú predovšetkým hodnotiť všetko a riešiť v duchu viery a podľa evanjeliových kritérií."*⁴⁷

I.3.2. Pokora

Inou vlastnosťou, ktorú majú mať duchovní vodcovia, je čnosť pokory a uvedenie si, že sú pastiermi Božieho ľudu, ale "Ovčinec" (Boží ľud) patrí Kristovi. Čnosť pokory v duchovnom vedení, Vincent nazýva "via reggia":

*"pretože má svoj základ v Evanjeliu, ako aj v smerniciach Učiteľského úradu Cirkvi."*⁴⁸

⁴⁶ Ibid.

⁴⁷ Ibid., 224.

⁴⁸ Ibid., 153.

LUBOMÍR STANČEK
Malá metoda a najplnšia forma kázne

Ježiš Kristus často odporúčal pokoru svojim učeníkom, poslucháčom, vyznavačom a bola potvrdená jeho vlastným príkladom, postojom. Tak teda pokora je nevyhnutne potrebná kňazom ak chcú dobre, v zhode s Božou vôľou, plniť misiu duchovných vodcov.

Keď sledujeme konferencie, rýchlo si všimneme, že Vincent u kňaza kladie pokoru na prvé miesto. Často sledujem, že táto čnosť sa spája s charitatívnym poslaním, teda láskou k blížnemu a obetavosťou, ktoré doporučuje svojim bratom. U neho samého sledujeme skutočnosť na každom jeho diele. Podľa neho pokoru vidíme na Kristovi a to hovorí ku nám za všetko. Hovorí:

*"Hoci by som mal všetky čnosti, ale bez pokory neznamenam nič. Bol by som iba pyšným farizejom a misionárom hodným opovrhnutia."*⁴⁹

Vincentovi vzorom pokory je Ježiš Kristus. V evanjeliach sa znova a znova inšpiruje touto čnosťou do svojich prác.

Hovorí:

*"Ó pekná a milá pokora, aká si krásna v Božích očiach. Keď Kristus chcel prísť na túto zem, aby nás počil slovom a príkladom, priniesol nám teba."*⁵⁰

Nepochybujeme, že tento svätec bol veľký realista, a predsa vidíme, že sa vypracuje tak k veľkej čnosti. Nebola to však ľahká a príjemná cesta. Bola to systematická práca na sebe. Vďaka nej Vincent dokázal to, čo dokázal tak v oblasti kázni, ako aj v charitatívnom diele.

Často na získanie tejto čnosti upozorňuje aj svojich bratov. Z konferencie z 11. júna 1655, keď hovorí:

*"Ako voda kvapka po kvapke padajúc na tvrdý kameň ho rozbíja, taktiež znova a znova, keď človek pracuje na sebe v duchu pokory nadobudne si čnosť pokory a rozbije sa tvrdosť jeho pýchy."*⁵¹

⁴⁹ Ibid.

⁵⁰ Ibid., 238.

LUBOMÍR STANČEK

Malá metóda a najplušia forma kázne

V úvahách a reflexiách na túto tému pokory často komunikoval so svojimi poslucháčmi, najmä kňazmi. Je veľmi málo takých konferencií, v ktorých by sa táto čnosť nespomenula alebo nenaznačila. Pri ohlasovaní každej konferencie našiel si príležitosť, aby sa sám upokoril. Robil to v rôznych formách. Najčastejšie, keď sa vyznával zo svojich chýb, keď sa obviňoval zo svojho údajného mnoho hovorenia, či nevedomosti.⁵²

Keď sledujeme jeho životné kroky, tak v oblasti charitatívnej ako aj kazateľskej, pokoru je vždy vidieť. Vincent nepremárni žiadnu príležitosť, keď sa môže pred svojimi poslucháčmi pokoriť. Zaujímavý pohľad na upokorenie nachádzame z 26. júna 1642, keď jeden z bratov sa vyznal, že sa cíti veľmi zahanbený, keď tak málo čerpá z dobrých príkladov, ktoré vidí u Vincenta de Paul. Vincent nevenoval pozornosť pozitívnym stránkam o sebe, ktoré hovoril vtedy brat, ale povedal:

*"Bratia moji, je u nás zvykom nechváliť nikoho v jeho prítomnosti. A čo sa mňa týka, tým viac. Horší som od satana. On si nezaslúži tak pekla ako ja."*⁵³

Aby si našiel príčinu k upokoreniu často sa vracia do dávnych čias napríklad do rokov, keď ako malý chlapec pásol dobytok svojich rodičov a hanbil sa v Dax za svojho otca, ktorý bol zle oblečený a trochu krýval. Koľkokrát sa nazýval biednym pastierom sviň a žiakom štvrtej triedy. Jeho choroba a nemoc, ktorú potreboval mu boli tiež často príčinou, že sa mohol upokorovať.

*"Ó môj Pasiteľu, ako ja môžem hovoriť, že som núdzny, keď som mal koňa, voz, vykúrovanú izbu, posteľ a brata na obsluhu (...). Prosím za to Boha i vás celé zhromaždenie o odpustenie a prosím, aby ste ma zniesli v mojej starobe"*⁵⁴

A vtedy pokorný starec padol na kolená, tak ako to bolo zvykom v ich spoločenstve.

⁵¹ E. BOUGAUD, *Sw. Wincenty*, 319.

⁵² *Konferencje i przestrogi Swietego Wincentego*, 248.

⁵³ *Ibid.*, 12.

LUBOMÍR STANČEK
Malá metoda a najpluša forma kázne

I.3.2.1. Pokora kazateľa

Keď pozeráme na pokoru sv. Vincenta ako u kazateľa, zisťujeme veľkosť jeho osoby. Jeho kázne najmä cez spôsob "Malú metódu" ako ich podával bolo cítiť jeho pokoru.

Sv. Vincent čítal Písmo sväté na kolenách. Bol veľkým znalcom textov Písma svätého, čo dosvedčujú konferencie, v ktorých často cituje texty Písma. Denne si konal skryptúru. Keď čítal Písmo sväté, často si vzbudzoval akt, čo najviac si osvojiť tieto texty vo svojom živote. Príkladom nám môže poslúžiť konferencia z 20. augusta 1655, v ktorej Vincent poukazuje na potrebu svojej chudoby.

*"Keď Pán Ježiš u apoštola Matúša hovoril o chudobe stavia ju na prvé miesto medzi blahoslavenstvami a od toho začína aj svoje učenie: -"Blahoslavení chudobní v duchu, lebo ich je nebeské kráľovstvo."- (Mt 5,3). Blahoslavení chudobní! Veľký dôvod k milovaniu chudoby."*⁵⁴

Vincent preniknutý chudobou stáva sa veľkým ohlasovateľom Božieho slova. Viaceré konferencie poukazujú na vzťah svätca k Písmu svätému. To všetko vytvára nádherný obraz pokorného ohlasovateľa Božieho slova.

⁵⁴ Ibid., 29.

⁵⁵ Ibid., 123.

I.3.3. Kazateľ praktikom

Aby kňaz dobre viedol duše, musí byť rozhodný a kategorický, keď ide o cieľ duchovného vedenia, hľadanie Božej vôle, podmienky zjednotenia s Bohom, spása; ale zasa musí byť mierny, zhovievavý, dobrý, keď ide o spôsob vysvetľovania, presvedčovania, argumentácie, a keď ide o navrhované uzdravujúce, profylaktické prostriedky. Tak teda vo vzťahu k veriacim, zvereným jeho duchovnej starostlivosti, duchovný vodca má byť na jednej strane rozhodný, kategorický, ale nie britký, nepríjemný či vznetlivý; na druhej strane, má byť zhovievavý a mierny, ale v takých medziach, ktoré nezastierajú zlo hriechu, ale mobilizujú k úsiliu, náprave života, k duchovnému a náboženskému rastu. Svätý Vincent veľmi zdôrazňuje potrebu zjednotenia duchovného vodcu s Kristom, prostredníctvom modlitby a meditácie, lebo ako hovorí:

*" tu nachádzam Božiu inšpiráciu a vnuknutie, tak veľmi potrebné pri realizovaní misie duchovného vedenia."*⁵⁶

I.3.4. Kazateľ a inšpirátor charity

Predstaviť si tak grandiózne dielo ako je charita, ktoré vybudoval Vincent de Paul, je nepredstaviteľné bez priamych a osobných vstupov medzi ľuďmi. Vincentove kázne vďaka jeho jednoduchému a zrozumiteľnému a praktickému osloveniu dokázali pomôcť aj kresťanskej charite.

Svätý Vincent je priekopníkom moderného systému sociálnej starostlivosti. Majúc k dispozícii skromné peňažné prostriedky, inšpirovaný a vedený obetavosťou ľudí dobrej vôle, vytvoril celú veľkú sieť nádherných charitatívnych

⁵⁶ Ibid., 496, 632, 634, 821.

LUBOMÍR STANČEK
Malá metoda a najplušia kázne

díel, z ktorých veľa prvkov a zásad je aktuálnych po dnešný deň. Charitatívne diela, na ktoré sa podujal sv. Vincent, boli ovocím spolupráce kňazov, zvlášť z Misijskej spoločnosti, Dcéry kresťanskej lásky a laikov. Potrebu starať sa, o rozličné vtedy prípady chudoby, biedy, choroby a utrpenia Vincent de Paul predstavil ako morálnu povinnosť všetkých kresťanov, a zvlášť ako povinnosť a úlohu kňazov. Často zdôrazňoval, že povinnosť evanjelizácie je úzko spojená s charitatívnymi dielami, tak že jedno nemôže existovať bez druhého.

Tu zohrávali praktické slová jeho kázni rozhodujúcu úlohu. Vincent dokáže osloviť vzdelaných, bohatých, ale aj chudobných a jednoduchých. Preto sa mu podarí to, čo dokázal.

V jeho diele môžeme rozlíšiť tri objekty prostredia, ktoré boli zahrnuté do vincentiánskej starostlivosti a duchovnej i sociálnej pomoci. Boli to chudobní, ktorí nemali byty ani prácu; potom chorí v nemocniciach a útulkoch, ako aj väzni - galejníci. Je tu ešte jedna oblasť ľudskej chudoby a biedy, ktorej sa venovali hlavne Dcéry kresťanskej lásky a Panie kresťanskej lásky, totiž starostlivosť o deti, ktoré nechali rodičia alebo osamelé matky na uliciach, pri kostoloch a kláštoroch. Starostlivosť o chudobných, ktorú vykonávali kňazi, Vincent de Paul nazýval službou nášmu Pánovi:

*"Keď sa kňazi starajú o chudobných, vykonávajú službu nášho Pána, ako aj mnohých veľkých svätcov, ktorí nielen iných povzbudzovali k starostlivosti o chudobných, ale sami ich potešovali, slúžili im, liečili ich."*⁵⁷

On sám využíva svoj kazateľský talent na to, aby povzbudzoval k tejto činnosti aj široké spoločenstvo veriacich.

LUBOMÍR STANČEK
Malá metóda a najplušia forma kázne

Chudobní, hovoril vo svojich kázňach sv.Vincent, sú údmi trpiaceho nášho Pána, sú našimi bratmi, tak teda kňazi sa majú o nich starať ako prví a pričiňovať sa o to, aby iní im pomáhali všetkými možnými spôsobmi. Pomoc a starostlivosť o chorých bola hlavnou úlohou Dcéry kresťanskej lásky, ale Vincent de Paul vo svojich listoch a konferenciách pripomínal tento problém aj spolubratom z Misijnej spoločnosti. Tu je fragment z jeho listu Étienнови Blatironovi, superiorovi Misijného domu Spoločnosti v Janove:

"Ó, kňazi, aké veľkodušné a dokonalé je rozhodnutie, ktoré ste urobili, ísť a slúžiť chorým na mor, v prípade ochorenia, spolu s kňazmi Lejugom a Lucasom. Čo je viac potrebné, aby ste dosiahli dokonalosť vo vašom stave, ako táto heroická činnosť, na ktorú sa podujimate, pretože nie je väčšia láska, ako tá, keď dám vlastný život za blížneho. Teraz, dať život, znamená vystaviť ho nebezpečenstvu, a vystaviť svoj život nebezpečenstvu, znamená obetovať ho Pánu Bohu, tak ako ste to urobili vy, pre spomínaný cieľ".⁵⁸

Už tento krátky fragment listu nám ukazuje, s akým evanjeliovým nadšením a s akým veľkým vnútorným presvedčením svätec povzbudzoval, posilňoval a pobádal svojich spolubratov z Misijnej spoločnosti, aby nepozerajúc na veľké nebezpečenstvo nakazenia sa touto chorobou a na stratu vlastného života, naďalej pokračovali v diele, na ktoré sa podujali, slúžiť ľuďom postihnutým nákazou moru.

Inou oblasťou, zahrnutou do vincentiánskej pomoci a starostlivosti, boli väzni, a zvlášť galejníci. Vincent de Paul bol realista a jasne videl, na jednej strane potrebu preukazovať väzňom, prostredníctvom ich dušpastierov, lásku a milosrdenstvo, a na druhej strane potrebu, poukázať im na spoločenské, morálne a duchovné zlo, ktorého prameňom sú

⁵⁸Ibid., 2151.

LUBOMÍR STANČEK
Malá metoda a najplušia forma kázne

zločiny, krádeže, vášne, atď. a pomôcť im oslobodiť sa z otroctva hriechov a zlozvykov. Zdôrazňoval, že láska a milosrdenstvo nemôžu súhlasiť a podporovať priestupky a zločiny, a tým skôr ich autorizovať:

*"Povinnosťou kňazov je tiež osobitne sa starať a preukazovať milosrdenstvo voči zločincovi, a preto nikdy nemáte odmietnuť svoju starostlivosť a pomoc tým, ktorí o ňu prosia a zvlášť vtedy, keď v ich zločine, priestupku je viac nešťastia, tragédie než zloby a zvrhlosti (...). Oslobodzovanie hriešnikov od hriechov a dávať slobodu väzňom, prostredníctvom prihovárania sa, pochopenia a láskavosťou, neznamená podporovanie a povzbudzovanie k priestupkom, nárúživostiam a chybám, nie je tiež ich autorizáciou, ale je práve veľkodušnosťou a milosrdenstvom, o ktoré sa pre nich snažia duchovní."*⁵⁹

Svätý Vincent zvolával často, vo svojich kázňach, evanjeliové požehnanie, prisľúbené tým, ktorí preukazujú milosrdenstvo (por. Mt 5,7; Lk 6,27-36), veľmi povzbudzoval duchovných, aby toto požehnanie vteľovali do života. Odvolávajú sa na vlastné zážitky a skúsenosti, Vincent presvedčivým spôsobom hovoril o zvláštnej povinnosti, akú majú kňazi, totiž ponáhľať sa pomáhať chudobným rozličným spôsobom.

I.3.5. VÝZNAM "MALEJ METÓDY" V ANGAŽOVANÍ SA V MISIJNOM
DIELE CIRKVI

Vincent de Paul veľmi dobre chápal apoštolský a misijný charakter Cirkvi, a tým samým i kňazstva. V tomto čase, keď sa vytvorila pri Apoštolskej stolici, nová kongregácia **Propaganda Fide** (Šírenia viery - v roku 1622), určená pre

⁵⁹ Ibid., 2819.

LUBOMÍR STANČEK
Malá metoda a najplušia forma kázne

dielo evanjelizácie nových území, nových kmeňov a národov, Vincent veľmi jasne a rozhodne vyjadril svoju myšlienku, týkajúcu sa úspechu tohto veľkého diela:

*"Sme povolaní k tomuto dielu pápežom, ktorý má zvláštnu moc vysielat' **ad gentes** (k národom), a jemu nemožno to odmietnuť, byť neposlušným. Cítim sa vnútorne poháňaný k tomuto dielu, mysliac, že moc posielat' hlásať Evanjelium po celej zemi, udelená Pánom Bohom svojej Cirkvi zbytočne by sa opierala o osobu svojej hlavy (pápeža), ak jeho vojaci, zo svojej strany, by neboli povinní bezodkladne ísť na tie miesta, kam ich on posielal, aby pracovali na šírení kráľovstva Ježiša Krista".⁶⁰*

Svätec hovorí o poslušnosti zákonitej cirkevnej moci, ako o nevyhnutnom prostriedku, potrebnom k plneniu misijného mandátu, ktorý dal Kristus Pán apoštolom, ako aj ich nástupcom. Predovšetkým duchovní a rehoľníci majú byť vždy pripravení dať svoj vlastný vklad do rozvoja a úspechu tohto veľkého diela, akým sú misie.

I.3.5.1. Hlas "Malej metódy" za hranicami Francúzska

Napriek mnohým, rozsiahlym a ťažkým úlohám, na ktoré sa podujala Misijná spoločnosť, ľudové misie, duchovné cvičenia pre kandidátov na kňazstvo, zriaďovanie a vedenie, tvoriacich sa v tomto čase, kňazských seminárov, konferencie a exercície pre duchovných, duchovná starostlivosť o Spoločnosť Dcér kresťanskej lásky, duchovná starostlivosť o vincentiánske charitatívne spolky, Vincent de Paul chcel, aby Spoločnosť vniesla tiež svoj vlastný vklad do tohto nového diela zahraničných misií:

"Naším povolaním je ísť nie do nejakej farnosti alebo do

nejakej určitej diecézy, ale máme ísť do celého sveta; ale prečo, čo robiť? Aby sme povzbudzovali srdcia ľudí, aby sme robili to, čo robil Boží Syn, On ktorý prišiel na svet, aby priniesol oheň, aby svet zapálil svojou láskou. Čože si môžeme priať, ak nie to, aby tento oheň horel a spálil všetko? Bratia, uvažujme o tom, prosím vás. Je teda pravdou, že sme poslaní nielen kvôli tomu, aby sme milovali Boha, ale tiež, aby sme robili všetko, aby Ho iní milovali. Nestačí mi milovať Boha, ak môj blížny ho nemiluje."⁶¹

" Poslaní Pánom Bohom, prostredníctvom tých, ktorí Ho reprezentujú, máme odvážne hádzať siete," písal svätý Vincent svojim spolubratom z Misijnej spoločnosti v Richelieu.⁶² Pripomínajúc, že všetci duchovní sú povolani niest' Evanjelium **ad gentes** (ide tu o nové krajiny a národy), svätec sa odvoláva na zvláštny záväzok poslušnosti duchovných voči Učiteľskému úradu Cirkvi, aj vtedy, keď ich vyberá a posielala na misijné územia. Zahraničné misie, niektoré krajiny Európy, severnej Afriky a Madagaskar, boli už za čias sv. Vincenta jednou z hlavných úloh Misijnej spoločnosti.

3.6. Kázeň ako prostriedok na získanie nových povolaní

Svätý Vincent sám, ale často povzbudzuje aj svojich spolubratov, aby využívali "Malú metódu" aj na oslovenie získať nové povolania. Jednoduchým spôsobom vo svojich kázňach sa sám Vincent dotkol driemajúcich darov povolania, ktoré dal Boh do sŕdc ľudí a prebudil ich k činnosti. Kázeň, ktorá vie nadchnúť, zapáliť a oduševniť, je významným prostriedkom pre získanie nových povolaní.

⁶¹ A 207.

⁶² K 1048.

LUBOMÍR STANČEK

Malá metoda a najplnšia forma kázne

I.3.6.1. Kultúra oslovenia

O spôsobe ohlasovania "Malou metódou" a jej stavbe prezentovanou svojím tvorcom sme si už ozrejmili. Je potrebné poukázať aj na spôsob, a teda aj na kultúru, ohlasovania Božieho slova. "Malá metoda" to robí prirodzeným a jednoduchým spôsobom. Vincent zdôrazňuje potrebu modulácie hlasu, aby podanie kázne bolo pre poslucháčov priateľné. Je zásady, že kázeň sa nemá podávať spevavým tónom hlasu, ako je aj proti podaaniu kázne na jednej hlasovej rovine. O tomto nielen hovoril, ale i písal:

*"Hovoril som už kedysi kňazovi, že náš Pán požehnáva kňazom, ktorí ohlasujú prirodzeným a priateľným hlasom jeho náuku. On sám vyučoval týmto spôsobom, pretože tento prirodzený spôsob hovorenia je najprístupnejší a veľmi blízky ľuďom a prináša aj viac úžitku. Presviedčam sa, keď počúvam kázne kňazov, že mnohí sa dopúšťajú ešte tejto chyby, že kážu neprimrodzeným hlasom. Preto je potrebné, aby si každý kazateľ osvojil prirodzený spôsob ohlasovania evanjelia."*⁶³

A na inom mieste zdôrazňuje zásadu, aby sa nehovorilo hlasnejšie ako si to vyžadujú okolnosti pri ohlasovaní Božieho slova. doporučuje sa hovoriť výraznejšie, plynulejšie, s patričnými prestávkami zdôrazňujúc vážnejšiu časť kázne, prípadne napomenutia.

Kazatelia sa majú chrániť rozvláčnosťou teda zbytočného predsôžovania kázni, čo spôsobuje únavu poslucháčov a uberať na kvalite kázni.⁶⁴

Tieto slová sú dôležité aj v súvislosti s tým, ako sme videli ťažkú nábožensko-morálnu situáciu duchovenstva, na prelome XVI. a XVII. storočia, jeho ignoranciu, podplácanie

⁶³ P. COSTE, Le Grand Saint du Grand Siecle Monsieur Vincent, Paríž 1932, I, 406.

⁶⁴ Ibid.

LUBOMÍR STANČEK

Malá metoda a najplnšia forma kázne

a nemorálnosť. Kladieme si otázku, ako v takejto situácii dokázal sv. Vincent vzbudzovať, inšpirovať, napomáhať a podporovať dobré, autentické kňazské povolania? Určite tamtie, vzdialené časy, boli celkom iné ako súčasné, iná bola kultúrna mentalita, iná bola pozícia duchovných v štruktúrach politického a spoločenského života. Na jednej strane boli iné problémy, a na druhej bola iná hierarchia hodnôt, a tým samým, iné motivácie, ktoré rozhodovali o voľbe takej či inej životnej cesty. Ľudia sa v zásade delili na bohatých a chudobných. Bohatí sa snažili rozmnožovať bohatstvo, túžili získať väčší vplyv, význam, vysoké postavenie a moc; a chudobní zasa bojovali s protivenstvami osudu a ich inšpirácie neboli veľké: získať potrebné prostriedky pre život. Niekedy ich snom bolo preskočiť na vyššiu priečku spoločenskej hierarchie, a tu najlepšou cestou bolo, zvoliť si duchovný stav.

Toto všetko na vlastnom živote poznal autor "Malej metódy". Tak ako jeho spôsob oslovovania veriacich, tak aj jeho život sa stávali oslovením pre mnohých na ceste za Kristom.

Vincent de Paul bol teda kňazom telom i dušou. Keď teda hovoríme o Vincentovi, ako buditeľovi kňazských povolaní, je potrebné brať do úvahy kultúrny, politický a náboženský kontext daného prostredia a čas, dobu, ktorú skúmame. Keď ide o kňazstvo v dobe sv. Vincenta, tak rozhodnutie zriedka kedy bolo slobodné a dobrovoľné, opierajúce sa o autenticky náboženské motívy. Žiaľ, často boli to rozhodnutia nie kandidátov, ale ich rodičov, ktorí sa riadili motívom zlepšenia materiálnej situácie rodiny v budúcnosti, získaním benefícií prestížou a kariérou syna. Svätý Vincent vynášal na svetlo sveta, demaskoval takéto motívy a praktiky, poukazoval tiež, aké veľmi sú škodlivé a zhubné pre Cirkv. Okrem toho sa pokúšal napraviť a zmeniť túto, tragickú v následkoch, situáciu zmenou mentality, zvýšením úrovne vedomostí a povedomia vtedajších ľudí, kresťanov, v spôsobe pozerania

a hodnotenia cesty kňazského povolania.

Vincent je veľduch v kultúre oslovenia aj v prípade nových povolaní.

*"Idú v ústrety veľkému zlu tí, ktorí vstupujú cez okno vlastnej iniciatívy, a nie cez dvere autentického, pravého povolania. A predsa počet takých osôb je veľký pretože považujú duchovný stav za stav (spoločenskú pozíciu) sladký (príjemný, radostný), v ktorom môžu nachádzať skôr odpočinok ako prácu. Odtiaľ pochádzajú najväčšie spustošenia a zlo, ktoré vidíme v Cirkvi, to znamená ignorancia (nevedomosť), hriechy, pohoršenia a herézy, ktoré ju ničia, pustošia."*⁶⁵

Jednoduchý život poznačený veľkou láskou srdca a širokým poznaním situácie doby Vincent de Paul svojimi kázňami, konferenciami a listami pozitívne zasahuje.

Napriek takým nepriaznivým okolnostiam a takej ťažkej nábožensko-morálnej situácii duchovenstva, Vincent de Paul bol nielen jedným z najväčších vtedajších reformátorov duchovenstva, ale bol tiež jedným z najväčších buditeľov autentických kňazských povolaní. Bol prvým a rozhodným protivníkom "tradičnej" cesty ku kňazstvu, to znamená: predurčenia pre duchovný stav už od narodenia, ako aj hľadanie na tejto ceste benefícií, vysokého postavenia, pôct a kariéry. Vincent, vo svojich rozhovoroch, konferenciách a listoch, veľakrát poukazoval na potrebné podmienky pre voľbu tohto svätého stavu a povolania, totiž: autentické Božie povolanie, čistý úmysel slúžiť Bohu a Cirkvi, príkladný a čnostný život ako aj uvedomenie si veľkej dôstojnosti a zodpovednosti, spojenej a vyplývajúcej z kňazstva.

I.3.6.2. Formovateľ kazateľov

Vincent de Paul znalec svojej doby uvedomujúc si oplakaniahodnú situáciu náboženského, morálneho a duchovného stavu vtedajšieho duchovenstva hľadal cestu nápravy. Jednou zo základných ciest, bola starostlivosť o dobrú formáciu budúcich kňazov. Na začiatku to boli duchovné cvičenia pre kandidátov na vysviacku, ktorých prihlasovali biskupi a ordinári. Avšak zakrátko potom, kompletná formácia sa robila už, v zhode s odporúčaniami Tridentského koncilu, vo vznikajúcich za týmto účelom, kňazských seminároch. Mnohé z novovzniknutých kňazských seminárov boli zverené biskupmi starostlivosti a vedeniu kňazom z Misijnej spoločnosti. Týmto kandidátom kňazstva a najmä tým, ktorým kandidáti boli zverení venuje veľkú pozornosť. Uvedomuje si, že cez každého jedného z nich môže cez svoju "Malú metódu" osloviť nových a nových poslucháčov Božieho slova. Tak Vincent de Paul stáva sa formovateľom kazateľov svojej doby, ale aj vzdialenej budúcnosti.

Môžeme povedať, že v seminároch, zverených starostlivosti a vedeniu Misijnej spoločnosti, okrem samotnej formácie kandidátov na kňazstvo, robila sa aj verifikácia ich autenticity a spôsobilosti. Vincent de Paul kládol zvláštny dôraz na intelektuálne schopnosti a morálne predispozície kandidátov, ako aj čistotu úmyslov, to znamená slobodné a uvedomelé zvolenie si tejto cesty povolania.⁶⁶

Vincent si veľmi vysoko cenil túto čestnú úlohu formácie budúcich kňazov, a preto veľmi povzbudzoval a dodával odvalu spolubratom z Misijnej spoločnosti, aby sa angažovali v tomto diele s nadšením a horlivosťou. Tu sú dva krátke fragmenty vybrané z jeho konferencií a listov k spolubratom:

⁶⁶ Ibid., 223, 2846.

LUBOMÍR STANČEK
Malá metoda a najplnšia forma kázne

*"...je to skutočné arcidielo, formovať na tomto svete dobrých kňazov; okrem tohto diela si nemôžeme predstaviť nič väčšie, nič dôležitejšie, vznešenejšie."*⁶⁷

*"Nemôžem urobiť menej, ako aspoň vás prosiť a zaklíňať, na základe odporúčania (v mene) nášho Pána, ktorý chce, aby sme všetci boli dobrými a dokonalými duchovnými, aby ste robili všetko, čo je vo vašej moci, aby ste ich (kandidátov na kňazstvo) sformovali tiež na takých, nešetiac za týmto účelom ani modlitby, ani napomínania, ani duchovné cvičenia, ani dávanie dobrého príkladu. Vidíte, kňazi, to je poklad Cirkvi, ktorý vám zveril Pán Boh...."*⁶⁸

Ako sme videli, sväty Vincent, používajúc krásne metafory a porovnania, ako: "skutočné arcidielo", "najväčšie a najdôležitejšie dielo", ako aj "poklad Cirkvi", poukazuje na vznešenosť diela formácie budúcich kňazov. V jeho listoch a konferenciách, koľkokrát sa dotýka tejto témy, vidno nadšenie, zápal, vnútorné presvedčenie a horlivosť, keď ide o začatie alebo realizovanie tohto diela.

Ten, ktorý sa v pokore a jednoduchosť dal formovať Kristovi, dokáže s Kristom vyformovať nové generácie kňazov. Aj títo kňazi sa stávajú apoštolmi Božieho slova a šíriteľmi "Malej metódy".

I.3.6.3. Kazateľ vzorom

Aj tí, ktorí sa pripravujú na cestu ohlasovateľov Božieho slova, potrebujú často posilu a povzbudenie. Popri iných prostriedkoch, ktoré v tom procese sú dôležité, Vincent zdôrazňuje aj vzor od tých, ktorí sa ku nim prihovárajú.

V diele inšpirovania, budenia a formovania kandidátov na

⁶⁷ A 181.

⁶⁸ K 2549.

kňazstvo, okrem dobrej intelektuálnej, pastoračnej, morálnej formácie v seminári, je ešte jeden veľmi dôležitý prostriedok, totiž dobrý príklad kňazov, zvlášť tých, ktorí toto dielo formácie vykonávajú. Pre sv. Vincenta konkrétne svedectvo skutočne kresťanského života bolo podmienkou **sine qua non** (nevyhnutnou, potrebnou) kňazského života a služby. Chcel prikryť alebo lepšie, vytrhnúť z pamäti ľudí, veriacich, zlé a škandálne príklady života duchovných, umiestňujúc na ich miesto zbožných, horlivých a svätých kňazov. Pretože kňazské povolania sa rodia a vzrastajú uprostred Božieho ľudu, v kresťanských rodinách, vo farnostiach, dôležitú rolu hrajú dušpastieri. To oni kladú náboženský, duchovný a morálny základ vo svojich farnostiach, a svojím dobrým príkladom inšpirujú a formujú nové kňazské povolania.

Jedným z obľúbených vyjadrení sv. Vincenta bola nasledujúca zásada:

*"akí pastieri, taký ľud."*⁶⁹

Skutočnosť a fakty potvrdili pravdivosť tejto tézy, ukazujúc, ako veľmi dôležitý, účinný a plodný bol príklad života Vincenta de Paul a kňazov z jeho Misijnej spoločnosti. Z kňazských seminárov, vedených kňazmi z Misijnej spoločnosti, vyšli mnohí budúci kardináli, biskupi, zakladatelia nových rehoľných spoločností, horliví farári a kňazi, ktorí tvorili vtedajšiu reformátorskú elitu francúzskeho duchovenstva. Svätý Vincent a jeho spolubratia z Misijnej spoločnosti sa tešili úcte a uznaniu, nielen u "veľkých tohto sveta", a teda kráľa a kráľovského dvora, aristokracie a šľachty, kardinálov, biskupov a všetkého duchovenstva, ale predovšetkým sa tešili úcte a uznaniu u "malých tohto sveta", to znamená u chudobného ľudu dedín

⁶⁹ A 181.

LUBOMÍR STANČEK

Malá metoda a najplušía forma kázne

a miest, do ktorých prichádzali so svojou pastoračnou a misionárskou službou.

A táto služba nesie stopy toho, ktorý do svojho diela vložil celého seba, tak svoje srdce, um, sily a nadanie. Pritom dokázal pre Cirkev, svoje Francúzsko, ale i mnohé ďalšie krajiny a národy, práve svojou húževnatou prácou, priniesť nový zápal k Božiemu slovu. I vďaka "Malej metóde", ktorá nesie pečať jeho života.

I.3.6.4. Kazateľ a modlitba

Iným prostriedkom, ktorý odporúčal Vincent de Paul svojim spolubratom, skôr ako sa prihovoria ľudu a začnú nejakú prácu, bola modlitba. Sám často svoje vystúpenia alebo konferencie, a tiež ako sme spomenuli pri stavbe kázni podľa "Malej metódy", končil modlitbou za dobré kňazské povolania: *"Cieľom tejto meditácie je teda, aby sme sa vzájomne povzbudzovali k modlitbe, k prosbe k Pánu Bohu, aby poslal dobrých robotníkov do svojej vinice, dobrých kňazov, dobrých misionárov, odtrhnutých od seba samých, odtrhnutých od pozemských dobier, od peňazí, od výhod a blahobytu, a potom uvidíme či sa ocitneme v takom (duchovnom, náboženskom) stave, aký náš Pán vyžaduje od evanjeliových robotníkov (...) treba, aby sme si pozdvihli srdcia a mysle k Bohu a prosili Ho: "Pane, pošli dobrých pracovníkov do svojej Cirkvi, ale nech budú dobrí (...), nech ich bude radšej málo, ale pod podmienkou, že budú to osoby dobré."*⁷⁰

Pozoruhodný je fakt, že Vincent kládol zvláštny dôraz nie na množstvo, ale na akosť kandidátov na kňazstvo: "nech ich bude radšej málo, ale pod podmienkou, že budú to

⁷⁰ Ibid., 155.

LUBOMÍR STANČEK

Malá metoda a najplušia forma kázne

osoby dobré." Svätec odporúčal a pripomínal všetkým svojim spoločenstvám, a zvlášť spolubratom, pracujúcim v seminároch, povinnosť modliť sa za kňazské povolania:

*"Je dobré prosiť Pána Boha, aby dal, poslal a sformoval dobrých biskupov, dobrých farárov, dobrých kňazov. To je práve to, za čo sa máme modliť vždy a všetci: tak pastieri, ako aj Boží ľud."*⁷¹

Z času načas Vincent de Paul prikazoval a nariaďoval svojim spolubratom nejakú zvláštnu modlitbu alebo pobožnosť práve na tento úmysel. Treba si všimnúť jeho zvláštnu pobožnosť k sv. Jozefovi, ako patrónovi a orodovníkovi za kňazské povolania. Vo svojich modlitbách Vincent často prosil o príhovor: Najsvätejšiu Pannu Máriu, sv. Jána Krstiteľa, anjelov strážcov, ako aj svätých apoštolov Petra a Pavla.⁷²

I.4. "MALÁ METÓDA" V SLUŽBE

Vincent de Paul nadobudol počas štúdií na univerzite v Toulouse vyššie vzdelanie aj z biblických vied. Spomínali sme, že denne na kolenách čítal Písmo sväté. Máme dostatočný počet dôkazov z konferencií a listov, ktoré predniesol a napísal, že text Písma bol mu dôverne známy. Dôkazom toho je aj jeho spôsob kázanie tzv. "Malá metoda". Tá mu poslúžila osloviť, a nielen jemu, ale aj mnohým čo sa riadili touto metódou, mnoho ľudí.

Vincent de Paul vie, že hodnota a rola Božieho slova v dejinách spásy je zoširoka rozobratá a predstavená v Biblii. Božie Zjavenie svoju plnosť a svoje vyvrcholenie dosiahlo v spasiteľnom diele Ježiša Krista. Toto spasiteľné dielo je hlásané a realizuje sa v Cirkvi prostredníctvom

⁷¹ *Ibid.*, 181.

⁷² K 1758-9, 1995.

LUBOMÍR STANČEK
Malá metoda a najplušia forma kázne

rôznych úradov, služieb a funkcií, medzi ktorými prvé miesto zaujíma čestná služba hlásania Božieho slova.

Svätý Vincent sa odvoláva predovšetkým na Evanjelium a na príklad Ježiša Krista, ktorý vo svojom pozemskom poslaní na prvé miesto kládol hlásanie Božieho slova. Tým Božím slovom, ktoré hlásal Kristus, bola "Radostná zvesť o spásе" - Evanjelium, adresované predovšetkým chudobným. Toto poslanie hlásať Evanjelium, Kristus zveril Cirkvi: apoštolom a ich nástupcom. Svätý Vincent práve toto poslanie, hlásať Evanjelium chudobným bude považovať za prvú príčinu a hlavný cieľ, pre ktorý vznikla Misijná spoločnosť:

"Druhý cieľ, ktorý nám prikazujú Reguly, je nasledujúci: poučovať, evanjelizovať dedinský ľud; to je to, k čomu sme povolani. Áno! Náš Pán chce, aby sme evanjelizovali chudobných: to je to, čo robil On, a práve v tomto chce pokračovať naším prostredníctvom!"⁷³

Konferencie a listy svätého Vincenta potvrdzujú jeho veľké apoštolské a misijné nadšenie; toto nadšenie odovzdal svojej Misijnej spoločnosti. Vedomie, že Misijná spoločnosť pokračuje v poslaní Ježiša Krista a apoštolov, robilo ho šťastným, radostným a ešte horlivejším:

"Zakusoval som často a stále zakusujem pocit živej radosti, potešenia a spokojnosti, vidiac, že Pán Boh nám (Spoločnosti) udelil, tak ako kedysi apoštolom, tú milosť, že nás posielal do celého sveta, aby sme hlásali jeho slovo. Ó, Spasiteľu, boli sme obdarení tou istou dôverou (vieryhodnosťou a mocou) ako apoštolí! Preto tiež vidíme, že s pomocou Božieho milosrdenstva, každý z členov Spoločnosti s radostou ide niest' toto Božie slovo až na koniec sveta."⁷⁴

Ježiš Kristus, jediný a večný kňaz, je jediným dokonalým

⁷³ A 195.

⁷⁴ Ibid., 134.

LUBOMÍR STANČEK

Malá metoda a najplušia forma kázne

"modelom" a vzorom kňazstva a každej funkcie a úradu, ktoré z neho vyplývajú. Svätý Vincent chcel nielen všeobecným spôsobom nasledovať Krista v hlásaní Evanjelia chudobným, ale ba čo viac, chcel byť nasledovateľom Krista aj v štýle, v spôsobe a metóde kázania, hlásania Božieho slova.

Úmysel sa mu nielen podaril, ale svojou "Malou metódou" dal základ novej evanjelizácie.

I.4.1. **Pomoc viere a sviatostiam**

Svätý Vincent si bol vedomý, viac ako iní jeho súčasníci, duchovní a laici, tohto zvláštneho vzťahu, aký existuje medzi Božím slovom, vierou a sviatostným životom. Bol presvedčený, že všetky tieto tri prvky sú potrebné pre normálny kresťanský život, a že ak len jeden z nich chýba, oslabujú sa a ničia všetky predsavzatia. Keďže bol dobrým pozorovateľom života, Vincent rýchlo pochopil, že náboženská ignorancia značnej, väčšej časti veriacich nevyplývala z ich zlej vôle alebo z náboženskej ľahostajnosti, ale z nedostatku správnej spätosti a harmónie v každodennom živote týchto troch základných prvkov kresťanského života.

Možno si položiť otázku, či pred sv. Vincentom sa nehlásalo Božie slovo a neudelovali sa sviatosti? V čom spočíval jeho úspech? Svätec objavil, že problém je v spôsobe a štýle to znamená, záleží od toho, ako sa hlása Božie slovo a ako sa spravujú, udeľujú sviatosti. V minulosti, ako aj v dobe sv. Vincenta sa samozrejme ohlasovalo Božie slovo, ale spôsob, metóda a štýl kázania neboli prispôsobené intelektuálnym možnostiam a duchovnej i náboženskej úrovni poslucháčov; tak teda kázne a homílie boli nezrozumiteľné a neprinášali očakávaný duchovný a náboženský úžitok. Neudivuje nás náboženská nevedomosť prostého ľudu, keď značná časť duchovenstva žila v zarážajúcej ignorancii základných pravd kresťanskej viery. A tu sa vynoril sa pred zrakom

LUBOMÍR STANČEK
Malá metóda a najplušia forma kázne

svätého Vincenta zložitý a vzájomne sa podmieňujúci problém, to znamená, nielen kompletná náboženská ignorancia prostého ľudu, ale aj jeho pastierov, duchovenstva. Vincent rýchlo došiel k záveru, že jediným účinným spôsobom radikálnej zmeny, nápravy tejto situácie je nájdenie účinného prostriedku a započatie dobre zorganizovanej práce od základu v oboch oblastiach (duchovenstvo a laici) zároveň. Spolupracujúc s inými reformátormi, Vincent našiel takýto účinný prostriedok, tak pre jednu, ako aj pre druhú skupinu. Keď ide duchovenstvo, bola to realizácia nariadení Tridentského koncilu, týkajúcich sa formácie kléru prostredníctvom duchovných seminárov, a okrem toho exercície; keď ide o prostý ľud, bola to evanjelizácia prostredníctvom ľudových misií. Pomoc vidíme v tejto oblasti u Vincenta de Paul práve v jeho "Malej metóde".

Božie slovo iniciuje, posilňuje a nasycuje vieru, ale len vtedy, keď je zrozumiteľné pre poslucháčov. Aby urobil účinným a plodným hlásanie Božieho slova, sv.Vincent zvolil takzvanú "Malú metódu hlásania Evanjelia, kázni, ako aj jednoduchý, rodinný spôsob a štýl, pochopiteľný pre všetkých. Najprv voľbu tejto "Malej metódy", ako aj tohto spôsobu a štýlu hlásania Božieho slova Vincent odôvodnil splubratom z Misijnej spoločnosti, odvolávajúc sa na Evanjelium, na príklad Pána Ježiša, ako aj na rozumové dôvody. Potom túto "Metódu", tento spôsob a štýl hlásania Božieho slova zaviedol ako povinný pre celé spoločenstvo Misijnej spoločnosti. Je známa jeho zásada, ktorú často pripomínal splubratom z Misijnej spoločnosti:

*"Máme tak hlásať Božie slovo, aby aj posledný z poslucháčov pochopil tie pravdy, ktoré hlásame a vybral si z nich pre seba zodpovedajúce ovocie (duchovný a náboženský úžitok)."*⁷⁵

⁷⁵ Ibid.

LUBOMÍR STANČEK

Malá metoda a najplnšia forma kázne

Svätý Vincent bol veľkým realistom, vedel, že viera musí mať solídny základ, ktorý by dovolil s úžitkom prijímať sviatosti a viedol k praktizovaniu nadprirodzených a morálnych čností. Aby zrealizoval tento cieľ, Vincent si vybral ľudové misie, dobre pripravené, opierajúce sa o solídny a kompletný program, ktorého základom boli katechizmové pravdy. Aby zrealizoval svoj cieľ, ľudové misie mali priblížiť poslucháčom základné pravdy katolíckej viery tak, aby ich poznali, pochopili a prijali rozumom a srdcom. Keďže Vincent bol rozvážny, ustálil jedine minimálny čas trvania misií na 15 dní, ktorý mohol byť, a de facto bol predĺžovaný, v závislosti od potrieb poslucháčov, od miesta a prostredia, kde sa misie konali.

Hlásanie Božieho slova smerujúce k iniciácií viery, smerujúce k jej rozvoju, prehôbeniu a posilneniu, nemôže sa s týmto uspokojiť, ale má zároveň pripraviť poslucháčov, veriacich pre plodný sviatostný život. Svätý Vincent si bol vedomý veľkej role sviatostí v kresťanskom živote, a predovšetkým sviatosti zmierenia a Eucharistie. V tamtej dobe bolo veľa kňazov, ktorí nevedeli slúžiť sv. omšu v zhode s predpismi Učiteľského úradu Cirkvi, a dokonca ani nevedeli formulu absolúcie. Z toho je ľahké urobiť si záver, aká veľká bola náboženská ignorancia, ako aj ignorancia základných kňazských funkcií a povinností vtedajšieho kléru, a čo teda sa dá povedať o náboženskej nevedomosti prostého ľudu. Pretože veriaci, následkom veľkej ignorancie, nemohli s úžitkom využívať predovšetkým sviatosť zmierenia a Eucharistie, boli to prevažne spovede neplatné a sväte prijímania svätokrádežné. Sv. Vincent kládol zvláštny dôraz na dobrú prípravu duchovne a nábožensky zanedbaného ľudu, na užitočné využívanie týchto dvoch sviatostí. Vrcholom každých misií bola generálna spoveď všetkých ich účastníkov, vzájomné si odpustenie krívd a urážok, a na zakončenie sv. prijímanie všetkých účastníkov misií. A práve "Malá metoda" aj v týchto prípadoch zohrala významnú úlohu.

LUBOMÍR STANČEK
Malá metoda a najplnšia forma kázne

U svätého Vincenta dobre vidíme toto vzájomné prepojenie medzi Božím slovom, vierou a sviatosťami, ale on ide ešte ďalej, do konkrétneho, každodenného života, to znamená, poukazuje na potrebu svedectva viery, ktoré sa prejavuje v bratskej láske, ako aj v charitatívnych dielach.

I.4.2. V službe oltára

Svätý Vincent vidí kňaza predovšetkým ako človeka, ktorý vyzvaný Božím povolaním a obdarený Kristovou mocou, žije v blízkosti oltára, ktorý slávi Najsvätejšiu Obetu, adoruje Najsvätejšiu Sviatosť a predsedá liturgickým obradom uprostred zhromaždeného Božieho ľudu.

I.4.2.1. Kázeň a svätá omša

Jeden z najkrajších okamžikov, na ktoré sa Vincent tešieval bolo vysvätenie nových služobníkov oltára. Pri tejto príležitosti nezabúdal hovoriť o veľkosti a dôstojnosti kňazstva, ako aj o hodnote Eucharistickej obety:

*"Ďakujúc Pánu Bohu za novú (kňazskú) hodnosť pánov Constantina a Manceau, pozdravte ich odo mňa a povedzte, že sa modlím na ich úmysel a prosím nášho Pána, aby im udeľoval vždy nové, dobré predispozície pri prinášaní Najsvätejšej obety, a aby im udelil tú milosť, aby ju neprinášali len zo zvyku, bez náležitej angažovanosti a prežívania."*⁷⁶

Kňazi si majú vždy uvedomovať veľkú hodnotu Eucharistickej obety, a preto ju neprinášať len formálne, ale s náležitou zbožnosťou a dôstojnosťou. Svätý Vincent radí, aby vždy mali nové predispozície, a aby nezanedbávali

LUBOMÍR STANČEK

Malá metoda a najplnšia forma kázne

prípravu na sv. omšu a poďakovanie po nej.

To sa vzťahuje nielen na obeť ako takú, ale aj na ohlasovanie Božieho slova čiže kázne. Vincent zdôrazňuje, že nepripravený kňaz by sa nikdy nemal opovážiť vystúpiť na kazateľnicu. To znamená či už pred samotnou kázňou, ako aj keď sa na ňu pripravuje, nemala by chýbať modlitba. Rovnako, keď schádza kňaz z kazateľnice, má si nájsť čas na modlitbu. Vincent hovorí, že takto si počinajú skutoční ohlasovatelia Božieho slova.

I.4.2.2. Kázeň a Eucharistia

Vincent mal vždy veľkú úctu k Eucharistii. Od svojej primičnej omši, ktorú slúžil v jednej malej kaplnke neďaleko mesta Toulouse v doprovode starého kňaza, až do svojej smrti prejavoval eucharistickému Kristovi veľkú úctu.

Preto od sv. omše Vincent de Paul prechádza k Najsvätejšej Sviatosti. Jeho upozornenia, týkajúce sa materiálnych, vonkajších vecí a znakov, takých ako: zapálená lampa pred Najsvätejšou Sviatosťou, správne pokľaknutie, a pod., sú doplnené o teologický a duchovný aspekt:

*"Lampa pred Najsvätejšou Sviatosťou, Ježišu, môj Bože! samozrejme sa treba postarať, aby stále bola zapálená, je to potrebné (...). Prosím to Svetlo (Pána Ježiša) sveta, aby čoraz viac osvecovalo a rozjasňovalo drahú vašu dušu tak, aby ste viedli a pričiňovali sa o vzrast tých duší, ktoré vám pošle božská Prozreteľnosť."*⁷⁷

Svätý Vincent veľmi zdôrazňoval správnu harmóniu vonkajšieho postoja a vnútorných predispozícií. Kňazi, hovoril v jednej z konferencií, zvláštnym spôsobom majú byť

⁷⁷ K 111.

LUBOMÍR STANČEK

Malá metóda a najplušia forma kázne

citliví a pozorní, majú tiež vedieť vyjadriť, dať najavo svoju eucharistickú zbožnosť aj vonkajšími znakmi. A tak odporúča správne, plné zbožnosti a úcty, a zároveň estetické, pokľaknutie.

*"Keď bratia prechádzate okolo bohostánku, a pokľaknite si na obidve koléná a hlbokým úklonom pozdravte Najsvätejšiu sviatosť."*⁷⁸

Je známe, že Vincent sa na svoje príhovory často pripravoval pred bohostánkom. Táto jeho praktika hovorí o úcte a vzťahu medzi jeho "Malou metódou" a Eucharistiou.

I.4.2.3. Kázeň a liturgia

S tým istým nadšením, záľubou a v tom istom duchu, hovoril Vincent de Paul o liturgických obradoch. Východiskom boli pre neho pesimistické postrehy: omyly, zanedbania a nedostatky v tejto oblasti. Vincent, odvolávajúc sa na príklady zo života, hovoril o veľkých škodách, ktoré priniesli celej Cirkvi duchovní, ktorým chýbala náležitá zbožnosť, citlivosť, dobrý vkus a správna estetika pri vykonávaní liturgických obrádov. Kňazi, ako pastieri Cirkvi, majú oživovať a budovať Boží ľud, medzi iným liturgickými obradmi, dobre pripravenými a vykonanými.⁷⁹

*"Liturgické obrady, tak skutočne, nie sú ničím iným, ako tieňom, ale tieňom najväčších vecí, ktoré si vyžadujú, aby boli vykonané s čo možno najväčšou pozornosťou, sústredením, zbožnosťou, posvätným tichom, s veľkou skromnosťou a vážnosťou."*⁸⁰

Svätý Vincent, uprostred početných vonkajších,

⁷⁸ A 126.

⁷⁹ *Ibid.*, 212.

⁸⁰ *Ibid.*, 141.

LUBOMÍR STANČEK

Malá metoda a najplnšia forma kázne

symbolických znakov a gest, zavedených do liturgie, dokázal vidieť a vybrať z nich veľké duchovné skutočnosti, ktoré si vyžadovali od správcov liturgie veľkú pozornosť, citlivosť, pokoru, skromnosť a vážnosť. V konečnom argumente sa Vincent odvoláva na Sväte Písmo.:

*"...liturgické obrady sú veľmi odporúčané Svätým písmom, ktoré ich kladie na jednu úroveň s Božími prikázaniami: čo nám dovoľuje si urobiť záver, že Pán Boh je tak isto uctievaný a oslavovaný liturgickými obradmi, keď sú vykonané v správnom duchu."*⁸¹

Tieto krátke fragmenty konferencií nám ukazujú kňaza ako človeka, ktorý žije v blízkosti Božieho oltára, ktorý vykonáva liturgické obrady s veľkou vierou, citlivosťou, pokorou a zbožnosťou. Vonkajší postoj kňaza pri oltári má vyjadrovať jeho hlboký duchovný život, jeho živú vieru a vrúcnu eucharistickú zbožnosť, ako aj jeho zanietenú horlivosť v šírení a hlásaní Božej slávy.

Tak ako kedysi sv. František z Assisi prizvukoval dôstojnosť liturgie, tak aj tento svätec nielen hovorí o dôstojnosti liturgie, ale sám sa tak aj správa. Z praxe vycítil, že dôstojný prístup k liturgii je pre veriacich takým istým oslovením ako kázeň. Veď často veriaci nielen počúvajú čo kňaz hovorí, ale aj sledujú ako sa kňaz správa. Vincent má dôstojný a zodpovedný prístup ku kázni čoho dôkazom je aj jeho "Malá metoda", a teda je príkladný aj jeho prístup k liturgii.

I.4.2.4. Kázeň a kňazská modlitba

Iným veľmi dôležitým aspektom kňazského života je

⁸¹ K 1187.

LUBOMÍR STANČEK
Malá metoda a najplnšia forma kázne

modlitba, ktorá vo svojej liturgickej forme je nazývaná Oficium divinum. Pretože breviár zaujíma jedno z hlavných miest v duchovnom živote kňaza, a preto má byť dobre pripravený a starostlivo pomodlený. Svätý Vincent poukazuje na motívy a dôvody dôležitosti tejto formy kňazskej modlitby, ako aj na úžitok a duchovné ovocie, plynúce z jej dobrého odriekania.

Odvolávajúc sa na obsah siedmich kajúcich žalmov Vincent poukazuje na krásu a duchovné bohatstvo modlitby breviára. V spomínaných žalmoch, na jednej strane sú vyjadrené rôzne city, túžby a potreby ľudskej duše, a na druhej strane, sám Boh odpovedá v nich na tieto potreby, preukazuje lásku a milosrdenstvo svojim deťom.⁸²

Iným argumentom, poukazujúcim na dôležitosť modlitby breviára, je jej spojenie s Eucharistickou obetou:

*"...prvým aktom nábožnosti je oslavovať Pána Boha. Dodám: že toto oslavovanie Boha predchádza Eucharistickú obetu. Laudy predchádzajú sv. omšu (...), pretože prvým aktom nábožnosti je dobré recitovanie a spievanie Oficium divinum...."*⁸³

Svätý Vincent nazval modlitbu breviára prvý aktom nábožnosti, pretože spravidla kňazi, a zvlášť rehoľníci ňou začínajú deň a ňou sa pripravujú na slávenie alebo na účasť na sv. omši. Ba čo viac, Vincent hovorí, že svätí spolu so zástupmi anjelov spoločne oslavujú Boha v nebi a my sa musíme spájať s nimi, dobre spievajúc alebo recitujúc, zbožne Oficium divinum, pretože prináša Bohu slávu a bude v budúcnosti prvou vecou, ktorú budeme vykonávať v nebi.⁸⁴

Po poukazaní na dôležitosť a hodnotu modlitby breviára, Vincent prechádza k ovociu, ktoré prináša a udeľuje určité praktické rady. Prirovnáva Oficium divinum k obete sv. omše, kladie dôraz na potrebu dobrej prípravy na túto formu modlitby, ako aj jej dobré vykonanie.

*"Pripravujeme sa na slávenie obete svätej omše, a je to správne: ale máme sa pripraviť aj na Laudy, pretože sú tiež obetou..."*⁸⁵

⁸² A 213.

⁸³ Ibid.

⁸⁴ Ibid.

LUBOMÍR STANČEK
Malá metoda a najplušia forma kázne

Oficium divinum, pokračuje Vincent vo svojej myšlienke, je jednou z ciest vedúcich k večnej spáse: tak teda treba sa ich modliť, recitovať alebo spievať dôstojným, pozorným a zbožným spôsobom. Ostatné postrehy, týkajúce sa hodnoty recitácie alebo spevu Oficium divinum v spoločenstve:

*"Podobne, ako jedna sviečka nedáva toľko svetla, ako mnohé sviečky spolu, tak tiež, keď recitujeme individuálne Oficium divinum, nemáme taký zápal a horlivosť, ako vtedy, keď ho recitujeme v spoločenstve; a vyznám sa vám, že je v tom, neviem aké, ale zvláštne požehnanie, keď to robíme takto v spoločenstve..."*⁸⁵

K všeobecným argumentom svätý Vincent dodáva vlastné postrehy a osobné skúsenosti. Objavil veľké bohatstvo obsiahnuté v modlitbe breviára a odvolávajú sa na biblické texty prirovnáva ju k Eucharistickej obete. Vo svojich konferenciách a listoch spolubratom z Misijnej spoločnosti, kladie veľký dôraz na to, aby Oficium divinum bolo jednotlivými domami spoločenstva solídne pripravené, dobre recitované alebo spievané.

Vincent de Paul je často modlitbou breviára inšpirovaný aj ku kázňam. Nachádza v hymnoch a žalmoch podnety, ktoré rozvíja v kázňach pomocou "Malej metódy".

Je známe aj to, že modlitba breviára často poslúžila Vincentovi ako osobná posila a povzbudenie pred vystúpením na kazateľnicu.

Okrem modlitby breviára, nachádzame u sväteho Vincenta aj iné formy modlitby, a tak k základným tu patria: eucharistická pobožnosť, mariánska pobožnosť ako aj vnútorná modlitba, tzv. meditácia alebo rozjímanie.

Taktiež tieto modlitby poslúžili Vincentovi v jeho kazateľskej činnosti.

⁸⁵ Ibid.

⁸⁶ Ibid.

LUBOMÍR STANČEK
Malá metóda a najplnšia forma kázne

I.4.3. V službe zmierenia

"Malá metóda" ako forma oslovenia veriacich sa Vincentovi de Paul výrazne osvedčila pri sviatosti zmierenia. Nejedná kázeň povedaná touto "Metódou" priniesla nové milosti a zmenila nejednen život.

Vincent hovorí, že kňaz, ako správca sviatosti zmierenia, má mať určité vlastnosti a črty, ktoré by mu dovolili vysluhovať túto sviatosť dôstojným a účinným spôsobom. Svätý Vincent vymenúva päť takýchto nevyhnutných vlastností: moc odpúšťať hriechy, náležité vedomosti v tejto materii, čnosť rozvážnosti, čnosť dobroty, ako aj čnosť vernosti spovednému tajomstvu. Nielen vo svojich konferenciách ako uvedieme, ale aj v kázňach, ktoré sa nám nezachovali, ale o ktorých máme zmienky v konferenciách, rozvinul svojou "Metódou" vyššie uvedené vlastnosti. Predstavme teraz všeobecným spôsobom jeho postrehy, rady a upozornenia, týkajúce sa piatich vlastností dobrého spovedníka:

I.4.3.1. Moc odpúšťať hriechy

Na začiatku Vincent poukazuje na základnú podstatu moci, nevyhnutnej pre každého vysluhovateľa sviatosti zmierenia. Spovedník má mať moc dvojakého druhu: vysviacku a jurisdikciu. Prvú dostane vo chvíli kňazskej vysviacky, a druhú vo chvíli, keď sú mu zverené kompetentnou cirkevnou vrchnosťou, vlastným ordinárom, pastoračnej starostlivosti určité osoby.

I.4.3.2. Teologické a morálne vedomosti

Od moci, ktorú má spovedník, Vincent prechádza k teologickým a morálnym vedomostiam a podrobným spôsobom vymenúva to všetko, čo dobrý spovedník má vedieť (samozrejme vypočítava najdôležitejšie veci), a sú to:

- (1) Dobrý spovedník má vedieť: čo je hriechom, a čo ním nie je, vo všeobecných veciach,
- (2) rozdiely medzi ťažkým, smrteľným hriechom a ľahkým, všedným hriechom,

LUBOMÍR STANČEK
Malá metoda a najplušia forma kázne

- (3) rozdielne stupne viny a ťažkosti hriechu v závislosti od okolností, v ktorých k nemu došlo, ako aj v závislosti od samotného penitenta, jeho vedomostí, stavu a pod.,
- (4) počas spovede rýchlo a správne zhodnotiť duchovný stav penitenta, druh hriechov, do ktorých najčastejšie upadá, aby mohol ukázať penitentovi zodpovedajúce prostriedky a spôsoby oslobodenia sa od hriechov, náruživostí, atď.,
- (5) má poznať hriechy, charakteristické pre ľudí rôznych spoločenských stavov (šlachta, meštiactvo, sedliaci) ako aj rôznych životných povolaní (manželské, kňazské rehoľné), rôznych zamestnaní a vykonávaných úradov (ministrov, vojakov, kupcov, atď.),
- (6) má poznať hriechy, ktoré zaväzujú penitenta k reštitúcii,
- (7) má poznať hriechy, na ktoré sa viažu cirkevné tresty, censúry ako sú exkomunikácia, interdikt, suspenzia či iregularity,
- (8) má poznať prípady cirkevných trestov (tzv. censúr), rezervovaných pápežovi alebo biskupom,
- (9) má poznať formulu rozhrešenia a vedieť, aké predispozície musí mať penitent, aby mohol skutočne dostať rozhrešenie,
- (10) má tiež vedieť, na aké prostriedky treba poukazovať, odporúčať na jednotlivé druhy hriechov, a tiež má aplikovať také pokánie, ktoré by bolo na jednej strane proporcionálne pre vyznávané hriechy a viny penitenta a na druhej strane, aby ho bolo možné vykonať a tiež, aby bolo pre penitenta účinným prostriedkom a pomocou v duchovnom, náboženskom živote.

Mohlo by sa zdať, že v tejto práci nie je potrebné tieto veci vymenúvať. Už sme však spomenuli, aký stav najmä medzi potulnými duchovnými tej doby bol v oblasti vedomostí. Pani Gondi sama upozornila na túto skutočnosť svätca.

Vincent iste vo svojich exercíciách pre kňazov hovoril svojou "Metódou", čiže jednoduchým, ale vážnym slovom. Tak je namieste pri "Malej metode", keď ju rozoberáme po stránke služby, spomenúť aj tieto fakty.

EUBOMÍR STANČEK

Malá metoda a najplnšia forma kázne

I.4.3.3. Čnosť rozvážnosti

Vincent bol muž činu. A to zaiste nie iba ako kazateľ, ale aj ako spovedník.

Tretou predispozíciou dobrého spovedníka je čnosť rozvážnosti. Vďaka tejto čnosti, spovedník šikovne vedie penitenta, poučuje ho a povzbudzuje tak, aby vyznal všetky hriechy, a aby splnil všetky podmienky potrebné k platnej a dobrej spovedi. Kňaz, ako spovedník, má poučovať tých, ktorí zotrávajú v nevedomosti alebo v omyle, má taktne povzbudzovať nesmelých, rozhodne napomínať penitentov opovážlivých, zvrátených a zatvrdilých vo svojich hriechoch a nárúživostiach. Spovedník má s rozvážnosťou viesť penitenta, aby tento si urobil dobré predsavzatie rozísť sa s hriechom, napraviť spôsobené škody, realizovať určené dobro. Dané pokánie má byť, nie natoľko trestom za hriechy, ako skôr liečivým prostriedkom, proporcionálnym k duchovnej situácii penitenta, proporcionálnym k jeho spoločenskému stavu, povolaniu, zamestnaniu, predispozícii a aktuálnym potrebám.

Iste po poučení "Malou metódou" o týchto veciach mnohí spolubratia si vernejšie plnili svoje povinnosti.

I.4.3.4. Čnosť dobroty

O Vincentovi de Paul už za jeho života sa hovorilo ako o mužovi veľkého srdca. Taký muž ako bol Vincent mal blízko k čnosti, ktorú by mal vlastniť každý spovedník a kazateľ.

Ďalšou predispozíciou dobrého spovedníka je čnosť dobroty. Vincent de Paul poukazuje tu na dve charakteristické črty tejto čnosti. Jedna sa týka duchovného stavu spovedníka čistoty jeho svedomia a duše, zvlášť slobody voči ťažkým hriechom; druhá sa týka taktnosti, jemnosti, citlivosti, ako aj otcovskej starostlivosti a žičlivosti voči penitentom. V tomto bode svätý Vincent hovorí tiež o dôležitosti čistého úmyslu vysluhovateľa sviatosti zmierenia.

Vincentova "Malá metoda" už sama v sebe obsahuje túto čnosť.

I.4.3.5. Vernosť v zachovávaní spovedného tajomstva

Sledujeme Vincenta ako kazateľa "Malej metódy". To čo sme

LUBOMÍR STANČEK
Malá metoda a najplnšia forma kázne

už zistili hovorí o jeho vernosti k tejto metóde. Keď je Vincent verný k tejto veľkej veci, ktorá bola vecou jeho srdca, iste je vernosť v zachovávaní spovedného tajomstva u svätca aspoň taká, keď sa dá predpokladať, z vernosti jeho charakteru, ešte väčšia vernosť k tomuto tajomstvu.

Piatou predispozíciou je verné zachovávanie spovedného tajomstva, ktoré sa nazýva "spovednou pečatou", (sigillum) a absolútne zaväzuje spovedníka, aby nikomu a za žiadnych okolností nepovedal nič, čo počul pri spovedi. Takýto záväzok, ako hovoril sv. Vincent, to je prirodzený zákon a zároveň Boží. Pán Ježiš zaväzujúc veriacich k vyznávaniu svojich vín a hriechov, automaticky uložil apoštolom a ich nástupcom, biskupom a kňazom, povinnosť zachovávať v tajnosti všetko to, čo sa dozvedeli prostredníctvom spovede, lebo v opačnom prípade, spoveď by sa stávala čímsi veľmi nepríjemným, a v zásade vyžadujúcim heroickú odvahu a pokoru. O veciach, ktoré spovedník počul v spovednici, nemôže sa rozprávať s nikým, bez výrazneho povolenia penitenta. Dokonca so samotným penitentom sa nemôže rozprávať mimo spovednice o tom, čo počul pri spovedi, bez jeho jasného súhlasu, priania a schválenia. Do tajomstva sú zahrnuté hriechy penitentov, ako aj ich okolností, a všetko to, čo by mohlo nejakým spôsobom, aj len nepriamym, vnuknúť iným, že ide tu o určitého penitenta, že povedaný neosobný príbeh sa pravdepodobne vzťahuje na danú osobu. Preto tiež spovedník sa má vyhýbať používať príklady počuté pri spovedi, v spovednici.

LUBOMÍR STANČEK
Malá metóda a najplušia forma kázne

ZÁVER PRVEJ KAPITOLY

V prvej kapitole sme sa zamerali na faktografické náčrtnutie kazateľskej činnosti sv. Vincenta de Paul. V štyroch častiach sme zmapovali "Malú metódu", ktorá významne ovplyvnila dobu tohto svätca a tiež mnohých jeho nasledovníkov. "Malá metóda" sa stala kazateľskou normou jeho duchovných synov. Bolo potrebné poukázať nielen na okolnosti, prostredie, politickú a sociálnu situáciu tej doby, ale aj na stav duchovenstva a kazateľstva.

Dopracovali sme sa k faktom, ktoré nám objasnili činnosť tohto svätca, prečo konal tak, ako konal.

Zistili sme, že v svojej dobe bol skutočným poslom novej evanjelizácie. Aj keď na začiatku života a svojho kňazského pôsobenia nemal v úmysle vykonať a konať, ako to bolo na konci jeho života, vidíme, že je to dielo Božie. Vincent de Paul sa stal nástrojom, ktorým si Boh vo svojej dobe poslužil. Presvedčajú nás o tom faktá "Malej metódy". Jej špecifikovanie, štruktúru a výklad sme si nielen všimli, ale rovnako sme venovali pozornosť spôsobu ako a na koho táto "Metóda" významne zapôsobila. Zistili sme, že "Malá metóda" vychádza zo samého vnútra svätca, ako jeho vlastné ja po mnohých životných skúsenostiach a zápasoch.

"Malá metóda" nestala sa len jeho osobným bohatstvom, ale zaangažovaním do nej svoju Misijnú spoločnosť, ktorú založil, stáva sa táto "Metóda" bohatstvom, ktoré v tej dobe potreboval Boh.

"Malá metóda", ako sme zistili, stala sa inšpiráciou nového života cez kňazov u mnohých, čo hľadali spásu. Preto sme konštatovali, že má také úzke spojenie s človekom ako takým a tiež kresťanom, ktorého privádza ku sviatostiam a liturgii vôbec.

Faktá poukazujú na činný život Vincenta de Paul pomocou "Malej metódy" v jeho kazateľskom úsilí. Rovnako sme sa presvedčili, že tento druh kázne mal značný vplyv na nápravu sociálnych potrieb. Dôkazom toho má byť aj ten fakt, že sme poukázali na činnosť Sestier kresťanskej lásky, ktoré nielen založil, ale ktoré do konca života usmerňoval svojimi konferenciami, ktoré tiež nesú pečať jeho "Malej metódy".

Záverom prvej kapitoly môžeme konštatovať, že "Malá metóda" na poli evanjelizácie nie je vec zanedbateľná aj v dnešnej dobe.

Druhá kapitola

EVANJELIZÁCIA V NAJPLNŠEJ FORME KÁZNE

Predchádzajúca kapitola od tejto, ktorú chceme rozobrať je v časovej línii posunutá o tri storočia. Chceme poukázať na potrebu a aktuálnosť "najplnšej formy kázne" - homílie. Naša doba pre tento druh oslovenia je prijateľná. Je to doba, keď po Druhom vatikánskom koncile sa objavujú nové možnosti evanjelizácie cez homíliu, v ktorej sa kladie dôraz na potrebu spolupráce medzi kazateľom a poslucháčmi. Táto doba sa prezentuje ako doba očakávania oslovenia. Kazateľ ako posol, svedok, podávateľ a vysluhovateľ "najplnšej formy kázne" je poslucháčmi viac vnímaný, a teda aj homília viac účinná.

Táto druhá kapitola chce riešiť problém z úvodu práce v tom duchu, aby sa ešte viac odkryla možnosť evanjelizácie.

II.1. EVANJELIZÁCIA AKO ZÁKLADNÁ FUNKCIA

Evanjelizácia sa dnes ocitla v centre záujmu Cirkvi. Znamením toho je fakt, že po Druhom vatikánskom koncile sa evanjelizácia stáva základnou funkciou Cirkvi. Je to vec veľmi zložitá a mnohorozmerná.

Vzbudenie záujmu o túto problematiku viac poznať a realizovať evanjelizáciu aj v najplnšej forme kázne vyvoláva úsilie Cirkvi po Druhom vatikánskom koncile. Cirkev dnes po koncile si kladie otázku: Cirkev, ako zmýšľaš o sebe? Ukazuje sa tu čosi nové v mnohostrannej koncepcii Cirkvi, čo podkresľujú aj biskupské synódy.

LUBOMÍR STANČEK

Malá metoda a najplnšia forma kázne

Koncilové dokumenty sa stávajú žriedlom úvah, skúmania a prác spojené s činnosťou Cirkvi dnes a tiež v budúcnosti. Dôležité miesto zohráva apoštolské povzbudenie Pavla VI. *Evangelii nuntiandi*, o evanjelizácii v dnešnom svete.¹

II.1.1. Doba pre najplnšiu formu kázne

Podľa tohto apoštolského povzbudenia evanjelizačná činnosť je vlastným povolaním celej Cirkvi.² Toto je charakteristika aj dnešných dní v Cirkvi. Svedčí o tom bohatá literatúra, ktorá sa zaoberá touto problematikou. V tejto kapitole sa chceme venovať špeciálne homiletickej oblasti. Táto oblasť totiž nie je celkom prebádaná. Je to však nie iba pre kazateľov, ale tiež pre poslucháčov významná vec.

II.1.2. Ako kázať

Jozef Vrablec sa v úvode svojich skrípt homiletiky zaoberá vážnymi otázkami: Ako mám kázať? Na čo mám dávať pozor, aby slovo mojej kázne triafalo poslucháča? Ktoré hľadiská z teológie, psychológie, z rétoriky atď. sa musia vziať do hry pri kázni?³ Sú to otázky, ktoré poukazujú na to, že homiletika je vonkoncom a naskrze praktická disciplína, ktorá rieši čisto praktické otázky, a teda je stále časová a aktuálna.

V tejto časti sa chceme oprieť o apoštolské povzbudenie nazvané *Evangelii nuntiandi*, čiže *Ohlasovanie evanjelia v dnešnom svete*.

¹ PAVOL VI., *Evangelii nuntiandi*, JAS, Zvolen 1992.

² K. WOJTYŁA, *Ewangelizacja w swiecie współczesnym, Ewangelizacja*, Wroslaw 1980.

³ J. VRABLEC, *Homiletika*, II, Spolok sv. Vojtecha CN, Bratislava 1987.

LUBOMÍR STANČEK

Malá metoda a najplnšia forma kázne

Kapitolu rozdelíme na štyri časti. V prvej časti sa zastavíme pri privilégiovanej formy oslovenia..... V druhej časti sa zastavíme pri aktuálnom spôsobe podania Božieho slova..... V tretej časti si všimneme kultúru podania Božieho slova a v štvrtej časti sa zastavíme pri osobnosti kazateľa, ktorý sprostredkúva najplnšiu formu kázne.

II.1.3. Privilégovaná forma oslovenia

V konštitúcii *Sacrosanctum concilium* - *O posvätnnej liturgii* v 52. bode sa píše: Veľmi sa odporúča homília ako súčasť samej liturgie; v nej sa cez liturgický rok vysvetľujú z posvätného textu tajomstvá viery a zásady kresťanského života. Najmä pri sv. omšiach, ktoré sa celebrujú v nedeľu a zasvätené sviatky za účasti ľudu, nech sa homília nevynechá bez vážnej príčiny.⁴ Táto výzva sa stala vážnym oslovením pre návrat do najstarších a prvotných foriem oslovenia v prvých časoch kresťanstvá, ale už v novom vedecky podloženom a v časovosti aktuálnom chápaní. Je to rovnako *renovacio a accommodata*, to znamená, že časy, ktoré teraz prežívame sú pre Cirkev taktiež "misijné" ako tomu bolo v prvých časoch. Cirkev nachádza cestu oslovenia ľudí v ťažkých časoch, masového vzdialovania sa od Cirkvi, v časoch apostázií a v časoch úpadku autority, kedy aj tie najlepšie a dobré mienené ľudské slová mnohí chápu ako frázu a stávajú sa slabými. Svoju moc si zachováva iba Božie slovo, ktoré vie ešte presvedčiť, osloviť, povzbudiť a práve cez ohlasované Božie slovo v liturgii aktuálnou formou, a to sa deje v homílii. Homília dáva najvyššiu garanciu, že obsah poučenia bude to slovo, ktoré podľa mienky dnešných biblistov i liturgistov je príčinou i žriedlom lásky. Cez homíliu je

⁴ DOKUMENTY DRUHÉHO Vatikánskeho koncilu, I, Spolok sv. Vojtecha, Bratislava 1969.

LUBOMÍR STANČEK

Malá metoda a najplnšia forma kázne

Cirkev schopná darovať svetu nanovo autentické Božie slovo i autentický obraz Krista.

Charakter homílie liturgický, kristocentrický i sviatostný pomáha poslucháčom hlboko vniknúť do tajomstva Krista, v tajomstve Jeho života i smrti, v tajomstve Jeho náuky; umožňuje tieto tajomstvá prežívať v logickom slede počas cirkevného roka, čiže v logickom pohľade na tajomstvo vykúpenia. Takýto charakter homílie umožňuje veriacim žiť s Cirkvou, čiže so samým Kristom.

Charakter biblijný v homílii dáva nám možnosť - kto vie, či nie jediná možnosť zainteresovať veriacich s Písmom svätým, nie iba s Písmom svätým ako knihou, lebo ak niečo zanedbáme, povedané už sv. Hieronymom: kto pozná Písmo, ten pozná aj Krista, je veľkým mementom. Nechajme stranou rôzne praktiky kazateľstva, ktorý pre rôzne ťažkosti vyhýbali sa niektorým textom Písma. Tento nový pohľad na homíliu v nás vyvoláva túžbu oslovovať i vtedy, keď je to ťažké a keď sa nám zdá, že to bude aj bez ovocia. Homília, ako najplnšia forma kázne, je snaha o dokonalé poučenie pre náboženský a mravný život veriacich. Ide o to, aby došlo k voľnému nadviazaniu na text jednej perikopy alebo na inú zvláštnosť slova alebo obradu v liturgii. Homília vtedy sa môže dotýkať aktuálnych potrieb Cirkvi. V takom prípade dochádza k vnútornému prežívaniu Božieho slova.

Vážnym prvkom veľmi aktuálnym a konštruktívnym pre homíliu, ktorá je časovo evanjelizačná, je vlastne nenahraditeľný element biblijný. Homílii dáva liturgické čítanie možnosť zasiahnuť a osloviť veriacich aktuálnou formou na najpalčivejšom mieste. Keď hovoríme čiste prakticky, tak pre homíliu je najvážnejším prvkom zachytiť situáciu. Čiže oslovenie musí obsahovať dej aktuálny pre čas, miesto i ľudí. Toto všetko je potrebné vyložiť vo svetle života Ježiša Krista. Homília tak spôňa evanjelizačný aspekt, keď cez Krista sa deje uprostred nás tajomstvo zaangažovania sa našej spáse.

LUBOMÍR STANČEK

Malá metoda a najplušía forma kázne

Z tohoto vychádza smelý návrh, že každé oslovenie na akúkoľvek tému ohlásenú v čase svätej omše môžeme chápať, ako najjednoduchší spôsob homílie. Každú tému môžeme s ľahkosťou spojiť s osobou, učením i životom Krista. Takto v homílii stáva sa kristocentrizmus základom súčasnej evanjelizácie. Od osoby Krista je teda iba krok, akési gesto, do poukázania na to, čo sa deje v tejto chvíli na oltári a čo je aktuálne spojené s prítomnými na obete svätej omše. Skutočná homília nesmie postrádať biblijný element. Tento element sa zdá byť kameňom úrazu pre vyjasnenie i praktické zainteresovanie kazateľa do oslovenia prítomných.

Homília je skutočný dialóg o tajomstve spasenia. Na podklade textu Pisma človek chápe tajomstvo svojej spásy práve v tom momente, v ktorom sa nachádza. Homíliou sa rieši konkrétny problém.⁵

Homília vo svojom najhlbšom obsahu je reč Cirkvi, ktorá ohlasuje veriacim alebo počúvajúcim pravdy Božie so všetkými povinnosťami, aké ona kladie na ľudí. Kde je nedostatok cirkevného obsahu, tam homília prestáva byť akciou duchovnou a vtedy nie je možné hovoriť o homílii.⁶

II.1.3.1. Dnešná Cirkev o homílii

Inštrukcia *Inter Oecumenici*, nikoho nenecháva na pochybnostiach, že pod názvom homília má sa všeobecne rozumieť hocjaká kázeň. V článku 54. sa vraví: Pod homíliou sa rozumie výjst' zo svätého textu, urobiť vysvetlenie buď z aspektu čítaného Pisma svätého, alebo iného textu ordinária či propria omše toho dňa, majúci pri tom pred očami aj slávené mystérium aj zvláštne potreby poslucháčov. Z textu je jasne

⁵ E. FOURNIER, L'Homilie selon la Constitution de la Sainte Liturgie, Lumen Vitae, 1964.

⁶ Z. PILCH, Wyklad zasad koscielnej wymowy, Poznan 1958.

LUBOMÍR STANČEK
Malá metoda a najplušia forma kázne

vidieť, aby sa v omši konala homília a nie nejaký iný druh kázne. Homília totiž obsahuje aj ďalšie prvky, ktoré obohacujú priamo poslucháčov. Prvok aktuálnosti spočíva v tom, že homília je aktualizovanie Božieho slova. Vtedy homília nepodáva Božie slovo v zmysle historickej relácie, ale v zmysle existenčnom.

Vtedy poslucháč lepšie chápe tajomstvo vykúpenia ako keby sa mu podávala reportáž faktov. Homíliou sa poslucháč má zaangažovať do diela svojho vykúpenia. Podávané faktá poslucháč totiž prijíma ako veci, ktoré sa ho dotýkajú a teda sú potrebné k jeho životu.

Preto v homílii vážnu úlohu na patričnom mieste zohráva príklad. Kto pochopí podstatu homílie ten nikdy nemá záporné stanovisko pre príklad pri oslovení, evanjelizovaní poslucháčov. Spojivom medzi evanjeliom a súčasným životom sú ešte vo vyššom stupni praktické živé a aktuálne poznámky. Homília je teda praktické oslovenie poslucháčov. Vyznačuje sa aktívnym pohľadom na život. Rieši, hodnotí životné udalosti svojich poslucháčov. Vďaka tomu je homília pravdivým oslovením a neobstoja obavy tých, čo tvrdia, že homília má v sebe čosi z učeného výkladu a nespôňa požiadavku ovplyvniť život poslucháčov.⁷ Tu sa chápe, že homília nie je moralizujúca forma oslovenia.⁸ K podstate homílie nepatrí nadmierne moralizovanie, ale pozitívne stávanie pred očí vzor učenia Ježiša Krista.

Mnohí neprijímajú a nepraktizujú homíliu pre nimi osvojený cyklický spôsob ohlasovania evanjelia. Pred Druhým vatikánskym koncilom boli tieto kázne vo vzlaštnej oblube a rozšírené. Odpoveď na tento problém oslovenia je jednoduchá.

⁷ W. SWIERZEWSKI, Homilia liturgiczna, in Ruch biblijny i liturgiczny 16 (1963) 205.

⁸ L. KUC, Homilia, in Wprowadzenie do liturgii (1967) 286.

II.1.4. Aktuálne podmienky oslovenia

Druhá polovica 20. storočia v teológii, v oblasti homílie, je charakterizovaná snahou nájsť cestu k osloveniu poslucháčov. Nie je to zanedbateľný problém.

Je na mieste, že tomuto problému sa chceme venovať i v tejto práci.

Celok venovaný tejto téme je možné rozdeliť na tri časti: 1. osobný, 2. spoločenský, 3. kultúrny.

Pre jasnosť a lepšie zvládnutie konkrétnych problémov je potrebné rozobrať tento fenomén z rôznych pohľadov, znakov, čírt a tiež aj pomocou pohľadu na oslovujúceho, ako s pohľadu pohlavia, veku, z jeho postavenia. Taktiež z hodnôt spoločenských, ktoré môžu mať vplyv na prijatie oslovenia.

V tejto oblasti sa konajú podujatia, ktoré pred Druhým vatikánskym koncilom nemali obdobu. Záver druhého tisícročia a najmä posledné desaťročie sa dá charakterizovať snahou sprostredkovať poznanie Krista tak masám – veľkým – doteraz nedostatočne evanjelizovaných ľudí, ako aj kvalitatívne na vyššej úrovni oslovenia už evanjelizovaných ľudí.

Týmto problémom sa zaoberalo sympóziu Nová evanjelizácia, ktoré organizoval Teologický inštitút sv. Alojza Spoločnosti Ježišovej na Slovensku spolu s Hnutím kresťanských spoločenstiev mládeže v Bratislave v dňoch 7. – 10. septembra 1992 s medzinárodnou účasťou. Odznali tam aj tieto slová: "Prvoradou úlohou Cirkvi v každej dobe, ale najmä za našich čias, je, ako pripomína pápež, usmerňovať myseľ človeka.. k tajomstvu Krista a pomáhať všetkým ľuďom vniknúť do hĺbky vykúpenia, ktoré sa uskutočnilo v Ježišovi Kristovi."⁹

⁹ L. CSONTOS, Predslov, in Nová evanjelizácia, Bratislava 1992, 3.

LUBOMÍR STANČEK
Malá metoda a najplušia forma kázne

Oslovenie v zmysle charakteru kerygmatického musí vlastniť tiež charakter existenciálny. Druhý vatikánsky koncil vyjadruje sa na túto tému v niekoľkých dokumentov. Poukazuje sa, aby oslovenie kňaza v ťažkých a často nejasných okolnostiach dnešného sveta u poslucháčov za pomoci objasneného Božieho slova sa dosiahlo povzbudenia a poučenia vo viere. Božie slovo je nemeniteľné, ustavične sa však znova a znova má aktualizovať v rôznej meniacej sa skutočnosti ľudského života. Je preto potrebné a dôležité, aby kazateľ mal vedomosti o životných problémoch o svojich poslucháčov, ľudí, ktorí žijú v ťažkých a komplikovaných situáciách, kde dochádza zámernému znejasneniu pojmov, hodnôt, cieľov, snáh či etických noriem. Svet sa ocitá v úzkom teritóriu medzi dobrom a zlom, hriechom a čnosťou, v únave, náhlení života a iných každodenných ťažkostiach.

Cirkev musí skúmať znaky časov a vysvetľovať ich vo svetle evanjelia a tak dávať ľuďom odpoveď na ich otázky týkajúce sa zmyslu súčasného i budúceho života a porozumeniu sveta.

Kazateľ, ktorý chce osloviť musí si byť vedomý, že sa od neho žiada predovšetkým evanjelizovať, t. j. situáciu poslucháčov v spoločnosti, v konkrétnom prostredí, okolnostiach spoločensko - hospodárskych, politických ťažkostiach, kultúrnych, zvážiť, aby poslucháči spoznali svoje miesto ako to chce Kristus. Je na mieste podotknúť, že kazateľ si má počínať tak, ako Kristus.

Cirkev vždy pripisovala veľkú váhu k vyjasňovaniu Božieho slova. Je to pochopiteľné, pretože viera sa rodí z počúvania Božieho slova. Súčasná snaha Cirkvi zaoberajúca sa problémom oslovenia poukazuje na prejav kríz viery v spojení s kazateľstvom.¹⁰ Táto kríza trvá už dlhšiu dobu,¹¹ a predsa

¹⁰ M. BRZOZOWSKI, Kryzys wspolczesnego kaznodziejstwa i sposoby jego przyzwyciezania, in Roczniki Teologiczno-Kanoniczne 20 (1973) 87-94.

¹¹ BENEDYKT XV., Humani generis redemptionem, in Ateneum Kaplanskie 67 (1964) 1.

LUBOMÍR STANČEK
Malá metoda a najplnšia forma kázne

s celou ostroťou vystúpila v 20. storočí.¹² Napriek úsiliu, na ktoré podujala teológia v oblasti homiletiky, nepodarilo sa jej tento fakt vyriešiť. Je zjavné, že je to proces zložitý, ktorý si vyžaduje mnoho analýz, vysvetlení z viacerých disciplín, ako je biblistika či antropológia. Zdá sa, že v oblasti jasnejšieho poznania a zhodnotenia v oslovení, môže zohrať aj sociológia.

Tomuto problému je preto potrebné venovať pozornosť aj zo strany výskumu u poslucháčov. Viac autorov je toho názoru, že problém oslovenia je aj jedným zo súčasných problémov kríz viery. Hlboké premeny dotýkajúce sa mentality, a zvlášť prejavovania viery, sú úzko spojené s oslovením kazateľov. Nie je možné, aby kazateľ používal praktiky spred niekoľko desiatok rokov. V oslovení kazateľov sa musí odrážať, primerane k Božiemu slovu, aj súčasná doba.

Mnohé nedostatky v oblasti viery majú na svedomí samotní kazatelia, ktorí správne nezhodnotili mentalitu a okolnosti poslucháčov a tak sa dopustili chyby v procese komunikácii, kde oslovený nebol správne chápaný. V procese komunikácie oslovený chce byť braný aktívne, veď nakoniec on sám rozhoduje o tom, aký obsah príkazov prijme alebo ich odmietne.

Rozhoduje sa na základe nie zanedbateľných vecí. Preto je potrebné venovať pozornosť miestu poslucháča v procese komunikácii s Božím slovom,¹³ a taktiež vplyvu samotných kazateľov ako osobností na prijatie oslovenia. W. Bartholomäus tvrdí, že pravým oslovením nie je to, čo kazateľ ohlasuje či spôsob ako, ale úžitok z toho všetkého si urobí poslucháč sám.¹⁴

¹² A. LEWEK, Wspolczesna odnowa kaznodziejstwa, Warszawa 1980, 65.

¹³ H. PAGIEWSKI, Podstawowe zasady komunikacji we wspolczesnym kaznodziejstwie, in Homo Dei 44 (1975) 116-120.

¹⁴ W. BARTHOLOMÄUS, Kleine Predegtlehre, Zürich 1974, 55.

LUBOMÍR STANČEK
Malá metoda a najpluša forma kázne

Tejto oblasti je tiež možné v budúcnosti venovať pozornosť, prípadne podniknúť kroky, na skvalitnenie prepojenia medzi oslovujúcim a oslovenými.¹⁵

Nie je jednomyselný názor, čo sa týka termínu oslovenia. Je potrebné však venovať pozornosť posudku, čo očakávajú poslucháči od oslovenia.¹⁶ Rovnako je potrebné podchytiť aktivitu poslucháča, ktorá sa prejavuje aj pri oceňovaní homílií. Tomuto sa má prispôbiť aj kazateľ pri výbere a asimilácii intelektuálnych, emotívnych faktorov pôsobiacich na obsah homílie.¹⁷ V evanjelizačnej činnosti treba mať osobitne na zreteli, že ide o získavanie ľudí, ktorí nevidia Cirkev z vnútra. To znamená, že na prezentácii Cirkvi navonok veľmi záleží. Je teda potrebné opakovane deklarovať a činmi to potvrdzovať. K tomu patrí vyjadrovanie sa v jazyku súčasného človeka.

Z hľadiska rovnomerného rastu evanjelizáciou získaného človeka by mala byť vyváženou prezentácia autentického kresťanského života na každom evanjelizačnom, katechetickom a postkatechetickom stupni. Táto činnosť prechádza do problémov zo strany psychologickej, pričom ten druhý vo svojich tvrdeniach neprijíma faktá, ktoré sa mu podávajú.^{18,19}

II.1.4.1. Nové možnosti evanjelizácie homíliou

Podstata orientovať osobu na osobu a v neposlednom rade

¹⁵ J. KOŁODZIEJCZYK, Postawy religijne a recepcja kazan, Lublin 1987, (doktorská práca).

¹⁶ J. STROBA, Odbiór kazan przez wiernych, Przepowiadanie i interpretacja, Poznań 1981, 174.

¹⁷ A. LEWEK, Funkcja kerygmaticzna Kościola w świetle Vat. II., 1, Warszawa 1984, 208.

¹⁸ W. SZEWCZUK, Recepcja treści oświatowych, Wrocław 1966, 7.

¹⁹ J. PIETER, Czytanie i lektura, Katowice 1960, 208.

LUBOMÍR STANČEK
Malá metoda a najpluša forma kázne

aj skúsenosti z evanjelizácie ukazujú, že po evanjelizačnom oslovení je vhodné dodržiavať nasledujúcu postupnosť:

- Viest s osloveným osobné rozhovory, zamerané na odstránenie predsudkov a dezinformácií. To sa môže diať nie iba v homílii, ale aj v osobnom kontakte.

- Vytvárať s oslovených malé spoločenstvá. Vážnu úlohu si musí kazateľ uvedomiť, keď ide osloviť malé, či väčšie spoločenstvo. Počet oslovujúcich zohráva nie zanedbateľné faktory.

- Oslovenie sa stane katechetizáciou a vovádza oslovených do učenia Cirkvi a jej praxe.

- Tí, ktorí sa oslovujú nemajú byť len oslovení, ale má sa im umožniť ďalší rast a upevňovanie sa vo viere. Odpoveď oslovených mala by sa umožniť aj v aktivite a angažovanosti v spoločenstve. Homília nemá len prvok vyučovať, objasňovať, ale aj vychovávať k evanjelizačnej činnosti.

II.1.4.2. Dôraz na spoluprácu

Kazateľ pri oslovení mal by mať na zreteli aj možnosť a perspektívu osobného rastu poslucháča. Je nezanedbateľné si uvedomiť, že oslovenie má poslúžiť na osobné obohatenie. Na to nemá zabúdať teda oslovujúci pri kontakte s prameňom informácií.²⁰

Na základe spomenutého možno pripomenúť, že spôsob podania oslovenia poslucháčov cez kázeň zohráva v kazateľstve významnú väzbu. Týka sa to najmä v súhrne k hodnoteniu obsahu kázni. Možno tu vypočítať celkom štyri časti týchto vzťahov:

1. vzťah ku kazateľovi,
2. vzťah ku kázni - homílii ako celku,

²⁰ J. CHRAPEK, Uwarunkowania recepcji programów telewizyjnych przez młodzież, Lublin 1985, 13.

LUBOMÍR STANČEK
Malá metóda a najplušia forma kázne

3. hodnota vypočutých kázni - homílii,
4. osvojenie si obsahu vypočutých kázni - homílií.

K uvedeným vzťahom je možno podať tento výklad:

1. Vzťah poslucháča ku kazateľovi sa formuje v sile vzťahov pastoračných, osobných kontaktov, sledovaní života kazateľa a tiež na základe poznatkov o mieste a úlohe kňaza v Cirkvi. Z tohoto je vidieť, že veriaci nie rovnako oceňujú povinnosti a úlohy, ktoré koná kňaz; tie totiž tvoria istú hierarchiu a sú závislé od poznania, aké im pripisujú podľa svojho osobného názoru a postojov Cirkvi. V súvislosti s týmto prijímajú úlohy a tiež hodnotia postup kňazov. Tento element je možno sledovať cez: poznanie hodnôt kňazských povinností, frekvenciou vypočutých príhovorov vyhlásených tým istým kňazom, taktiež vychádzajú z pastoračných kontaktov ako je vzťah s kňazom, prejav pozitívnych i negatívnych osobných hodnôt kazateľov.

2. Vzťah ku kázňam - homíliám v celku je obrazom svedectva života veriacich ako poslucháčov Božieho slova. Pri počúvaní tohto oslovenia, rozoberajúc ich, počúvajúci pociťuje ich vplyv na svoj život, ako aj na iných.

Veriaci si vytvára sám obraz o úlohe a potrebe kázni - homílií. Potrebne je spomenúť, že zohráva vplyv vzťahu k osloveniam aj oblasť ťažkosti tak osobných, ako i spoločenských. Je samozrejmé, že sa od týchto oslovení očakáva aj pomoc, ako náboženského povzbudenia, poučenia, pozdvihnutia na duchu, túžba k zmene postoja životu, názorom, a pod. S týchto príčin pripisujú osloveniam rôzne funkcie, s ktorých jedni sú považované za prínos, iné nie. Uskutočnenie tých očakávaní alebo ich nesplnenie spôsobuje, že o kazateľstve sa vyjadrujú rôzne názory. Môžeme hovoriť o rôznych elementoch: potreba a význam homílii, prípadne kázni, hierarchia úloh kazateľstva, očakávanie a prispôbenie sa čo do obsahu a formy oslovení, a tiež názov mienky a názory o oslovení ako celku.

3. Hodnotenie vypočutých homílií - kázni môže byť v celku

LUBOMÍR STANČEK
Malá metoda a najplnšia forma kázne

dôkladné. Zo sledovaného je známe, že počúvajúcí obyčajne hodnotia kázeň ako celok. Už menej venujú pozornosť takým aspektom, ako: stupeň pripravenosti kazateľa, obsah, spôsob podania.

Na hodnotení k homíle - kázne majú vplyv hodnoty, ako sú: hodnotenie konkrétneho príhovoru v porovnaní s iným, miera pripravenosti kazateľa, dĺžka oslovenia a tiež aj dielče hodnotenia, ako aj obsah a forma oslovenia.

4. Osvojenie podávaného obsahu, konaného v kontexte slávanej liturgie, závisí aj od spojenia čítaných textov Písma svätého. Z neho zvyčajne kazateľ vychádza a ohlasuje homíliu, vykladá pravdy viery a zásady kresťanského života. Veriaci nie rovnako si dokážu zapamätať a porozumieť text oslovenia, čo môže byť zapríčinené viacerými vecami, ako je ich osobný vzťah k Písmu, a tiež argumenty kazateľa. Taktiež nie vždy rovnako sa z ohláseného prijíma úžitok pre vlastný život duchovný a tiež aj vlastných psychických potrieb. Prisvojenie obsahu je zviazané v oslovení tak s liturgiou, ako aj s podávaným oslovením.

II.1.5. Potreba doby

Natíska sa tu otázka, či je dovolené ohlasovať Božie slova na báze bežného spoločenského rozprávania. Zdá sa, že ak sa pozbaví účinku Božej lásky, ktorej skutočnosť nemožno skúmať empirický, možno pripustiť, že ohlasovaním Cirkve zrádza tie samé práva, ktoré sa dotýkajú každej medziludskej komunikácie. Vyplýva to z definície spôsobov spoločenského podania, v ktorej dôležitým elementom je "podanie toho samého spôsobu vo veľkom počte poslucháčov, ktorí sa medzi sebou navzájom líšia mnohými pohľadmi na spoločnosť.²¹

²¹ O. PESCH, Der Ort der Homiletik innerhalb der Theologie, Verkündigen 1, Stuttgart 1967, 51-85.

LUBOMÍR STANČEK

Malá metóda a najplušia forma kázne

Je potrebné nezabudnúť pripomenúť, že jestvuje rozdiel medzi vplyvom spôsobenia kázania a spôsobom spoločenského podania. Prvé sa chápe ako bezprostredné a druhé nepriame. Jednako oslovenie Cirkvi viac pripomína činnosť spôsobov spoločenského podania, ako priamy rozhovor medzi niekoľkými osobami.

Tento problém sa nakláňa k empirickému kritériu natoľko, nakoľko v oslovení Cirkvi sú prospešné príčiny skúmania vplyvu masových prostriedkov oslovenia smerom k oslovujúcim. O ťažkosti pri predstavovaní faktov, ktoré chránia poslucháča pred tlakom informácii, vyjadril sa už B. Berelson: "Aký si druh oznamu preniká k akýmsi ľuďom a vyvoláva pri zachovaní akýchsi podmienok akési skutky."²²

II.1.5.1. Význam oslovenia

1. Oslovenie, ako také, same nevystačí k posúdeniu podávaného cez oslovujúceho. Uskutočňuje sa obyčajne v celku s inými činiteľmi do takého stupňa, že ten ktorý oslovuje nemá priami kontakt s oslovujúcim.

2. Sprostredkované faktá sú z pravidla tak vážne, že oslovenie spôňa druhoradú úlohu.

3. Oslovenie vtedy môže vyvolať určitú zmenu u prijímateľa, ak nasledujúce účinky v celku nepôsobia alebo ak robia v zamýšľanom smere zmeny.

4. Oslovenie, ako faktor pomocný či prvoradý, dosahuje skutočnosť od vzťahu počúvajúceho, situácie a obsahu podávaného.

Uvedené činitele, ktoré sprostredkujú medzi oslovujúcim a oslovenými - chápané často ako určitý mechanizmus alebo

²² B. BERELSON, Communications and public opinions, 1949, 72.

LUBOMÍR STANČEK

Malá metoda a najpluša forma kázne

otvorenosť poslucháča - majú charakter psychologický a sociologický. Môžeme ich rozdeliť na tri skupiny, ktoré nazveme filtrami; totiž každý príkaz prechádza cez akýsi filter, kde je starostlivo "očistený". Tieto filtre získali svoje pomenovanie zvlášť od toho v akom stupni komunikácie prejavuje sa ich činnosť.

1. Východiskový filter (*selective exposure*).

Na tomto stupni sa poslucháč, ktorý je oslovovaný, rozhoduje, či v celku bude počúvať kázeň - homíliu a s akou pozornosťou. Jeho rozhodnutie podlieha viacerým podmienkam, ktoré pôsobia naň ešte pred začatím procesu komunikácie a rovnako pôsobia aj počas celého procesu. Môže sa hovoriť o týchto: dispozícia fizio-logicko-psychologická, ako je zdravotný stav, odpočinok, nevyspatosť a pod., ďalej faktory prostredia, ako je problém s prácou či v práci, rodinné prostredie či politická klíma. Zohráva tu aj bezprostredná príprava na svätú omšu.

Ďalej možno hovoriť o vplyve: zrozumiteľnosť reči, spisovnosť jazyka, rétoricky spôsob podania kázne - homílie, a taktiež aj výzor (*image*) kazateľa.

2. Filter selektívneho výberu (*selective reception*).

Poslucháč si v oslovení vyberá ten obsah, ktorý odpovedá jeho trom základným túžbam:

- a, potvrdenie jeho vlastných názorových pohľadov a úvah,
- b, oslobodenie od napätia tak prirodzených, morálnych a emocionálnych,
- c, zachovanie pokoja harmonického žiovta s normami a mentalitou skupiny či prostredia, s ktorými sa identifikuje.

LUBOMÍR STANČEK
Malá metoda a najpluša forma kázne

3. Filter selektívneho uschovania v pamäti i v osvojení si vybraných častí (*selective retention*).

Na osvojenie obsahu má veľký vplyv mienka členov spoločenstvá, ako i vodcov tých skupín, do ktorých poslucháč patrí.

Veriaci môžu reprezentovať rôzne typy cirkevných postáv, čo sa dá tiež vidieť v celkom spoločenstve, v ktorom existuje veľká pluralita svetonáhľadov. Ich nábožnosť môže byť viac alebo menej vedomá, môže sa prejavovať väčší alebo menší vzťah s Cirkvou, môže byť viac alebo menej otvorená na svet a podávať sa jeho vplyvom. Typ vraztu záleží od toho, ako veriaci riešia problémy tak povahy cirkevnej, morálnej, ktoré sa rodia v styku s požiadavkami viery a súčasného sveta. Principiálne rozriešenie môže byť nasledujúce:

1. Cirkev nemôže sa zmeniť, nemôže zmeniť evanjelia a nemôže ísť cestou ústupkou a kompromisov z existujúcich skutočností. Úlohou Cirkvi je však zmeniť spoločnosť a svet a na to nemožno pri ohlasovaní evanjelia zabúdať.

2. Nie je možné zmeniť ani Cirkev ani svet. Úlohou Cirkvi je vysvetľovať, učiť ako v tejto situácii, v ktorej sa nachádzame je potrebné žiť a postupovať.

3. Je potrebné umenšiť napätia medzi týmito dvoma skutočnosťami v miere ako je to najviac možné. Evanjelia sú nemeniteľné, ale je možné, zastaralé pohľady a normy prispôbiť do súčasných podmienok života.

4. Vyriešenie napätia je možné vďaka obojstranným pochopeniam, prispôbenie istých cirkevných smerov a noriem k súčasnej situácii a prispôbiť svet pre prijatie ducha evanjelia.

Podľa O. Schreudera prvé vyjasnenie a rozriešenie charakterizuje ľudová nábožnosť a v ostrejšej forme nábožnosť menšín alebo skupín, ktoré sa nachádzajú v stave ohrozenia; druhé - nábožnosť, Cirkev - ustanovizeň útechy; tretie - Cirkev ako bratstvo; štvrté - Cirkev - ustanovizeň, ktorej

LUBOMÍR STANČEK
Malá metoda a najplnšia forma kázne

úloha spočíva na vyriešení existenciálnych problémov.²³

Cirkev zažila vo svojom dejinom pôsobení viac epôch, ktoré ju vrchli do nových situácií, keď musela konať svoje poslanie novým spôsobom.²⁴

II.1.5.2. Očakávanie oslovenia

V ľudovej nábožnosti veriaci považujú kňaza za strážnika a sluhu tradície. Viac oceňujú kňaza - liturgistu, ako kňaza - kazateľa. Od kazateľa očakávajú ohlasovanie známych noriem spoločensko - etických v mene poslušnosti Cirkvi a pre zachovanie poriadku. Kazateľ sa nemusí ohraničovať do tém cirkevno - náboženských, môže hovoriť o všetkom, čo je dôležité pre miestnu spoločnosť.

V miestnej Cirkvi i v stave ohrozenia veriaci pozerajú na kňaza a jeho poslanie cez problém nebezpečenstiev hroziace Cirkvi, že musí bojovať o jej existenciu a postavenie. Právom preto očakávajú od kazateľov ich dôkladnú pripravenosť na podanie obsahu a jasnosti ohlasovaných morálnych noriem Cirkvi. Deje sa to preto, že chcú poznať učenie Cirkvi, brániť ju a tiež chcú vedieť čím sa oni ako katolíci líšia od neveriacich, prípadne od stúpencov iných vierovyznaní.

Úlohou Cirkvi je výchova k vernosti a poslušnosti k Cirkvi, úloha jednoty pri vyznávaní viery. Neočakáva sa originalita, či čosi nové pri výklade vážnych tém z hľadiska pohľadu na Cirkev. Preto príhovory môžu byť tak autoritatívne ako i patetické - to znamená podfarbené zveličeným citom, prílišným nadšením, prípadne náboženskou náruživosťou. V určitých prípadoch primeraný pátos môže splniť funkciu demonštrujúcu a presviečajúcu.

²³ O. SCHREUDER, Gestaltwandel der Kirche, Freiburg 1967.

²⁴ J. HLINICKÝ, Umenie v novej evanjelizácii, in Nová evanjelizácia, Bratislava 1993, 72-75.

LUBOMÍR STANČEK

Malá metoda a najplnšia forma kázne

V nábožnosti Cirkvi - ustanovizeň útechy veriaci chcú vidieť v nej inštitúciu "odškodňujúcu" pri starostiach a rozčarovaní, ktoré prináša život. Kazateľ získava na význame a jeho úlohou je pomôcť, potešiť, pomôcť pookriať na srdci a duchu. Nesmie však na jednej strane znepokojiť svedomie ťažkými evanjeliiovými pravdami a domáhať sa návratu a kontrole života v duchu evanjelií, ale ospravedlňovať život osloveného. V príhovore je potrebné hodnotiť podanie kazateľa z hľadiska osoby a reči, a nie autoritatívne.

V nábožnosti Cirkvi - bratstva veriaci neočakávajú od kazateľa ohlasovanie strohého učenia či morálnych zásad, ale výzvu, oslovenie k zaangažovaniu sa k zmene života, začlenení sa v spoločnosti na základe evanjelia. Z ich strany je zvlášť záujem o evanjelizáciu opretú o lásku, solidaritu medzi ľuďmi a bratstvo medzi ľuďmi. Je vidieť, že kladú iné otázky, objektívnejšie, oveľa vyššej hodnoty, ktoré sa dotýkajú Boha a ekonomie spásy.

Zvlášť v nábožnosti Cirkvi - inštitúcii, ktorá rieši problémy existenčné svojich veriacich, kazateľ získava na význame a môže byť hodnotený na úrovni s liturgistom. Veriaci očakávajú výklad a objasnenie veľkých existenčných problémov, ktoré sa dotýkajú jestvovania Boha, osoby Ježiša Krista, večného života, smrti, zodpovednosti za svet a pod. Nedá sa to podávať autoritatívne, ale objasňovať to za pomoci jednoduchého oslovenia pri použití argumentov za i proti. Lína, ktorá sa má sledovať je v celku ortodoxná - evanjeliova a musí odrážať životný realizmus. Je tu povinnosť ohlasovať akúsi novú koncepciu Cirkvi a nábožnosť viac menej má byť bližšia k súčasnemu chápaniu sveta.

Táto predstavená hypotéza nevyjadruje úplne, že v danom type nábožnosti nemôžu sa vyskytnúť charakteristické vysvetlenia podľa jednotlivých typov. Veriaci predsa môžu neprijímať Cirkvou navrhované riešenia.

LUBOMÍR STANČEK
Malá metóda a najplnšia forma kázne

II.1.5.3. Výskum oslovenia

Výskum v tejto oblasti venovaný problému oslovenia začal sa dosť neskoro; zdá sa, že patrí do najviac zanedbaných oblastí výskumu. Je známe, že na začiatku aj tento výskum mal iba charakter registračný; keď sa skôr zostavovali a referovali žaloby, úvahy a očakávania poslucháčov dotýkajúcich sa formy a obsahu príhovorov. Predstavovali tiež cieľ kazateľov. Takéto prístupy vidíme u: H. Steinbacha (1951)²⁵, B. Fischera (1960)²⁶, A. Bredendicka²⁷, R. Swobody²⁸, F. Turnera²⁹ H. Jourde'a i D. Pezerila (1965).

Je tu teda snaha pomôcť poznať Cirkev a pochopiť jej úlohu v našej dobe. Je isté, že ide o vážnu vec, lebo kresťan nielen patrí do Cirkvi, ale z nej i žije.³⁰

Druhý vatikánsky snem sa sústredil na veľmi vážnu otázku, na obnovu Cirkvi. Keďže obnova Cirkvi bola stredobodom koncilu, uvažovalo sa o tom, ako prispôbiť Cirkev našej dobe a jej potrebám. Naše kritické časy adresujú nám túto naliehavú výzvu: dajte Kristovi vo svojich životov také miesto, aké mu patrí,³¹ to je teda otvorená výzva aj pre kazateľov. Tomuto problému je potrebné v budúcnosti venovať viac pozornosti.

²⁵ H. STEINBACH, Die Predigt im Urteil des Laien, in Triere theologische Zeitschrift 60 (1951) 416-425.

²⁶ B. FISCHER, Die Stimme derer unter der Kanzel, in Trierer theologische Zeitschrift 69 (1960) 257-287.

²⁷ A. BREDENDICK, Wiener Arbeiter diskutieren mit ihrem Prediger, in Paulus 21 (1949) 35-41.

²⁸ R. SWOBODA, Ergenisse einer Rundfrage an die Predigt horer, in Paulus 21 (1949) 41-49.

²⁹ F. TURNER, La communication predicationelle, Louvain 1967.

³⁰ Y. de MONTCHEUIL, Problém Cirkvi, in Svedectvo viery, Cambridge 1991, 190.

³¹ L. J. SUENENS, O Cirkvi zajtrajška, in Svedectvo viery Cambridge 1991, 217.

LUBOMÍR STANČEK

Malá metoda a najplušía forma kázne

Z tejto oblasti uzrelo svetlo sveta niekoľko prác. Bolo to najmä v Holansku a Belgicku, kde autori analyzovali obsah príhovorov a snažili sa odhaliť nakoľko v príhovorov kazatelia berú do úvahy problému a potreby poslucháčov, a nakoľko kazatelia sa zaoberajú zmýšľaním a podmienkami prostredia poslucháčov. Ukázalo sa, že vo viacerých krajinách príhovory Cirkvi sú zamerané najmä na priania. Niekedy nespôňajú cirkevné poslanie. V otázkach, kde by sa to žiadalo nenavrhujú riešenia v duchu Cirkvi. Ich príhovory sú príliš vysoké, sú nad úroveň poslucháčov a dotýkajú sa len malých skupín poslucháčov;³² uprednostňujú nábožnosť individuálneho typu a rovnako prehliadajú spoločensko - kultúrny kontext.

Zaujímavý výskum venovaný problému skúmania oslovenia v Nemecku roku 1976 prebehol v 94 protestanských farnostiach u 6 687 respondentov. Cieľom prieskumu bolo odhaliť ťažkosti, aké jestvujú medzi ohlasovateľmi a ohlasovanými. Kazateľom okrem iného bola položená otázka: ako chápu funkciu kazateľa a aký cieľ sledujú svojim ohlasovaním. Väčšia časť poslucháčov odpovedala, že je za tradičnú formu oslovenia. Nie veľa respondentov bolo za nový prístup - osobnodialógový. Prieskum priniesol, že príhovory predovšetkým upevňujú oslovovaných v dovtedy žitom presvedčení a nepričinili sa do ich zmeny. Isté bariéry medzi kazateľmi a poslucháčmi boli následky zmien chápania funkcie a cieľa oslovenia.

V probléme oslovenia dnešných poslucháčov kazateľmi bolo by dobré venovať sa nasledujúcim problémom:

1. Cieľ a tematika oslovenia.
2. Umiestnenie oslovenia v konkrétnom živote.
3. Jazyk kazateľa.
4. Spôsob a forma oslovenia.
5. Vzťah k poslucháčom.

³² INSTITUTO AGOSTINO GEMELLI, La predicazione domenicale a Milano, Milano 1971.

LUBOMÍR STANČEK
Malá metoda a najpluša forma kázne

6. Osobnosť kazateľa.
7. Komunikativnosť.
8. Stupeň pripravenia na oslovenie.

V týchto problémoch by vážnu úlohu mali zohrať: prostredie, politická klíma, vzdelanie, vnútorné presvedčenie, zdravotný stav a niektoré ďalšie.

Objavuje sa skutočnosť, ktorú nemožno podceňiť. Na spomenuté problémy upozorňujú respondenti v práci k Krystyny Witkowskej.³³ Z toho vyplýva, že problému treba venovať pozornosť. Poslucháči potvrdzujú vážne nedostatky pri oslovovaní kazateľmi. Neznalosť a v najlepšom prípade nedostatočná pozornosť detailom života v ohlasovanom prostredí, farnosti, skupine spôsobuje, že príhovory idú ponad hlavy poslucháčov, prípadne nedotýkajú sa konkrétneho života. Nerealná tematika, nereálne návrhy, ťažké k realizácii jestvujúcej skutočnosti.

Dost často sa stáva, že kazatelia sa vyhýbajú v svojich osloveniach ťažším problémom súčasného života, bývajú plytké alebo nezáživné. V efekte nezostanú trvalo v pamäti a teda ani nemôžu plývať na zmenu správania poslucháčov v konkrétnych situáciach.

Viac poslucháčov tvrdí, že pozorujú u kňazov nechúť k hlbšej analýze v ich príhovoroch, ktoré by sa dotýkali konkrétneho života. Tak často o príhovoroch rozprávajú, že kazateľ vo svojom príhovore mal chuť poslucháčov pobaviť a nevenoval pozornosť vážnym problémom života. Objavuje sa a to pomerne často, že kazatelia primitívnym moralizovaním, bezduchým prednesom urážajú svojich poslucháčov. Zabúdajú vo svojich príhovoroch, že od kazateľov poslucháči niečo právom čakajú. Je to najmä ich vlastný životný príklad, mravná výška a zapálenie za vec, ktorú konajú.

³³ K. WITKOWSKA, Braki wspolczesnego kaznodziejstwa, Duszpasterstwo podstawowe, Olsztyn 1990, 100-124.

LUBOMÍR STANČEK

Malá metoda a najplušia forma kázne

K tomuto je potrebné ešte pripomenúť, že kazateľ mal by byť otvorený aj na protirečenie a jeho príhovor nemal by byť jednostranne ladený. Poslucháči predsa pozerajú na oslovenie kňaza z rôznych smerov a kňaz mal by venovať pozornosť štruktúre zloženia svojich poslucháčov. To mu nebráni, aby jasne predstavoval oficiálnu náuku Cirkvi.

Uprostred reality každodenného života poslucháčov je aj problém politika. Stáva sa, že politické postrehy u určitej časti kazateľov sa objavujú pomerne často na ambóne. Tomuto problému je potrebné venovať pozornosť. Rozhodne politika nepatrí na ambónu. Naša doba je úzko spätá tak s politikou ako aj s večnými pravdami. Je možné aj tejto problematike venovať pozornosť na ambóne, len treba zvážiť koľko, ako často a v akej intenzite. Pozorujeme, že časy v ktorých žijeme sú neobyčajne napäté a sú aj také tendencie, aby sa Cirkev úplne oddelila od súčasnej spoločenskopolitickej situácie. V príhovoroch je možné uplatniť aj jasnú konfrontáciu zásad kresťanského života s ťažkosťami aké predstavujú politické strany, či súčasný trend vlády. Je potrebné vyjasniť rôzne hranice Pravdy - Pravdy s veľkým "P" a nebáť sa odhaliť rôzne polopravdy či klamstva, ktorými chcú uškodiť súčasnému poslucháčovi politické smery. Cirkev musí mať v tejto oblasti svoj vlastný pohľad pod vplyvom nemeniteľného evanjelia.

Časté ohlasy poslucháčov na oslovenia v kostole poukazujú na potrebu zaujatia stanoviska aj k istým momentom v politickej oblasti. Je potrebné zdôrazniť, aby kazateľ, keď sa dotýka tohto problému hovoril pravdu aj keď zvýšeným hlasom, ale snažiac sa o prednes pokojný, objektívny, bez emócií a opretý o evanjeliu a učenie Cirkvi.

Kazateľ sa z času načas má dotknúť aj sociálne - existenčnej problematiky Cirkvi. Kazateľ si musí byť vedomý toho, že sa jedná o vážne veci. Mal by ich náležite poznať, to znamená, nemusí sa od nich odvrácať - ako sa to dosť často stáva, a môže tomuto problému v osloveniach venovať patričnú pozornosť.

LUBOMÍR STANČEK

Malá metoda a najplnšia forma kázne

Popritom kazateľ nemá zabúdať na vlastné podanie pravdy viery na konkrétne každodenné situácie, ako ich prináša čas. Kazateľ by nemal žiť na inej planéte, ale medzi ľuďmi, aby im pomáhal evanjelióvymi zásadami prekonať časové situácie.

II.2. ŠPECIFIKOVANIE HOMÍLIE

Dokumenty Druhého vatikánskeho koncilu vidia oslovujúcich ako súčasných ľudí unaháňaných a neobyčajne zatažených v komplikovaných realitách života. Chce im pomôcť dostať sa z nepokoja, keď hľadajú svoje miesto a svoju úlohu vo svete. Snaha koncilu je pomôcť tak v individuálnom ako i celosvetovom probléme v súčasnej epoche ľudstva.

Cirkev nedokáže jasnejšie prejať svoju solidaritu, úctu a lásku, ako uskutočniť s nimi dialóg o ich problémoch, keď im chce priniesť svetlo vychádzajúce z evanjelia. Rovnako je z dokumentov cítiť snahu dať ľudskému rodu silu, akú mu priniesol Kristus. Snaha kazateľov má smerovať teda k tomu, aby dielo Krista, ktorý prišiel na tento svet, a dal svetu svedectvo pravdy, pozbavila svet strachu, neistoty či otroctva.

Slovo kazateľov je v tejto oblasti podávané nie rovnako. Je však snaha dať poslucháčom Božie slovo a umožniť v nich zrod viery.

Toto umožňuje "najplnšia forma kázne" - homília. Profesor Jozef Vrablec vysvetľuje slovo homília, ako familiárny rozhovor a prirovnáva ho k rozhovoru, ktorý viedol zmŕtvychvstalý Pán s dvoma učeníkmi do Emauz. Počas tohto rozprávania Ježiš s učeníkmi sa dotkne celej udalosti v štyroch stupňoch. Najprv dôjde k "oznámeniu", nasleduje "vysvetlenie", ako sa to stalo. Toto vysvetlenie pokračuje "ovplyvnením" a napokon emauzskí učenici prežijú "zjednotenie" s Ježišom.

Je pravdou, že jestvuje dosť častá separácia kazateľov od

LUBOMÍR STANČEK

Malá metoda a najplnšia forma kázne

poslucháčov. Dost' často sa stáva, že kazatelia si osvojujú monopol či patent na poučanie. Z tohto vzniká pomerne často neprijemný vzťah oslovujúcich k oslovovaným. Oslovovaní sa často cítia podcenení či nedocenení. Kazateľ sa zdá, že vtedy pochybuje o intelektuálnych vedomostiach svojich poslucháčov, o ich schopnosti mu porozumieť a z toho vzniká výsledok, že im chce všetko vysvetliť tak, aby sami už o ničom nemuseli premýšľať.

Tiež sa stáva, že pomerne často sú príhovory prednesené nadneseným tónom, tónom ľudí, ktorí vedia čo a ako je potrebné robiť, myslieť, hovoriť - to znamená tónom ľudí presvedčených, že sú povolani navrhovať svoje pohľady na veci viery.

Poslucháči čakajú od kazateľov, aby ich vzťah k nim bol partnerský, možno to prorovnať k dobre vedenému dialógu. Kzatel'ia sa dopúšťajú často chyby, že nevedú so svojimi poslucháčmi virtuálny dialóg, ale len dialóg. To spôsobuje, že ich nerešpektovanie poslucháčov vyvoláva u poslucháčov často nežiadany efekt. Poslucháči túžia i počas príhovoru zaujať svoj názor, či už kývnutím hlavou, povzdychom alebo iným gestom. Toto im umožňuje virtuálny dialóg. Poslucháči aj keď nie vo veľkom počte chcú sa vyjadriť k spomínanému problému. Majú záujem, aby ich kazateľ tiež vypočul v možnej diskusii a oni mohli predniesť svoje pripomienky.

Ohlasovatelia by sa mali vyvarovať prejavu neúcty, nelásky k poslucháčom a rovnako nemali by sa správať ako zlý učiteľ, ktorý svojich žiakov len karhá.

Negatívne tiež pri ohlasovaní pôsobí ten fakt, keď sa pri ohlasovaní kazateľ stavia do pozície, že hovorí *ex cathedra*. Aj keď kazateľ sa dotýka vážnej veci v oblasti viery a mravov v ktorých sa predpokladá, že je špecialistom nemá vystupovať ako absolutista. Či sa jedná o rôzne súčasne problémy, vzdelania, hodnotenia diel, literárnych, filmových a pod.

Je však aj veľa pozitívnych príkladov v oblasti kazateľov. Veriaci dajú kazateľovi aj najavo svoju vďaku za

jeho prácu pri ohlasovaní evanjelia. Sú vďační za odkrývanie Božích práv, usmerňovanie na ceste k svätosti. Mnohí sú vďační za radu, iní za dodanú odvahu.³⁴

II.2.1. Zhrnutie faktov

V rozpracovanej teórii o "najplnšej forme kázne", ktorej významný punc kvality vtlačil Jozef Vrablec profesor na Cyrilometodejskej bohosloveckej fakulte Univerzity Komenského v Bratislave, sa poukazuje tak na stavbu homílie, ako aj jej význam a obsah.

Stavba homílie, ktorá pozostáva z:

- AI - antropologickej indukcie, úvodu do homílie;
 - KE - kerygmy, je to jediná myšlienka z perikopy a prípadne z iného liturgického textu;
 - DI - didaskálie, vysvetlenia kerygmy;
 - PAR- pareklézy, ovplyvnenia poslucháča kerygmou;
 - MY - mystagógie, zjednotenia poslucháča s kerygmou;
 - ADE- antropologickej dedukcie, záveru homílie;
- naznačuje o významnom prínose do teórie homiletiky.

Aj keď mnohí kazatelia poznajú tieto danosti "najplnšej formy kázne" ju nevyužívajú, to preto, lebo homília vyžaduje, aby kazateľ pracoval tak na sebe, tak s textom a rovnako spolupracoval s poslucháčmi.

My v našej práci chceme poukázať práve na dva z týchto bodov, ktoré spôsobujú ťažkosti kazateľom. Chceme poukázať najmä na potrebu, aby kazateľ pracoval na sebe ako kazateľ, a taktiež, aby kazateľ vážne a zodpovedne spolupracoval pri homílii s poslucháčmi.

³⁴ Ibid., 100-125.

II.3. VZŤAH OHLASOVATEĽA K HOMÍLIÍ

Je potrebné venovať hlbší pohľad aj na problematiku skúmania a analýz oslovení v našej dobe. Homiletika sa zaujíma o človeka a prejavuje snahu, čo najviac priblížiť Božie slovo poslucháčom. Je preto samozrejmé, že sa zaujíma o tých, ktorým podáva Božie pravdy. Úlohou kazateľov má byť aj záujem o problémy poslucháčov.³⁵ Tomuto problému sa donedávna venovala veľmi malá pozornosť.³⁶ Za pozornosť stojí rovnako nové chápanie problematiky ohlasovania Božieho slova.³⁷ Posledná doba kladie na súčasných homiletov nové nároky v hľadaní prístupu oslovenia dnešnej doby.³⁸

V pohľade na nové aspekty súčasnej homiletiky rodia sa otázky: akú úlohu v procese ohlasovania Božieho slova spôňa ohlasovateľ a akú poslucháč? Aké reguly, aké mechanizmy vznikajú v tomto procese?

Na tieto otázky by bolo potrebné širšie odpovedať, ich analyzovať, zvlášť z oblasti tak vážnej disciplíny, ako je náuka o komunikácii interpersonálnej. Venujme sa najprv problému psychologickému, ktorý zdá sa zohráva najvážnejšiu úlohu v kazateľskej činnosti a zároveň umožňuje vidieť v novom svetle teológiu ohlasovania a počúvania Božieho slova.

II.3.1. Činnosť kazateľa

Na kazateľa, ktorý ohlasuje reč o Bohu, je možno sa pozeráť z rôznych strán. Kazateľ je predovšetkým človek, ktorý má konkrétne meno a priezvisko. Prešiel určitou

³⁵ B. DREHER, Handbuch der Verkündigung, Freiburg 1970.

³⁶ D. GRASSO, L'annuncio della salvezza, Napoli 1965.

³⁷ Z. PILCH, Wyklad zasad koscielnej wymowy.

³⁸ G. SCHÜEPP, Handbuch zur Predigt, Zürich 1982.

LUBOMÍR STANČEK

Malá metoda a najplušia forma kázne

životnou cestou, ktorá formovala jeho osobnosť. Nemožno prehliadnuť jeho konkrétne poslanie v spoločnosti, s ktorou je zviazaný, ktorá naňho pôsobí ako aj pôsobenie tých, ku ktorým hovorí, ale tiež aj zo strany Cirkvi ako inštitúcie. A napokon vec najdôležitejšia, že je povoláný samým Bohom a Cirkvou poslaný ako sluha Evanjelia.

II.3.1.1. Kazateľ je konkrétny človek

Kazateľ je predovšetkým konkrétny človek, ktorý vyrástol v konkrétnej rodine a nesie na sebe znaky svojich pokrvných a známych. Hodnoty dedičné, nadobudnuté doma a v škole, ako aj osvojené samým sebou, zohrávajú vážnu úlohu pri realizovaní konkrétnych povinností spojených s jeho osobnosťou.

F. Klostermann túto pravdu predstavil takto: "Bibliografia kazateľa, hlboká štruktúra jeho osobnosti, jeho pozitívne i negatívne vlastnosti, sklony i vady, zdravie a choroby, široké náhľady i infantílné, to čo je prirodzené i to čo je nadprirodzené, vedomé, i nevedomé, prejavujúce sa i neznáme, toto všetko bude vplývať na jeho činnosť."³⁹

Je samozrejme, že znaky kazateľovi vlastné majú dopad aj na jeho prejav. Každý kazateľ môže využiť svoje vlastné znaky na jasnejšie obohatenie ohlasovaného Božieho slova. V súčasnosti sledujeme, že čím kvalitatívne vyššie sú vlastnosti ohlasovateľa Božieho slova, tým viac sa jeho slová ľahšie počúvajú.⁴⁰

L. Hirschteld vo svojej autobiografii, *Historia jedného života*, napísal: "Keď sa ma pýtajú na tajomstvo dobrého

³⁹ F. KLOSTERMANN, Der Träger Verkündigung, in B. DREHER, HV, 406.

⁴⁰ Z. PILCH, Wyklad zasad koscielnej wymowy.

LUBOMÍR STANČEK
Malá metoda a najplušia forma kázne

výkladu, odpovedám: "Znám iba jedno: kto chce zapalovať iných, musí sám horieť." Tento postreh uznávaného odborníka je vážnym oslovením pre každého, kto v svojej oblasti si posluchuje hovoreným slovom. Tieto slová hoci sa zdajú byť emotívne, nie sú ničím novým, nadväzujú iba na poznané zásady starých majstrov rétoriky.

Cicero staval za vzor rečníka toho, ktorý: "dokáže presvedčiť, prispôbiť sa, napnúť. Presvedčiť niekoho a obdarovať tým poslucháča je víťazstvom toho, kto oslovuje".⁴¹ Svätý Augustín tieto Cicerove slová používa pri ohlasovaní Božieho slova. V jeho štvrtej knihe o kresťanskom učení cituje Cicera, a takto ho komentuje: "Na prvom mieste z troch postavil povinnosť učiteľa predniesť reč tak, aby sa dotkla vnútra poslucháča. Poslucháčovi treba sa tak pripodobniť, aby sme zaujali jeho myslenie, a tak ho nadchli, aby sa odhodlal ku konaniu."⁴² V skutočnosti sv. Augustín sa snaží o jasný výklad, aby poslucháč porozumel ohlasovanej pravde; ale okrem toho snaží sa osloviť tak, aby oslovený zaangažoval sa do oslovenia: "dobrého poslucháča neurobí dobrým len ohlasovaná pravda, ale tiež zapálený prednes".⁴³

Pri týchto starých textoch napôňa nás istý druh smútku, že súčasná homiletika ešte celkom nedoceňuje túto vec rétoriky v kazateľskej praxi. Ukazuje sa, že túto oblasť je potrebné ešte viac prebádať a viesť do aktívnej homiletiky dneška.

K. Bartha sa kedysi zaujímal otázkou "čo ohlasovať". Tým viac dnes, keď čoraz častejšie, keď sa objavuje otázka "ako ohlasovať", návrat rétoriky sa môže pričiniť ku skvalitneniu ohlasovaného slova. Vďaka rétorike môžeme pozorovať vlastné zaangažovanie kazateľa, ktoré je "nenahraditeľnou hodnotou ohlasovania a podávania biblickej reči."⁴⁴

⁴¹ M. T. CICERO, Dziela, VI, Poznań 1973, 6.

⁴² Sv. AUGUSTÍN, O nauce chrześcijańskiej, Warszawa 1979, 112.

⁴³ Ibid., 109.

⁴⁴ W. SCHÜTZ, Probleme der Predigt, Göttingen 1981, 61.

LUBOMÍR STANČEK

Malá metoda a najplnšia forma kázne

Okrem hlbokého zaangažovania kazateľa pri výkone svojej práci na ambóne objavujú sa tiež ďalšie hodnoty, užitočné a prospešné a tiež nenahraditeľné pri plnení tejto práce. Zodpovedné podanie, ktoré sa dotýka hŕbky duchovného života, musí sa dotýkať zjednotenia s poslucháčmi na takej báze, ako je odvaha či trpezlivosť. Už sú nenávratne preč časy, kedy jeden človek mohol zasahovať svojím úmyslom sústavu svetových náuk, či tiež daného článku kultúry. Z toho teda plynie, že nik nevyžaduje od kazateľa, aby poznal všetky oblasti života, čo je nemožné.

Dnes sa stretávame so špecializáciami a preto ohlasovateľ slova je chápaný, ako špecialista "vo veciach Božích". Popri problémoch čisto teologických pre kazateľa sú vážnymi aj problémy súčasného človeka. To znamená, tie ktoré sa dotýkajú zmyslu ľudského života, zmyslu utrpenia a smrti a tiež rovnako problémy, ktoré prináša rozvoj techniky, zvlášť industrializácia, či urbanizácia, ktoré vyvolávajú hlboké zmeny na celom svetovom poli kultúry.

Rozvoj civilizácie prináša tiež viac nových problémov. Odtiaľ tiež plynie pre ambon, že kazateľ musí byť solidárny so svojimi poslucháčmi, pretože aj jeho sa dotýkajú tieto životné problémy. Zvlášť je to empatia, čiže znalosť spoluznášania a spoluprežívania radosti i nádeje, smútku i utrpenia súčasných ľudí.

II.3.1.2. Úloha kazateľa

Kazateľ, misionár, to nie je iba konkrétny privátny človek, ale je to reprezentant Cirkvi, ktorý plní zverené úlohy. Je "nosiťelom" úradu, keď obdržal misiu od Cirkvi a tak sa stal zodpovedným za ohlasovanie. To predpokladá náležitú prípravu k plneniu tejto misie. Z tohto faktu vyplývajú ambivalentné dôsledky, a to v dvojakom význame. Po prvé, pozeráť zo strany poslucháča, úradná úloha kazateľa môže spôsobiť ťažšie vnímanie ohlasovaného slova. V tradičnej

LUBOMÍR STANČEK
Malá metoda a najplušia forma kázne

spoločnosti, v ktorej dominuje typ takzvanej "ľudovej viery", úrad kazateľa sa teší pozornosti, pretože poslucháči v ňom vidia reprezentanta Cirkvi, a už na základe tohoto faktu prijímajú ho s dôverou. Z tejto príčiny nie sú problémy a počúvajú i neprijemné slová, i keď zároveň život kazateľa nie vždy je zhodný s ohlasovanými pravdami a zásadami z ambona. Poslucháči si uvedomujú do určitého stupňa rozdiel medzi osobou kazateľa a misiou kazateľa.

Ustanovizeň kazateľského úradu ako každá iná ustanovizeň v spoločenskom živote neplní iba úlohu podporujúcu, ale v určitých okolnostiach môže ona ohraničovať a znižovať skutočnosť služby slova. Ten negatívny vplyv ustanovizne je môžeme spozorovať v niektorých otvorených spoločenstvách, to znamená uprostred ľudí, ktorí s istým upodozrievaním a iste s veľkou ostražitosťou zaoberajú sa autoritou kazateľa.

V súčasnosti úradné poslanie vyslanca Cirkvi môže len viac sťažiť ako uľahčiť ohlasovanie evanjelia. Veľmi vážnu úlohu v tomto probléme zohráva v spoločnosti osobnosť kazateľa, zvlášť jeho vplyv na poslucháčov, hodnovernosť života, široké vedomosti, taktiež vedomosti a schopnosti prispôbiť mechanizmus v osobnej komunikácii.⁴⁵

Keď zas pozeráme zo strany oslovujúceho, dostáva sa nám iných rovnako ambivalentných konsenzencií tohto poslanca. Pre zaangažovaného kazateľa, ktorý plní tento úrad, vyplýva veľká pomoc, keď presne plní povinnosti, drží sa pevne schém priblíženia sa k poslucháčom. Veľkú úlohu zohráva skutočnosť, keď kazateľ si počína tak, že pri výbere slov a ich formovania sa čo najviac blíži k svojim poslucháčom.

Zvlášť mladí kazateli, často hlboko prežívajú skutočnosť, že poslucháči ich slovám pripisujú veľký význam. Stáva sa to najmä v takej náboženskej spoločnosti, kde je viera hlboko

⁴⁵ R. ZERFASS, Die Verkündiger, Mainz 1972, 41.

zakorenená. Bolo by to však veľmi zle, keby to počiatkové prežitie postupom času sa zmenilo na rutinu, a keby začalo chýbať nepokojných otázok, a ako dať na ne čo najlepšiu, najvyčerpávanejšiu odpoveď. V opačnom prípade by sa slová stali len fasádov. Pri ohlasovaní obsah musí byť cielavedome vedený, aby zodpovedal očakávaniu poslucháčov. V súčasnosti je všade vysoko hodnotený taký prejav oslovenia, ktorý je autentický s osobou kazateľa.

Ohlasovateľ Božieho slova sa môže tiež stretnúť s ťažkosťami, ktoré vyplývajú z plnenia jeho povinnosti. Môže sa to stať vtedy, keď očakávanie poslucháčov, odporúčanie cirkevnej vrchnosti a tiež spôsob oslovovania sa nezhoduje s praktizovanými súčasnými pôsobami oslovenia. Nikde na svete sa necení to, keď niekto vystupuje z radu a ide vlastnými cestami. Z toho vyplývajúca ťažkosť môže priniesť z jednej strany uistenie o jednote s poslucháčmi a z druhej loajálnosť od predstavených či spolubratov v kazateľskej činnosti.⁴⁶

II.3.2. Povoláný Bohom

Prvý, ktorý oslovuje a prvý, ktorý privádza k viere k premene života je Boh. To on mnohokrát a rôznym spôsobom, kedysi prehovoril k našim otcom. Ježiš Kristus je najdokonalejším slovom Boha, darovaný človeku. Dnes Kristus žije vo svojej Cirkvi a cez Cirkev. Preto celá Cirkev vlastní charakter slova a zúčastňuje sa na prorockej misii Krista a každý kresťan má od prijatia krstu a birmovania svoje osobitné miesto pri evanjelizácii.

V celku Cirkev a tiež osoby, ktoré prijímajú od Krista špeciálne misijné poslanie k oslovovaniu, sa chápe a chápu ako dar. Tak Cirkev ako aj jednotlivci, v tomto prípade sú

⁴⁶ W. SCHÜTZ, Probleme der Predigt, 60.

LUBOMÍR STANČEK

Malá metoda a najplušia forma kázne

pozvaní k ohlasovaniu v mene Krista a zúčastňujú sa na špecifickom úrade oslovenia.⁴⁷ Kazateľ sa chápe ako človek povolany a zároveň poslaný. Celkový pohľad na jeho činnosť možno zhrnúť v štyroch funkciách, v ktorých je možno vidieť fakt povolania a konkrétne rozdiel medzi funkciou posla, svedka, podávateľa a vysvetľovateľa.

II.3.2.1. Posol

Vo veľkňazskej modlitbe Kristus sa obracia k Otcovi slovami "ako si ty mňa poslal na svet, aj ja som ich poslal do sveta" (Jn 17,18). Sv. Pavol používa výraz vyslanec, to znamená ten, ktorý pracuje v mene Krista (porov. 2 Kor 5,20).

Každý kazateľ zúčastňuje sa toho veľkého poslania, misie, ktorá vychádza od Otca a cez Ježiša bola udelená Dvanástim. Posol nehľasa seba, privátne učenie, ale hľasa obsah, ktorý mu bol zverený. Táto misia vplýva rovnako na hodnotu samého kazateľa, ako to vystihuje sv. Ignác Antiochijský vo svojom *liste Efezanom* (6,1). I napriek tomu ohlasovateľ slova je správca tajomstiev Boha, ktorým musí zostať verný lebo, "od správcov sa už vyžaduje, aby bol každý verný" (1 Kor 4,2). Pre zachovanie tejto vernej služby je obdarovaný funkciou, ktorú musí kazateľ rešpektovať.

II.3.2.2. Svedok

Sluha slova je povinný najprv sám sa stať poslucháčom Božieho slova, otvoriť sa tomuto slovu, ktoré bude ohlasovať iným. Od neho sa žiada nie iba vonkajšia vernosť obsahu ohlasovaného, ale taktiež jeho osobná zaangažovanosť. Nie je

⁴⁷ D. GRASSO, L'annuncio della salvezza.

LUBOMÍR STANČEK

Malá metoda a najpluša forma kázne

možné, aby nastal rozdiel medzi jeho slovom a jeho činmi, ako to bolo u Židov, o ktorých hovorí sv. Pavol. "Ty teda poučáš iného, a sám sa neučíš?! Hlásaš, že sa nesmie krađuť, a krađuš?! Hovoríš, že neslobodno cudzoložiť, a cudzoložíš" (Rim 2,21-23). Povinnosťou kazateľa je dať sa celý do toho, aby sa stal autentický nasledovník Krista (porov. Flp 3,17; 1 Kor 4,17).

II.3.2.3. Podávateľ

Táto funkcia vychádza z faktu, že zjavenie Božie sa uskutočnilo za iných sociálno - kultúrnych okolností. Autori kníh používali výrazy, formy charakteristické tej doby, v ktorej žili. Odtiaľ plynie potreba odkryť autentický obsah darovaný Bohom, čiže ustálenie biblickej kerygmy. K vyplneniu tejto funkcie pomáha biblistika a zvlášť takzvaná praktická hermeneutika, ktorá predstavuje svoje výskumy vo forme praxtických komentárov k biblickým textom.

II.3.2.4 Vysvetľovateľ

Táto funkcia je veľmi úzko spojená s funkciou podávateľa. Je však medzi nimi istá rozdielnosť. Ponaajprv išlo predovšetkým o nadobudnutie istoty v autentičnosti obsahu zjavenia.

Teraz sa nám jedná o podanie poznaného obsahu predtým takým spôsobom, aby boli zrozumiteľné a prijaté poslucháčom. Služba slova sa nemôže chápať ako mechanická reprodukcia, ale ako tvorivé dielo zamerané do vytvorenia takej formy kazateľského oslovenia, aby to bolo adekvátne vnímaniu a možnostiam poslucháča.⁴⁸ Podstatnými elementami vedľa

⁴⁸ Z. GREGORSKI, W poszukiwaniu koncepcji przekazu słowa Bozego, Warszawa 1986, 289-306.

LUBOMÍR STANČEK

Malá metoda a najpluša forma kázne

získaného obsahu sú tu aktuálne podmienky sociálno - kultúrne a črty vlastné poslucháčom. Klasický príklad splnenia funkcie vysvetľovateľa podáva nám 2 *Kniha Samuelova* (12,1-12), kde sa podáva opis proroka Natana pred kráľom Dávidom, kde Dávid poslal na smrť svojho sluhu Urijáša. Rozprávanie o boháčovi, ktorý zobral chudobnému jedinú ovečku, vyvolalo u Dávida vlastný problém a pomohol mu porozumieť a uznať hriech.

II.3.2.5 Poslucháč

V starších homiletických príručkách sa nevenovalo tomuto problému patričné miesto. Ak sa spomínal poslucháč tak, iba okrajovo. Odporúčania adresované kazateľovi mali uľahčiť prijať pravdy podávané poslucháčom. Preto sa kedysi kládol dôraz na modlitbu pred kázňou, do ktorej boli vyzvaní i poslucháči a ktorá mala otvoriť poslucháčov pre prijatie Božieho slova.

Priamo poslucháčmi pri počúvaní oslovení sa v minulosti nezaujímala iba homiletika, ale tiež mocní tohto sveta, ktorí z rozličných dôvodov sa starali o to, aby ohlasovanie z kazateľnice sa dotýkalo poslucháčov. Tak napríklad Karol Veľký na rozhraní 8. a 9. storočia dal príkaz farárom, aby ohlasovali v nedeľu a sviatky Božie slovo. Rovnako stal na tom, aby v tieto dni sa veriaci zúčastňovali na ohlasovaní Božieho slova.⁴⁹

Špeciálnu pozornosť tejto problematike venoval aj dánsky kráľ Christián VIII., ktorý v roku 1848 nasledujúcim dekrétom: "Pretože sme sa dozvedeli, že spanie v kostoloch sa veľmi rozšírilo, prikazujeme, aby v každej spoločnosti bolo vybraných niekoľko mužov, ktorí budú prechádzať kostolom

⁴⁹ J. B. SCHNEYER, Geschichte der katholischen Predigt, Freiburg 1969, 100.

a dlhými palicami budú spiacich udierať po hlavách, aby si čo najviac mohli odnieť z kázania."⁵⁰ V tejto správe nevidieť skutočného záujmu o to, aby bolo oslovenie bez rušivých momentov. Nehovorí sa v ňom, aký dlhý bol príhovor, o interesujúcej téme a tiež sa nehovorí o jazyku kazateľa.

Keď hľadáme odpoveď na podobné otázky pri zisťovaní väčšieho oslovenia človeka, je potrebné siahnuť najmä po psychológii a sociológii. Je potrebné kriticky zanalyzovať praktiky oslovenia. Poukazuje to na dôkladnejšie poznanie osobnosti a problémov poslucháčov, a taktiež vplyvu skupín ľudí na skutočnosť oslovovania.

II.4. VZŤAH POSLUCHÁČA K HOMÍLII

Keď túžime uľahčiť prácu kazateľovi, pokusme sa, čo najlepšie charakterizovať osobnosť súčasného poslucháča.⁵¹ Hovorí sa o poslucháčovi, že je demokrat a empirik, ktorý neprijíma žiadne authority; ktorý je nadchnutý, ale i poznačený úžasným rozvojom techniky; ktorý má strach pred vojnou; ktorý je produktom masovej kultúry atď. Tieto a podobné charakteristiky nepomáhajú, alebo ak veľmi málo kazateľovi. Môžu však rovnako poškodiť v skutočnosti.⁵² Vedomosti človeka spočívajú tiež na mnohých zmenách a z toho nestačí poznať hodnoty poslucháča. Z toho vyplynie potreba systematickej práce poznávať poslucháčov. Kňaz v pastoračii to môže nadobudnúť osobnými kontaktami, životom medzi nimi, záujmom o nich. Sú to cenné informácie, ktoré takto v osobnom kontakte akosi sondážou sa dajú zistiť. Je preto potrebné, aby si kazateľ o svojich poslucháčoch utvoril čo

⁵⁰ K. BAUMGARTNER, Das Wort an die Leser, in Der Prediger und Katechet 123 (1984) 513.

⁵¹ J. PASIERB, Czlowiek wspolczesny jako sluchacz slowa Bozego, in Collectanea Theologica 39 (1969) 5-15.

⁵² W. SCHÜTZ, Probleme der Predigt, 175.

LUBOMÍR STANČEK
Malá metoda a najplušía forma kázne

najpravdivejší obraz.⁵³ Je veľmi dobré získať takýto obraz na základe vlastného spoznávania a práce v živote kazateľa. Tento pozitívny obraz uľahčuje kňazovi pri ohlasovaní Božieho slova. Je to dobré najmä preto, že v dnešnej dobe sa k Božiemu slovu mnohí stavajú odmietavo.

Vážnu úlohu pri formovaní svedomia súčasného človeka zohrávajú prostriedky podávané cez masmédiá, ako noviny, rozhlas, film, televízia, video atď. Týmto prostriedkom nemožno uprieť, že majú široké možnosti pôsobenia na ľudské správanie, prijímanie a formovanie života. Dnešný výskum dokazuje, že masmédiá plnia informačné funkcie, dodávajú vedomosti a vzbudzujú zainteresovanie sa.

Keď toto berie kňaz do úvahy a nadväzuje osobné kontakty, stretáva sa a rozpráva s konkrétnymi ľuďmi môže sa viac priblížiť pri oslovovaní ľudí aktuálnej potrebe.⁵⁴

Exemplifikácia spomenutého poukazuje na dvojstupňový proces podania. V spojitosti s kazateľstvom spočíva na tom, že obsah vypočutý z ambony nie je prijímaný poslucháčmi. Až vtedy, keď obsah si osvoja najprv osobnosti tých skupín, s ktorými poslucháč prichádza bezprostredne do styku. Keď hovoríme obrazne, medzi kazateľom a poslucháčom sa nachádzajú malé skupiny, ako rodiny, priatelia a podobne, ktoré rozhodujú o skutočnosti oslovenia. Tieto skupiny majú najväčší vplyv na ľudí vo svojom okolí pri prijímaní slov kazateľa.⁵⁵

⁵³ A. LEWEK, Osobowe uwarunkowania komunikacji kaznodziejskiej, in Anateu Caplanskie (1983) 422.

⁵⁴ J. MIKUŁOWSKI, POMORSKI, Badanie masowego komunikowania, Warszawa 1980, 205.

⁵⁵ O. SCHREUDER, Socjologiczne aspekty przepowiadania, in Concilium 1-10 (1968) 134.

II.4.1. Vnímavosť poslucháča

Fakt, keď Boh prehovoril, ktorý sa často opisuje v biblii poukazuje na možnosť vypočuť Božie slovo človekom. Boh v Božom slove oslovuje človeka priamo po mene: "Po mene ťa zavolám, mojím si ty" (Iz 43,1). Cez odpoveď, ktorú dávame Bohu, človek získava svoju hodnotu. Texty Písma svätého svedčia o tom, že už schopnosť počúvať Božie slovo je Božím darom. "Čujteže, čujte,... vidteže, vidte,..." (Iz 3,9). "To, Jahve otvoril mi ucho" (Iz 50,5). V Božom slove sa stretáva človek s Bohom a toto slovo ho mení a človek sa stáva poslušným. Kto skutočne počúva Boha je poslušný. Človek môže sa aj uzatvoriť pred Božím hlasom. Je to vtedy, keď pácha hriech. Dnešné časy sa stávajú známe aj tým, že ľudia sa veľmi angažujú za duchovný, vnútorný svet. Boh túži spasiť každého človeka. Boh nechce smrť hriešnika, ale aby sa spasil. Božie oslovenie dotýka sa nie iba v slovách zjavenia človeka, ale aj cez mnohé udalosti Boh hovorí k človeku. Aj dnešné nepokoje možno rozumieť ako hlas Boha, ktorý hľadá človeka. Najplnším slovom Boha je Ježiš Kristus, pravý Boh a pravý človek. Tak kresťanstvo nie je iba náuka, ktorá sa akceptuje a ujíma, ale Ktosi, Osoba, ktorá sa stretáva.⁵⁶

Táto analýza, ktorej sme venovali pozornosť, chce poukázať na niektoré dôležité momenty medzi ohlasovateľom Božieho slova a jeho poslucháčmi v praxi oslovenia. Tak ako Kristus je najplnšie slovo Boha a stal sa podobný nám ľuďom (Flp 2,7), taktiež i slova kazateľa je dobre v pozitívnom elemente chápať, ako potrebu k vzrastu viery a svedectva pri komunikácii medzi ľuďmi.

⁵⁶ W. MASSA, Die Hörer, Pastorale, Freiburg 1984.

LUBOMÍR STANČEK
Malá metoda a najplnšia forma kázne

II.4.2. Poslucháč ako spolutvorca homílie

Na tvorbe oslovenia vážnym spôsobom zasahuje aj poslucháč. Poslucháč v prípade homílií je laik. Do tejto skupiny sa obracajú vo väčšine naše príhovory. Nazdávame sa, že tejto problematike je potrebné venovať pozornosť. Laik - poslucháč v súčasnej dobe to znamená po Druhom vatikánskom koncile dostáva dôležité miesto v teológii. Z tohto hľadiska sa domnievame, že je správne mu venovať pozornosť. Druhý vatikánsky koncil dáva k tomuto významný impulz.

Keď chceme zohľadniť všetky aspekty v tejto práci a prísť k hodnotám, na ktorých je možno stavať kvalitatívne nové vzťahy oslovenia, je potrebné zohľadniť aj poslucháča ako spolutvorcu homílií. Veď práve cez homíliu sa koná nenahraditeľná úloha Cirkvi k laikovi.

V tejto oblasti je potrebné poznamenať, že určité kroky sa podnikali aj minulosti. V dnešnej dobe, keď sa zmenili mnohé vzťahy Cirkvi ako takej, je potrebné aj v homílii dať laikovi možnosť vyjadriť sa, to znamená, že ambona to nie je len miesto pre kňaza, s ktorej oslovuje, ale aj miesto, z ktorého je oslovovaný poslucháč - laik. Toto treba zohľadniť v takzvanej novej architektúre vnútra Cirkvi. Ambon v tradičnej forme alebo prestane jestvovať alebo bude musieť zmeniť svoju podobu. V každom prípade sa zníži a priblíži k poslucháčom. Je to symbolický výraz nového prístupu Cirkvi k Božiemu ľudu a zároveň ponuknutie významného miesta laikom po Druhom vatikánskom koncile. Miesto a úloha laikov bola dôkladne spracovaná v IV. diele *Vieroučná konštitúcia o Cirkvi*.

Je potrebné pre objasnenie a význam tohto koncilového dokumentu *Lumen gentium* zacitovať nasledujúci text: "Pod menom laikov sa tu rozumnia všetci veriaci okrem členov duchovenstva a Cirkvou schváleného rehoľného stavu; teda veriaci, ktorí boli krstom privtelení ku Kristovi a stali sa ľuďom Božím, majú svojím spôsobom účasť na kňazskom, prorockom a kráľovskom úrade Kristovom, a tak majú svoj podiel na poslaní všetkého kresťanského ľudu v Cirkvi a vo svete."

LUBOMÍR STANČEK
Malá metóda a najplnšia forma kázne

Pre laikov je vlastný a charakteristický svetský raz. Lebo členovia duchovného stavu, hoci sa niekedy môžu venovať svetským záležitostiam, a to aj vo svetskom zamestnaní, predsa vzhľadom na svoje osobitné poslanie sú predovšetkým, z povolania, určení na dušpastierskú službu, zatiaľ čo rehoľníci vydávajú svojím stavom skvelé a výborné svedectvo, že svet nemožno pretvoriť a obetovať Bohu bez ducha blahoslavenstiev. Vlastným povolaním laikov je hľadať kráľovstvo Božie tým, že sa zapodieávajú častnými záležitosťami a usporadujú ich podľa Boha. Žijú vo svete, to jest venujú sa svetským povinnostiam a prácam každého druhu vo zvyčajných podmienkach rodinného a spoločenského života, s ktorými ich existencia takrečeno zrástla. Tam ich volá Boh, aby vykonávaním svojho zamestnania v duchu Evanjelia, sa zvnútra sťa kvas pričiňovali o posvätenie sveta, a tak urobili Krista zjavným ostatným ľuďom, najmä svedectvom svojho života, jasom svojej viery, nádeje a lásky. Je teda ich osobitnou úlohou postaviť všetky časné veci, s ktorými sú úzko spätý, do takého svetla a usporadovať ich takým spôsobom, aby sa vždy diali a zveľačovali podľa Krista a boli na chválu Stvoriteľa a Vykupiteľa.⁴⁹

Z tohoto je vidieť, že laici majú skutočne svoje miesto aj v oblasti oslovenia – homiletike. Je to čosi nové nakoľko doteraz boli laici chápaní ako tí, ktorým sa káže a dnes ako tí, ktorým sa káže, ale s ktorými sa v tejto oblasti musí spolupracovať. Tu vidíme, že sa mení úloha i miesto ambony. V tejto oblasti je ešte mnoho možnosti k spolupráci.

⁵⁷ DOKUMENTY DRUHÉHO Vatikanského koncilu, Lumen gentium, 31 bod, Bratislava 1969.

LUBOMÍR STANČEK
Malá metoda a najplnšia forma kázne

II.4.2.1. Akutálne zamyslenie

Vieme, že Druhý vatikánsky koncil sa vracia do prvých dôb kresťanov, a teda v tomto duchu je potrebné vidieť aj miesto laikov. Ako čítame v listoch sv. Pavla apoštola a tiež v Skutkoch apoštolských laici pod vplyvom Ducha Svätého zastávali význačné postavenie pri šírení učenia (por. 1 Kor 12; Rim 12,6-7; Sk 2,1-18). Z týchto textov je vidieť aj autoritatívnu intervenciu sv. Pavla vzťahu laikov k Cirkvi. To boli prvé časy histórie Cirkvi, v ktorých sa súčasná aktivita diala cez dar jazykov.

V čase koncilov a veľkých cirkevných otcov sa presne vyhraničilo a ustálilo cez takzvanú kanonickú tradíciu poslanie laikov. Laickemu hnutiu, čiže veriacim Cirkvi, nie duchovným, sa určilo určité miesto. Ešte v IV. storočí takzvanou *Apoštolskou konštitúciou* sa uzatvárajú takéto rozhodnutia: *qui docet, quamvis laicus sit, modo peritus in sermone, ac morum probitate ornatus, doceat*.⁵⁸ Ale už *Statuta Ecclesiae antiqua*.⁵⁹ Z konca V. storočia uvádza veľmi ostré zákazy: *Mulier quamvis docta et sancta viros in conventu docere non audeat* (can. 37).⁵³ Svätý Lev Veľký rezervuje učiteľské poslanie v Cirkvi výlučne pre duchovných.⁶¹

V čase gregoriánskej reformy Cirkvi a po nej objavujú sa nové veľké apoštolské snahy laikov, ktoré v XII. a XIII. storočí sa dotýkajú života Cirkvi. Nie všetky tie reformátorské podujatia zostali v hraniciach pravovernosti.

Preto znova začínajú nové zákazy pre laikov v oblasti Cirkvi, a to najmä v oblasti ohlasovania evanjelia.

Vážnosti problému sa dotýka aj pápež Pavol VI, keď tri

⁵⁸ *Constitutio Apostolorum*, lib. VIII, c. 32, 10.

⁵⁹ Y. CONGAR, *Jalons pour une theologie du laicat*, Paríž 1964, 416.

⁶⁰ *Ibid.*

⁶¹ *Ibid.*, 417.

LUBOMÍR STANČEK
Malá metoda a najplnšia forma kázne

roky potom čo podpísal konštitúciu *Lumen Gentium*, ktorá bola jasným dokumentom laického prebúdzania sa aj na doktrínalnom poli, v homílii pri príležitosti Tretieho svetového kongresu laického apoštolátu, kde sa vyslovil: "Skutočne po storočiach, keď ste boli nazývaní ovčiacom, keď vám bolo hovorené, že vašou úlohou je podriaďovať sa pastierom, poslúchať, plniť ich príkazy a vzdávať im hold (a na tomto mieste Pavol VI aludoval na list svojho predchodcu pápeža Leva XIII z decembra 1988 "Est sane molestum") to všetko" - pokračuje Pavol VI - "veľmi ťažko mohlo pripraviť veriacich, aby naúčovali, že sú inkorporovaní do Krista a že majú účasť na kňazskej, prorockej a kráľovskej úlohe samého Krista."⁶²

II.4.2.2. Kňaz nie je jediným vysluhovateľom slova

Vina nezadržateľnej obnovy sa prevalila aj do oblasti cirkevného práva. Pokiaľ Pio - Benediktínsky Codex 1917 môžeme výsostne označiť ako klerikálny, tak post koncilový Codex z roku 1983 označený Jánom Pavlom za posledný dokument Druhého vatikánskeho koncilu je už plne verný novej koncilovej ekleziológii. V kánonoch Pio - Benediktínskeho Codexu sú to výslovne len dva kánony, ktoré skúpo konštatujú, že je právom veriacich laikov prijať všetky duchovné dobré nevyhnutné k spásu. A susedný kánon ešte pre vážnosť chvíle dodáva zákaz pre laikov nosiť klerikálny habit. Tomuto cirkevnému kastovníctvu sa už podarilo vyhnúť na stránkach nového kódexu. Tu sa stáva hlavným protagonistom už nie klérus, ale nový subjekt, ktorým je "Christifideles" - čiže ľudská osoba so svojim existenciálnym vzťahom ku Kristovi; jednoducho povedané, veriaci človek alebo kolektívne nazvaný

⁶² J. FEKETE, Laikat a jeho chápanie v pokoncilovej Cirkvi, in Nová evanjelizácia, Bratislava 1992, 77-83.

LUBOMÍR STANČEK
Malá metoda a najplnšia forma kázne

- Boží ľud. A až na tomto mieste začína rozoznávanie troch veľkých skupín jedinej veľkej rodiny Božieho ľudu. Na prvom mieste sú menovaní Christifideles laici, nasledovaní s christifideles klérus a christifideles rehoľníci. Hierarchická štruktúra Cirkvi si tentokrát počká o niekoľko tých kánonov nahor.⁶³ V zhode s učením Druhého vatikánskeho koncilu je vidieť, že i laici plnia v Cirkvi a vo svete službu slova. Koncil hovorí tieto slova: "Kristus, veľký prorok, ktorý hlásal kráľovstvo Otcovo svedectvom života a silou slova, vykonáva svoj prorocký úrad, kým sa nezjaví v plnej sláve, nielen prostredníctvom hierarchie, ktorá učí v jeho mene a jeho mocou, ale aj skrze laikov, ktorých preto ustanovil za svojich svedkov a vybavuje ich zmyslom pre vieru a milosťou slova (por. Sk 2, 17-18; Zjv 19, 10), aby sa sila evanjelia javila v každodennom rodinnom a spoločenskom živote."⁶⁴

Rovnako i *Apostolicam Actuositatem* - Dekrét o laickom apoštoláte viackrát zdôrazom na túto myšlienku poukazuje, že laici ohlasujú Krista nie iba životom: "Poslaním Cirkvi je spasiť vierou v Krista a jeho milosťou. Preto apoštolát Cirkvi a všetkých jej členov je predovšetkým zameraný na to, aby slovom i skutkom sprístupnil blahozvest' Kristovu svetu a spostredkoval mu Kristovu milosť. To sa uskutočňuje najmä vysluhovaním slova a sviatostí, čo je osobitným spôsobom úlohou duchovenstva. Lenže aj laici majú pri tom dôležitý podiel, aby boli "spolupracovníkmi na šírení pravdy" (3 Jn 8). Zvlášť na tomto poli laický apoštolát a dušpastierská činnosť sa navzájom dopĺňujú.

Laikom sa naskytujú nesčíselné príležitosti uskutočňovať apoštolát ohlasovania evanjelia a posväcovania. Už samo svedectvo kresťanského života a dobré skutky konané v

⁶³ Ibid.

⁶⁴ DOKUMENTY DRUHÉHO Vatikánskeho koncilu, Lumen gentium, 35 bod.

LUBOMÍR STANČEK
Malá metóda a najplušia forma kázne

nadprirodzenom duchu sú schopné privádzať ľudí k viere a k Bohu. Lebo hovorí Pán: "Nech tak svieti vaše svetlo pred ľuďmi, aby videli vaše dobré skutky a oslavovali vášho Otca, ktorý je na nebesiach" (Mt 5, 16).

Lenže tento apoštolát sa neobmedzuje iba na životné svedectvo. Pravý apoštolát hľadá príležitosť ohlasovať Krista aj slovami tak neveriacim, aby ich priviedol k viere, ako i veriacim, aby ich poučil, utvrdil a povzbudil k horlivejšiemu životu; lebo "láska Kristova nás podnecuje" (2 Kor 5, 14) a v srdciach všetkých majú sa ozývať slová Apoštola: "Beda by mi bolo, keby som nehlásal blahozvest" (1 Kor 9, 16).

Keďže však v našich časoch skísajú nové problémy a šíria sa veľmi nebezpečné bludy, ktoré sa snažia od základov vyvrátiť náboženstvo, mravný poriadok a samu ľudskú spoločnosť, tento svätý cirkevný snem z tej duše vyzýva laikov, aby každý podľa svojho nadania a vzdelania, súhlasne s úmyslami Cirkvi, so zvýšenou svedomitosťou plnil svoju úlohu pri vysvetľovaní, bránení a správnom uplatňovaní kresťanských zásad na súčasné problémy."⁶⁵ Dokumenty o univerzálnom poslaní Božieho ľudu otvárajú nový front činnosti pre laikov. Cirkev cez koncil sa snaží prebudiť veriacich, aby sa stali protagonistami diania cez najrozmanitejšie konkrétne úlohy, a teda aj v oblasti oslovenia.

V tejto vykročenej línii post - koncilu Cirkev nezostáva na polceste. Záujem svetového episkopátu a vážnosť doby pokračujú v snahe, najmä po riadnej synóde v októbri 1987, v hľadaní ciest v tejto oblasti čoho ovocím je aj prosynodálna exhortácia Jána Pavla II *Christifideles laici* - o povolani a poslaní laikov v Cirkvi a vo svete. Je tu na

⁶⁵ DOKUMENTY DRUHÉHO VATIKÁNSKEHO KONCILU, Apostoliacum Actuositatem, 6, Bratislava 1969, 151.

mieste spomenúť aj ďalšie encykliky Jána Pavla II, ktoré sa dotýkajú laikov, a to sú *Redemptor hominis*, *Familiaris consortio*, *Redemptoris missio* či *Centesimus annus*, v ktorých je už jasne cítiť závan koncilu, ktorý sa definitívne rozlúčil so studenou vojnou medzi hierarchickým klerikalizmom a laickým proletariátom. Veľký význam v tejto oblasti majú aj laické hnutia a spoločenstvá, ktoré v organickom vzťahu s diecéznou cirkvou inkarnujú rôznorodosť chariziem, a teda aj v oblasti oslovenia.

II.4.2.3. Vplyv laikov na obsah učenia Cirkvi

Tento vplyv bol zaiste v každej dobe, ako je to vidieť z histórie Cirkvi. Laici v prvotnej Cirkvi často tvorili elitu. Písali prvé apologetické diela, boli učiteľmi a zostavovali prvé katechizmy, ako napríklad známa katechetická škola v Alexandrii. Až v stredoveku dochádza k odstaveniu laikov a stráca sa ich vplyv v učiteľskom úrade Cirkvi. Dogmatická teológia pozná pojem *consensus fidelium* pri formovaní a ohlasovaní dogiem viery. Nie je to iba formula bez pokrývky. Vieme z histórie Cirkvi ako vážne zasiahli diela laikov pri ohlasovaní dogmy o Božom materstve Panny Márie. Rovnako nesporný vplyv *consensus fidelium* dá sa ľahko dokázať pri dogme Nepoškvrneného Počatia i Nanebovzatia Preblahoslavenej Panny Márie. Laici majú svoju zásluhu a prínos aj v neomylnosti učenia Cirkvi.

Musíme konštatovať, že laici nemajú vplyv len na obsah dogmatický, ale aj morálny i právny v Cirkvi. Možno spomenúť, že takzvané veľké jubileu bolo vyhlásené na prosby a naliehanie veriacich putujúcich do Ríma.⁶⁶ Zmena v oblasti pôstného práva Cirkvi nastúpila pod vplyvom praktik pôstu

⁶⁶ G. PHILIPS, Der Laie in der Kirche, Salzburg 1955, 150.

EUBOMÍR STANČEK

Malá metoda a najpluša forma kázne

laikov. V pápežskej komisii ustanovenej špeciálne ku spracovaniu problému regulácie pôrodnosti pracovalo veľa laikov. Je potrebné si uvedomiť, že ich prínos pre Cirkev je veľký. Nám v práci ide najmä o vplyv na aktuálne kňazské poslanie kazateľov a vplyv hlasu z ambon k našim veriacim. Aj v tejto oblasti sa naskytujú nové pohľady a praktiky, ktoré najmä po Druhom vatikánskom koncile uzreli svetlo sveta.

II.4.2.4. Vplyv poslucháčov na tvorbe kazateľa

Ako vidieť už zo spomenutého, je to vplyv opodstatnený, a taktiež i v určitom zmysle konečný. Konečný v tom zmysle, že spolupôsobenie poslucháčov v oblasti Božieho slova prináša viac ovocia pri sejbe na roli Božej. Podobenstvo Pána Ježiša o zrne, ktoré padá do úrodnej pôdy je dostatočne oslovujúcim a autentickým v postoji spolutvorenia poslucháčov s rozsievачmi Božieho slova.

Natíska sa v tejto oblasti viac otázok, napríklad: ako má vyzeráť táto spolupráca poslucháčov pri tvorbe homílie. Oslovenie vo svojom obsahu musí splňať záklanú požiadavku, že musí obsahovať potrebu poslucháčov. Z tejto potreby poslucháča spod ambony je potrebné učiť sa kazateľovi čerpať náplň pre svoje príhovory. V opačnom prípade museli by sme si povedať *in vanum laboravi*. Hovorili by sme ponad hlavy. Treba si uvedomiť najväčšie potreby. Kazateľ mal by poznať, dozvedieť sa, čo je pre poslucháčov najaktuálnejšie, a prípadne sa ich na to spýtať. Môže to urobiť priamo osobne, alebo cez skrinku otázok alebo cez ankétu. Táto činnosť môže kazateľovi sprostredkovať aktuálny obraz o potrebe tém oslovenia. Pri realizácii tohto programu, kde poslucháči sami predkladajú svoje požiadavky k Cirkvi, možno očakávať úspech.

Pri poznávaní potrieb súčasných ľudí nám môžu poslúžiť tiež dokumenty Druhého vatikánskeho koncilu. Tento koncil bol dušpastiersky. Je vidieť aj z príhovorov konaných na audienciách v stredu, že pápež Ján Pavol II venuje významnú

LUBOMÍR STANČEK
Malá metoda a najplnšia forma kázne

pozornosť práve dušpastierskej činnosti.

Aj nám ide o to, dopracovať sa v tejto oblasti k najlepším možnostiam oslovenia veriacich. V tejto činnosti nám laici môžu pomôcť pri plánovaní našej kazateľskej činnosti. Nie je na škodu, keď kňaz sa v malých skupinách dokáže porozprávať o obsahu príhovorov a veľmi rýchlo sa zorientuje vo všetkých vrstvách svojich poslucháčov s dopadom jeho príhovorov.

Z tohto jasne vyplýva, že kňaz kazateľ musí spolupracovať so svojimi poslucháčmi. Kazateľská činnosť musí byť prepojená s tými, ktorí počúvajú Božie slovo. Už pápež Lev XIII v známej encyklike *Sapientiae christianae* poukazuje na povinnosť komunikovať kňaza s laikmi. Laici majú byť "echom kazateľskej činnosti".⁶⁷ Kazateľovi musí záležať na tom, aby zrnko Božieho slova prinieslo ovocie nie iba v duši priamych poslucháčov, ale aby aj cez spoluprácu laikov prinieslo ovocie do tých duší, s ktorými naši poslucháči sa stretnú.

Kňaz, skôr ako rozvinie svoju kazateľskú misiu, má poznať, čo najlepšie osvedčené praktiky kazateľskej činnosti.

Vplyv poslucháča na formu oslovenia vyplýva aj z toho jednoduchého faktu, že príhovor je oslovením adresované živým ľuďom, ktorí stoja pred nami. V tejto situácii je najviac prirodzená forma viesť dialóg, čiže vymieňať si myšlienky s poslucháčom. O tejto činnosti sa už vie veľmi dávno. Túto formu dialógu poznali tak Sokratovi, Platonovi a Aristotelovi žiaci. Tento spôsob možno sledovať aj v *Sume* sv. Tomáša. Každý článok *Sumy* začína sa všímnutím dôvodu odporcu. Nasleduje výklad vlastného textu a končí sa článok *Sumy* odpoveďou na otázky. Je to v skutočnosti pravý dialóg myšlienok.

⁶⁷ LEV XIII, *Encyklika Sapientiae christianae*, Rím 1890.

LUBOMÍR STANČEK
Malá metoda a najplušia forma kázne

Dialóg formálny môžeme použiť pri oslovovaní detí a mládeže. Oslovenie pre dospelých má obsahovať virtuálny dialóg. Tento spočíva na spolupráci s poslucháčmi v tom zmysle, že poslucháč sa priamo zaujíma o oslovenia.

Najhlavnejšie je všimnúť si a evidovať a registrovať počas kázne nami vyvolaný, vyprovokovaný gestus otázky u poslucháčov a odpovedať naň podľa nami vyvolanej situácie hneď v nasledujúcich vetách kázne a tým uskutočniť axiomu virtuálneho dialógu v kázni, ktorá znie: Kazateľ musí byť pri veci i pri poslucháčoch. Aby mohol túto axiomu uviesť do života pri kázni, musí dokázať splniť dve azda najťažšie požiadavky.

Za prvé: nesmie kázeň čítať, ani nesmie nazerať počas kázne do pomocných poznámok. Je teda vylúčené dať si zhotoviť ambon takým spôsobom, aby mohol kazateľ zamaskovať pred poslucháčmi svoj pomocný papier. Čítanie kázne, alebo nazeranie do poznámok počas kázne je v úplnom protiklade k virtuálnemu dialógu, akým má byť kázeň. Pri takomto spôsobe môže byť totiž kazateľ ako tak pri veci, ale nemôže byť pri poslucháčoch.

Za druhé: nie je prípustné, aby sa kazateľ naučil kázeň naspamäť z cudzej alebo vlastnej predlohy a potom by ju iba reprodukoval, pretože zase by bol pri veci a nebol by pri poslucháčoch.⁶⁸

Veľkí kazatelia si dávajú záležať na tom, aby svojich poslucháčov počas svojho príhovoru vtiahli do tvorčieho dialógu. Toto vtiahnutie poslucháča obohacuje a robí z poslucháča a kazateľa partnerov. V takom prípade sa uskutočňuje výmena dober, ktoré v tvorčom dialógu obohacujú obidve strany. Cez virtuálny dialóg sa kazateľ dostáva tak do rozumu, vôle i srdca poslucháča.

⁶⁸ J. VRABLEC, Homiletika, 108.

LUBOMÍR STANČEK
Malá metóda a najplnšia forma kázne

Natíska sa v tomto texte aj ďalšia praktická úvaha. V príhovoroch, kde sa realizuje virtuálny dialóg, nie je dobre povedať všetko až do konca. Je dobre nechať domyslieť určitú vec partnerovi v dialógu samému.

Niektor by si mohol povedať: Pri písaní kázne sa budem snažiť o formulácie blízke hovorovím. Keď potom k tomu pristupí vhodná forma prednesu bude všetko v poriadku. Ale opak je skutočnosťou, nebude to v poriadku! V základe je to falšovanie minci. Poslucháčom sa niečo podáva, ako keby to vyrástlo z okamihu. V skutočnosti však taká kázeň je reprodukcia. Je výsledkom plánovania, ktoré zodpovedá réžii v divadle. Všetko divadelné a každá výslovná réžia v kázni natrvalo odpudzuje. Predovšetkým sa tu zaznáva základný predpoklad rétoriky, ktorý znie: reč, nie písmo.⁶⁹

K tejto problematike sa veľmi výstižne vyjadruje aj dekrét Druhého vatikánskeho koncilu *Presbyterorum ordinis*, dekrét o kňazskom účinkovaní a živote: "Hoci kňazi Nového zákona vzhľadom na sviatosť kňazstva vykonávajú v lude Božom a pre ľud Boží vznešenú a potrebnú funkciu otca a učiteľa, predsa sú zároveň spolu s ostatnými veriacimi učeníkmi Pána... " "Uprostred všetkých tých, ktorých preporodila voda krstu, keďže sú údmi toho istého tela Kristovho, ktorého budovanie je zverené všetkým."⁷⁰ Z dokumentov Druhého vatikánskeho koncilu je cítiť, že sa treba chrániť v tejto oblasti falošného paternalizmu. Pri ohlasovaní Božieho slova tak kazateľ ako aj i poslucháč majú si byť vedomí, že sme len žiakmi.

⁶⁹ Ibid.

⁷⁰ DOKUMENTY DRUHÉHO Vatikánskeho koncilu, *Presbyterorum ordinis*, Bratislava 1969, 9.

II.4.2.5. Skutky spolupráce kazateľa s poslucháčom

Spolutvorenie a spoluprežívanie obsahu príhovorov zjednotenie s poslucháčom má vytvoriť na strane poslucháčov otvorené srdce na prijatie Božej pravdy. Zrno Božieho slova môže vtedy vniknúť do hôbok a pomôcť poslucháčovi viac prežiť ohlasované slovo. A to je predsa zámer a cieľ evanjelizácie. Pravda, ktorá preniká do hôbky poslucháča, môže sa stať ovocím pre duchovný rast poslucháča.

Možeme teda povedať, že podstatov rozhovoru je spôsob účasti poslucháča na hovorenom slove. Ak svoju účasť na slove partnera vyjadrí poslucháč svojim slovom, je to reálny rozhovor, ak sa slovu hovoriaceho vyjadrí iba mimikou, je to rozhovor virtuálny.

Pri tomto sa nemôže pravda prehliadnuť, že kňaz koná funkciu služby slova, ktorou bol poverený pri vysviacke špeciálnym príkazom biskupa. Ale táto autorita sa dnes musí realizovať iným spôsobom, než voľakedy.⁷¹

II.5. PRAKTICKÉ POSTREHY K OSLOVENIU V HOMÍLIÍ

Po Druhom vatikánskom koncile došlo k výraznému pokroku v snahe spracovať oblasť oslovenia kazateľom prostredia. Vďaka týmto prácam sa objavuje kvalitatívne na vyššej úrovni oslovenie kazateľov.

Touto prácou hľadáme v týchto nových spôsoboch, formách ohlasovania Božieho slova kňazom ešte lepší prízvuk v tejto oblasti. Je to oblasť, ktorá podlieha mnohým prvkom a teda je to aj vec názorov, postojov a diskúsií, ku ktorým chceme zaujať svoj postoj a ponúknuť nové pohľady.

⁷¹ J. VRABLEC, Homiletika, 113.

II.5.1. Kazateľ ako osobnosť

Po Druhom vatikánskom koncile sa kladú na kazateľa ako na osobu neľahké nároky, ale jeden z nich si zaslúži väčšiu pozornosť, a to je svätosť kazateľa. Viaceré dokumenty Druhého vatikánskeho koncilu, ako sú: vieroučná konštitúcia o Cirkvi *Lumen Gentium*, vieroučná konštitúcia o Božom slove *Dei verbum*, ako aj dekrét o kňazskom účinkovaní a živote *Presbyterorum ordinis*, a taktiež dekrét o kňazskej výchove *Optatam totius*, poukazujú na tento ničím nenáhraditeľný akcent oslovenia kazateľom. Je pravdou, že aj staršie homiletiky túto vec u kazateľov zdôrazňujú, ale v novej dobe si vyžaduje tým viac jej osvojenie.

Aj dnešná doba v tejto oblasti musí nasledovať Jana Maria Vianeya, farára z Arsu, ktorý napriek nízkej inteligencii a učenosti dokázal osloviť najzatvrdlivejších hriešnikov. A taktiež Vincent de Paul v tejto oblasti je významným medzníkom svojou *Malou metódou*. Zvlášť, keď si všímame Vincenta de Paul nachádzame v jeho osobnosti pre dnešného kazateľa nestárnuci pohľad na svätosť.

Niektoby mohol namietat, že rozprávať o svätosti patrí do inej oblasti teológie. Oslovenie je však tak úzko späté s Božím slovom a tlmočené dnešnej dobe, že aj ten najväčší odporca svätosti musí ustúpiť konštatovaniu, že svätosť je potrebná u kazateľov. Túto zásadu vidíme aj v praxi Vincenta de Paul.

Svätosť kazateľa sa môže prejavovať v jeho živote, ale aj pri priamom ohlasovaní Božieho slova. Na toto poukazuje aj dekrét o kňazskom živote a účinkovaní *Presbyterorum ordinis*. "Kňazi ako vysluhovatelia svätých vecí zastupujú najmä pri obete svätej omše osobitným spôsobom samého Krista, ktorý samého seba vydal žertvu na posvätenie ľudí. Preto sa vyzývajú, aby sa správali podľa toho, čo vysluhujú."⁷²

⁷² DOKUMENTY DRUHÉHO VATIKÁNSKEHO KONCILU, Presbyterorum ordinis, bod 13.

LUBOMÍR STANČEK
Malá metoda a najplušia forma kázne

Svätý Vincent de Paul poukazuje na svätosť ako na nenahraditeľnú hodnotu a aktuálnosť v tejto činnosti.⁷³ Na toto poukazuje aj spomínaný dekrét o kňazskom účinkovaní a živote slovami: "Keďže sú vysluhovateľmi slova Božieho, každodenne čítavajú a počúvajú slovo Božie, ktorému majú učiť iných. Ak sa ho zároveň usilujú uplatňovať u samých seba, stávajú sa zo dňa na deň dokonalejšími učeníkmi Pána. Podľa slov svätého Pavla Apoštola k Timotejovi: "O toto sa staraj, tomuto sa úplne venuj, aby bol všetkým zjavný tvoj pokrok! Dávaj pozor na seba i na náuku! V tom zotrvať, lebo keď to budeš konať, spasiš aj seba aj tých, čo ťa počúvajú!" (1 Tim 4,15-16). Ak budú totiž hľadiť ako vhodnejšie podávať iným o čom oni sami rozjímali ("contemplata aliis tradere"), prenikavejšie porozumejú "nevyspytateľné bohatstvo Kristovo" (Ef 3,8) a mnohotvárnú milosť Božiu."⁷⁴

Dnes väčšina teológov ohlasované Božie slovo chápe ako dielo "*ex opere operato*", ako samým Kristom ustanovené žriedlo viery a lásky, ale osobnú svätosť kazateľa vylučujú. Poukazujú na to, že svätosť kazateľa nemá vplyvu na stupeň udelených milosti, ktoré záležia len od Boha, ako je to pri sviatostiach. Dokument hovorí: "Hoci, totiž milosť Božia môže uskutočňovať dielo spásy aj prostredníctvom nehodných služobníkov, predsa Boh spravidla radšej prejavuje svoje podivuhodné skutky skrze tých, čo sa stali vnímavejšími na podnety a vedenie Ducha Svätého, takže pre svoje dôverné spojenie s Kristom a svätosť života môžu povedať s Apoštolom: "Nežijem už ja, ale žije vo mne Kristus" (Gal 2,20).⁷⁵

Je tu na mieste pripomenúť, že osobná svätosť kazateľa je tak pre neho potrebná k spásu, ale aj jeho príklad tým, ku ktorým sa prihovára, nie je vec zanedbateľná. Všetci, ktorí

⁷³ M. GOGACZ, Aktualnosc ascetyki sw. Wincentego a Paulo, in Kontemplacja i dzialanie, Warszawa 1983, 277.

⁷⁴ DOKUMENTY DRUHÉHO VATIKÁNSKEHO KONCILU, Presbyterorum ordinis, bod 13.

⁷⁵ Ibid.

LUBOMÍR STANČEK
Malá metoda a najplušia forma kázne

prijali misiu kazateľa majú si byť vedomí tej skutočnosti, že sa majú snažiť počas celej svojej činnosti o vzrast svojej svätosti.

Dávame za pravdu oponentom, že svätosť sama nestačí. Dnešný kazateľ musí byť okrem osobných kvalít aj na patričnej teologickej výške vo vedomostiach. Čo z toho by mal poslucháč, keby bol kazateľ svätý, ale nebol by odborníkom v tom, čo ohlasuje, nedokázal by obohatiť najnovšími poznatkami vo svojich príhovoroch. Môžeme sledovať a nie je to zanedbateľný fakt, že dnešní poslucháči sa až tak nezaujímajú osobou kazateľa, jeho súkromným životom, ale v kontakte s ním najmä na ambone žiadajú od neho odbornosť v tom najvyššom stupni. Z oblasti teológie je to najmä oblasť biblijná a liturgická. Z týchto oblastí sa skladá najmä čas egzegetická, ktorá má osloviť život poslucháčov.

Po Druhom vatikánskom koncile sa kladie teda aj dôraz, aby kazateľ podával Božie slovo najmä vo forme homílie. Keď sa prečítal na Koncile zdržanlivo formulovaný návrh na schému: "*Homília, tamquam pars ipsius liturgiae, valde commendatur, praesertim diebus dominicis et festis de praecepto*" prehovorilo k nemu tridsať koncilových otcov. Všetci návrh prijali.⁷⁶

Pri činnosti, keď pripravujeme študentov na ich kazateľskú činnosť zisťujeme, že ich prvé práce sú tak po obsahovej, ako i po formálnej stránke slabé. Možno sa pýtať: Či to svedčí o tom, že poslucháči nie sú dosť svätí? Nie. To však svedčí o tom, že nie sú dobre pripravení v teologických vedách, ako to žiada Druhý vatikánsky koncil z pohľadu praktického života. Je potrebné, preto venovať pozornosť metóde budovania príhovorov, a taktiež ich čo najviac informovať o zásadach pastorálnej fonetiky.

⁷⁶ J. VRABLEC, Homiletika, 30.

LUBOMÍR STANČEK

Malá metoda a najplušia forma kázne

V tejto oblasti dôležitú úlohu zohráva životné dielo Jozefa Vrableca. Jeho rozpracované dielo zahŕňa v sebe všetky moderné prvky potrebné pre aktuálne oslovenie. Možno spomenúť na čo kladie okrem iného autor dôraz: "Azda môžeme zakončiť sťat' o názornosti homílií pripomienkou, že najväčšiu názornosť dodáva našej homílii príklad nášho bezúhonného, láskyplného kňazského života... Dnešný kresťan je natoľko náročný na pozornosť, že mu nestačí názorná kázeň. Potrebuje, aby bol kazateľ aj svedkom viery a svedkom života v Kristu. Jediné evanjelium, ktoré budú rešpektovať a rozumieť ľudia všetkých dôb je žité evanjelium."⁷⁷

Tým chceme zdôrazniť, že svätosť je neodmysliteľný akcent pri oslovení poslucháčov a teda, pre osobnosť kazateľa neustála povinnosť a snaha po jej získavaní.

II.5.2. Osoba poslucháča

Je známe, že pred Druhým vatikánskym koncilom sa veľký dôraz kladol na osobu, funkciu a povinnosti kazateľa. Nehovorilo sa o poslucháčoch. Koncil otvoril brány v Cirkvi pre laikov. To prinieslo aj pri ohlasovaní Božieho slova dovtedy zaznávané veci. V súvislosti s týmto vyrastá problém, hľadať metódy a spôsoby, ako čo najviac zainteresovať poslucháčov do oslovenia. Chceme sa dotknúť niektorých zásadných vecí.

II.5.2.1. Úloha laikov na prorockej moci Ježiša Krista

Veriaci prijatím krstu a birmovania berú na seba úlohu svedkov Ježiša Krista. Vieroučná konštitúcia o Cirkvi učí:

⁷⁷ Ibid., 126.

LUBOMÍR STANČEK
Malá metoda a najplušía forma kázne

"Vlastným povoláním laikov je hľadať kráľovstvo Božie tým, že sa zapodieávajú časnými záležitosťami a usporadujú ich podľa Boha."⁷⁸ Laici sa musia brať v Cirkvi do úvahy tak v službách, ako i v charizmách. "Laický apoštolát je účasť na samom spasiteľnom poslaní Cirkvi. Krstom a birmovaním sám Pán určuje všetkých na tento apoštolát."⁷⁹ Sledujeme teda fakt, že zjavenie sa prejavuje nie iba cez úrad, ale cez celú Cirkev. Cirkevná tradícia učí o zrozumiteľnej spolupráci pri ohlasovaní zjavenia, kde sa neprejavuje len činnosť teológov, ale aj činnosť Božieho ľudu. Nie je preto správne upierať laickému hnutiu účasť pri ohlasovaní Božieho slova. V tejto oblasti sa otvorili po Druhom vatikánskom koncile pred koncilom nepoznané spôsoby. Prejavuje sa to najmä v cirkevných hnutiach. Hnutia poskytujú laikom v tejto činnosti úžasné rozmery pôsobenia. Kardinál Ratzinger vo svojich rozhovoroch o viere dal dôraz na cirkevné hnutia.⁸⁰

II.5.2.2. Laici a ich forma ohlasovania Božieho slova

Druhý vatikánsky koncil otvoril pre laikov dovtedy nepoznané horizonty v oblasti evanjelizácie. Kresťanovi v prvom rade zostáva počúvať Božie slovo, dostáva sa mu však poverenia, aby evanjelium pomohol niešť do širokého okolia. Nesmieme zabudnúť, že kresťan žije uprostred moderného sveta, ktorý sa v posledných desaťročiach prejavil prudkým dynamizmom.⁸¹ Do tejto oblasti zapadá aj proces ohlasovania Božieho slova. Je známe, že Božie slovo sa nedostáva všade tam, kde je ho potrebné dostať. Preto vzniká požiadavka, aby

⁷⁸ DOKUMENTY DRUHÉHO VATIKÁNSKEHO KONCILU, Lumen Gentium, bod 31.

⁷⁹ Ibid., bod 33.

⁸⁰ J. VRABLEC, Apoštolát v cirkevných hnutiach, II, Bratislava 1993, 3.

⁸¹ L. CSONTOS, Byť otvorený pre znamenia času, in Nová evanjelizácia, Bratislava 1992, 30.

LUBOMÍR STANČEK
Malá metóda a najplnšia forma kázne

sa Božie slovo mimo liturgie dostalo všade tam, kde pracujú, žijú kresťanskí laici.

O tejto téme môžeme čítať aj vo vyjadrení vieroučnej konštitúcie o Cirkvi *Lumen Gentium*: "Slovom na nás všetkých laikov dolieha vznešená povinnosť pracovať na to, aby sa spasiteľné úmysle Božie čím ďalej tým viac uskutočňovali všade na svete na všetkých ľuďov všetkých čias. Nech sa im preto všade umožní, aby aj oni podľa svojich síl a súhlasne s požiadavkami doby mali činnú účasť na spasiteľnom diele Cirkvi."⁸²

Tak sa dostáva laikom významného poslania v Cirkvi, aby v zmysle viery stali sa šíriteľmi Božieho slova. Táto moc evanjelizovať sa má realizovať v každodennej činnosti. Je to veľká dôvera prejavovaná laikom Cirkvou. Laici si majú uvedomiť, že svedectvom svojho života, ako aj slovom, majú sa starať o prijatie Božieho slova v ich okolí.

Kňazom sa ponecháva úradný výklad Pisma. Túto skutočnosť zdôrazňuje koncil v konštitúcii o posvätnnej liturgii *Sacrosanctum concilium*: "Pri liturgických úkonoch nech každý, tak celebrant, ako aj veriaci, koná len to a všetko to, čo prináleží jeho funkcii podľa povahy vecí a liturgických pravidiel."⁸³

Vieme aké sú formy oslovenia Cirkvou poverených ohlasovateľov. O forme ohlasovania evanjelia laikmi hovorí Druhý vatikánsky koncil v konštitúcii o posvätnnej liturgii *Sacrosanctum concilium*: "Preto majú duchovní pastieri dbať nielen na to, aby sa pri liturgických úkonoch zachovávali predpisy platného a dovoleného vysluhovania, ale aj na to, aby sa na nich veriaci zúčastňovali vedome, aktívne a s úžitkom."⁸⁴ Na základe dokumentov činnosť laikov pri

⁸² DOKUMENTY DRUHÉHO VATIKÁNSKEHO KONCILU, *Lumen Gentium*, bod 33.

⁸³ IDEM, *Sacrosanctum concilium*, bod 28, Bratiislava 1969.

⁸⁴ *Ibid.*, bod 11.

LUBOMÍR STANČEK
Malá metoda a najplnšia forma kázne

ohlasovaní Božieho slova môžeme rozdeliť do dvoch skupín:

II.5.2.3. Činnosť mimo kostola

1. Koncil ukladá rodičom povinnosť byť prvými ohlasovateľmi evanjelia svojim deťom, a to tak slovom, ako aj príkladom života.

2. Laikom sa otvárajú dvere pri ohlasovaní evanjelia, pri katechézach detí a mládeže.

3. V hnutiach môžu laici taktiež vyjadrovať svoj vzťah k Písmu, a tak sa pričiniť o ohlasovanie evanjelia.

4. Na rôznych podujatiach, keď sa ujímajú slova majú si veriaci byť vedomí, že aj tam majú mať na pamäti zásadu Cirkvi, ako to vyjadruje dekrét o laickom apoštoláte *Apostolicam actuositatem*: "Apoštolát spoločenského prostredia, to je úsilie preniknúť kresťanským duchom zmýšľanie, mravy, zákony a štruktúru spoločnosti, uprostred ktorej kto žije, je na toľko úlohou a povinnosťou laikov, že iní vôbec nemôžu tento apoštolát náležite plniť. Na tomto poli laici majú možnosť apoštolský účinkovať medzi seberovnými. Tu dopŕňajú svedectvo života svedectvom slova. Tu na pracovisku, v zamestnaní, na štúdiách, tam, kde bývajú, vo voľnom čase i spolkovom živote sú oni povolanější pomáhať bratom.⁸⁵

Z týchto štyroch bodov je vidieť, že pre činnosť laického hnutia sa otvorili široké možnosti pôsobiť pri ohlasovaní evanjelia. Cirkev si jasne uvedomuje základné postavenie laikov a ich špecifické poslanie v spoločnosti.

Laici musia byť stále viac presvedčení o mimoriadnom význame ich apoštolského zaangažovania sa vo svojej farnosti. Koncil to zdôrazňuje s celou svojou autoritou.⁸⁶ Každý laik,

⁸⁵ IDEM, *Apostolicam actuositatem*, bod 13.

⁸⁶ J. VRABLEC, *Povolanie laikov do apoštolátu*, I, Bratislava 1993, 91.

ktorý svoju vieru chce žiť a vyznávať má možnosť uplatniť svoje vlohy, talent a nadanie v evanjelizácii i mimo kostola.

II.5.2.4 Činnosť v kostole

Druhý vatikánsky koncil otvára škáru možnosti aktívne sa zapojiť pri oslovovaní aj laikom v kostole. Túto možnosť môžeme zhrnúť do štyroch bodov:

1. Je možné pri rôznych cirkevných podujatiach predniesť na cirkevnú tému svoju úvahu.

2. Laikom je možné ohlasovať evanjelium cez literatúru, poéziu, ale tiež aj cez hudbu a pod.

3. Laikom je umožnené hovoriť v kostole mimo eucharistickej liturgie pre určitú skupinu veriacich, napríklad konvertita o svojej viere; pedagóg o výchove; lekár o plánovaní rodín...

4. Počas slávania liturgie je umožnené laikom plniť funkcie ako sú čítanie z Písma svätého, okrem evanjelia, podávať komentáre do jednotlivých čítaní, a tiež zapojiť sa do iných liturgických funkcií. Veriaci laici katolíci majú povinnosť ohlasovať evanjelium nie však iba slovom, ale najmä príkladom svojho života.

V dekréte o laickom apoštoláte *Apostolicam actuositatem* sa píše: "Toto poslanie Cirkvi vo svete plnia laici predovšetkým úzkym spojením života s vierou, stávajú sa tak svetlom sveta; bezúhonnosťou v každej záležitosti, privádzajúc tak všetkých milovať pravdu a dobro a potom i Krista a Cirkev; bratskou láskou, ktorou majú účasť na životných podmienkach, práci, žiaľoch i snahách svojich bratov, pripravujúc tak temer nebadané srdcia na spasiteľné pôsobenie milosti."⁸⁷

⁸⁷ DOKUMENTY DRUHÉHO VATIKÁNSKEHO KONCILU, Apostolica actuositatem, bod 13.

II.5.2.5. Laici a ich príprava na ohlasovanie

Skôr ako laici záujmu svoje miesto pri ohlasovaní Božieho slova musia si uvedomiť, že majú svoje povinnosti pri ohlasovaní Božieho slova, ale sú aj povinní rešpektovať určité podmienky. Kňazi majú svojich veriacich náležite usmerňovať pri príprave na ohlasovanie Božieho slova (por. Apostolica actuositatem, bod 30). Z povedaného vyplýva, že laici sa majú zaujímať o hlbšie poznanie pravdy a usilovne skúmať svoje poslanie v tejto oblasti.

V pastorálnej konštitúcii o Cirkvi v dnešnom svete *Gaudium et spes* sa hovorí: "Nech sa pripustia aj do chrámu, ak vhodnosťou svojho prejavu a v zhode s požiadavkami liturgie povznášajú ducha k Bohu. Takým spôsobom poznanie Boha sa stáva jasnejším a zvestovanie evanjelia zreteľnejším pre ľudskú chápacosť zdajúc sa ľuďom takrečeno koreniť v ich životných podmienkach. Nech teda veriaci žijú v čím úžšom spojení s ostatnými ľuďmi svojej doby a nech sa usilujú dokonale pochopiť ich zmýšľanie a cítenie prejavujúce sa v kultúre."⁸⁸

Z uvedeného je vidieť, že kostol, Cirkev pred laikmi a ich zaangažovanosťou sa neuzatvára. Práve naopak sa im dostáva významného postavenia.

II.5.3. Duševný súčasný človek

Ten, kto chce dnes úspešne zvládnuť oslovenie súčasného človeka, musí tohoto človeka poznať. Kazateľ ma teda vedieť, aké ten človek má potreby, v akej dobe a spoločnosti žije a čo možno od neho očakávať. To znamená, že si kazateľ má osvojiť viaceré momenty, ktoré mu umožnia lepšie preniknúť

⁸⁸ IDEM, Gaudium et spes, bod 62, Bratislava 1969.

LUBOMÍR STANČEK
Malá metoda a najplušia forma kázne

k poslucháčovi. Sú to najmä, pohľad psychologický, sociologický i ekonomický, ktoré vplývajú cez homíliu, oslovenie na poslucháčov. Poukazuje na to pastorálna konštitúcia o Cirkvi v dnešnom svete *Gaudium et spes* slovami: "V dušpastierskej činnosti treba dostatočne poznať a uplatňovať nielen teologické zásady, ale aj objavy svetských vied, hlavne psychologie a sociologie, aby sa tak i veriaci privádzali k čistejšiemu a zrelšiemu životu, podľa viery.⁸⁹

Je tu potrebné sa dotknúť úlohy laikov pri ohlasovaní Božieho slova v pohľade na ich podanie. Laici majú možnosť prejaviť svoje poznanie Božieho slova, homíliu však počas eucharistie môže predniesť iba kňaz. Slová laikov sa môžu použiť ako úvod k homílii. Je tu možné ešte spomenúť, kto sú to tí, čo nepočúvajú Božie slovo. Mohli by sme ich rozdeliť do akýchsi kategórii, ako sú nepraktizujúci a ľahostajní katolíci, inoveriaci, a tiež ateisti, a teda ľahostajní kresťania, dnes nazývaní pokrstení pohania. Treba si však uvedomiť, že aj títo patria do Božieho ľudu a aj týmto sa má najstť metóda stretnutia s Božím slovom.

Keď chceme našu úlohu aj tu riešiť, môžeme to urobiť v troch bodoch. Dotknime sa tak problému tých, čo nepočúvajú Božie slovo.

1. Veľa ľahostajných ľudí a tiež neveriacich z času na čas prichádza do kostola. Je to najmä, pri príležitosti pohrebu svojich blízkych alebo spolupracovníkov, keď prichádzajú na pohreb s čisto spoločenských pohnútok. Takúto šancu by kazateľ nemal zahodiť. Kazateľ pri každom pohrebe mal by osloviť prítomných. Nemala by to byť chváloreč, ale radostná zvesť evanjelia. To zaväzuje kazateľa na takýto príhovor sa pripraviť tak po stránke obsahovej, ako aj formálnej. Od tohoto môže závisieť oslovenie Božím slovom,

⁸⁹ Ibid.

LUBOMÍR STANČEK
Malá metóda a najplušia forma kázne

a tak zmeniť život ľahostajného vo viere. Podobná situácia môže byť pri uzatváraní sviatosti manželstva. Preto i pri tej príležitosti je potrebné, aby kazateľ bol dobre pripravený na ohlasovanie Božieho slova. Toto vylučuje nejakú improvizáciu.

2. Po Druhom vatikánskom koncile sa šíri v oblasti oslovenia aj ekumenická spolupráca. Katolícky kňaz v rámci svojich možností je povinný zapojiť sa do evanjelizácie pri ohlasovaní Božieho slova, ktoré sa stalo žriedlom viery a aj zjednocujúcim prvkom celého Božieho ľudu. Na poli ekumény sa odкрývajú nové možnosti a danosti. V dekréte o ekumenizme *Unitatis redintegratio* sa píše: "Starosť o obnovenie jednoty sa týka celej Cirkvi tak veriacich, ako aj pastierov, a to podľa osobných schopností každého z nich, v každodennom kresťanskom živote i v teologických a historických výskumoch."⁹⁰

Keďže každá obnova Cirkvi vo svojej podstate spočíva vo zvýšenej vernosti voči vlastnému poslaniu, toto je aj bezprostredným dôvodom hnutia za jednotu. Prihovory a oslovenia sú ďalším stupňom, ktorý kňazi odborníci môžu použiť s cieľom lepšieho vzájomného porozumenia po stránke učenia a života.

Zmeny, ktoré prebehli stredo - východnej Európe od roku 1989 v spojitosti s pádom totalitných systémov, priniesli so sebou znovu nastolenie princípu uznávania náboženskej slobody jednotlivca a skupín.⁹¹ Na tejto ceste bude ešte nutné prekonať mnoho neľahkých prekážok, ale vedomie napôňania Pánovej vôle a osobitná pomoc jeho Ducha budú zaiste schopné dodať potrebných síl všetkým ľuďom dobrej vôle zainteresovaným na tejto činnosti.⁹²

3. Významným bodom pre oslovenie človeka je zblíženie sa

⁹⁰ IDEM, *Unitatis redintegratio*, bod 5, Bratislava 1969.

⁹¹ C. VASIL, *Problematika súčasného ekumenizmu*, in *Nová evanjelizácia*, Bratislava 1992, 241.

⁹² *Ibid.*, 249.

s ním. Je faktom, že Boží Syn Ježíš Kristus prijal ľudské telo a v konkrétnom svete sa stretol s človekom, poukázal na evanjelium a spasil človeka. Na toto má myslieť aj súčasný kazateľ, aby mohol splniť svoje poslanie kazateľa. Kazateľ nesmie zabudnúť, že vo svojom okolí bude mať aj takých, ktorých nazývame pokrstení pohaní. Preto je dôležité, aby kazateľ poznal formu myslenia, hodnotenia takýchto skutočností, cítenie takýchto ľudí, ak chce ako kazateľ dotknúť sa ich sŕdc. Kazateľ nesmie zabudnúť na časovosť a aktuálnosť miesta pri oslovovaní. Podobne ako celá Cirkev, tak i dnešný kazateľ sa nemôže uzatvoriť pred okolitým svetom. Preto je kazateľ povinný vo svojich príhovoroch podujat' sa na aktuálne oslovenia. Toto všetko sa má podniknúť na vybudovanie mostov, ktoré by spájali.⁹³

II.5.4. Vzťah medzi kazateľom a poslucháčom

Súčasná homiletika zastáva názor, že kazateľ nesmie hovoriť "z hora", ale má svoj príhovor povedať poslucháčom na jednej rovine. To aj preto, lebo Boh hovorí rovnako k poslucháčom ako aj ku kazateľovi. Medzi kazateľom a poslucháčom je dobre nadviazať dialóg spočívajúci na spoločnom úsilí sa pochopiť pri stretnutí s Božím slovom. Odpoveď na toto slovo sa má diať aj svedectvom života.

S týmto súvisí aj spôsob oslovenia. Ak chce kazateľ byť čo najviac zrozumiteľný musí sa vyvarovať takých slov a výrazov, ako aj prostriedkov, ktoré by mohli naštrbiť zo strany poslucháča jeho slová. Je dobre, keď kazateľ používa také obrazy, analógie, metafóry a podobne aké má aj písmo. Tento jazyk používajú aj dokumenty Druhého vatikánskeho koncilu.

⁹³ A. LEWEK, Współczesna odnowa kaznodziejstwa, 181.

LUBOMÍR STANČEK
Malá metoda a najplnšia forma kázne

Poslucháča je povinný kazateľ uznať za svojho spolupracovníka. Vieroučná konštitúcia o Cirkvi *Lumen Gentium* píše: "Laici sú však povolani najmä na to, aby zabezpečili prítomnosť a účinkovanie Cirkvi na tých miestach a v tých okolnostiach, kde sa ona môže stať soľou zeme jedine ich prostredníctvom. A tak každý laik, práve vďaka darom, ktorých sa mu dostalo, je svedkom a zároveň živým nástrojom poslania samej Cirkvi "podľa miery, ako v nás obdaroval Kristus" (Ef 4, 7).⁹⁴

Súčasná doba stavia kazateľa pred rad ťažkostí. Kazateľ, skôr ako predstúpi pred poslucháča a má riešiť vo svojom príhovore nejaký vážny problém, ktorému celkom nerozumie, má sa s kompetentným laikom o tom dať poučiť. Toto robí jeho príhovor opretý o svedectvo odborníka prijateľnejším a kňazovi pomôže k ľahšej komunikácii. Ďalší problém môže kazateľ vyriešiť použitím súčasnej literatúry tak z oblasti teológie, ako aj mimo nej. V čase príhovoru, po priamom nadviazaní kontaktu, sa spolupráca medzi kazateľom a poslucháčom má opierať na konkrétne veci života a nie, aby ostávala pri abstraktných pojmoch.

V tejto oblasti nie sú u nás prebádane možnosti oslovenia v našich podmienkach. A taktiež už aj niektoré známe metódy nie sú zrealizované. Je potrebné venovať im zvýšenú pozornosť.

Je dobre ešte viac zistiť názor poslucháčov na ohlásené Božie slovo.

Zdá sa nám, že taký problém ako je vzťah kazateľ - poslucháč skrýva v sebe nové šance do budúcnosti v činnosti Cirkvi pri ohlasovaní Božieho slova. A tento problém nemal by byť podcenený.

⁹⁴ DOKUMENTY DRUHÉHO Vatikánskeho koncilu, *Lumen Gentium*, bod 33.

II.5.5. Cirkev oslovuje

Je správne, že Cirkev po Druhom vatikánskom koncile v oblasti homiletiky vyvíjala a vyvíja snahu čo najbližšie sa dostať s Božím slovom k poslucháčom. Cirkev učí, že je jeden Boh, jeden Spasiteľ, jedna viera, ale nie je možný len jeden typ oslovenia.⁹⁵

Nás tu interesuje otázka dobrého znenia, aké sú druhy, typy, vzťahy pri podávaní Božieho slova. V. Schurr vo svojich dielach odlišuje oslovenie Cirkvi v kostole z pohľadu jeho funkcie, obsahu, príčiny, veku poslucháčov, štruktúry a formy oslovenia po stránke rétorickej.⁹⁶

II.5.5.1 Z pohľadu na funkciu

Je to základné delenie, ktoré spočíva na podstate misijnej homílie. To znamená, v snahe priblížiť sa k neveriacim alebo len pokrsteným a nepraktizujúcim kresťanom. V dnešnej situácii misijná kázeň už má miesto nie na misijnom fronte, ale všade. "Nemyslí sa tu už len na kázeň pohanom. Viera je totiž niečo, čo človek získava nie navždy, ako dajakú odpočívajúcu nepohyblivú skutočnosť, ako keď niekto dostane hodinky a má ich, vlastní ich možno na celý život. Viera nie je taká trvalá skutočnosť."⁹⁷

⁹⁵ A. GÜNTHER, Die Predigt. Theoretische und praktische theologische Wegweisung, Freiburg 1963, 15.

⁹⁶ V. SCHURR, Die Kirche als Zusage Gottes an die Welt, Theologie der Gegenwart 8 (1965) z.4, 212-218.

⁹⁷ J. VRABLEC, Homiletika, 25.

LUBOMÍR STANČEK

Malá metoda a najplušia forma kázne

II.5.5.1.1. Misijné oslovenie

Základným bodom oslovenia Cirkvi je kerygma. Vzhľadom na misijnú štruktúru je misijná homília najúčinnějšía.

"Z takéhoto vnútorného prameňa vzniká povinnosť misijnej kázne. Ide tu o hlásanie evanjelia ľuďom, ktorých sme nazývali v cirkevnej reči pohanmi."⁹⁸ Táto misijná forma oslovenia vyzýva k pokániu a návratu, je motivovaná v prvom rade poukázaním na lásku k Bohu a má priviesť k radosti v duchovnom živote. Táto forma privádza poslucháča k uznaniu svojich hriechov. Misijnou kázňou, keď vyzývame k návratu, počínáme si ako Kristus, ktorý volal: "Robte pokánie, lebo sa priblížilo nebeské kráľovstvo" (Mt 4, 17), a nie: "lebo pôjdete do pekla". Boh totiž najprv dáva, potom žiada, a viacej dáva ako žiada. Keď však človek zaváhne Božiu lásku vtedy ho čaká Boží súd. Preto oslovenie Krista a apoštolov obsahuje rovnako pravdu o tom, že Božiemu súdu sa nedá uniknúť. A to bolo výstrahov pred životom hriechu a tiež varovanie pred večnou záhubou.

Takéto kazateľstvo je podľa mienky V. Schurra kristocentrické. "Pokánie je totiž návrat hriešneho človeka k Bohu, ktorý ukazuje mu svoju odpúšťajúcu lásku cez Krista."⁹⁹

⁹⁸ Ibid., 24.

⁹⁹ V. SCHURR, Glaubensverkündigung und Glaubenskunde, in Lexikon der Pädagogik, Freiburg 1964, 268.

tisícročia v nových podmienkach, realizovať. kazateľa
Nevenovali sme pozornosť stavbe homílie, ktorá známa

LUBOMÍR STANČEK
Malá metoda a najplnšia forma kázne

ZÁVER DRUHEJ KAPITOLY

Druhý vatikánsky koncil zohral v oblasti liturgie, teda aj v oblasti homiletiky, významný krok. Konštatovali sme, že homília ako najplnšia forma kázne je dnes časová a aktuálna. V tejto kapitole sme venovali zámerne pozornosť len potrebe "najplnšiu formu kázne" - homílie, ako najviac na prelome

a rozpracovaná profesorom Jozefom Vrablcom, ale rozvinuli sme líniu nových možností, čo najviac "najplnšiu formu kázne" realizovať v podmienkach dnešnej doby. V tejto časti sme chceli faktograficky načrtnúť tento problém. To preto, lebo dnešná doba prináša do tejto oblasti nové pohľady, ktoré často vyvolávajú napätie.

Rovnako chceli sme poukázať na hŕbku dnešnej homílie. Tento typ oslovenia v našej dobe na prelome tisícročí má svoje miesto a opodstatnenie. Nie iba preto, že ho navrhuje Cirkev na Druhom vatikánskom koncile, ale aj preto, že je to spôsob najprimeranejší, teda "najplnšia forma kázne", ktorá vyhovuje a je prijateľná našej dobe.

Tak ako na prelome XVI. a XVII. storočia významnú úlohu zohrala "Malá metoda", tak dnes na prelome XX. a XXI. storočia zohráva významnú úlohu "najplnšia forma kázne" - homília.

Toto nie je len suché konštatovanie, ale je to živá skutočnosť, v ktorej táto práca chce napomôcť.

Tretia kapitola

POTREBA ČINNEJ HOMÍLIE

III.1. PODSTAVA NOVEJ EVANJELIZÁCIE

V tretej kapitole chceme porovnaním kazateľskej činnosti sv. Vincenta de Paul, jeho "Malej metody" s "najplnšou formou kázne" - homíliou, faktograficky načrtnúť potrebu činnej homílie v oblasti evanjelizácie.

Je známe, že dnešný človek nehľadá len učiteľa, ale aj svedka viery.

V kapitole chceme venovať pozornosť nielen teórii ako dosiahnuť väčší účinok oslovenia dnešného sveta, ale chceme poukázať aj na praktické a konkrétne potreby činného oslovenia.

Stojí pred nami problém, že homília bez skutkov nie je homíliou. Naša doba očakáva svedectvá života. Naša doba je ťažká. Tieto slová boli aktuálne aj v časoch vzniku "Malej metody" a rovnako boli aktuálne v čase Druhého vatikánskeho koncilu, keď sa položili základy homílie.

Po skúsenostiach a poznatkoch z prvej kapitoly práce okolo "Malej metody" a po poznatkoch z druhej kapitoly práce okolo homílie chceme nájsť návod na evanjelizáciu v dnešnej dobe.

LUBOMÍR STANČEK
Malá metoda a najplušía forma kázne

III.1.1.1. Súčinitele vývoja homiletickej obnovy

Po načrtnutí hlavných tendencií a smerov súčasného homiletického trendu, poukážeme teraz a krátko si povieme o niekoľkých činiteľoch, ktoré vplývajú na vývoj obnovy kazateľstva. Sú nimi: nová teologická reflexia, biblická obnova, liturgické hnutie, katechetické hnutie, ekumenizmus a II. vatikánsky koncil, ktorého pastorálna orientácia nepochybne predstavuje najproduktívnejší činiteľ obrody kazateľstva.

Nakoľko totiž z jednej strany vymenované hnutia v nemalom stupni vplývali na taký, a nie iný smer a výsledky prác koncilu¹, tak na druhej strane dostali od neho autoritatívnu podporu a nové inšpirácie pre pokračovanie vo svojej "funkcii" pri obrode Cirkvi, a zvlášť - výsluhovaní slova v Cirkvi.

III.1.1.1.1. Nová teologická reflexia

Nemožno pochybovať, že existuje úzka súvislosť medzi podobou teológie a stavom kazateľstva, ktorá charakterizuje volanie po obnove obsahu hlásania v Cirkvi prostredníctvom obnovy teológie. Požiadavku obnovy teológie, ktorú naniesla innsbrucká kerygmatická škola pred druhou svetovou vojnou, mala v prvom rade za cieľ obrodu a urobenie účinnejšími kazateľstvo a katechézu.

Ako vieme, kerygmatické hnutie ukázalo teológom bezpodmienečnú potrebu nového chápania teológie a jej priblíženie k súčasnosti. Takéto hnutie obnovy kazateľstva inšpirovalo obnovu teológie. A tá je podmienkou obrody služby

¹ R. AUBERT, La theologie catholique au milieu du XXe siècle, Tournai 1984.

LUBOMÍR STANČEK
Malá metoda a najplušia forma kázne

slova v Cirkvi, prostredníctvom obnovy jej obsahu.

Tu možno vidieť prameň súčasného "teologického trendu"², ako aj príčinu toho, že teológia sa stala "teológiou v pohybe" (Theologie im Wandel)³. Z toho sa tiež odvodzujú počiatky "novej teológie, ktorá je odpoveďou na pálčivé pastoračné potreby"⁴ a vďaka tomu veľmi vplyvajúcej na vývoj homiletickej obnovy.

"Nová" teológia sa začala tvoriť - podľa mienky I. Rózyckého - viac než 10 rokov pred II. vatikánskym koncilom, ale až prejav pápeža Jána XXIII. na slávnostnom otvorení tohto koncilu, 11. X. 1962, dal jej silný impulz v doktrinálnej rovine. V historickom prejave pápež povedal, že:

1. dnes je skutočne potrebnou vecou, aby všetci, cestou nového prepracovania, osvojili si celú kresťanskú náuku;
2. za týmto účelom treba dôkladne preskúmať a interpretovať dekréty Tridentského a I. vatikánskeho koncilu;
3. pápež odôvodnil túto požiadavku tvrdením, že čímsi iným je "depositum fidei", čiže obsah viery, a niečím iným spôsob jej vyjadrovania - samozrejme v rozsahu toho istého významu.

Odvtedy si teológovia čoraz výraznejšie uvedomujú bezpodmienečnú potrebu tvorenia teológie nového štýlu, potrebu novej vedeckej interpretácie dogiem - a to za tým účelom, aby ich sprístupnili súčasnému človekovi⁵

Potreba tvorenia novej teológie⁶ na mieru súčasnosti, sa

² I. RÓZYCKI, Poczatki "nowej" teologii, in Stud. Theol. Vars. 7 (1969) č.2 50.

³ B. KOMINEK, Glówne tendencje we współczesnej teologii, in Stud. Theol. Vars. 7 (1969) č.2 34.

⁴ I. RÓZYCKI, Poczatki "nowej" teologii, 51.

⁵ Ibid., 50 a 59.

⁶ A. KLAWEK, Nowa struktura teologii współczesnej, in Ruch Bibl. Liturg. 18 (1965) č.1 2-14.

LUBOMÍR STANČEK
Malá metoda a najplnšia forma kázne

stala všeobecnou požiadavkou, zvlášť pod vplyvom uzáverov II. vatikánskeho koncilu-koncilu pastorálneho a ekumenického⁷.

Nóvum pokoncilovej teológie sa vidí predovšetkým v jej pastorálnej orientácii⁸. Podľa O. Müllera teológia je nasmerovaná pastorálne vtedy, keď si je vedomá základného cieľu Božieho Zjavenia, ktorým sa predsa zaoberá: spasenia ľudí, a preto sa snaží nielen "a Deo doceri", ale tiež "ad Deum ducere". Konkrétne: teológia je orientovaná pastorálne, keď z pokladu Zjavenia vyberá predovšetkým tie pravdy, ktoré ľuďom určitej doby sú najpotrebnejšie, keď odpovedá na ich najpálčivejšie otázky, a robí to pomocou jazyka, ktorý pri celkovej dôkladnosti a potrebnej precíznosti, je však natoľko zrozumiteľný, že ho môžu prijať aj ľudia bez špeciálnej filozofickej prípravy⁹.

Ale tu sa vynára otázka: či ona pastorálne orientovaná teológia je už skutočnosťou, vplývajúcou na obrodu kazateľstva, či je len požiadavkou? Treba odpovedať, že nateraz - viac požiadavkou než skutočnosťou, keď ide o teológiu ako celok a o všetky teologické strediská na svete, brané globálne. Avšak faktom je, že proces obnovy teológie započatý kerygmatickým hnutím a posilnený Vaticanum II, ustavične postupuje dopredu, dosahujúc uspokojujúce riešenia aspoň niektorých podrobných teologických otázok.

Teraz si ukážeme na príkladoch niekoľko pozitívnych úspechov pokoncilovej teológie, ktoré nepochybne majú vplyv na rozvoj obnovy kazateľstva.

⁷ S. MOYSA, Pastoralny i ekumeniczny charakter Soboru Watykańskiego II a rozwój teologii katolickiej, in Stud. Theol. Vars. 5 (1967) č.2 383-419.

⁸ L. ORZEL, Problemy teologii posoborowej, in Aten. Kapl. 70 (1968) č.2 94-100; J. KRASINSKI, Pastoralna orientacja teologii dogmatycznej, in Homo Dei 26 (1967) č.1 15-21.

⁹ O. MÜLLER, Die Theologie nach der ersten Konzilsperiode, Vaticanum Secundum, Leipzig 1963, 454.

LUBOMÍR STANČEK
Malá metoda a najplušía forma kázne

Jedným zo základných cieľov, aký si určila Cirkev na II. vatikánskom koncile, bolo získanie nového sebauvedomenia a definovania ako východiska pre vlastné "aggiornamento"¹⁰.

Zdá sa, že tento cieľ bol vo veľmi významnom stupni dosiahnutý. Vieroučná konštitúcia o Cirkvi, ak aj Pastorálna konštitúcia o Cirkvi v súčasnom svete, obsahujú opis nového sebauvedomenia Cirkvi, obnovenú a v niektorých bodoch úplne nanovo objavenú ekleziológiu. Možno celkom oprávnene tvrdiť, že koncilové učenie v oblasti ekleziológie patrí k najväčším a najprevratnejším. Koncil totiž prešiel od jednostranne právnickej a inštitucionálnej podoby Cirkvi aj k mystickému vyjadreniu¹¹. V takomto vyjadrení je Cirkev pokračovaním Vtelenia, Kristovho života (fortlebender Christus)¹², je mystickým Telom Krista, a vo svojej viditeľnej podobe, Božím ľudom, bratským spoločenstvom v Kristovi.¹³

Aké dôsledky vyplývajú z tejto novej koncilovej predstavy o Cirkvi pre homiletickú obnovu?

Po prvé: Cirkev sa chápe ako Boží ľud, ako spoločenstvo v Kristovi sa nezhoduje s bellarminovskou ekleziologickou koncepciou, ktorá ju delila na Cirkev učiacu (hierarchia) a Cirkev počúvajúcu (veriaci), čiže na prvok trpný (veriaci) a prvok činný (hierarchia). V dnešnom chápaní - celá Cirkev buduje Cirkev. Uvedomenie si všetkými údmi Cirkvi tejto povinnosti a funkcie počúvania, a potom hlásania Božieho slova, vedie ich k väčšej aktivite v apoštoláte slova¹⁴.

¹⁰ L. KUC, Inspiracje soborowe w homiletyce, in J. MYSKÓW, Mysl posoborowa w Polsce, Warszawa 1970, 205.

¹¹ B. KOMINEK, Glówne tendencje we współczesnej teologii, 38.

¹² R. LUKASZYK, Kosciol jako wspólnota w Chrystusie, in Zesz. Nauk KUL 12 (1969) č.3 6.

¹³ LG 4.

¹⁴ PO 6, AA 1-4, LG 33, ChD 16-18; R. MARCINEK, Udział świeckich w posłudze słowa według Lumen gentium, Warszawa 1969 (magisterská práca).

LUBOMÍR STANČEK
Malá metoda a najplušía forma kázne

Po druhé: nový obraz Cirkvi¹⁵, ako bratského spoločenstva v Kristovi, a nielen ako hierarchickej inštitúcie, obsahuje v sebe nepochybne bohatší a viac priťahujúci dnešného človeka, obsah pre kazateľstvo¹⁶.

Veľký význam a vplyv na obnovu obsahu kazateľstva má tiež nové chápanie Božieho Zjavenia¹⁷. Nechápe sa už len ako súbor intelektuálnych obsahov, ako doktrína, ale ako spasiteľná udalosť, ako udalosť, ktorá sa dokonáva v dejinách¹⁸. Kardinál Parente vystríha, že kto zabúda na túto dejinnú a životnú perspektívu Zjavenia, ten zatvára teológiu do sylogistických systémov a abstraktných formúl¹⁹. A výsledkom nesyllogistického a neabstraktného, ale dejinno-spasiteľného chápania Božieho Zjavenia je nový, lepší teologický obsah v prospech kazateľstva.

Ďalej: vlastnosťou novej teológie je personalizmus²⁰, zohľadnenie antropológie, psychológie, sociológie a iných vied, ktoré dovoľujú pochopiť situáciu ľudstva v dnešnom svete²¹. A vďaka tomu pravda Zjavenia môže byť účinnejšie odovzdávaná a náležite prijímaná.

¹⁵ B. LAMBERTA, atď, Nowy obraz Kosciola po Soborze Watykańskim II, Warszawa 1968.

¹⁶ A. GÜNTHER, Die Predigt. Theoretische und praktische theologische Wegweisung, Freiburg 1963, 8.

¹⁷ E. KOPEC, Pojecie Objawienia Bozego, in W. GRANAT, Dogmatyka katolicka, Lublin 1965, 95-114; F. DZIASEK, Struktura Objawienia u ujeciu nowoczesnych teologow, in Pod tchnieniem Ducha Swietego, 243-266.

¹⁸ B. PYLAK, Teologia kerygmaticzna, in W. GRANAT, Dogmatyka katolicka, 188.

¹⁹ Le cardinal Parente prend la defense de la "nouvelle théologie", Informations Catholiques Internationales (I XII 1967) 11.

²⁰ O. SEMMELROTH, Der Verlust des Personalen in der Theologie und die Bedeutung seiner Wiedergewinnung, in J. METZ, atď, Gottin Welt. Festgabe für K. Rahner, I, Freiburg 1966, 315-332.

²¹ B. KOMINEK, Glówne tendencje we współczesnej teologii, 47.

LUBOMÍR STANČEK
Malá metoda a najplušia forma kázne

Podľa mienky O. Semmelrotha, nová teológia sa usiluje vyhnúť, zavrhnutej ešte nedávnej teológii a personalistického predstavovania náuky o Bohu, o Cirkvi, o milosti, o ktorej sa hovorilo spôsobom príliš zvecneným, ako o veci (res). Nová teológia sa snaží znova nájsť osobné prvky, prístupnejšie a viac sa prihovárajúce súčasnému človekovi²².

Treba nakoniec ešte upozorniť na jeden dôležitý úspech novej teologickej reflexie, ktorý podporuje rozvoj homiletickej obnovy. Totiž, náuka, vyjadrená Pavlom VI. v encyklike "Mysterium fidei" (3. IX. 1965), o prítomnosti Krista v Božom slove, ktoré hlása kazateľ, predstavuje nepochybne nový motív a impulz pre docenenie kazateľstva ako prostriedku spásy, t.j. stretnutia a zjednotenia s Bohom.

Najväčší a priamy vplyv na rozvoj homiletickej obnovy má samozrejme nová teologická reflexia o Božom slove, čiže vznikajúca za našich dní teológia Božieho slova, akú by sme ťažko našli medzi traktátmi doterajšej teológie.

A na vznik a rozvoj teológie Božieho slova vplývali - podľa mienky K. Rahnera - nielen nové smery teologických bádání, ale aj požadujú ju aj nové chápania niektorých tradičných dogmatických traktátov, ako napr. "De gratia" (personalistické chápanie milosti, ako sebadarovania sa Božskej Osoby osobe ľudskej, prostredníctvom slova) a soteriológie (spasenie, chápané, ako dielo Vteleného Logosu a v dôsledku nielen sviatosti, ale aj slova)²³.

Nakoniec treba zdôrazniť, že súčasný teologický trend - vďaka takým teológom ako K. Rahner, H. de Lubac, Y. Congar,

²² O. SEMMELROTH, Der Verlust, 316.

²³ M. SCHMAUS, Aktuelle Fragen zur Eucharistie, München 1960, 11.

LUBOMÍR STANČEK

Malá metoda a najplušía forma kázne

H. Urs von Balthasar, H. Küng, E. Scillebeeckx - vedie k odvážnej konfrontácii katolíckej dogmy s dnešným svetom. Vďaka nej, katolícka teológia je obohacovaná o nové hodnoty a stáva sa účinnejším nástrojom hlásania Evanjelia²⁴.

Aj tento fakt poukazuje na spoluprácu riešenia problému účinnejšej homílie.

III.1.2. Biblická obnova

Oslovenie úzko súvisí z biblickou obnovou. Vidíme, že jedným z najvýznamnejších javov v súčasnom živote Cirkvi je bezpochyby katolícke biblické hnutie, ktoré svojím pozitívnym vplyvom zahrňuje teológiu, a zvlášť kazateľstvo, pričínujúc sa výdatne o ich obnovu a rozvoj²⁵.

Ak kazateľ sa nechce vzdialiť od zdroja, Písma svätého, ktoré je fundamentom a základom jeho oslovenia, je potrebné, aby kňaz naďalej študoval aj biblickú oblasť. Jedine vtedy bude môcť aktuálne, živo cez Písmo podať aj problémy doby.

Nie je na škodu, keď chceme, aby naša homília a v tejto oblasti bolo činnejšou, aby sme poukázali aj na predchádzajúci trend v tejto oblasti, ktorý by mal pokračovať.

Hoci viac kriticko-bádateľský pohľad na Bibliu sa datuje v katolíckej Cirkvi už do čias reformácie, tak predsa systematické a "vedecké" skúmanie Sv. písma sa začalo až na konci XIX. storočia²⁶ od encykliky Leva XIII. "Providentissimus Deus" (1893). Opierajúc sa o poučenia tohto

²⁴ S. MOYSA, O poplebienie teologii wiary, in Coll. Theol. 400 (1970) zv.4 181.

²⁵ M. RZESZEWSKI, Kaznodziejstwo, Warszawa 1957, 41-49.

²⁶ E. GALBIATI - A. PIAZZA, Biblia ksiega zamknietą? Warszawa 1971, 5-11.

LUBOMÍR STANČEK
Malá metoda a najplnšia forma kázne

dokumentu - nazývaného Piom XII. "Magna carta biblických vied" - vznikla Pápežská biblická komisia (1902), Pápežský biblický inštitút (1909), Komisia pre revíziu textu Vulgáty (1907) a v roku 1904 sa zaviedli akademické stupne z biblických vied a vytvorili sa podmienky pre tvorivé skúmanie v tejto oblasti.

Ďalším odobrením, povzbudením a prameňom aktivity biblického hnutia, ako aj inšpirácie pre jeho prehôbenie, bola encyklika "Spiritus Paraclitus" Benedikta XV. (1920)

Po prvej svetovej vojne začína svoju priekopnícku biblicko-liturgickú činnosť Pius Parsch, ktorého základným životným heslom bolo: "Biblia a liturgia pre ľud"²⁷.

Novú etapu v oblasti biblickej obnovy otvorila encyklika "Divino Afflante Spiritu" Pia XII. (1943). Predstavuje naliehavú výzvu, akých bolo málo v minulosti, k čoraz hlbšiemu biblickému štúdiu, zvlášť o otázkach literárnych druhov v Biblii, ktorých náležité zohľadnenie vedie k nájdeniu správneho zmyslu biblických textov.

Problém spočíva v tom, že samotný obsah možno podať rôznym spôsobom, v závislosti od toho, aký sa použije literárny druh. Tá istá pravda bude podaná inakšie v básnickom útvare, a inakšie v didaktickom či historickom. Práve takéto a ešte iné - v našej grécko-rímskej kultúre úplne neznáme - literárne druhy používali autori inšpirovaných kníh, píšuci v prostredí kultúry starovekého Východu. Len na základe znalostí týchto druhov, možno sa dostať k obsahu, aký posvätní autori chceli podať²⁸.

²⁷ R. OKINSKI, Kazania liturgiczne w ujeciu Piusa Parscha. Studium pastoralno-homiletyczne, Lublin 1971 (magisterská práca).

²⁸ W. SMEREKA, Pismo sw. w zyciu Kosciola, in Idee przewodnie soborowej Konstytucji o Bozym Objawieniu, kolektívna práca, Kraków 1968, 161.

LUBOMÍR STANČEK
Malá metoda a najplušía forma kázne

Netreba zdôrazňovať, aký veľký a podstatný význam pre kazateľstvo má poznanie správneho zmyslu a obsahu má biblických textov. Teda nemožno pochybovať, že súčasné hnutie biblickej obnovy je skúšobným kameňom a dôležitým súčiniteľom homiletickej obnovy.

Požiadavky a výsledky činnosti biblického hnutia dosiahli svoje korunovanie a schválenie v dokumentoch II. vatikánskeho koncilu, ktorý znova docenil Sv. písmo, ako základný prameň teológie, katechézy a kazateľstva.

V DV 24 koncil učí: Keďže však Sväté písmo obsahuje slovo Božie, ba ono je naozaj slovom Božím, nakoľko je inšpirované, štúdium Biblie nech je sťa duša posvätnej teológie. Priam tak vysluhovanie slova, to jest pastorálna kazateľská činnosť, katechéza a vôbec každé kresťanské poučovanie - a tuhá má mať význačné miesto liturgická homília - nachádza zdravú stravu a sviežosť v tom istom slove Písma."

Vo vyššie uvedenej výpovedi je obsiahnutá požiadavka, aby sa celej teológii dala biblická orientácia²⁹, vďaka čomu "bude to teológia konkrétna, prihovárajúca sa - ako Sv. písmo - konkrétnym jazykom; bude to teológia historická, ktorá vysvetľuje všetky svoje problémy, tak ako boli zjavené a vysvetlené, to znamená progresívne; bude to teológia sústredená na "mysterium salutis", vrcholiacom vo Vtelení a Vykúpení"³⁰. Nemožno pochybovať, že teológia tohto druhu dodá každému kazateľstvu živý a konkrétny obsah; biblické hnutie, ktoré inšpirovalo túto teológiu, sa ukazuje v tomto prípade činiteľom, ktorý nepriamo účinkuje na vec obrody kazateľstva.

Prínos biblického hnutia do homiletickej obnovy sa

²⁹ J. KRASINSKI, Biblijna orientacija teologii dogmatycznej in Ruch Bibl. Liturg. 20 (1967) č.1 24-32.

³⁰ L. ORZEL, Problemy teologii posoborowej, 100.

LUBOMÍR STANČEK
Malá metoda a najplušia forma kázne

prejavil tiež v tom, že "vniesol do života Cirkvi akési docenenie Božieho slova, obsiahnutého v Biblii a v súvislosti s tým záujem o biblickú koncepciu Božieho slova vo všeobecnosti a jeho úlohy v realizácii Božích spásnych plánov čiže v dejinách spásy"³¹. Náuka o Božom slove sa stala v posledných rokoch jednou z hlavných tém zájmu teológov. Skúmajú texty Sv. písma o hlásaní Božieho slova a analyzujú biblické témy, týkajúce sa kazateľstva.

Tak exegetické ako aj patristické štúdiá³² prinášajú veľa cenných vedomostí pre teológiu Božieho slova, dokazujúc predovšetkým ten fakt, že podľa prameňov Zjavenia, kazateľstvo je jedným z najdôležitejších prostriedkov kresťanského života, prostriedkom, ktorý možno porovnať so sviatosťami a modlitbou.

O spásnej a posväcujúcej sile Božieho slova, hlásaného Cirkvou, svedčia mnohé výrazy zvlášť v Skutkoch apoštolov a Apoštolských listoch, ako napr. "slovo spásy" (Sk 13,26), "slovo milosti" (Sk 14,3; 20,32), "Slovo života" (Flp 2,16), "slovo spravodlivosti" (Hebr 5,13) či nakoniec "slovo zmierenia" (2 Kor 5,19).

Nová teologicko-biblická reflexia nám teda káže tvrdiť, že hlásanie Božieho slova je nielen odovzdávaním pravdy, ale tiež posvätenia a spásy. Tento záver má veľký význam pre pochopenie úlohy kazateľstva v spasiteľnom procese, ako aj potreby snažiť sa o vážnu homiletickú obnovu.

³¹ F. BLACHNICKI, Slowo-wiara-sakrament, Wprowadzenie do liturgii, Poznań 1967, 35.

³² R. GÖGLER, Zur Theologie des biblischen Wortes bei Origenes, Düsseldorf 1963.

³³ L. STEFANIAK, Współczesna problematyka teologii biblijnej, in M. FINKE, Pod tchnieniem Ducha Świętego, Poznań 1964, 129-155.

LUBOMÍR STANČEK
Malá metoda a najplnšia forma kázne

Rozvíjajúca sa dnes katolícka biblická teológia³⁴, vnikajúc do celkového ducha zjaveného slova a do pochopenia teologického obsahu Sv. písma, v akomsi význame objavila" pravdu o Božom slove, o jeho podstate, o jeho účinnosti a sile; pravdu, ktorá doteraz nebola zohľadnená žiadnym traktátom školskej teológie, pravdu, ktorá povzbudila k k skúmaniu, ktoré predstavuje predmet teológie Božieho slova³⁵, t.j. základnej oblasti pre teológiu kazateľstva³⁶.

Ukazujú sa čoraz početnejšie diela, ktorých autori analyzujú texty Sv. písma, ktoré hovoria o Božom slove a jeho hlásaní, a snažia sa z toho urobiť určité závery, čo sa týka spasiteľnej podstaty, cieľa a účinnosti kazateľstva³⁶. Vznikajú tiež práce, ktoré, opierajúc sa o výsledky činnosti súčasného hnutia biblickej obnovy, usilujú sa konkrétne pomôcť kazateľom tým, že im dodávajú zodpovedajúco interpretovaný biblický materiál³⁷; snažia sa tiež zmenšiť doterajší odstup medzi odbornou biblickou exegézou a kazateľstvom; usilujú sa dať biblickú hermeneutiku do služieb kazateľstva³⁸.

O význame súčasného hnutia biblickej obnovy pre obrodu kazateľstva nemožno vôbec pochybovať. Preto právom

³⁴ K. RAHNER, Wort und Eucharistie, 10; S. MOYSA, Z problematyki teologii słowa Bozego, in M. FINKA, Pod tchnieniem Ducha Swietego, 493.

³⁵ K. RAHNER, Wort und Eucharistie, 10; "Eine Theologie der Predigt aber muss uns notwendig in eine Theologie des verkündigten Wortes Gottes hineinzwingen.

³⁶ P. BORMANN, Die Heilswirksamkeit der Verkündigung nach dem Apostel Paulus, Paderborn 1965; J. MURPHY - O'CONNOR, Neubeleng der Predigt. Die Predigt bei Paulus, dem Verkünder, Luzern-München 1968.

³⁷ T. MAERTENS - J. FRISQUE, Quide de L'Assemblee Chrétienne, 1-5, Paris 1964-1966; 1-9, Tournai 1969-1971; B. DREHER, Neues Predigtwerk, Graz 1970.

³⁸ F. KAMPHAUS, Von der Exegese zur Predigt, Mainz 1971; A. HÖFER, Predigt und heutige Exegese, Freiburg 1968; B. DREHER, Biblisch predigen, Stuttgart 1968.

LUBOMÍR STANČEK
Malá metoda a najplušia forma kázne

poukazujeme na biblickú obnovu, ako na jeden zo súčiniteľov homiletickej obnovy³⁹.

III.1.3. Spolupráca na poli ekumenizmu

Oslovenie veriacich nie je záležitosť len rímskokatolíckej cirkvi, ale všetkých cirkví, ktoré majú v svojej náplni evanjelizačný charakter. Keď našou snahou je činnejšie pristupovať k osloveniu veriacich, je správne sa pozrieť a poučiť ako to robia odlúčení bratia, ktorí tiež veria v Krista a evanjelizujú.

Je potrebné v práci, ktorej časť rieši problém potreby činnej homílie treba ešte poukázať na dôležitý súčiniteľ homiletickej obnovy, totiž na rozvíjajúci sa v posledných desaťročiach, a zvlášť od II. vatikánskeho koncilu, katolícko-protestantský ekumenický dialóg.

Podľa mienky niektorých protestantských autorov, jedným zo základných prvkov protikladov katolíckej Cirkvi a cirkví, pochádzajúcich z reformácie, je otázka vzťahu slova k sviatosti. Rímskokatolícka Cirkev má byť podľa nich Cirkvou sviatosti, a evanjelická cirkev - cirkvou slova: jej život a činnosť sa koncentrujú okolo ohlasovania z kazateľne⁴⁰.

Je síce ťažko súhlasiť s takým zjednodušeným tvrdením, ale treba priznať, že vo veľkej miere odzrkadľuje faktickú orientáciu teológie, pastorácie a náboženského života obidvoch spoločenstiev.

Prvoradé miesto Božieho slova a jeho hlásania je

³⁹ J. BLANK, Die Heilige Schrift als Predigtanweisung, in P. BORMANN Verkündigen 1, Stuttgart 1967, 7.

⁴⁰ K. RITTER, Kirche des Wortes und Kirche des Sakraments, in H. ASMUSSEN - W. STÄHLIN, Die Katholizität der Kirche. Beiträge zum Gespräch zwischen der evangelischen und der römisch-katholischen Kirche, Stuttgart 1957, 81.

LUBOMÍR STANČEK
Malá metoda a najplušía forma kázne

v protestantizme nespornou vecou. Vieme totiž, že podľa Lutheru, ospravedlnenie nastáva výlučne skrze vieru. A tým, čo túto vieru vzbudzuje, je práve Božie slovo, hlásané cirkvou. Je najdôležitejším prostriedkom milosti a spásy⁴¹. Takéto výrazné zdôraznenie úlohy Božieho slova ide ruka v ruku s oboznámením sa významu sviatostí. Ako vieme, Luther zredukoval ich počet najprv na tri (krst, pokánie a Pánova večera), a potom na dve (krst a Večera), vložiac ich do svojej náuky o ospravedlnení - ako znaky nášho posvätenia, ktoré slúžia tiež k vzbudeniu viery v tých, čo ich prijímajú. Postupom času aj takéto chápanie sviatostí zaniklo v protestantskej teológii; preto aj v náboženskom živote protestantov sviatosti hrajú minimálnu rolu.

Lutherovo popretie tradičnej katolíckej náuky o sviatostiach, vyvolalo rozhodnú reakciu Tridentského koncilu, ktorý určil, mimo iného počet sviatostí, ich rolu, ich účinkovanie a spasiteľnú moc. Výroky tohto koncilu podnietili neskoršiu teológiu k podrobnému spracovaniu náuky o sviatostiach, ktorá notabene sa rozvinula hlavne v polemike s protestantizmom. Táto polemická orientácia spôsobila jednostrannosť v chápaní úlohy sviatostí v procese spásy. Náuka o Božom slove a jeho funkcii v tomto procese, bola nepochybne v katolíckej Cirkvi veľmi zanedbaná.

Pretože samo kazateľstvo sa nestalo predmetom kontroverzie, preto nevyvolalo u katolíckych teológov intenzívnu potrebu sústrediť naň reflexiu a tvoriť na jeho tému teologické rozpravy. K. Barth veľmi ostro vyčítal katolíckom teológom tento nedostatok: "Čo sa týka kazateľstva, katolícki teológovia-dogmatici zachovávajú "altissimum silentium" (...), akoby neexistovalo kázanie, ktoré je považované za nevyhnutný prostriedok milosti (...)"⁴².

⁴¹ Ibid., 82

⁴² M. RZESZEWSKI, Współczesna sytuacja kaznodziejstwa, in Aten. Kapl. 74 (1970) zv.1 86-99.

LUBOMÍR STANČEK
Malá metoda a najplnšia forma kázne

Dokonca, veľmi ekumenicky naladený protestantský teológ, H. Asmussen hovorí: "Som presvedčený, že treba hovoriť o nedostatočnom chápaní Slova v rímskej Cirkvi."⁴³ Katolícky teológ H. Frien potvrdzuje správnosť tohto hodnotenia⁴⁴.

Avšak v posledných rokoch, pod vplyvom rozvíjajúceho sa ekumenického katolícko-protestantského dialógu, zmenila sa situácia na obidvoch stranách ⁴⁵. Totiž, na protestantskej strane vidno snahu o docenenie sviatostí tak v teológii, ako aj v pastoračnej činnosti; zvlášť sa pokúšajú prinavrátiť sviatostnú spoveď⁴⁶. A v katolíckej Cirkvi, ekumenický dialóg vyvolal väčší, než doteraz záujem o problematiku teológie Božieho slova a jeho hlásania. Množia sa práce o homiletických otázkach, zdôrazňujúce nanovo základnú úlohu kazateľstva v celkovej spasiteľnej činnosti Cirkvi. Katolícki autori neváhajú nadväzovať na výsledky homiletickej práce protestantských teológov - v presvedčení, že nimi zdôrazňovaná náuka o spasiteľnej funkcii kazateľstva, má svoje odôvodnenie a miesto v katolíckej teológii obdobia pred protireformačnou kontroverziou⁴⁷.

Nemožno pochybovať, že ekumenický dialóg predstavuje dôležitý podnet pre rozvoj teológie Božieho slova a teológie kazateľstva, ako teoretického základu kerygmatickej činnosti Cirkvi⁴⁸. Ekumenizmus je teda prameňom a súčiniteľom rozvoja homiletickej obnovy v dnešnej katolíckej Cirkvi.

Tento fakt nesmieme podceňiť, keď nám v práci ide nájst

⁴³ H. FREIS, Antwort an Asmussen, Stuttgart 1957, 17.

⁴⁴ Ibid., 20.

⁴⁵ L. SCHEFFCZYK, Von der Heilsmacht des Wortes, München 1966, 14.

⁴⁶ W. UHSADEL, Evangelische Beichte in Vergangenheit und Gegenwart, Gütersloh 1961.

⁴⁷ L. SCHEFFCZYK, Von der Heilsmacht des Wortes, 15.

⁴⁸ S. MOYSA, Z problematyki teologii słowa Bozego, 491-493.

LUBOMÍR STANČEK
Malá metoda a najplnšia forma kázne

čo najviac tak teoretických ako aj praktických faktov urobiť homíliu, čo najviac činnú.

Zisťujeme potrebu a význam spolupracovať, v rámci ekumenizmu v oblasti účinnejšej homílie a oslovenia vôbec, so všetkými, ktorým záleží na evanjelizácii. Tento fenomén možno vidieť aj v "Malej metode" a ešte viac v dokumentov Druhého vatikánskeho koncilu.

III.1.4. Prínos druhého vatikánskeho koncilu

Dôležitým podnetom a tvorivou inšpiráciou sa stali pre homiletický trend autoritatívne výpovede II. vatikánskeho koncilu na tému hlásania Božieho slova. Koncil síce nevydal dokument, ktorý by ex professo sa zaoberal problematikou kazateľstva, poťažne hlásaním Božieho slova; niektorí teológovia vyjadrujú nad tým poľutovanie, hovoriac, že teológia Božieho slova nebola Vaticanum II tak preferovaná, ako napr. teológia liturgie – ako jeden z hlavných teologických predmetov⁴⁹. Avšak koncilové inšpirácie a prínos pre rozvoj teológie kazateľstva, sa zdajú byť jasné a výrazné. Prameňom týchto inšpirácií pre kazateľskú teóriu a prax sú predovšetkým: integrálna vízia Cirkvi a obnovená, celková vízia pastorácie⁵⁰.

Integrálna vízia Cirkvi, ako spoločenstva ľudí medzi sebou a ľudí s Bohom v Kristovi a Duchu Svätom, dáva do popredia problematiky života Cirkvi prvky, ktoré sa spájajú s autenticky ľudským, osobným a spoločenským charakterom intervencie Boha do dejín. Jedným z týchto prvkov, a to možno

⁴⁹ V. SCHURR, Pastoraltheologie im 20. Jahrhundert, in H. VORGRIMMLER – R. VANDER GUHT, Bilanz der Theologie im 20. Jahrhundert, 3, Freiburg 1970, 389.

⁵⁰ L. KUC, Inspiracje soborowe w homiletyce, 205.

LUBOMÍR STANČEK

Malá metoda a najplnšia forma kázne

základným, je Božie slovo prostredníctvom, ktorého sa Boh udeľuje ľudstvu, a ktoré prináša spásu a zjednocuje ľudí medzi sebou. Ono tvorí tiež cirkevné spoločenstvo. "Ľud Boží sa zhromažďuje ponajprv slovom Boha živého" - čítame v Dekréte o kňazskom živote a účinkovaní. Na tomto fakte sa spočíva základný význam Božieho slova a jeho hlásania v živote Cirkvi.

Obnovená vízia pastorácie, to je vedomie, že Cirkev sa buduje sama, za spoluúčasti všetkých ju spolutvoriacich údob. Všetci v Cirkvi sú povolani k spáse a všetci tiež slúžia iným na ceste k spáse. V tomto svetle dnes pozeráme na službu biskupov, kňazov a laikov. Táto služba - ako to jasne ukazujú knihy Nového zákona - sa začína službou slova. Skrze ňu sa odovzdáva svetu Božia výzva k viere a Boží dar spásy⁵¹.

Pre kazateľa zisťujeme, keď cíti v dnešnej dobe potrebu činnejšej homílie, aby si osvojil učiteľský pohľad Cirkvi na homíliu.

A tu sú základné body náuky II. vatikánskeho koncilu o ohlasovaní v Cirkvi:

1. Hlásanie Božieho slova predstavuje základnú funkciu a prvoradú úlohu Cirkvi; treba mu priznať primát v celej spasiteľnej činnosti Cirkvi (por. LG 25 a 28; ChD 12; PO 4; AA 6; AG 1,6 a 9; UR 2; SC 9).

2. Cieľom, ku ktorému má smerovať služba slova v Cirkvi, je viera a život z viery (por. PO 4; AG 9 a 52; GE 4) a autentické spoločenstvo v Kristovi - Cirkev (por. ChD 11; PO 4 a 6; LG 2,8 a 28; AG 15; GS 32), a nakoniec - oslava Boha a spása ľudí (por. LG 16 a 40; SC 10; PO2).

3. Hlásané v kázni Božie slovo má spasiteľnú moc a účinnosť, vzbudzujúc vieru a budujúc Cirkev. Táto moc vyplýva z faktu prítomnosti Krista v tomto slove. Preto

⁵¹ Ibid.

LUBOMÍR STANČEK
Malá metoda a najplnšia forma kázne

kazateľstvo - podobne ako sviatosti - predstavuje prostriedok odovzdávania nadprirodzeného života (por. DV 17,21 a 26; PO 4; SC 7,9,33 a 35,2; UR 1,2 a 21; AG 7,9 a 13; LG 5; ChD 11 a 15).

Prehôbená teologická reflexia práve nad touto pravdou a dôsledné vyvodenie z nej náležitých praktických záverov, má - ako sa zdá - zvlášť veľký význam pre celkové docenenie a skutočnú obrodu kazateľstva.

4. Prvoradým subjektom ohlasovania je sám Boh; pri tom používa ľudí, ako svojich ministrov či nástroje. Možno teda hovoriť o mnohorakej podobe subjektu kazateľstva. Božie slovo hlása Otec (por. DV 21), Kristus (por. SC 7 a 33), Duch Svätý (por. DV 21), Cirkev (por. LG 17), biskupi (por. LG 20 a 21), kňazi (por. PO 1,4 a 12), členovia reholí (por. PC 8; AG 23) a laici (por. LG 31,33 a 35; AA 2,3,6,10,15 a 25). Od kazateľov sa vyžaduje veľká snaha o svätosť (por. PO 12), svedomité rozjímanie Evanjelia (por. DV 25) a jeho hlásanie v Kristovom duchu (por. PO 13).

Koncilová náuka o Kristovi, ako hlavnom subjekte kazateľstva, má veľkú hodnotu pre homiletickú teológiu a prax; ako totiž správne zdôrazňuje H. Kahlefeld - "viera v osobné účinkovanie Krista v akte ohlasovania - to je začiatok obrody nášho kazateľstva"⁵².

5. Vecou, bezpodmienečne potrebnou, pre dosiahnutie pozitívnych výsledkov ohlasovania, je kazateľovo poznanie osobno-existenčnej situácie súčasných poslucháčov: ich problémov a životných podmienok, otázok, očakávaní, mentality, mienok a pod, ako aj zohľadnenie tejto situácie v kázni. Takto poslucháč v kontexte podmienok svojho života sa stáva, akoby spolutvorcom kazateľstva, určujúc v istej miere jeho obsah a formu.

⁵² H. KAHLEFELD, Przedmowa, do: H. Schlier, Wort Gotes. Eine neutestamentliche Besinnung, Würzburg 1958, 8.

LUBOMÍR STANČEK
Malá metóda a najplnšia forma kázne

Toto poučenie koncilu je najvýraznejšie obsiahnuté v celej Pastorálnej konštitúcii o Cirkvi v súčasnom svete, ktorá tak vo svojom obsahu, ako aj štruktúre, predstavuje dokonálny vzor pre kazateľstvo v dnešnej dobe.

6. Základným predmetom, pokiaľ ide o obsah ohlasovania v Cirkvi, majú byť dejiny spásy, čiže Božie skutky vykonané a vykonávané v Kristovi pre spásu človeka (por. DV 2,7,8 a 10; SC 9; AG 13; OT 14; LG 3 a 5), Božie slovo, obsiahnuté vo Sv. písme (por. DV 21 a 24; SC 35 a 52; PO 9), liturgické mystérium paschale (por. SC 5 a 35; DV 4; LG), *Christus totus* (por. GS 10), Cirkv vo svojej podstate a poslaní vo svete (por. LG 1 a 48; GS 3,10 a 82; AA 6 a 7; AG 1,4 a 8; PO 5), problémy sveta (por. GS 39,45,67,76 a 92), ako aj problémy, ktoré aktuálne trápia ľudí (por. GS 47-90) - predstavené v Kristovom svetle" (GS 10).

7. Čo sa týka spôsobu ohlasovania - treba sa predovšetkým snažiť o zodpovednú aktualizáciu a prispôbenie (*accommodatio*) zjaveného Božieho slova dnešnému človekovi (por. DV 3 a 4; GS 4,42,57,58,62, a 76; AG 11,20 a 22; LG 13; OT 16 a 20; NA 2). Za týmto účelom treba správne interpretovať v kázni Sv. písmo (por. DV 12), používať novodobé pojmy a jazyk (por. DV 12,13 a 29; GS 58), "majú s pomocou Ducha Svätého pozorne počúvať, rozoznávať a vysvetľovať rozličné spôsoby vyjadrovania našej doby a vedieť ich posúdiť vo svetle slova Božieho" (GS 44), ako aj "skúmať znamenia časov a vysvetľovať ich vo svetle evanjelia" (GS 4; por. GS 3 a 92; OT 16).

Spôsob ohlasovania koncilom - zvlášť v Pastorálnej konštitúcii o Cirkvi v súčasnom svete - predstavuje pre kazateľov vzor a zároveň požiadavku používania virtuálneho dialógu (por. tiež štruktúru DV 1), zásady konfrontácie problémov sveta s Božím slovom, ako aj metódy indukcie, podľa ktorej východiskom v kázni je aktuálna situácia poslucháča.

Pre hlásanie Evanjelia majú byť využité aj masovokomunikačné prostriedky (por. IM 3; ChD 13).

LUBOMÍR STANČEK

Malá metoda a najplušía forma kázne

Zvláštne smernice Druhého vatikánskeho koncilu, týkajúce sa hlásania Božieho slova, sú pre nás významným prínosom tak po stránke teoretickej, ale aj praktickej.

III.2. STAV KAZATELSTVA DNES

Prácou chceme poukázať nielen na aktuálnu situáciu kazateľstva, ktorá často v názoroch súčasníkov na kazateľstvo prelome tisícročí nie ej priaznivá a poukazuje na mnohé krízy, ale chceme poukázaním na nový svet prispieť k riešeniu problému obnovy kazateľstva.

Aby Božie slovo bolo zasiate na správnom mieste a v pravý čas je namieste v úsilí hľadania činného oslovenia poukázať aj na nasledujúce otázky.

III.2.1. Názory súčasníkov na kazateľstvo

Medzinárodný časopis "Concilium" uverejnil v marcovom čísle, v roku 1968, bulletin o situácii kazateľstva vo svete. Na základe anketových odpovedí, ktoré dostali z rôznych krajín sveta, K. Rahner a K. Lehmann hovoria v tomto čísle, že nakoľko v oblasti katechézy a liturgie, sa už oddávna prejavujú intenzívne snahy o ich obnovu, tak analogické inštitucionálne podujatia v prospech kazateľstva, v nejakom širšom rozsahu sa ešte nerozvinuli, ale sú vedené len v rámci reformy liturgie a katechézy; vážnejšie snahy o obnovu úzko homiletickú, sa nachádzajú prakticky ešte len v počiatočnom štádiu.

Tvrdenie o existujúcom nedostatku oficiálnych, či inštitucionálnych podujatí v prospech obnovy kazateľstva, ešte vôbec neoprávňuje urobiť z toho celkový záver, že samotné kazateľstvo je tam slabé - hoci na druhej strane, je tiež ťažko bez váhania prijať, že môže byť celkom uspokojivé

LUBOMÍR STANČEK
Malá metoda a najplušía forma kázne

a na vysokej úrovni. Možno tu totiž použiť myšlienku, akú Cirkev znova objavila a uvedomila si na II. vatikánskom koncile: *Ecclesia semper reformanda - predicatio semper renovanda!* Okrem toho, hovoriac o nedostatku organizovanej činnosti v prospech obnovy kazateľstva, a o vyplývajúcich z toho jeho slabostiach, treba sa vystríhať zovšeobecňovania v tejto oblasti, ktoré by tu boli určite riskantné a diskutabilné. Nie všade totiž, je v tomto ohľade tragická situácia - a nie všade je dobre. Sú krajiny a diecézy, v ktorých sa robí veľa pre homiletickú obnovu a fakticky sa dosahuje vysoká efektívnosť kazateľstva, a zasa inde sa celkom málo robí v tejto oblasti.

Keď to berieme všeobecne, treba povedať, že súčasná situácia kazateľstva sa zdá paradoxná. Na jednej strane totiž sa stále hovorí o kríze kazateľstva, a na druhej - o jeho renesancii a o homiletickej obnove.

Známy viedenský kazateľ, B. Dreher (1912-1971), vyjadril na Kongrese kazateľov v Berlíne, v roku 1969, názor, že vstupujeme rozhodne a výrazne do homiletického obdobia života Cirkvi⁵³; a inde sa hovorí o "novo vznikajúcej homiletickej ére"⁵⁴. Kazateľstvo sa teraz nachádza nepochybne v centre pozornosti, zvlášť pod vplyvom II. vatikánskeho koncilu a IV. biskupskej synody (1974), venovanej problémom evanjelizácie súčasného sveta. Znova sa objavuje hodnota, podstata a funkcia kazateľstva v kresťanskom živote. Rastúci počet publikácií, týkajúcich sa problematiky vysluhovania slova, homiletické kongresy, pastorálne časopisy, oživené diskusie a pod., poukazujú na doteraz nebývalý záujem o kazateľstvo. Jednou z príčin tohto záujmu je - ako sa zdôrazňuje- práve

⁵³ M.R., Berlinski Kongres Homiletyczny, in Aten. Kapl. 74 (1970) zv.1 145.

⁵⁴ B. DREHER, Rec.: Laienpredigten I, Mainz 1969, in Dienst am Wort 5 (1970) zv.2 75.

kríza kazateľstva.

Je príjemne konštatovať, že v tejto oblasti sú mnohé iniciatívy, ktoré napomáhajú činnejšej homílii. I napriek tomu v ďalšom bode chceme venovať pozornosť fenoménu krízy.

III.3. KRÍZA KAZATEĽSTVA BURCUJE

V prvej kapitole o "Malej metode" Vincenta de Paul a v druhej kapitole venovanej "najplnšej forme kázne" sme zistili, čo spôsobuje kríza kazateľstva.

Je správne, že proti nej sa chceme postaviť. Preto je správne, keď fenomén krízy kazateľstva chceme poznať, aby sme mohli ešte viac osloviť poslucháčov.

Výraz "kríza kazateľstva" stal sa už akoby sloganom, ale faktom je, že vysluhovanie slova v Cirkvi, sa stretáva s nemalými ťažkosťami pri efektívnom vplývaní na dnešných poslucháčov. Vyjadrujú to tak tí, čo počúvajú, ako aj tí, čo kážu. Tí prví vyslovujú na adresu kazateľov slová kritiky: že "je príliš odtrhnuté a nereálne, útržkovité a neúprimné; je hlavne moralizujúce. Kazatelia nenadväzujú spojenie so situáciou moderného človeka (...); často sa vyhýbajú životným problémom"⁵⁵. Okrem kritických upozornení, poslucháči prinášajú na adresu kázni, alebo skôr kazateľov, aj konštruktívne návrhy a požiadavky, medzi iným: aby kázne boli krátke (okolo 15 minút), jednoduché, pokojné, bez tzv. kazateľského baroka, prednesené dobrotivo a pokorne, starostlivo pripravené a skomponované; aby poskytli pravú náboženskú náuku, aby ich obsah bol aktuálny, aby pomáhali riešiť životné problémy; aby ten, čo káže, sa vyznačoval svätosťou života⁵⁶.

⁵⁵ M. RZESZEWSKI, Współczesna sytuacja kaznodziejstwa, 86.

⁵⁶ J. STROBA, Odbiór kazn przez wiernych, in Coll. Theol. 37 (1967) zv.4 97-108

LUBOMÍR STANČEK
Malá metoda a najplnšia forma kázne

Zistenie všeobecnej a hlboko pocitovanej krízy, čo sa týka nedostatkov kazateľstva, je tiež východiskom alebo aspoň vstupným signálom v mnohých homiletických publikáciách posledných rokov⁵⁷. Niektorí autori oceňujú veľmi pesimisticky súčasnú situáciu v oblasti hlásania Božieho slova. Sú dokonca takí, ktorí vyjadrujú názor, že kazateľstvo, ako prostriedok šírenia Evanjelia, sa prežilo; treba ich teraz nahradiť vhodnejšími prostriedkami, ako rozhlas, tlač, televízia a film, v porovnaní s ktorými súčasné kazateľstvo sa zdá "biedne", ktoré nemá náležitú vyjadrovaciu silu⁵⁸.

Voči názorom tohto druhu, akoby nedostatky a nepopularita kazateľstva, ospravedlňovali jeho zanechanie, dvíhajú sa však rozhodné hlasy kritiky a odporu; hlasy zdôrazňujúce, že kazateľstvo predstavuje trvalú hodnotu, ktorá patrí k základnej štruktúre Cirkvi⁵⁹, pretože vzbudzuje vieru: "Teda viera je z hlásania a hlásanie skrze Kristovo slovo" (Rim 10,17), ktorá je základom spasenia. Preto za jedine správny, a zvlášť dnes aktuálny, treba uznať názor, ktorý hovorí o pokračovaní v kazateľstve, ale ktorý požaduje jeho obnovu a obrodu.

⁵⁷ J. HAMER, La crise de la prédication, in La Revue Nouvelle 29 (1959) č.2 137-147; E. HAENSLI, Die Krise der Predigt und ihre Überwindung, in O. WEHNER - M. FRICKEL, Hörer und Predigt, Würzburg 1960, 402-423; M. BRZOWSKI, Kryzys współczesnego kaznodziejstwa i sposoby jego przezwycięzenia, in Rocz. Teol. Kan 20 (1973) zv.6 87-94.

⁵⁸ H. SCHELSKY, Ist die Dauerreflektion institutionalisierbar? Zum Thema einer moderner Religionssoziologie, in Evangelische Ethik 1 (1957) zv.2 153-174.

⁵⁹ J. MURPHY - O'CONNOR, Neubelebung der Predigt, 8.

LUBOMÍR STANČEK

Malá metoda a najpluša forma kázne

Jedným z prvý krokov, na ceste ku tejto obnove, je poznanie a odstránenie príčin slabosti kazateľstva. Náš stanovený problém, ktorý sme si rozobrali o potrebe činnejšej homílie je správny, pretože vidíme možnosti a prostriedky ako bojovať proti fenoménu krízy kazateľstva.

II.3.1. Ako odstrániť príčiny krízy kazateľstva

Najprv treba povedať, že súčasná kríza kazateľstva nie je izolovaným javom v dejinách Cirkvi⁶⁰. Počas stáročí kazatelia nejdennkrát prejavovali lútosť nad ťažkosťami získať patričné vypočutie u veriacich, a tí sa zasa sťažovali, že nenachádzajú v kázňach zodpovedajúci duchovný pokrm. Už sv. Pavol hovorí o tých, ktorí "neznesú zdravé učenie, ale nazhánajú si učiteľov podľa svojich chůtok, aby im štekli uši. Odvrátia sluch od pravdy a obrátia sa k bájkam" (2 Tim 4,3-4) - a napomína Timoteja: "Ty však buď vo všetkom triezvy, znášaj útrapy, konaj dielo evanjelistu, plň svoju službu" (2 Tim 4,5).

Diakon Deogratias prosil sv. Augustína o radu, akým spôsobom má zaujať poslucháčov, ktorí sú unudení obsahom kázne. Sám sv. Augustín vyznáva, že ľudia častokrát radšej si zvolili cirkus, než jeho kázne. Dante kritizoval kazateľov, ktorí "svoje stádočko kímili vetrom"⁶¹. Samotná Cirkev, nejdennkrát poukazovala vo svojich oficiálnych dokumentoch na kritický stav kazateľstva, a z toho vyplývajúci úpadok morálno-náboženského života veriacich⁶². Treba okrem toho upozorniť na to, že kríza kazateľstva sa vyskytuje aj

⁶⁰ D. DREHER, Biblisch predigen, Stuttgart 1968, 9.

⁶¹ D. GRASSO, L'annuncio della salvezza, Napoli 1966, 12.

⁶² ENCYKLIKA BENEDIKTA XV "Humani generis redemptionem" in AAS 9 (1917) 305-317.

LUBOMÍR STANČEK
Malá metoda a najplnšia forma kázne

v protestantizme⁶³, ktorý sa rád považuje za "náboženstvo slova". V pravosláví sa situácia zdá len o málo lepšia⁶⁴.

Zaujímavú charakteristiku príčin dnešnej krízy kazateľstva nachádzame u Viktora Schurra (+1971), jedného z najvynikajúcejších priekopníkov súčasného homiletického trendu. Preatalyzujeme jeho úvahy na túto tému.

Podľa Schurra, kazateľstvo vo svojej podstate a vo všetkých dobách, podlieha kríze, poťažne slabostiam. Je totiž "Božím slovom v slabosti"⁶⁵, podobne ako Vtelené Božie Slovo - Logos, ktorý sa zjavil, nie vo svojom božskom jase a vonkajšej moci, ale vydal sa hriešnikom na ukrižovanie.

Prvý nepriateľom Božieho slova je vždy hriech a človek, ktorý v ňom zotrúva. Pripútanie človeka k hriechu sa veľmi protiví Bohu, jeho prikázaniam a Božiemu slovu, ktoré je výzvou k životu podľa Božieho plánu; a konkrétna realizácia tohto plánu si vyžaduje od človeka námahu, zriekanie a nemalé úsilie v morálno-náboženskom živote, za čo je slúbená hojná odmena až po smrti, v novom večnom živote. Preto tieto požiadavky Božieho slova hriešnici odmietajú. Preto tiež faktická slabosť kazateľstva vyplýva vo veľkej miere zo slabosti a hriešnosti jeho poslucháčov, na čo poukázal už Kristus Pán v podobenstve o osude Božieho slova, ako zrna, ktoré padá do rôzneho druhu pôdy ľudských duší a ľudia ho rôzne prijímajú (por. Lk 8,4-15).

Pri všetkom nariekaní nad stavom dnešného kazateľstva a zároveň pri všetkom úsilí o jeho obnovu, treba, podľa Schurra, stále pamätať na to, že kazateľstvo má účasť na Kristovom utrpení (por. 2 kor 4,10 n.) a je vždy Božím slovom

⁶³ H. THIELICKE, Leiden an der Kirche, Hamburg 1965; IDEM, Über die Angst des heutigen Theologiestudenten vor dem gestlichen Amt, Tübingen 1967.

⁶⁴ D. GRASSO, L'annuncio della salvezza, 5.

⁶⁵ V. SCHURR, Die Gemeindepredigt, in HPTH 1 247-293.

LUBOMÍR STANČEK

Malá metoda a najplušia forma kázne

v slabosti, v dosahu moci hriechu; je vo svojej podstate a účinkovaní božsko-ludským mystériom. Treba sa teda zrieknuť myšlienky na velmocenský charakter kazateľského Božieho slova a prijať s vierou, že napriek jeho slabosti, vždy v ňom účinkuje sila Kristovho zmŕtvychvstania. A zmŕtvychvstanie je potvrdením prísľubu, ktorým kazateľstvo žije. "S Božím kráľovstvom je to tak, ako keď človek hodí semeno do zeme" (Mk 4,26) - to je slovo evanjeliového podobenstva, ktoré tvrdí, že oná prostá udalosť, čiže rozsievanie zrna Božieho slova, spôsobuje príchod Božieho kráľovstva; a to je vždy niečím veľkým a neporovnateľne nádhernejším vo svojej podstate, než všetky udalosti a moci tohto sveta.

Preto tiež - ako upozorňuje Schurr - napriek citeľným slabostiam Božieho slova, nikdy sa nemá kazateľovi zdať, akoby stál na stratenej pozícii (por. Iz 53,1), vidiac aktuálnu neúčinnosť svojho kazateľského úsilia. Slabosti, ktoré totiž akosi vyplývajú z podstaty Božieho slova a kríza kazateľstva, ležia tiež v okruhu Božieho plánu a mystéria spásy človeka.

Hoci kríza kazateľstva vždy existovala do istej miery v Cirkvi, predsa v dnešnej dobe má výnimočne veľké rozmery a je zvláštne - ako nikdy doteraz - hlboko pocitovaná. Všade počuť nariekanie na to, že kázne sú nudné, zastaralé, neaktuálne svojím obsahom, vzdialené od každodenného života poslucháčov, vyhýbajúce sa konkrétnym životným problémom dnešného človeka, alebo že sa uspokojujú s autoritatívnou odpoveďou na ne a ich zjednodušeným riešením. Okrem nespokojnosti s obsahom kázni, dvíhajú sa všade tiež hlasy kritiky na adresu kazateľov, ktorí hlásajú Božie slovo bez náležitej prípravy, viditeľného presvedčenia, žiariacej viery a osobnej kňazskej svätosti.

Nepopierajúc správnosť týchto hlasov kritiky na adresu kazateľov a obsahu kázni, ako aj zohľadňujúc príčinné spojenia medzi slabosťou kazateľstva a hriešnosťou poslucháčov, zdôrazňuje Schurr, že toto všeobecné kritizovanie kázni, kazateľov a poslucháčov nepostihne jadro veci, to znamená, že sa nedostanú k podstatnej príčine a prameňu dnešnej krízy ohlasovania v Cirkvi.

EUBOMÍR STANČEK

Malá metoda a najplnšia forma kázne

Je ovšem faktom, že obsah kázni a postoj jednotlivých kazateľov, môže vzbudzovať veľa výhrad a ospravedlňovať kritické hlasy, avšak nemožno túto kritiku zovšeobecňovať a tvrdiť, že celé súčasné kazateľstvo je slabé, zlé, na nízkej úrovni... Naopak - tvrdí Schurr - úroveň dnešného ohlasovania v Cirkvi je vyššia, ako kazateľstva posledných storočí. Úsilie dnešnej Cirkvi smerom k obrode ohlasovania, je väčšie než v minulosti, vďaka čomu možno správne usudzovať, že napriek všetkému, kazateľstvo sa nenachádza dnes v stave úplného zanedbania či úpadku.

Vynára sa tu otázka: kde by bolo treba vidieť zásadné pramene spomínanej krízy kazateľstva? Zisťujeme, že jav dnes vyostrenej krízy vysluhovania slova v Cirkvi, je podmienený predovšetkým všeobecnými štrukturálnymi premenami súčasného sveta a v ňom - Cirkvi.

Tak Vincent de Paul, ako aj konciloví otcovia, keď poznali problém krízy svojej doby, poukázali aj na jej riešenie. To znamená pre našu prax kazateľov spoznávať problémy a ťažkosti v tejto oblasti, ale rovnako ich aj riešiť.

III.3.2. Svet na prelome xx. a xxi. storočia

Prelom storočí si vyžaduje aj nový prístup k tým, ktorých oslovujeme. Dnešná doba sa označuje ako atómový vek a vek kozmických letov, emancipácie národov a vzniku spoločnosti s pluralistickou štruktúrou, nebývalého pokroku techniky a rozvoja vedy. Proces kultúrny a civilizačných premien zahrňuje celé ľudstvo, jednotlivé spoločnosti a jednotlivého človeka, ktorý pod vplyvom týchto premien, mení svoje názory na svet, svoju mentalitu a životné postoje.

Črtou, ktorá zvlášť poznamenáva novodobého človeka, je podľa Schurra, materialistický životný postoj: úplné obrátenie sa ku svetu, snaha dosiahnuť materiálny blahobyť, honba za zmyselnými rozkošami (zvlášť sexuálnymi), fascinácia výsledkami vedy a techniky, od ktorých sa očakáva vytvorenie úplného šťastia na zemi, a v spojení s týmto sa považuje náboženstvo, Cirkev a Boh za niečo, bez čoho sa možno obísť a za neužitočné.

LUBOMÍR STANČEK

Malá metoda a najplušía forma kázne

Z tohto všeobecného obrátenia sa ľudí k svetu, z oného uznania dočasnej skutočnosti za jedinú - rodí sa tiež nové chápanie ľudského života, nový svetonázor a nový človek.

Toto nové pociťovanie pozemského života a uznanie uspokojenia zmyslových túžob za hlavný cieľ ľudských snáh, považuje dnes človek nie za úpadok (duchovný), ale za skutočný pokrok. Dôsledne vidí hlavný životný ideál v dosiahnutí materiálneho blahobytu, a nie duchovných, náboženských a mimozemských dobier, ktoré mu predstavuje Cirkev. Fascinovaný výdobytkami súčasnej techniky, medicíny a vedy o svete, považuje sa za "pána" sveta. Boh sa mu zdá byť nepotrebný. Pod vplyvom vládnuceho ducha doby, uznáva materialistický názor na svet za moderný, pokrokový a správny, a Cirkev i náboženstvo - za prežitok. Vo vzťahu k "starej" Cirkvi zaujíma preto kritický postoj, živiak v sebe zároveň pocit prevahy, následkom svojej "pokrokovosti", ako aj vedomie vlastnej zrelosti a práva na samostatné formovanie svojho života.

Z oného pocitu zrelosti pochádza to, že slová Biblie a Cirkvi nie sú prijímané nekriticky, s otvorenou myslou a srdcom; naopak, spochybňujú sa. Preto tiež nezriedka dochádza k tomu, že aj najlepšie kázne bývajú kritizované. Určité pravdy viery a zásady kresťanského života sú priamo zavrňované - ako nezodpovedajúce mienke a záľubám dnešných ľudí. Pre tento typ kresťanov - ľudí ktorí vyznávajú v každodennom živote praktický materializmus a doceňujú predovšetkým materiálne dobrá - ohlasovanie v Cirkvi, ktoré zdôrazňuje hodnotu nadprirodzeného a mimozemského života, predstavuje skutočnosť reakčného charakteru voči ich čisto prízemným snahám; preto hovoria: "kážeň mi nič nedáva".

Pre mnohých súčasníkov kazateľstvo sa zdá byť zastaralou štruktúrou kresťanstva, ktorá nemá už dnes väčší význam; nevplýva tiež rozhodujúcim spôsobom na formovanie verejného a súkromného života ľudí. Preto niektorí si dokonca myslia, že epocha kázni - ako monológová forma ohlasovania právd viery - sa pominula, a jediným účinným spôsobom evanjelizácie je spoločná reflexia spoločnosti veriacich nad zjaveným Božím slovom a dialógová forma predstavovania kresťanskej kerygmy. Totiž človek, ktorý v súčasnosti žije v demokratickej spoločnosti a svetonázorovo pluralistickej, nemá rád autoritatívne usmerňovanie a apodiktické poučovanie "z výšky kazateľne".

Uvedené fakty nielen konštatujeme, ale sú rovnako pre nás impulzom k novým prístupom našim osloveniam, homíliam dať časovosť, aktuálnosť, dynamičnosť a to všetko na biblickom základe.

III.3.3. Aktuálny problém obnovy kazateľstva

"Nič nové pod slnkom" týmto známym konštatovaním chceme pre našu kazateľskú prax poukázať na potrebu obnovy kazateľstva. Nie sú to zbytočné pokusy.

Počas dejín Cirkvi, skoro vždy boli pokusy, s väčším či menším úsilím, o obnovu kazateľstva, ktoré je - ako sme vyššie zdôraznili - "Božím slovom v slabosti" a často trpí rôznymi nedostatkami a ťažkosťami; a tieto posledné sa dnes zdajú byť zvlášť veľké. Ale ak je pravdou, že súčasná kríza kazateľstva patrí k najvážnejším a najviac pociťovaným v dejinách Cirkvi, tak je pravdou aj tvrdenie, že dnes je také veľké úsilie, ktoré smeruje k obnove teórie a praxi kazateľstva, ako asi nikdy v minulosti. Svedčia o tom, medzi iným, mnohé homiletické práce, aké sa ukázali v posledných rokoch, zvlášť po II. vatikánskom koncile.

K vzrastu počtu teoretických úvah na tému krízy a obnova kazateľstva, sa pričiňuje medzi iným, presvedčenie, že pre riešenie ťažkých praktických problémov, nič nie je praktickejšie než dobrá teória. Skúsenosti potvrdzujú túto pravdu: dobrá teória kazateľstva predstavuje základ patričnej prípravy pre efektívne plnenie funkcie vysluhovania slova⁶⁶.

Do tridsiatich rokov nášho storočia sa snažili v prvom rade o zdokonalenie rétorickej a formálnej stránky kazateľstva⁶⁷. Homiletika bola považovaná zo svojho druhu za sakrálnu rétoriku. Vidiac nedostatočnosť formálno - metodických homiletických smerníc pre oživenia a uskutočnenie kazateľstva, innsbrucká kerygmatická škola s J. A. Jungmannom na čele, založila v Cirkvi, niekoľko rokov pred druhou svetovou vojnou, tzv. kerygmatické hnutie, ktoré si kládlo za cieľ obnovu a aktualizovanie obsahu teologického ohlasovania v Cirkvi.

V posledných rokoch sa obrátila pozornosť na naliehavú potrebu teologického odôvodnenia funkcie kazateľstva, ako aj vybudovanie homiletiky ako skutočne pravej teologickej vedy - ako teológie kazateľstva⁶⁸. Robia sa pokusy spracovať teóriu kazateľstva z teologického hľadiska, uvažujú o jeho podstate, cieľi a úlohy v Božej ekonómii spásy.

LUBOMÍR STANČEK
Malá metoda a najplušía forma kázne

Hoci stále ešte chýba dielo, ktoré by sa vyčerpávajúco a uspokojivo zaoberalo teologicky všetkými homiletickými problémami, predsa existujúci už rad príspevkov k teológii kazateľstva, obsahuje bohatý prameň inšpirácie pre kazateľov v "homiletickej jari"⁶⁹.

Obširnejšie a hodnotné spracovania teologicko-homiletickej problematiky v posledných rokoch vyšli spod pera takých autorov, ako:

Th. Soiron⁷⁰, V. Schurr⁷¹, H. Schlier⁷², P. Hitz⁷³, D. Barsotti⁷⁴, P. Duploé⁷⁵, H. Borgert⁷⁶, E. Romero⁷⁷, G. Sloyan⁷⁸, J. Gritti⁷⁹, S. Maggiolini⁸⁰, J. Ries⁸¹, J. Pike⁸², E. Robben⁸³, A. M. Henri⁸⁴, O. Semmelroth⁸⁵, A. de Villamonte⁸⁶, G. Michonneau-F. Varillon⁸⁷, A. Günthör⁸⁸, J. Murphy - O'Connor⁸⁹, L. Maldonado⁹⁰, R. Spiazzi⁹¹, P. Bormann⁹², D. Grasso⁹³, L. Scheffczyk⁹⁴, M. Reszewski⁹⁵, F. Sobotta⁹⁶, F. Schnitzler⁹⁷, F. Kamphaus⁹⁸, A. Höfer⁹⁹, B. Dreher¹⁰⁰, H. Jacob¹⁰¹, L. Kuc-A. Nalaskowski - H. Pagiewski¹⁰².

Zvláštne miesto medzi novšími homiletickými publikáciami zaujíma kolektívne dielo špecialistov v odbore homiletiky a pomocných disciplín: "Handbuch der Verkündigung", zv. 1-2, Freiburg 1970. Avšak i toto dielo - ako v úvode hovoria sami jeho vydavatelia (B. Dreher - G. Greinacher - F. Klostermann) - nerobí si nárok na dokonalú syntézu teológie kazateľstva. Je teda ďalším pokusom o takúto syntézu, pokusom, ktorý treba uznať za vynikajúci úspech a dôležitý prínos k súčasnej homiletickej obnove¹⁰³.

Iným - okrem množiacich sa monografických prác z odboru teológie ohlasovania - javom vzrastajúcej starostlivosti o zdokonalenie kazateľstva, a zároveň dôkazom nastupujúcej "homiletickej jari", sú mnohé homiletické časopisy, kongresy a kurzy kazateľov, združenia homiletov, katedry či dokonca homiletické inštitúty a pod.

⁶⁶ M. RZESZEWSKI, Kryzys czy szansa kaznodziejstwa?, in M. FINKE, Pod tchnieniem Ducha Swietego. Współczesna myśl teologiczna, 518.

⁶⁷ V. SCHURR, Pastoraltheologie im 20. Jahrhundert, 386.

⁶⁸ E. HAENSLI, Neueste Versuche einer Theologie der Predigt in kritischer Sicht, in O. WEHNER - M. FRICKEL, Theologie und Predigt, Würzburg 1958, 272-308.

LUBOMÍR STANČEK
Malá metoda a najplnšia forma kázne

Všetky tieto predsavzatia a úsilie, čo sa týka obrody ohlasovania v Cirkvi, svedčia nepochybne o pokroku v rozvoji homiletického hnutia a majú pozitívny vplyv na stav súčasného kazateľstva. Avšak existuje ešte v tomto odbore rad nedostatkov. Preto tiež stále aktuálne ostávajú isté požiadavky, ktorými by sme chceli zakončiť túto krátku charakteristiku aktuálnej situácie v oblasti homiletiky a kazateľstva. Tieto požiadavky sa týkajú hlavne nápravy v odbore homiletického vzdelávania kazateľov.

Treba s lútosťou povedať, že homiletika v teologických inštitútoch býva vo všeobecnosti považovaná za vedľajší predmet, menej dôležitý, prednášaný v nejednom prípade odborníkmi z iných oblastí teológie alebo dušpastiermi z praxe, ktorých náuka, sa z pochopiteľných príčin, obmedzuje obyčajne na podanie praktických rád a smerníc klerikom, čo sa týka prednášania kázni. A predsa seminárna homiletická príprava budúcich kazateľov má dať im -okrem všeobecných teologických vedomostí a duchovnej kňazskej formácie - správne pochopenie podstaty kazateľstva, ako prvoradej pastoračnej funkcie kňaza, ako aj čo najlepšiu orientáciu v otázkach predmetu a metodiky kazateľstva pre súčasných poslucháčov.

69 V. SCHURR, Pastoraltheologie im 20. Jahrhundert, 386.

70 Th. SOIRON, Die Verkündigung des Wortes Gottes, in Homiletische Theologie, Freiburg 1943.

71 V. SCHURR, Wie heute predigen? Zum Problem der Verkündigung des Christlichen, Stuttgart 1949.

72 H. SCHLEIER, Verkündigung im Gottesdienst der Kirche, Köln 1953; IDEM, Wort Gottes.

73 P. HITZ, L'annonce missionnaire de l'Evangile, Paris 1954.

74 D. BARSOTTI, Il mistero cristiano e la parola di Dio, Florenz 1954.

75 P. DUPLOYÉ, Rhétorique et Parole de Dieu, Paris 1955.

76 H. BORGET, Theologie en Prediking, Bussum 1956.

77 E. ROMERO, Theologia y Predicacion, Madrid 1956.

78 G. SLOYAN, Shaping of the Christian Messages, Washington 1958.

79 J. GRITTI, Precher aux hommes de notre temps, Paris 1960.

LUBOMÍR STANČEK
Malá metoda a najplnšia forma kázne

- 80 S. MAGGIOLINI, La predicazione nella vita della chiesa, Brescia 1961.
- 81 J. RIES, Krisis und Erneuerung der Predigt, Frankfurt / M. 1961.
- 82 J. PIKE, A New Look in Preaching, New York 1961.
- 83 E. ROBBEN, Il problema teologico della predicazione, Roma 1962.
- 84 A. M. HENRY, L'annonce de l'Évangile aujourd'hui, Paris 1962.
- 85 O. SEMMELROTH, Wirkendes Wort. Zur Theologie der Verkündigung, Frankfurt/M. 1962.
- 86 A. de Villamonte, La teologia kerygmatica, Barcelona 1963.
- 87 G. MICHONNEAU - F. VARILLON, Propos sur le prédication, Paris 1963.
- 88 A. GÜNTHÖR, Die Predigt. Theoretische und praktische theologische Wegweisung, Freiburg 1963.
- 89 J. MURPHY - O'CONNOR, Paul on Preaching, London 1964.
- 90 L. MALDONADO, El mensaje de los cristianos. Introducción a la pastoral de la predicación, Barcelona 1965.
- 91 R. SPIAZZI, Theologia pastorale didattica, I-II: Kerygmatica et homiletica, Turin 1965.
- 92 P. BORMANN, Die Heilswirksamkeit der Verkündigung nach dem Apostel Paulus, Paderborn 1965.
- 93 D. GRASSO, L'annuncio della salvezza. Teologia della predicazione, Napoli 1965.
- 94 L. SCHEFFCZYK, Von der Heilsmacht des Wortes, München 1966.
- 95 M. RZESZEWSKI, Posługa słowa, Poznań 1967.
- 96 F. SOBOTTA, Die Heilswirksamkeit der Predigt in der theologischen Diskussion der Gegenwart, Trier 1968.
- 97 F. SCHNITZLER, Zur Theologie der Verkündigung in den Predigten des heiligen Augustinus. Ein Beitrag zur Theologie des Wortes, Freiburg 1968.
- 98 F. KAMPHAUS, Von der Exegese zur Predigt, Mainz 1968.
- 99 A. HÖFER, Predigt und heutige Exegese, Freiburg 1968.
- 100 D. DREHER, Biblisch predigen, Stuttgart 1968.
- 101 H. JACOB, Theologie der Predigt. Zur Deutung der Wortverkündigung durch die neuere katholische Theologie, Essen 1969.
- 102 L. KUC - A. NALASKOWSKI - H. PAGIEWSKI, Theologia przepowiadania słowa Bozego, Warszawa 1971.
- 103 S. MOYSA, "Aggiornamento" chrześcijańskiego przepowiadania, in Coll. Theol. 32 (1972) zv.1 181-195.

LUBOMÍR STANČEK
Malá metoda a najplušía forma kázne

Zdá sa čímsi samozrejým, že pri riešení ťažkých problémov dnešného kazateľstva a jeho obrody, môže pomôcť v rozhodujúcej miere solídna príprava kazateľov, na základe štúdia dobrej teórie - teológie kazateľstva. Treba si totiž jasne uvedomiť, ako oprávnené píše M. Rzeszewski, že tu "nejde o techniku, ale o základnú teológiu kázania. Vystupujúc na kazateľňu, slúžime tajomstvu, angažujeme sa v spasiteľnej udalosti, ktorá je časťou dejín spásy. Len teológia, viera hľadajúca pochopenie, môže ospravedlniť činnosť, ktorú nemožno chápať ako vec ľudskej výrečnosti... Seminaristi sa učia kazateľstvu "prakticky". Nikomu sa nesníva o takomto "vybavení" sviatostí. Tak, ako sa učíme doktríne o sviatostiach a ich praktickom vysluhovaní, tak sa treba učiť o kazateľstve, jeho význame a účinnosti, a nielen o jeho technike.¹⁰⁴

Doterajšie pestovanie a považovanie homiletiky, jedine ako svojho druhu rétoriky v Cirkvi, treba s celou rozhodnosťou uznať za nedostačujúce a nezodpovedajúce podstate kazateľstva, ktoré je niečím viac, než len ľudským príhovorom; je skutočnosťou božsko-ľudskou, teologickou, preto i homiletika predstavuje disciplínu naplno teologickú.

V súvislosti s tým sa treba tiež snažiť o to, aby na teologických fakultách nechýbali prednášatelia so špeciálnym homiletickým vzdelaním, a tiež o to, aby prednášky iných teologických disciplín boli zodpovedajúco usmernené na potreby prvoradej funkcie Cirkvi: vzbudzovanie spasiteľnej viery, prostredníctvom hlásania Božieho slova.

Treba upozorniť, že požiadavka, čo sa týka programu obrody kazateľstva, prostredníctvom dobrej teórie - teológie kazateľstva, za účelom solídnej homiletickej prípravy kazateľov, nachádza plné potvrdenie aj v učení II. vatikánskeho koncilu, ktorý uznajúc hlásanie Božieho slova za základnú funkciu Cirkvi, priznáva mu primát v celej spasiteľnej činnosti Cirkvi (por. LG 25 a 28; ChD 12; PO 4; AA 6; AG 1,6 a; UR 2; SC 9); týmto nepriamo poukazuje na potrebu teoreticko-teologického a praktického docnenia kazateľstva v dôsledku aj - uznania teologického stupňa obnovej homiletiky.

104 M. RZESZEWSKI, Posluga slova, 9.

LUBOMÍR STANČEK

Malá metoda a najplušia forma kázne

Uvedené faktá, dlhý rad mien, iste nie sú zbytočné. Poukázali sme, že v tejto oblasti, ako je potreba činnej homílie, sa mnoho deje. To je predpoklad, že aj naša doba, podobne ako doba Vincenta de Paul, plní požiadavku Krista.

III.4. AKTÍVNY FAKTOR V KAZATELSTVE

Z hľadiska teologických základov kazateľstva, viacerí hovoria, že k podstate kázne patrí akoby prekladanie objektívneho obsahu Božieho slova, ktoré sa nachádza v Biblii a tradícii, do konkrétnej situácie. Kázeň sprítomňuje híc et nunc historické Božie Zjavenie. Ale tento homiletický preklad nespočíva v tom, že sa jednoducho vyberie z Biblie daná pravda a použije sa "ad hominem". Božie slovo totiž vo svojej podstate, nie je len nadčasovou intelektuálnou pravdou, ani čisto vecnou myšlienkou. Je skutočnosťou osobného charakteru - skutočnosťou, ktorá sa vždy vzťahuje na niekoho, to znamená konkrétne: na aktuálne žijúcich ľudí vo svete. A človek, ako historická osoba, chápe a prijíma zjavenú pravdu vždy svojím spôsobom, a v podobe, ktorá zodpovedá danej dobe. Neznaená to, že zjavená pravda je relatívna. Avšak relatívne sú jej perspektívy a sila výrazu. Preto možno hovoriť o premenách, alebo skôr o odlišnom, a stále prehlbovanom jej chápaní historickým človekom. Oná premena prebieha pod vplyvom ducha doby, myšlienkových prúdov a zmien, ktoré nastávajú v svete ľudí.

V súvislosti s tým viacerí hovoria, že k podstate kazateľstva patrí: hlásať Božie slovo, chápané v aktuálnom kontexte sveta, a tiež skutočnosť tohto sveta vo svetle Božieho slova. "Vox temporis" treba prijímať ako "vox Dei"¹⁰⁵. Biblia nie je jedinou knihou kazateľstva. Aj materiálny svet, dejiny, život Cirkvi, život vo všeobecnosti, hlásajú Boha a sú jeho hlasom. Teda nielen nadprirodzené Zjavenie predstavuje prameň kazateľstva; je však jediným kritériom, vo svetle ktorého sa interpretuje zmysel všetkých skúseností sveta, ako aj smernicou pre ich konečnú spásu.

LUBOMÍR STANČEK
Malá metoda a najplušía forma kázne

Z hľadiska pastorálneho videnia, t.j. na základe analýzy situácie súčasného kazateľstva, ktorá sa označuje ako krízová, vyjadrujú viacerí presvedčenie, že obroda a uskutočnenie služby slova v Cirkvi, závisí dnes vo veľkej miere od začatia, Cirkvou ohlasujúcou, vážneho dialógu so svetom a duchom času. Cirkev totiž vo svojej podstate je misijná, poslaná do sveta a ustanovená preň za účelom spásy¹⁰⁶. Nejestvuje pre seba samú, ale je akosi "odsúdená na svet"¹⁰⁷ - nielen preto, aby mu niečo povedala, aby ho poučovala a ho riadila, ale tiež, a zvlášť kvôli tomu, aby sa započúvala do otázok sveta a odpovedala na ne.

Boh povolal Cirkev viesť dialóg so svetom. A zvláštnym spôsobom sa zjavuje oná potreba, viesť dialóg, v kazateľskej činnosti Cirkvi. Už z psychologických predpokladov vyplýva záver, že treba najprv poznať mentalitu, problémy, situácie a myšlienky dnešného človeka, aby sa dostala k nemu s Božím slovom. Avšak nielen pedagogické a praktické dôvody sa prihovárajú za potrebu konfrontácie Cirkvi a kresťanskej kerygmy so svetom a jeho problematikou; jestvujú tiež teologické príčiny, ktoré odôvodňujú potrebu uznať svet za aktívneho partnera dialógu, a nielen za trpného poslucháča ohlasovania v Cirkvi.

105 V. SCHURR, Christliche Verkündigung über Mária, in Maria in Glaube und Frömmigkeit. Vorträge des Marianischen Kongresses der Diözese Rottenburg in Stuttgart 6-8 juli 1954, Hrag. vom Bischöflichen Seelsorgeamt Rottenburg, Stuttgart 1954, 147-164.

106 B. PRZYBYLSKI, Clowiek - swiat - Kosciól, in Aten. Kapl. 74 (1970) zv.2 287.

107 V. SCHURR, Die Kirche als Zusage Gottes an die Welt, in Theologie der Gegenwart 8 (1965) zv.4 212.

LUBOMÍR STANČEK
Malá metoda a najplušía forma kázne

III.4.1. **Prínos teologickej dôstojnosti svetu**

Cirkev bola, je a bude, ktorá niečo chce človeku dať. Dal jej to do vienka jej zakladateľ. Rovnako Cirkev sa vždy snažila svet osloviť. Tak je tomu aj dnes.

Svet nemôže byť chápaný ako skutočnosť celkom cudzia kresťanstvu a od základu postavená proti Cirkvi. Vo svetle viery treba skôr prijať, že to, čo je svetské, patrí v zásade do kresťanských kategórií, a svet, ako taký, má pozitívnu hodnotu¹⁰⁸. Táto hodnota spočíva na fakte, že sám Boh nielen stvoril svet, ale "tak miloval svet, že dal svojho jednorodeného Syna..." (Jn 3,16), aby ho spasil, t.j. priviedol ku konečnej integrácii a zjednoteniu s Ním - až bude "Boh všetko vo všetkom" (1 Kor 15,28). Nemožno si myslieť, že Boh je len na strane Cirkvi, a svet predstavuje výlučne jej (Cirkvi) predmet pastoračných zásahov. Naopak, svet, do ktorého je Cirkev poslaná s Božím slovom, má svoju autonómiu¹⁰⁹ a vlastné slovo, ktoré tiež obsahuje pravdu¹¹⁰. Do tohto slova sveta a hlasu doby sa má Cirkev započúvať, skúmať ho (por. 1 Sol 5,21) vo svetle Božieho slova a urobiť

108 V. SCHURR, Homiletisches Potpourri, in Leb. Seel. 14 (1963) zv.4 238-244; IDEM, Theologie der Umwelt, in J.AUER - H. VOLK, Theologie in Geschichte und Gegenwart. Festschrift für M. Schamaus, München 1957, 145-180.

109 GPr, 258; J. ZABLOCKI, Kosciól i swiat współczesny, Warszawa 1967, 200.

110 A. RODZIŃSKI, Autonomia kultury i jej granice, in Aten. Kapl. 74 (1970) zv.3 388-415.

LUBOMÍR STANČEK

Malá metóda a najplušia forma kázne

druhoradým obsahom svojho kazateľstva, a na otázky a očakávanie sveta -odpovedať v duchu Kristovho Evanjelia¹¹¹.

Sebapochopenie a sebauskutočňovanie Cirkvi nastáva vlastne až v dialógu medzi Cirkvou a svetom. Na jednej strane svet, podliehajúci ustavičným premenám, vyžaduje od Cirkvi stále nanovo formulované a tým samým aj prehôbené Božie slovo, a na druhej strane Cirkev, hlásajúc Božie slovo, ukazuje svetu jeho konečný zmysel a cieľ jestvovania¹¹².

Jedným slovom - svet má teologickú dôstojnosť, pozitívnu hodnotu a istú autonómiu, čo treba s celou vážnosťou uznať, uvedomujúc si zároveň, že nielen kazateľstvo, ako aj celá spasiteľná činnosť Cirkvi vplýva na svet, ale i naopak - svet má vplyv na Cirkev a na kazateľstvo.

Toto nie je iba konštatovanie, ale vážne oslovenie. Tak tomu bolo na prelome XVI. a XVII. storočia a tak tomu je aj dnes, na prelome XX. a XXI. storočia. V napísanom vidíme nový impulz k činnej homílii.

III.4.2. Svet ako spolupracovník ohlasovania

V stati chceme poukázať na tú skutočnosť, ktorá v oblasti potreby činnej homílie nie je zanedbateľná.

Cirkev, ako historická a spoločenská veličina, je zapojená do štruktúr sveta, ktoré ju zo všetkých strán obkolesujú a na ňu vplývajú. Nás tu zaujíma najmä vplyv sveta a jeho ducha na kazateľstvo. Viacerí upozorňujú na to, že Božie slovo dostáva od sveta ľudskú formu: prostredníctvom ľudských pojmov, slov a obrazov, vybratých zo spoločenského života a materiálneho sveta, zostupuje Božie slovo do určitej

¹¹¹ GPr, 279; KDK 4.

¹¹² Ibid.; Ibid. 11.

LUBOMÍR STANČEK
Malá metóda a najplušia forma kázne

sociologickej a historickej skutočnosti. Počas ustavičných premien, akým podlieha svet, mení sa tiež jazyk, spôsob vyjadrovania myšlienok, obľúbené témy a životné problémy ľudí, na ktoré kazateľstvo, primeraným spôsobom pre potrebu chvíle a poslucháča, má odpovedať. Kazateľstvo nemôže nezohľadniť túto menlivosť situácie sveta¹¹³.

Človek dokáže síce poznať pravdu, ako takú a nadčasovú (objektívnu), ale môže ju prijať a ďalej odovzdávať vždy len na svoj spôsob: "Quidquid recipitur, per modum recipientis recipitur"¹¹⁴. Večné Božie slovo môže pochopiť len v jeho historicky podmienenej a zodpovedne aktualizovanej podobe; niečím iným je totiž - ako zdôraznil pápež Ján XXIII. vo svojom prejave na otvorení II. vatikánskeho koncilu dňa 11. októbra 1962 - "depositum fidei", čiže obsah viery, a niečím iným spôsob jej vyjadrenie - samozrejme v oblasti toho istého významu. Preto tiež Cirkev, hlásajúc Božie slovo, nemôže nikdy abstrahovať od aktuálnej ľudskej situácie a mentality, pokúšajúc sa hlásať napr. "čisté" biblické slovo. Vieme predsa, že aj Biblia obsahuje zjavené Božie slovo v rúchu antického obrazu sveta, ako aj v spojení s určitou situáciou židovského národa a helenistickou filozofiou¹¹⁵.

Ako veľmi svet, so svojimi výdobytkami vedy a úspechmi ľudského rozumu, vplýva na formovanie ohlasovania v Cirkvi, ukazuje jasne história exegézy Sv. písma¹¹⁶. Pochopenie jednotlivých biblických textov sa menilo v rôznych obdobiach

¹¹³ GPr, 280; V. SCHURR, Religion und Zeitgeist, in B. HÄRING, Macht und Ohnmacht der Religion. Religionssoziologie als Anruf, Salzburg 1956, 321.

¹¹⁴ IDEM, Die heutige Erneuerung unserer Glaubensverkündigung, in Anima 6 (1951) zv.3 197; IDEM, Christliche Verkündigung über Maria, 150.

¹¹⁵ IDEM, Religion und Zeitgeist, 317 a 321.

¹¹⁶ WH, 10; V. SCHURR, Katholischer Existentialismus. Zur Rechtfertigung und Reform der Volksmission, In Paulus 20 (1948) zv.1 55.

LUBOMÍR STANČEK
Malá metoda a najplnšia forma kázne

života Cirkvi; to, čo kedysi sa interpretovalo ako zjavená pravda (napr. geocentrizmus v Biblii)¹¹⁷, dostalo podľa miery pokroku vo vede, iné vysvetlenie a význam. Avšak vždy - správne alebo falošne - sa vysvetľovalo biblické Božie slovo, v kategóriach myslenia, vlastných danej dobe. Nadčasový depozit viery naráža stále na určitú mentalitu a spôsob jeho chápania u ľudí, aktuálne žijúcich. A tak napr. pojem "Boh" má pre nás dnes iné významové odtiene, než mal pre ľudí pred prvou či druhou svetovou vojnou¹¹⁸.

Cirkev nie je schopná vyjadriť pravdy kresťanskej viery v nadčasovom chápaní a kategóriach, nezávislých od slovnej zásoby a mentality ľudí, ktoré aktuálne vládnu. Preto tiež nemožno hovoriť o "nadčasovom" kazateľstve, o permanentne aktuálnom chápaní obsahu kerygmy. Treba vedieť, že ohlasovanie v Cirkvi podlieha vplyvom ustavičných premien vo svete, v danom časovom období; iné bolo v XVI. a XVII. storočí za čias Vincenta de Paul a iné bolo pred koncilom v prvej polovici XX. storočia a iné je dnes na prelome storočí. Kazateľstvo sa vo svojej podstate musí stále aktualizovať; vyžaduje si to a vplýva na to zároveň svet, ako aj vládnucci duch doby¹¹⁹.

Nemožno pochybovať, že duch doby patrí k najmocnejším silám, ktoré vplývajú na spoločenský život. Pod duchom doby sa chápe všeobecne vládnucci, v danom období, spôsob a výraz myslenia, chcenia a pociťovania. Tento duch doby vplýva na myseľ a život všetkých ľudí. Dáva tiež určitý význam a zmysel základným a prvotným pojmom, ako napr. "matka", "kňaz", "nevesta" a pod. V závislosti od ducha doby, tieto výrazy prijímajú rozličné významové odtiene, a majú rôzny ohlas či

117 IDEM, Die Bibel hält doch her! in Theologie der Gegenwart 8 (1965) zv.3 190.

118 GPr, 280.

119 Ibid.; V. SCHURR, Christliche, 317.

LUBOMÍR STANČEK
Malá metoda a najplušia forma kázne

silu vplývať na poslucháča v danej dobe. Preto tieto výrazy a výpovede, zodpovedajúce aktuálnemu duchu doby, ľudia prijímajú bez výhrad, a iné - s vážnymi výhradami alebo už vopred sú zavrhnuté. Dôležité je, aby kazateľ poznal túto pravidelnosť; používajúc slovnú zásobu, vlastnú danej dobe, ľahšie si nájde cestu k poslucháčom s evanjeliovým posolstvom spásy a skôr dosiahne požadované výsledky¹²⁰.

Ale či nutne musí kazateľstvo zohľadňovať ducha doby, podriaďiac sa v určitom stupni aj jeho vplyvu?

Možno teda, na to odpovedať, že ak základným cieľom hlásania Božieho slova, je hlásanie Božích spasiteľných činov a sprítomňovanie spásy v Kristovi vo všetkých časoch, je pochopiteľnou vecou, že toto Božie slovo, vo svojom kategorickom výraze a ľudskom slove, čiže ako kázeň, musí sa stretnúť s aktuálnym duchom doby, poznať ho, oceniť, očistiť od omylov a ukázať mu cestu spásy podľa Božieho zámeru. A treba zdôrazniť, že nejde tu len o určitý metodický zásah, o prispôsobenie sa pravidlám pedagogiky, psychológie a rétoriky, ako aj o splnenie prirodzených podmienok dosiahnutia účinnosti ohlasovania; potreba, poťažne zásada dialógu kazateľstva so svetom a duchom doby, vyplýva totiž zo samej podstaty Cirkvi, ktorá je "Kristom v meniacich sa dobách a duchovných prúdoch"¹²¹, a tiež z podstaty samého Božieho slova, ktoré následkom svojej nepreniknuteľnej plnosti obsahu, musí byť po všetky časy čoraz dôkladnejšie skúmané, lepšie poznávané a v dokonalejšom vyjadrení ohlasované.

Vďaka tejto konfrontácii Božieho slova s duchom doby, dochádza nepochybne k objaveniu čoraz novších aspektov podstaty Cirkvi a jej spasiteľnej misie voči svetu; tiež

¹²⁰ GPr, 280.

¹²¹ Ibid.

LUBOMÍR STANČEK
Malá metoda a najplušia forma kázne

vďaka tomu Božie slovo sa stáva pravdivým slovom načas a pre ľudí, podobne ako aj "Slovo sa stalo telom" a prebývalo medzi nami - ľuďmi (por. Jn 1,14)¹²².

Kvôli tomuto, vplyv sveta a ducha doby na Božie slovo v kazateľstve, treba uznať za pozitívne pomocný a konštruktívny, a nie výlučne za škodlivý a nepriateľský. Samozrejme, treba si uvedomiť, že ašpirácie sveta a ducha doby sú často v rozpore s kresťanským myslením. Avšak v snahách sveta jestvuje vždy niečo, čo pracuje "pre nás", čo vychádza z Cirkvi a ľuďom na dobro, čo sa prekrýva so snahami a Božím plánom s ľudstvom. Ide len o to, aby Cirkev dobre rozoznala oné "znamenia doby" a vybrala z nich, vo svetle Zjavenia, tie prvky, ktoré sú skutočným Božím hlasom a dielom, ako napr. všeobecná dnes snaha po medziľudskej solidarite a jednote. Ide tiež o to, aby Cirkev nezaujímal voči svetu a duchu doby postoj výlučne odsudzujúci a negatívny, ale skôr - aby vychádzala v ústrety aktuálnym myšlienkovým prúdom, podobne ako to urobil vo svojej teologickej reflexii napr. sv. Tomáš Akvinský, vo vzťahu k pohanskému aristotelizmu alebo Teilhard de Chardin voči ateistickému evolucionizmu a sekularizmu¹²³.

Dnešné duchovné prúdy, napriek všetkým svojim slabostiam a deformáciám, sú bližšie podstate kresťanstva, než tomu bolo v minulom storočí s jeho antropocentrizmom, kultúrnym optimizmom, racionalizmom a moralizmom¹²⁴. A to treba považovať za milosť chvíle, a využiť múdro, ako "kairos" pre teológiu a kazateľstvo, analyzujúc súčasné duchovné prúdy, poťážne znaky doby, vo svetle Božieho Zjavenia, ako aj urobiac si z toho zodpovedajúce závery pre ohlasovanie v Cirkvi¹²⁵. Ako to možno a treba urobiť? To je problém, ktorým sa budeme zaoberať v nasledujúcom bode.

¹²² Ibid.

¹²³ GPr, 280.

¹²⁴ v. SCHURR, Religion und Zeitgeist, 361.

¹²⁵ GPr, 281.

III.5. PRÚDY BOŽIEHO SLOVA

Keď chceme poukázať na potrebu činnnej homílie, je potrebné povedať, že ohlasovanie v Cirkvi bolo v podstate vždy formované na jednej strane určenými prístupmi k teologickým zjaveným pravdám, a na druhej - myšlienkovými prúdmi a požiadavkami danej doby. Dnes však zvláštnym spôsobom jestvuje potreba, zohľadniť prostredníctvom kazateľstva problémy doby, ako aj zodpovednej adaptácie kresťanského poslania pre svet poslucháčov. Táto zvláštna potreba vyplýva z faktu šíriaceho sa ateizmu a nihilizmu, a ako dôsledok - zo situácie kresťanstva v diaspore. Tento fakt núti k znovuobjaveniu podstaty kresťanstva, a zároveň poznávať aktuálnu situáciu sveta. Je vecou, absolútne nevyhnutnou, pre dnešné ohlasovanie v Cirkvi, dobre poznať duchovné prostredie, skutočnosti, ktorá je okolo nás. Na druhej strane treba sa vystríhať nesprávnej závislosti na súčasných duchovných prúdoch, ktoré okrem pozitívnych prvkov, majú v sebe veľa obsahu cudzieho a protiviacieho sa kresťanstvu¹²⁶.

Ostane však vždy homiletickou zásadou to, že treba zohľadniť v teórii a praxi kazateľstva, tieto dva momenty: Božie Zjavenie, ako aj každorázovú aktuálnu skutočnosť sveta; pritom je vecou nesmierne dôležitou, aby obidva tieto momenty boli zodpovedajúco zharmonizované, vyhýbajúc sa zanedbaniu jedného, v prospech druhého, čo sa neraz stávalo v dejinách Cirkvi.

Jednou, zo základných úloh homiletiky a kazateľstva, je teda aktualizácia kresťanskej kerygmy, prostredníctvom konfrontácie zjaveného depozitu viery s aktuálnymi myšlienkovými prúdmi, duchom doby a ašpiráciami sveta, ako aj

¹²⁶ v. SCHURR, Religion und Zeitgeist, 329.

LUBOMÍR STANČEK

Malá metoda a najpluša forma kázne

prostredníctvom interpretácie týchto posledných, vo svetle Božieho Zjavenia. Ide tu najprv - ako sme už povedali na začiatku tejto časti - o poznanie týchto ašpirácií sveta, potom o ich teologickú, čiže vykonanú vo svetle Božieho slova, analýzu, ďalej o zachytenie vzájomného vplyvu a zväzku medzi myslením sveta a Božím slovom, a nakoniec o zodpovedajúco zaktualizované sformulovanie obsahu kresťanskej kerygmy pre súčasného poslucháča. Vysvetlíme to bližšie na príklade krátkej analýzy niektorých životných ašpirácií a snáh súčasného sveta.

Súčasná doba, a v nej i kresťanstvo, sa našli pod vplyvom takých smerov či duchovných prúdov, ako: vitalizmus, sociologizmus, personalizmus, existencializmus a eschatologizmus. Môžeme konštatovať, že táto priekopnícka tvorba v odbore homiletiky, je významným prínosom.

III.5.1. Prínos k činnej homílii

V nasledujúcich častiach chceme poukázať na určité negatíva, ale zároveň vyvodiť z nich aj pozitíva pre činnú homíliu. S týmto problémom sa stretal tak Vincent de Paul, ako aj konciloví otcovia. Pravda, každý v iných hodnotách. Vždy sa opakuje, tak u Vincenta ako aj u koncilových otcov, a ide aj nám o to, snaha o aktuálne, živé a účinné oslovenie.

III.5.1.1. Reakcie proti racionalizmu

Pre lepšie poznanie nášho problému pripomeňme si, iste to nebude na škodu, nasledujúce faktá.

Podobne ako v staroveku ústredným bodom ľudských záujmov a snáh bolo jestvovanie, v stredoveku - Boh, v epoche renesancie - príroda, v období osvietenstva - rozum, tak počnúc od XIX. storočia až do dnešnej doby, je ním život¹²⁷. Filozofický smer, ktorý sa zaoberá životom vo všetkých jeho ľudských aspektoch, sa nazýva vitalizmus¹²⁸.

Tento duchovný prúd, ktorý sa vyjadruje veľkou láskou k životu, je reakciou na vládnuť v predchádzajúcom storočí, racionálny spôsob chápania každej skutočnosti. Vitalizmus je teda reakciou na racionalizmus, ktorý chápal človeka príliš jednostranne, len zo strany jeho vedomia a rozumu.

LUBOMÍR STANČEK
Malá metóda a najplušia forma kázne

V období racionalizmu sa preceňoval význam samotného rozumu pre pokrok ľudstva, zľahčujúc zároveň iné sféry ľudského ducha a života. Vzrastajúce vtedy úspechy v oblasti prírodných vied a technických vynálezov, akoby potvrdzovali tézu racionalizmu, že všetky tajomstvá prírody, a tiež žitia, bude možno pochopiť a vypočítať za účelom technizácie a konečného ovládania sveta. Proti tomuto zúboženému chápaniu človeka, proti obmedzovaniu prejavov jeho života na oblasť činnosti pre rozvoj vedy, priemyslu a techniky, proti čisto abstraktnému mysleniu, ako aj proti malomeštiackemu moralizmu, vzniká nová sila, nová pocit istoty - vitalizmus.

Jeho hlásateľom je predovšetkým F. Nietzsche; okrem neho - W. Dilthey, H. Bergson, O. Spengler, M. Scheler, L. Klages a iní. Hoci sa v podrobnostiach ich názory a tézy navzájom líšia, berúc všeobecne, v propagovanom nimi novom smere, zhodne považujú život za jav dočasný, pudový a iracionálny. Nie rozum a pravda, ale pudový život je podľa nich normou a mierou ľudského života; "bios" má sám v sebe právo a príčinu bytia. V protiklade k racionalizmu, ktorý favorizoval jedine rozum, vyhlasujú život za niečo najhodnotnejšie a najsmerodajnejšie. Avšak nielen medzi filozofmi života, ale aj medzi básnikmi (napr. S. George, R. M. Rilke), v etnológii (Lévy-Brühl) a v psychológii vnútra (C. G. Jung) - vitalizmus je považovaný za niečo, čo má prvoradý význam.

Okrem toho, vitalizmus sa rozvíja ako reakcia proti čoraz rozšírenejšej racionalisticko-technickej civilizácii; v jej bezduchých spôsoboch a vďaka technickým uľahčeniam, sa rodí zároveň túžba a faktický návrat k prírode a pudom.

127 Ibid., 342.

128 WH, 12.●

LUBOMÍR STANČEK
Malá metoda a najplušia forma kázne

Široké masy sú naklonené skôr pozerat' a počúvat', než myslieť; často sa dajú ľahko odvrátiť od reflexívneho myslenia, prostredníctvom zbavenej zodpovednosti, akými sú milióny ilustrovaných časopisov a filmov. Nakoniec psychológia nás, napomáha tento rozvoj súčasnej záľuby v pudovom živote. Ostáva vždy pravdou, že masa vo svojej podstate má znak nestálosti, neistoty a menlivosti; riadi sa náladami a citmi, je menlivá, nekritická, ľahkomyselná a dá sa ľahko zviest'; rozvážnosť, zásady, dôkazy sú tu málo dôležité; fantázia, inštinkt a city - to sú faktory, ktoré najčastejšie a najúčinnnejšie vplývajú na dobré alebo zlé konanie nás. Bezpochyby v ľudových masách sa nachádzajú činitele, ktoré sú priaznivé pre iracionálny a pudový život, a teda pre vitalizmus¹²⁹. A nato by sme nemali zabúdať pri dnešnej stavbe homílie.

LUBOMÍR STANČEK
Malá metóda a najplnšia forma kázne

III.5.1.2. Omyl modernizmu

Pretože kresťanstvo existuje vo svete a pre svet, preto nie je nič divné, že vedome alebo podvedome sa dostáva vždy pod vplyv aktuálneho ducha doby a myšlienkových prúdov. Aj vitalizmus, ako trend s výnimočnou silou, mal svoj vplyv na teologické myslenie.

Rad mylných téz modernizmu, ktorý - ako vieme - nábožnosť znižoval na citové prežitia, vznikol ako výsledok použitia ideí vitalizmu pre teológiu. Aj v kruhoch pravoverných teológov, nie vždy dokázali odlíšiť kresťanské chápanie života od "bios", vo význame omylov vitalizmu, keď napr. pojem "mystického Kristovho Tela" sa neraz vysvetľoval vo fyziologických kategóriach, a Cirkev sa chápala ako biologický organizmus. Vysvetľovali, že Kristus a veriaci sú spojení jedným životom, jedným "nadprirodzeným krvným obehom". Kristus je akoby silným fluidom, v ktorom človek, obdarený milosťou, pláva ako ryba vo vode. Božský Spasiteľ a údy Cirkvi tvoria spoločne jednotu, podobnú fyzickému ľudskému organizmu. Tieto a im podobné vitalistické vyjadrenia skutočnosti Cirkvi, zavrhuje ako omyly Pius XII. v encyklike "Mystici Corporis Christi" (1943) a "Mediator Dei" (1947); zároveň poukazuje na to, že tento falošný mysticismus rodí nebezpečenstvo náboženského kvietizmu, ktorý spočíva na zanedbaní osobného úsilia človeka v náboženskom živote - v presvedčení, že sa stačí jednoducho zapojiť prostredníctvom účinkujúcej ex opere operato sviatosti, do tohto "nadprirodzeného krvného obehu" v organizme Cirkvi a trpne sa podriaďovať účinkovaniu plynúcej v ňom Božej milosti.¹³⁰

To je príklad negatívneho vplyvu vitalizmu na teológiu, alebo skôr treba povedať - nesprávneho formovania a prehnaného prispôsobovania teológmi, kresťanského myslenia duchu doby. Vitalizmus sa však tiež pričiňuje pozitívne o prehlbovanie a správne chápanie kresťanstva, čo máme využiť pri stavbe a prednese homílií.

¹²⁹ Ibid., 12-16.

¹³⁰ Ibid., 16-21.

LUBOMÍR STANČEK
Malá metoda a najplušía forma kázne

III.5.1.3. Kresťanstvo ako život v Kristovi

Pozitívnu rolu a význam vitalizmu pre aktualizáciu kresťanskej kerygmy treba vidieť v tom, že pod vplyvom práve tohto ducha času, nastala v Cirkvi určitá zmena v metodickom a meritorickom predstavovaní kresťanstva svetu. Keď ide o metódu - dávnejšie príliš jednostranne sa kládol dôraz na rozumový, apologetický a systematický spôsob chápania kresťanskej kerygmy. Hovorilo sa predovšetkým o pravdivosti i o pravdách viery. Teraz sa zasa pýtajú nie natoľko a nie len na náboženskú pravdu, na jej intelektuálne odôvodnenia, ale na jej hodnotu a význam pre život. Kresťanské náboženstvo je totiž nielen pravda, ale predovšetkým život. Preto tiež teraz okrem pojmov, sa užívajú viac symboly a obrazy zo života, ako všestrannejšie vplývajúce prostriedky na človeka pri vyjadrovaní kresťanského myslenia. Dnes sa vie veľmi dobre o tom, že okrem intelektuálneho poučenia a prehľbovania právd viery, aj ich prežívanie a realizácia života, približujú človeka k Bohu. Cestu k Nemu ukazujú nielen nadčasové idey, všeobecné pojmy a definície, ale tiež bežné udalosti a život.

Kresťanstvo sa dnes chápe v teológii a ohlasovaní viac z hľadiska dejín spásy než metafyziky, uvedomujúc si, že súčasný človek radšej prijíma len to, čo má hodnotu a význam pre jeho život. Keď ide o obsah kresťanstva - chápe sa dnes nie natoľko ako súhrn zjavených právd, ako vecný dar pre prírodu a ako pomoc pre morálny život, ale najprv a v prvom rade, ako božský život. To znamená: Najsvätejšiu Trojicu chápe predovšetkým ako praprameň a konečný cieľ života, Krista - ako jeho centrum (a nie hlavne ako Toho, kto nám zaslúžil milosť), Cirkev - ako jeho živý organizmus (menej ako spasiteľnú organizáciu a inštitúciu), sviatosti - ako formy jeho života (a nie jedine ako prostriedky milosti). V takom štýle a prístupe predstavuje kresťanstvo napr. slávna vo svete "Dogmatika" M. Schmausa a "Morálna teológia" B. Häringa.

LUBOMÍR STANČEK

Malá metoda a najplušía forma kázne

Pre kresťanov ich náboženstvo nie je len náuka o živote a cestou k životu, ale samým životom. Tým sa líši kresťanstvo od iných náboženstiev, že nie je jedine akýmsi svetonázorom, ideológiou, spoločenskou organizáciou a pod., ale predstavuje ho v podstate Život, totálne chápaný a žijúci Kristus. Preto tiež v tomto dnešnom zamilovaní si a utekaní za životom, môže kresťanstvo smelo povedať každému vitalistovi či biocentrikovi: v nás je večný, božský život. A kazateľ môže a má hovoriť, podobne ako sv. Pavol, k súčasným poslucháčom: "Čo teda uctieвате, hoci vy nepoznáte, to ja vám zvestujeme - oznámim vám pravé "Zoe": večný život v Kristovi"; zároveň im vysvetlím, že v kresťanskom chápaní večný život je údelom nielen nesmrteľnej duše, ale tiež tela a kozmu, a teda celého stvorenia - v "novom nebi a novej zemi" (2 Pt 3,13)¹³¹.

Po prevedení doteraz všeobecnej konfrontácie vitalizmu s kresťanstvom, urobme teraz z nej praktický homiletický záver.

III.5.1.4. Homília zo života a pre život

Najprv konštatujeme, že to všetko, čo sme vyššie povedali vo všeobecnosti o chápaní kresťanstva zvlášť ako "života v Kristovi"¹³², musí tiež nájsť konkrétne použitie v kázňach. Okrem toho je žiadanou vecou, aby kazateľ prijímal zásadne postoj afirmácie voči súčasnému prúdu lásky k životu. A život v konkrétnych prejavoch to je tiež: tanec a šport, láska a sex, móda a hudba, romány a koncerty, kino, divadlo a televízia. Tým všetkým žije a kími sa človek denne, býva tým fascinovaný, potrebuje to, a to predstavuje pre neho neraz životný problém.

¹³¹ Ibid., 21-36.

¹³² V. SCHURR, Gott will die Erde, Regensburg 1952, 129.

LUBOMÍR STANČEK
Malá metóda a najplnšia forma kázne

Týmto rôznymi vecami zaujatý človek, prichádza do kostola a počúva kážeň. Kazateľ nemôže pred už vopred len odsudzovať, hromžiť a stavať sa proti týmto prejavom života, hoci nie vždy sa plne zhodujú s kresťanstvom, nemožno ich mlčky obísť, abstrahovať sa od nich a hlásať samotný biblický obsah - ako pozitívnu Kristovu náuku. Naopak, kazateľ musí nadväzovať na konkrétny život poslucháčov, hovoriť o všetkých jeho prejavoch a predstaviť ich vo svetle kresťanskej viery.

Pretože súčasný vitalizmus - ako sme vyššie povedali - to je predovšetkým obluba pudového a zmyslového života, preto kazateľstvo, prijímajúc zásadne pozitívny postoj voči svetu zmyslov, musí poslucháčom vysvetľovať jeho kresťanský zmysel, ako aj poukazovať zároveň na klamlivosť a nebezpečenstvá, aké hrozia človekovi zo strany tohto sveta, ak je absolutizovaný, vidiac najväčšiu životnú hodnotu v neovládanom užívaní zmyslových rozkoší a uznajúc len jestvovanie dočasného života.

Treba teda ukázať na príkladoch, čerpaných zo života a ukázať na základe Evanjelia, že zmyslový život človeka nie je jediným životom, a vedený a užívaný bez použitia morálnych bŕzd, vedie k prázdnote, núde, pocitu bezcieľnosti a nešťastia; až život podľa Kristovho Ducha a vo viere, prináša pravé šťastie a predstavuje začiatok večného, Božieho života¹³³. Neznamená to, že kresťanstvo uznáva a propaguje len duchovný, nadprirodzený a mimozemský život, odtrhnutý od tohto sveta a doby. Naopak, úlohou kazateľa je podávať tú kresťanskú pravdu, že celý dočasný život a činnosť človeka na zemi, má večný, eschatologický zmysel.

Treba teda povedať, že každá práca robotníkov na pretváraní suroviny, predstavuje prínos pre "nové stvorenie", všetko úsilie lekárov a ošetrovateliek so smrťou smeruje

¹³³ GPr, 285.

LUBOMÍR STANČEK
Malá metoda a najplnšia forma kázne

k "večnému životu", každé intelektuálne úsilie vedcov a študentov, to je akoby záblesk "pozerania na Božiu tvár", celé kazateľstvo, obety a modlitby kňazov za záchranu stvorení, spôsobujú "večnú spásu", výchovná činnosť rodičov a pedagógov sa pričiňuje o vznik "spoločenstva svätých", sociálny boj utláčaných a vykorisťovaných vedie k "novej zemi, na ktorej prebýva spravodlivosť"¹³⁴.

Jedným slovom, treba predstavovať v kázňach kresťanstvo v úzkom spojení s týmto životom, aby sa takto stal zároveň kresťanským životom, ktorý vedie k večnému životu. Schurr vyjadruje presvedčenie, že ak kazateľstvo bude šikovne predstavovať Boha, ktorý "je priateľom života" (por. Múdr 11,26), a Krista, ktorý "dáva život" (Jn 6,48; 10,10.28), vtedy ľahšie prenikne k súčasnému človekovi a nakloní ho ku kresťanskému životu¹³⁵.

To sú požiadavky, ktoré sa týkajú obsahu kázne. Čo sa týka jej formálno-metodickej stránky - z vitalizmu, ako silného ducha doby, vyplýva tento homiletický záver, že kázeň má byť prednesená živo, prežívaná, s (citovým) angažovaním sa kazateľa, tak aby jeho náboženský zážitok sa prenášal aj na poslucháčov; pre nich kázeň musí byť v akejsi miere zážitkom, aby sa ukázala tým účinnejšia a vplývajúca na ich životné konanie. Kázeň nemá byť len suchým výkladom náboženských právd, apelom na rozum a intelektuálnym pokrmom, ale má byť Božím slovom, adresovaným celému človekovi, a teda aj jeho vôli a citom. Treba sa však vystríhať premenenia kázne na čisto citový zážitok; má to byť zážitok pre celého človeka, s jeho všetkými psychickými a duchovnými prínosmi¹³⁶.

Tolko o spojitosti kazateľstva s vitalizmom, ako výrazom ducha doby.

¹³⁴ Ibid., 292; V. SCHURR, Reich Gottes: in der Verkündigung, in Paulus 23 (1951) zv.1 29.

¹³⁵ IDEM, Religion und Zeitgeist, 347.

¹³⁶ WH, 41; GPr, 285.

LUBOMÍR STANČEK
Malá metoda a najplušia forma kázne

III.5.2. Zodpovednosť za obsah v homílii

Podobne, ako celá Cirkev, tak aj jednotlivý kazateľ nemôže byť uzavretý a trpný voči snahám ohrozeného ľudstva. Taktiež voči zjednocovaniu sa národov a medziludskej solidarite. Má sa v kázni dotýkať tém, ktoré zodpovedajú tejto snahe, zdôrazňujúc, že aj Cirkev má za cieľ zjednocovanie, ako aj budovanie spoločenstva všetkých ľudí. Potrebné tu bude, pravda, ukázať a poučiť poslucháčov o zásadnej kresťanskej pravde, že pravá jednota a bratské spoločenstvo medzi ľuďmi, potrebuje pevný základ, akým je Boh, viera a láska - spolu so všetkými životnými dôsledkami, aké sa pod týmito slovami skrývajú a z nich vyplývajú.

Úlohou kazateľa je teda poukázať, že všetok spoločenský poriadok, ktorý ignoruje náboženstvo, hriech, potrebu pokánia, zodpovednosť pred Bohom za skutky atď., nie je schopný zaručiť pravé bratské spoločenstvo medzi ľuďmi. Bez Božej pomoci a spolupráce človeka s Ním, nie je možná trvalá a pravá jednota, pokoj, zhoda a láska medzi ľuďmi, čiže Božie kráľovstvo na zemi. Toto Kráľovstvo sa už začalo - ako spoločenstvo ľudí v Kristovi, ako Cirkev. Ide teraz len o to, aby ľudia a národy pristúpili k realizovaniu kresťanského programu zjednotenia ľudstva v Kristovi.

To je ťažká, ale základná úloha Cirkvi, a v nej - kazateľov: podporovať všetky snahy po jednote a spoločenskej solidarite a zároveň predstavovať v kázňach poslucháčom kresťanskú spoločenskú náuku a víziu zjednoteného ľudstva, ako spoločenstva v Kristovi, ako Božieho ľudu.

A ešte nakoniec, jeden metodický záver, aký vyplýva z analýzy tohto ducha doby, akým je snaha po spoločenstve. Teda medzi kazateľom a auditóriom sa musí nadviazať komunikácia, čiže pocit spoločenstva. Kazateľ sa musí snažiť vytvoriť tento pocit a povedomie vzájomného spoločenstva poslucháčov Božieho slova, t.j. u seba samého, ako prvého poslucháča Božieho slova a u všetkých veriacich. Živý pocit spoločenstva, plynúci z viery a lásky, kazateľov a poslucháčov-farníkov, je nepochybne podmienkou väčšej účinnosti kázne, a zároveň má byť miniatúrnym vzorom tohto veľkého spoločenstva viery a lásky, akou je, a akou sa má ešte stať celá Cirkev vo svete.

Kazateľ pri týchto poznámkach mal by si premietnúť svoju poslednú homíliu. Povedal by ju znova s takým obsahom? Kazateľ sa nesmie separovať od spoločenstva, v ktorom žije.

LUBOMÍR STANČEK
Malá metoda a najpluša forma kázne

III.5.2.1. Priniesť Božie slovo svetu

Tak ako Kristus, Bohočlovek, vo svojej dobe oslovoval ľudí, tak aj kazateľ má si uvedomiť, kde žije a kedy žije. Tak analýza súčasného myslenia sveta vo svetle Božieho slova a ukázanie pozitívneho vplyvu ducha doby na formovanie sa kresťanskej teológie a ohlasovania môže vytvárať dojem, akoby bolo treba uznať prvenstvo ducha doby a myslenia sveta pred Božím slovom. Môže sa tiež zdať, že kladená tu homiletická požiadavka ustavičnej adaptácie a aktualizovania obsahu kazateľstva, prostredníctvom zohľadňovania v kázni bežných udalostí a svetových prúdov, vedie k prílišnému zosvetšteniu kresťanskej kerygmy.

Ako odpoveď na tohto druhu výhrady, treba povedať, že zásada stáleho prispôsobovania Božieho slova svetu - prostredníctvom ich obojstrannej konfrontácie a ukazovania spoločných pozitívnych hodnôt - patrí k samotnej podstate Božieho slova. Samotné Božie slovo svedčí, že zostupuje, zviditeľňuje sa, vteľuje sa, podieľa sa na ľudskom údele, káže sa interpretovať pred učeníkmi, je plodné alebo nie - v závislosti od akosti pôdy a pod.

Niečo iného je si myslieť, akoby Božiemu slovu bolo treba pomáhať, aby zasiahlo poslucháča, a niečo iné - byť presvedčený, že jeho (Božieho slova) vnútorná štruktúra si vyžaduje uznanie pozitívnej hodnoty sveta a jeho ducha, ktorého rozvoj riadi Boh, a pre ktorý je Božie slovo určené. Svet totiž nejestvuje bez Božieho Slova (por. Jn 1,3); je vnútorne a podstatne nasmerovaný na Krista a preniknutý lúčmi jeho zmŕtvychvstania. Existencia sveta a smer vývoja jeho dejín, nepochádzajú od satana, ale od Boha¹³⁷; preto treba s celou vážnosťou uznať, že "vox temporis" to je "vox Dei"¹³⁸.

Ak sa aj stane, že duch doby a duchovné prúdy vo svete sa vzdalujú od kresťanstva, tak nezriedka sa to deje z viny samotných kresťanov, ktorí príliš opovážlivo sa dištancujú od určitých nových snáh sveta a nevidia v nich skutočné znaky doby ako hlas Boha, ponechávajúc svet v týchto snahách a prúdoch na seba samého, oddajúc tým jeho osud vedeniu nekresťanov.

LUBOMÍR STANČEK
Malá metoda a najplnšia forma kázne

Taktiež treba si všimnúť, že pri všetkom "zostupovaní" Božieho slova na svet a podriaďovaní sa v určitom zmysle jeho vplyvu, je Božie slovo predsa vždy čímsi nad ním, keď očisťuje, premieňa, rozjasňuje a usmerňuje myslenie sveta. Suverenita a účinné spasiteľné účinkovanie Božieho slova sa ukazuje práve v tomto "zostupovaní", poťažne "vtelovaní sa" do sveta. Spočíva v zodpovedajúcom aktualizovaní obsahu Božieho slova v ohlasovaní a jeho prispôsobovaní k svetu, ako aj v používaní správnej homiletickej metódy kazateľstvom; je ňou tzv. metóda "inkarnácie", čiže indukcie¹³⁹.

Metodické a formálne otázky kazateľstva budú predmetom našich úvah v nasledujúcej časti práce.

137 v. SCHURR, Säkulare Hintergründe des Konzils, in Theologie der Gegenwart 9 (1966) zv.2 100.

138 SA, 203.

139 GPr, 218 a 292.

LUBOMÍR STANČEK
Malá metoda a nejplnější forma kázne

III.6. VÝZNAM METÓDY A FORMY V ČINNEJ HOMÍLII

Práca, ktorú predstavujeme si zobrala pred seba podať návod na evanjelizáciu v dnešnej dobe. Vo faktografickom náčrtnutí kazateľskej činnosti Vincenta de Paul a po poukázaní na "najplnšiu formu kázne" sme venovali pozornosť teologickým základom kazateľstva. V tejto fundamentálnej homiletike sme v predchádzajúcich častiach poukázali na hodnoty, ktoré môžu napomôcť činnej homílii, alebo lepšej evanjelizácii v dnešnej dobe. Rovnako pri materiálnej oblasti homiletiky sme poukázali na aktualizáciu kresťanskej kerygmy.

V tejto časti chceme venovať pozornosť formálnej stránke homiletiky a rovnako poukázať na hodnoty, ktoré môžu pomôcť v evanjelizácii na prelome tisícročí.

Prijímame teda podľa G. Fesenmayera¹⁴⁰ a iných autorov¹⁴¹, delenie homiletiky na tri časti: fundamentálna, materiálna a formálna.

Toto delenie je z časti vidieť aj na "Malej metode". Rovnako toto delenie našlo priaznivú odozvu po Druhom vatikánskom koncile. Je veľký predpoklad, že prelom tisícročí v tomto delení bude pokračovať. Je však dnes už badať novšie chápanie delenia. Práve preto chceme tejto časti venovať pozornosť. Vidíme v nej nádej na účinnejšie oslovenie.

Zhodne so spomínaným rozplánovaním práce, bolo by treba očakávať, že o všetkých formálnych a metodických problémoch sa bude hovoriť v tejto časti. Ale zatiaľ - ako si pamätáme - veľa vecí z oblasti metodiky kazateľstva sme už predstavili v predchádzajúcej časti. Prečo?

Po prvé preto, že netrváme na prísnom rozdelení materiálnej a formálnej homiletiky¹⁴²;

po druhé preto, že rad pokynov, dôsledkov a záverov, čo sa týka kazateľskej formy a metódy, sa tak úzko spája s analyzovaným obsahom kazateľstva, a len v kontexte tejto analýzy obsahu ho možno náležite pochopiť, že bolo by niečím umelým a neúčelným, oddelenie formy od obsahu.

Riadime sa tu teda základnou homiletickou zásadou, že z obsahu vyplýva metóda. Túto zásadu si bližšie vysvetlíme v prvom bode, a v nasledujúcich - si pohovoríme o otázkach metódy, dialógu, jazyka, obraznosti a adaptácie v kazateľstve.

¹⁴⁰ G. FESENMAYER, Homiletik, in L/ThK 5 459-465.

¹⁴¹ W. TRILLHAAS, Evangelische Predigtlehre, München 1964; W. BARTHOLOMÄUS, Homilet, in HPTH-Lexikon 208.

LUBOMÍR STANČEK
Malá metoda a najplušia forma kázne

III.6.1. **Zásada: z obsahu metóda**

Na začiatku je potrebné poznamenať, že rozhodujúcou vecou v celom ohlasovaní v Cirkvi, a teda i v kazateľstve, je jeho nadprirodzený, zjavený obsah. Bol by to však "homiletický supranaturalizmus"¹⁴³, keby sa myslelo, že účinnosť kázne závisí len a výlučne od jeho obsahu a kazateľská metóda a forma nehrá vážnejšiu rolu v účinnom vplývaní Božieho slova na poslucháčov.

Tu treba upozorniť na to, že práve takéto stanovisko reprezentuje jeden z najvynikajúcejších protestantských teológov súčasnosti - Karl Barth (1886-1968) vo svojej "dialektickej teológii", ktorá mala rozhodujúci vplyv na homiletickú teóriu a prax, v protestantizme od prvej svetovej vojny až po šesťdesiate roky. Tento vplyv sa rozšíril aj na katolícku homiletiku, pre ktorú na konci obdobia protireformácie, nie sú cudzie tézy a požiadavky protestantskej teórie kazateľstva. Homiletické názory Bartha našli svoje odzrkadlenie zvlášť v predpokladoch tzv. kerygmatického hnutia, ktoré postavilo do popredia otázku obsahu ohlasovania čiže Božie slovo¹⁴⁴.

Základnou tézou "dialektickej teológie", v oblasti problematiky kazateľstva, bolo tvrdenie, že absolútnou veľkosťou, alfou a omegou teológie a homiletiky je slovo Boha, ako aj to, že sám Boh hovorí v kázni. Nemá väčší význam kazateľská metóda, forma, zohľadnenie zásad rétoriky a psychológie, ako aj potrieb a personálno-existenciálnej situácie poslucháčov. Samotné Božie slovo má v sebe dostatočnú silu, aby účinne vplývalo na človeka¹⁴⁵.

Také radikálne docenenie Božieho slova dialektickou teológiou K. Bartha, bolo reakciou na vládnuci, predtým teologicko-homiletický liberalizmus, ktorý na prvé miesto kladol človeka, jeho záľuby, potreby, situácie a prežitia, a biblickému Božiemu slovu - dosť voľne a subjektívne interpretovanému - priznával druhoradú a služobnú rolu.

¹⁴² K. KAMPHAUS, Von der Exegese zur Predigt, Freiburg 1971, 341.

¹⁴³ WH, 126.

¹⁴⁴ V. SCHURR, Information statt Kerygma?, in Theologie der Gegenwart 12 (1969) zv.3 147.

LUBOMÍR STANČEK
Malá metoda a najplušia forma kázne

Od K. Bartha biblický text znova dostal absolútny význam v kázni, ktorá je považovaná nielen za reč o Bohu či v jeho mene, ale priamo za reč samého Boha, v Kristovi uprostred spoločenstva veriacich; sám Boh, prostredníctvom ľudského slova kazateľa, kladie človeka pred svoju prítomnosť a vyzýva ho k existenciálnemu rozhodnutiu. Božie slovo je teda čímisi celkom nadsvetovým, akoby "padajúcim zhora" na človeka a jeho existenciu, a nie čímisi, čo prichádza k nemu cestou indukcie a záchytných bodov v jeho prirodzenosti, povahe¹⁴⁶.

Tento homiletický supranaturalizmus a nesprávne chápaný teocentrizmus Bartha viedol k vzniku reakcie v podobe antropocentrizmu R. Bultmanna, ktorého jedným zo základných tvrdení je to, že bezprostredné výpovede o Bohu sú nemožné; a zjavené Božie slovo v biblickej forme si vyžaduje demytologizáciu a existenciálnu interpretáciu¹⁴⁷.

Obracajúc pozornosť na vymenované krajné stanoviská v otázke chápania problémov, obsahu a metódy i formy kazateľstva, veľmi zdôrazňujeme, že jediným správnym riešením je tu "zlatý stred", to znamená, že treba v náležitej miere uznávať dôležitosť tak obsahu, ako aj kazateľskej formy či metódy¹⁴⁸.

Tradičná homiletika, ako "teória rečníctva v Cirkvi"¹⁴⁹, po prípade praktická náuka o umení kázať¹⁵⁰ odvodzovala pravidlá, týkajúce sa kazateľskej metódy a formy, zásadne z psychológie a rétoriky. Podobne, ako svetská rétorika, zaoberala sa homiletika obšírne predovšetkým problémami jazyka, štýlu, dikcie, hlasu, vonkajšieho postoja rečníka, mimiky, gestikulácie a pod. Myslelo sa totiž, že od týchto formálnych činiteľov a od metódy, odôvodnenej psychologickými zreteľmi, závisí v rozhodujúcej miere účinnosť podania, ustáleného všeobecnou teológiou, obsahu kazateľstva¹⁵¹. A hoci v dávnejších príručkách homiletiky sa tiež

¹⁴⁵ IDEM, Pastoraltheologie im 20. Jahrhundert, in H. VORGRIMLER - R. VANDER GUCHT, Bilanz der Theologie im 20. Jahrhundert, 3, Freiburg 1970, 392.

¹⁴⁶ IDEM, Information statt Kerygma?, 147.

¹⁴⁷ IDEM, Pastoraltheologie im 20. Jahrhundert, 393; IDEM, Zu den Strukturlinien der heutigen Predigt, in Dienst am Wort 1 (1966) zv.2 80.

LUBOMÍR STANČEK
Malá metoda a najplnšia forma kázne

zdôrazňovalo, že homiletika nie je len sakrálnou rétorikou, ale teologickou vedou¹⁵², predsa fakticky predstavovala obyčajne zbierku praktických rád a poučení, ktoré sa týkali umenia kázať, poučení, ktoré sa opierali o zásady a pravidlá svetskej rétoriky.

Jedným slovom, medzi nadprirodzeným obsahom kazateľstva a formálno-metodickými zásadami, ktoré sa opierali o motiváciu čisto psychologickú a boli čerpané z rétoriky, jestvovala len vonkajšia spojitosť, ktorá nestačila, aby aj pri starostlivom pestovaní takto chápanej formy kazateľstva, urobila ho dostatočne účinným¹⁵³.

Zatiaľ súčasná homiletika odvodzuje metódu a formu kazateľstva bezprostredne z nadprirodzeného obsahu a kresťanskej skutočnosti¹⁵⁴. Znamená to zásadu, že obsah tu určuje metódu¹⁵⁵. Vďaka tejto zásade, formálna homiletika, ktorá vyplýva z materiálnej homiletiky, pojednávajúcej o nadprirodzenom obsahu kresťanskej kerygmy a je pravou teológiou, predstavuje tiež vedomosti skutočne teologické o tom, "ako" treba odovzdávať to, "čo" je kresťanské. Nie je to už bezobsahová homiletická technológia, alebo len sakrálna rétorika, ale teologická veda o "diakonia tou logou" (Sk 6,4) a o formovaní kázne. A keď kázeň dostáva odôvodnenú teologickú formu, nastáva pravá inkarnácia Božieho slova do ľudského sveta, za účelom jeho spásy¹⁵⁶.

Nižšie si pohovoríme o metóde "inkarnácie" čiže indukcie v kazateľstve.

148 WH, 8.

149 J. CZUJ, Wymowa koscielna, Warszawa 1955, 28; Z. PILCH, Wyklad zasad wymowy koscielnej, Poznan 1958, 14; M. RZESZEWSKI, Posluga slova, Poznan 1967, 4.

150 Z. PILCH, Wyklad zasad wymowy koscielnej, 14.

151 WH, 8, 133.

152 J. CZUJ, Wymowa koscielna, 29.

153 F. X. ARNOLD, Wort des Heils als Wort in die Zeit, Trier 1961, 13.

154 WH, 8.

155 GPr, 287.

156 G. FESENMEYER, Homiletik, 461.

III.6.2. Metóda "inkarnácie" čiže indukcie

Keď riešime problém potreby činnej homílie, je potrebné poznamenať: nakoľko problémy obsahu ohlasovania, o ktorých sme hovorili v predchádzajúcej časti, sa týkali kazateľstva skôr vo všeobecnosti, tak problém homiletickej metodiky obsahuje v sebe otázky praktickejšie a vzťahujúce sa na konkrétnu kázeň. Pretože základné otázky formálnej homiletiky znejú: Ako kázať? Ako sformovať obsah kázne? Ako chápať Božie slovo? Akým jazykom hovoriť? Ako prispôbiť zjavený obsah konkrétnemu auditóriu?

Ako o prvej, si povieme o otázke indukčnej metódy v kázni, predstaviac postupne jej podstatu, teologické a antropologické odôvodnenie, ako aj spôsob realizácie.

III.6.2.1. Podstata

Stavajúc sa kriticky k "homiletickému supranaturalizmu", ktorý deprecionuje otázku metódy a zároveň pripisuje príliš jednostranne nepochybnú spasiteľnú moc Božiemu slovu, viacerí hovoria, že Božie slovo neúčinkuje magicky a neprináša milosť mechanicky. Účinnosť kázne závisí tiež od človeka, ktorý je v stave klášt vnútorný odpor Božiemu slovu a milosti. Teda odvolávanie sa na samotnú milosť a moc Božieho slova, nepredstavuje správne riešenie problému účinnosti kázne. Treba pamätať, že v procese spásy človek musí spoluúčinkovať s Bohom, t.j. neklášt prekážky milosti, ale s ňou spolupracovať. Základnou úlohou kazateľstva je pomôcť pri tomto poslucháčom, vedúc ich od skutočnosti každodenného života k nadprirodzeným pravdám a podstate kresťanstva¹⁵⁷. Ide tu v prvom rade o to, aby sa vytvoril v poslucháčoch pozitívny sklon, po prípade intelektuálna, volitívna a emotívna otvorenosť¹⁵⁸, prijať spasiteľné kresťanské posolstvo; aby z cesty k tomuto cieľu sa odstránili rôzne prekážky, ako napr. omyly, predsudky, nesprávne sklony, postoje či mienky poslucháčov¹⁵⁹. Najlepšie to urobí kazateľ, ktorý dobre pozná poslucháčov, je človekom z ich spoločenského prostredia, vie, čím práve žijú, aké majú pochybnosti, potreby, záujmy a životné problémy¹⁶⁰.

¹⁵⁷ WH, 128.

LUBOMÍR STANČEK
Malá metoda a najplušia forma kázne

Kazateľ sa teda najprv musí vžiť, pochopiť a zachytiť existenciálnu situáciu poslucháčov a v konkrétnej kázni má v úvode na ňu nadviazať, prijmúc ju za metodické východisko¹⁶¹. Ide o to, aby poslucháč postrehol, že hlásané v kázni kresťanstvo sa týka jeho života a jeho samého, že kresťanské náboženstvo nie je len útekom od životnej skutočnosti do sveta ideí a abstraktných pravd, ale že chce a môže mu pomôcť na ceste jeho života. Keď kazateľ preukáže pochopenie pre problémy poslucháčov, a zohľadní ich na samom začiatku kázne, vzbudí dôveru, záujem a ochotu prijať ďalší obsah ohlasovania, čiže zjavené pravdy a kresťanské mystérium spásy¹⁶².

V tom vlastne spočíva homiletická metóda indukcie, že sa vychádza v kázni z konkrétnej životnej skutočnosti poslucháčov a potom sa prechádza, po prípade sa prevádza poslucháč k zásadným pravdám a hŕbkam kresťanstva. Povediac inakšie, kázeň sa rozvíja akoby v troch základných etapách:

1. vstup do aktuálnej životnej situácie poslucháčov,
2. uvažovanie o nej, zoči voči vlastným silám človeka a skonštatovanie, že je potrebná spása od Boha, ako aj
3. predstavenie pozitívnej kresťanskej pravdy, ako mystéria spásy v Kristovi, ako aj vyplývajúcich z toho dôsledkov a záverov pre kresťanský život¹⁶³.

Toto poradie rozvinutia kázne v troch etapách, netreba chápať ako schému každej konkrétnej kázne, ale ako určitú ideálnu homiletickú normu a zásadu.

¹⁵⁸ AUGUSTINOVO HOMILETICKÉ PRAVIDLO: "ut veritas doceat, placeat et moveat".

¹⁵⁹ WH, 141.

¹⁶⁰ V. SCHURR, Zu den Strukturlinien der heutige Predigt, 83.

¹⁶¹ GPr, 282.

¹⁶² V. SCHURR, Die Missionspredigt, in Anima 10 (1955) zv.4 436.

LUBOMÍR STANČEK
Malá metoda a najplušia forma kázne

Treba sa však vystríhať príliš "dlhého" zotrúvavania v kázni v prirodzenej rovine, na tej úvodnej úvahe o aktuálnej situácii, ako na niečom veľmi zaujímavom, konkrétnom a príťažlivom; treba vždy prísť k vrcholnému bodu, k podstate kresťanstva, ktoré má byť hlásané.

A na druhej strane, treba rozvážne dávkovať obsah kresťanstva. Zvlášť dnešnému človekovi, s technickou a materialistickou mentalitou, nemožno chcieť podať naraz príliš veľa obsahu z hôbky zjavených tajomstiev, pretože - ako upozorňuje J. B. Hirscher - celé "teologické kompendium naraz zložené v pozemskom kráľovstve - nevzíde"¹⁶⁴. Čiže nie priveľa naraz. Treba tu múdru taktiku¹⁶⁵, podobnú postupovaniu sv. Pavla, ktorý "každú sobotu hovoril v synagóge, presviedčal Židov i Grékov" (Sk 18,4).

Dôležité je to, aby sám kazateľ bol naplnený a preniknutý hôbkou kresťanstva, aby mal v sebe duchovný zápal a chuť odovzdať tento "ukrytý poklad" - mystérium kresťanstva, a vtedy poslucháč to pocíti a zbadá, hoci by sa kazateľ len zmienil o Kristovi...¹⁶⁶

Uvedomujúc si, že požiadavka používať indukčnú metódu v kazateľstve, sa môže zdať trochu cudzia doterajšej katolíckej homiletike, pokúsme sa krátko odôvodniť správnosť tejto metódy, teologickými a antropologickými dôvodmi.

¹⁶³ IDEM, Anpassung des Wortes Gottes in der Predigt an die Hörer, in O. WEHNER - M. FRICKEL, Hörer und Predigt, 317; IDEM, Zu den Strukturlinien der heutigen Predigt, 83; IDEM, Seelsorge in einer neuen Welt, Salzburg 1957, 353; IDEM, Die heutige Erneuerung unserer Glaubensverk[ündigung], in Anima 6 (1951) zv.3 197; SA, 206; GPR, 282.

¹⁶⁴ GPr, 282.

¹⁶⁵ WH, 132-143.

III.6.2.2. Odôvodnenie

Základnou príčinou, odôvodňujúcou homiletickú indukciu, je fakt Vtelenia Božieho Slova. Boh "zostúpil" na svet, stal sa človekom, a preto ho spasil zvnútra¹⁶⁷. Vtelený Logos, Kristus, dal zároveň príklad, akou cestou sa môže dokonat spása človeka¹⁶⁸. Podobne ako Boh najprv vstúpil do ľudskej skutočnosti, aby takto previedol človeka do spásy, tak i kazateľstvo, má vstupovať do životnej situácie poslucháčov, akoby vtelovať sa do nej a cestou indukcie, alebo inakšie povediac, metódou "inkarnácie", postupne prevádzat človeka do mystéria spásy v Kristovi.

Správnosť indukčnej metódy potvrdzuje tiež fakt, že vtelený Boh hovoril ľudsky, v zjavení spasiteľných práv používal porovnania, príklady, podobenstvá a obrazy, vzaté z pozemského života človeka, prijímajúc ich ako metodické východisko pre predstavenie podstaty vecí a ukázania merita Zjavenia¹⁶⁹. Indukčnú metódu v Kristovom vohlasovaní vidíme, napr. v jeho rozhovore s Nikodémom (Jn 3,1-21) a so Samaritánkou (Jn 4,5-42), v poučovaní Židov o Eucharistii (Jn 6,1-71) a o Duchu Svätom (Jn 7,37-39).

Ale klasickým biblickým príkladom použitia metódy indukcie v hlásaní Evanjelia, je reč sv. Pavla na aténskom aeropágu (Sk 17,22-34), v ktorej nadviazal na istú situáciu či skutočnosť, známu Aténanom; hovoril teda najprv o ich nábožnosti a o tom, že medzi mnohými oltármi rôznych bohov, majú jeden postavený "Neznámemu Bohu". O tom Neznámom by im chcel niečo povedať. Ak v Liste Rimanom 1,14, ten istý apoštol v poučovaní o jestvovaní Boha, prijíma za východisko svet, poukazujúc naň, ako na skutočnosť, ktorá svedčí o Bohu Stvoriteľovi. Práve v tomto, Pavlom zdôraznenom podobenstve a v existenciálnom spojení medzi Bohom a svetom, zvlášť človekom, vidíme ďalší základ a dôvod pre kerygmatickú indukciu. Človek a svet nosia neodstrániteľné znamenie Boha, obraz jeho podstaty (Gen 1,26). Svet a príroda nie sú čímsi celkom cudzím a nezávislým na Bohu.¹⁷⁰

¹⁶⁶ Ibid., 132.

¹⁶⁷ Ibid., 129.

¹⁶⁸ V. SCHURR, Seelsorge in einer neuen Welt, 352.

¹⁶⁹ WH, 26.

LUBOMÍR STANČEK

Malá metoda a najplušía forma kázne

Preto tiež podobne ako v procese spásy jestvuje zákon, že "gratia supponit naturam", tak aj v poriadku sprostredkovania spásy v Cirkvi, v tomto prípade - kazateľstva, má svoje odôvodnenie zásada homiletickej indukcie, v ktorej prehlásanie nadprirodzeného obsahu Zjavenia, sa prijíma za východisko svet, príroda a človeka v jeho existenciálno-personálnej situácii a na tejto báze sa rozvíja ďalej a predstavuje spasiteľná Božia pravda.

Takto chápaná a teologicky odôvodnená indukcia, má samozrejme svoje hranice a nie je akýmsi absolútnym pravidlom v kazateľstve, to znamená, nemožno si myslieť, akoby cestou indukcie z aktuálnej skutočnosti sveta a existenciálnej situácie človeka, sa dala odvodiť s logickou konzekvenciou a ukázať poslucháčom podstatu kresťanstva. Treba totiž pamätať, že táto podstata, . t.j. mysterium paschale Christi¹⁷¹, je niečím "zhora", absolútne novým, nadprirodzeným, niečím, čo nevyplýva bezprostredne z prirodzenej skutočnosti, ale je darom, milosťou, Božím životom.

Jednako - pri plnom si uvedomení tohto faktu - bolo by treba s celou dôverou používať v kazateľstve metódu indukcie, a to tým viac, čím viac narážame dnes na väčšie ťažkosti pri odovzdávaní ľuďom toho, čo je nadprirodzené a kresťanské.¹⁷²

Treba obrátiť pozornosť na fakt, že napr. v encyklike "Mater et Magistra", v koncilovej Konštitúcii "Gaudium et Spes" a v mnohých iných učiteľských dokumentoch Cirkvi sa používa práve metóda indukcie; najprv sa tam predstavuje obraz situácie a skúsenosť dnešného sveta a potom sa podáva odpoveď, čiže kresťanská náuka o určitých otázkach a problémoch.

Nakoniec, z antropologického hľadiska, po prípade psychologického, treba povedať, že metóda indukcie v kazateľstve sa zdá byť najsprávnejšia a zaručujúca väčšiu účinnosť hlásaného Božieho slova, než dedukčná metóda, pod ktorou rozumieme odovzdávanie obsahu kresťanskej kerygmy, bez nadviazania na situáciu a zohľadnenia aktuálnej skutočnosti života poslucháčov a sveta.

V tradičnej homiletickej metóde, viac dedukčnej než indukčnej, bolo by možné vidieť jednu z príčin neúčinnosti

LUBOMÍR STANČEK
Malá metoda a najplnšia forma kázne

kazateľstva, ktoré veľmi často neoslovalo ľudí, lebo sa im zdalo čímsi cudzím, odtrhnutým od konkrétneho každodenného života a zaoberajúcim sa len mimozemskými, nebeskými, budúcimi vecami, ktoré nemajú veľa spoločného s tým, čím človek denne žije. Zatiaľ, čo kresťanstvo sa týka práve človeka aj v rozmeroch jeho pozemského, každodenného človeka. Preto kresťanské ohlasovanie musí vychádzať z tohto života, nadväzovať naň, vysvetľovať ho vo svetle zjaveného Božieho slova a usmerňovať ho k Bohu a spáse v Kristovi, čiže - používať indukčnú metódu¹⁷³.

¹⁷⁰ Ibid., 26, 130.

¹⁷¹ GPr, 258.

¹⁷² Ibid., 282; WH, 130.

LUBOMÍR STANČEK
Malá metóda a najplnšia forma kázne

III.6.2.3. Realizácia

Konkrétna realizácia spomínanej metódy môže mať rozličné a nespočetné varianty, v závislosti od druhu témy, poslucháčov, kazateľov, miesta, príležitosti a iných okolností či konštitutívnych prvkov kázne.

Ide tu o to, aby sa kázeň nezačínala asi takýmito slovami: "Počuli sme pred chvíľou slová Sv. písma, ktoré nám hovoria...", "Dnešné čítania pri sv. omši nám hovoria...", "V dnešnej liturgii Cirkvi...", ale aby sa v kázni vychádzalo z nejakého aktuálneho príkladu zo života, z problému, ktorý trápi ľudí, alebo z analýzy ich životnej situácie, obrazu po prípade znaku a pod.

Na tému tohto východiska, po prípade úvodu kázne, V. Schurr hovorí obrazne, že "na začiatku kázne pre svetáckych kresťanov môže byť "cítiť" skôr zápach cigariet než kadidla"¹⁷⁴. Napr. kázeň o Nepoškvrnenom Počatí Panny Márie sa nemá začínať citovaním dogmatickej definície a jej vysvetľovaním - čiže dedukčne, ale skôr indukčne: vyjsť zo života a problémov dnešného poslucháča a dôjsť k predstaveniu a zodpovedajúcemu vysvetleniu tejto pravdy viery¹⁷⁵. Alebo napr. v kázni o Vykúpení možno vychádzať z našich ľudských trápení, slabostí a bied na tejto zemi, potom poukázať na nedostatočnosť mimokresťanských pokusov o spásu človeka (liberalizmus, marxizmus), potom na základe biblických dejín spásy ukázať možnosť skutočného spasenia človeka Bohom v Kristovi¹⁷⁶.

¹⁷³ V. SCHURR, Die Missionspredigt, 438; GPr, 278; WH, 131; B. DREHER, Induktion als Weg der Verkündigung, in G. LANGE - W. LANGER, Via indirecta, München 1969, 255-265.

¹⁷⁴ SA, 205.

¹⁷⁵ V. SCHURR, Christliche Verkündigung über Maria, in Maria in Glaube und Frömmigkeit, Stuttgart 1954, 153.

LUBOMÍR STANČEK
Malá metoda a najplušía forma kázne

Treba tu upozorniť na určitú podstatnú vec; totiž východiskom v príprave konkrétnej kázne - homílie sú biblické čítania, po prípade liturgické texty, z ktorých kazateľ počas meditácie vyberá hlavnú tému a obsah homílie, a zasa východiskom pre kázanie má byť zásadne existenciálna-personálna situácia poslucháčov a ich životné problémy. A pretože takým problémom pre veriacich je tiež správne chápanie slov Sv. písma, preto možno neraz začať kázeň od problémového nadviazania na čítaný biblický text, ktorý sa dnešnému človekovi zdá provokatívny, diskutabilný či priam neprijateľný, ako napr. kázeň Pána Ježiša na hore o obšťastňujúcej chudobe a utrpení, ako aj o láske k nepriateľom (por. Lk 6,20-36), alebo o odstránení pohoršujúceho oka či ruky (por. Mk 9,42-50).

Avšak pravidlom má byť nadviazanie - tak na začiatku, ako aj počas celej kázne - na aktuálne otázky, potreby, problémy a túžby súčasného človeka, ako aj uvažovanie o nich a ich riešenie vo svetle Kristovho Evanjelia¹⁷⁷.

Vynára sa tu ešte celkom praktická otázka: ako sa pripravuje konkrétne kázeň a ako homília?

Tu je potrebné poznamenať, že homília, ako ju predstavil vo svojej práci Jozef Vrablec, má svoje presné zásady.

Rovnako aj "Malá metoda", ktorou sa riadia aj dnes viacerí duchovní synovia sv. Vincenta de Paul.

Je to samozrejme vec veľmi individuálna. Koľko hláv, toľko nápadov. Každý z tvorivých kazateľov postupom rokov si vypracuje vlastnú metódu prípravy kázne.

¹⁷⁶ WH, 140.

¹⁷⁷ Por. A. LEWEK, Metoda indukcji w kaznodziejstwie, in Bibl. Kaznodz.

LUBOMÍR STANČEK

Malá metoda a najplnšia forma kázne

Vyššie predstavená, a dnes všeobecne požadovaná metóda homiletickej indukcie, by si vyžadovala realizovanie nasledujúcich etáp prípravy konkrétnej homílie:

a. Úvodná reflexia kazateľa

S akými problémami, potrebami, zážitkami a skúsenosťami prídu poslucháči v nedeľu do kostola? Či nie sú pod vplyvom či dojomom nejakej zvláštnej udalosti kultúrnej, spoločenskej, cirkevnej, politickej, senzačnej vo svete, krajine alebo farnosti?

Aké problémy mňa osobne v tejto chvíli najviac trápia, zaujímajú, zarmucujú či prinášajú radosť? A či také isté problémy majú aj poslucháči? Ak nie - či sú také hodnotné, aby som nimi zaujal poslucháčov? Treba vždy myslieť na to, aby osobné problémy kazateľa príliš neovplyvňovali na tematiku pripravovanej kázne.

b. Spontánne stretnutie s biblickým textom

Bezprostredná príprava na oslovenie je čítanie omšových perikop: Kazateľ má ich prečítať nahlas. Ako hovorené slovo totiž budú vypočuté aj veriacimi. A pri čítaní len očami, ľahko sa prehliadnu charakteristické a podstatné výrazy.

Zistenia: Či daný text je ako celok tak dobre známy, že sa ľahko číta a bez väčšej pozornosti? Či sú v ňom vety, alebo formulácie, ktoré je ťažko porozumieť? Kazateľ si poznamenáva postrehy a myšlienky, ktoré sa môžu pridať v kázni.

Zhodnotenie spontánnych dojmov: Tieto dojmy môžu mať charakter zablokovania obsahu textu, alebo pozitívnych inšpirácií. Prvé sa stáva, keď formuláciu textu časti veľmi často počúvame, je použitý zastaralý jazyk, alebo jeho obsah je ťažko prijateľný; druhé - keď text vzbudil zaujímavé myšlienky, asociácie a nové zážitky, ktoré inšpirujú kazateľa. To zablokovanie kvôli nezrozumiteľnému textu treba odstrániť prečítaním odborných komentárov, čo už predstavuje prechod k nasledujúcej fáze prípravy kázne.

LUBOMÍR STANČEK
Malá metoda a najpluša forma kázne

c. Teologická reflexia nad perikopou

Preskúmať kontext danej perikopy. Prečítať fragmenty Sv. písma, ktoré predchádzajú perikopu, a ktoré nasledujú po nej. Vďaka tomu možno poznať jej "Sitz im Leben", ako aj hlavnú myšlienku, akú chcel autor podať svojim prvým poslucháčom.

Pokus sformulovať v jednej vete to, čo inšpirovaný spisovateľ chcel povedať, a čo tým dosiahnuť napr. "Lukáš chcel súčasným poslucháčom, ktorí boli... znepokojení, povedať, že...".

Nájst možné vedľajšie výpovede a celé perikopy pre prvotných poslucháčov. V prípade potreby sa môžu stať tiež obsahom kázne, alebo aspoň zdôraznia hlavnú myšlienku perikopy.

Aké nápady a idey pre kážeň sa zrodili pri tejto teologickej reflexii nad textom? - Poznamenať.

d. Meditácia kazateľa

Ide tu o to, aby kazateľ sám osobne sa akosi postavil pred Evanjelium, aby ho skonfrontoval so svojou životnou situáciou. Spýta sa teda: čo hovorí, čo dáva, v čom pomáha, na čo odpovedá perikopa mne osobne ako človekovi, kňazovi? - Hodnotné myšlienky a idey poznamenať.

e. Konfrontácia biblického posolstva so situáciou poslucháčov

Aký význam má hlavný obsah a tiež vedľajšie myšlienky perikopy pre dnešného poslucháča? V akej situácii poslucháča predstavuje odpoveď na životné otázky, pomoc v ťažkostiach, riešení existenciálneho problému? Tu je potrebná u kazateľa znalosť životných problémov a duchovných potrieb poslucháčov z daného prostredia, ako aj znalosť ducha doby, dnešných myšlienkových prúdov, faktov z psychológie a sociológie. A nejde tu len o zohľadnenie všeobecne známych faktov a aktuálnych udalostí zo sveta, ale o analyzovanie týchto bežných situácií, vecí, problémov a udalostí, ktoré poslucháč osobne prežíva - bolestne alebo radostne.

LUBOMÍR STANČEK

Malá metoda a najplušia forma kázne

Poznajúc už hlavnú myšlienku perikopy, treba nájsť zodpovedajúcu životnú situáciu či skúsenosť poslucháčov, a v nadviazaní na ňu poukázať na podstatný obsah perikopy, ako aktuálnej hodnoty, pomoci, odpovede a životného poučenia pre dnešného človeka.

Aké situácie, náhľady, pozorovania, rozprávanie, vzory, impulzy, obrazy, príklady môžu objasniť a aktualizovať obsah perikopy?

Konečné sformulovanie témy kázne, ako aj hlavného cieľa, aký sa chce ňou dosiahnuť, napr. "Poslucháči v takej situácii, s takými životnými problémami a skúsenosťami sa majú dozvedieť, pochopiť, počuť, že...".

f. Spracovanie témy a naučenie sa naspamäť obsahu homílie

Kto našiel tému (ideu) - má už kázeň, ale ešte nie hotovú. Teraz treba zozbierať materiál, ktorý sa týka tejto témy, aby sa urobila kázeň. Ale kde nájsť tento materiál?

Východisko v homílii, čiže "životnú skúsenosť", vo všeobecnosti musí kazateľ poznať, hľadať, zbierať a použiť pre konkrétnu kázeň, využívajúc vlastné pozorovanie života, čítanie bežnej tlače, rozhlas a televíziu, svetskú a náboženskú literatúru, ktoré pojednávajú o "znameniach času", o súčasných problémoch ľudí.

A to vlastne predstavuje materiál, po prípade homiletickú pomôcku v širšom význame. Každý kazateľ má si zhromažďovať materiál tohto druhu pre budúce kázne, čiže viesť, tzv. homiletické kolekty - zbierky.

Homiletickými materiálmi, či pomôckami v úzkom význame, sú biblické komentáre a homiletické spracovania vo forme "hotových" kázní. Opierajúc sa o tieto vytlačené homiletické pomôcky, treba sa však snažiť o sformovanie vlastnej, originálnej, osobne premyslenej a prežitej kázne. Až taká kázeň zaručuje, že bude mať väčší úspech.

Vyššie rozobratá metóda indukcie, je základom súčasnej formálnej homiletiky. V podstate ide v nej o náležité zohľadnenie v kazateľstve samého poslucháča; nestačí totiž len starostlivosť o správny doktrinálny obsah kázne. S tým sa úzko spája otázka homiletického dialógu. Nižšie predstavíme jeho teologicko-praktické odôvodnenie, a tiež možnosť a spôsoby jeho realizovania.

LUBOMÍR STANČEK
Malá metoda a najplnšia forma kázne

III.7. HOMILETICKÝ DIALÓG

Keby sme zalistovali v rôznych novinách a časopisoch v súčasnej dobe, tak v skupine najčastejšie používaných slov by sme celkom určite našli výraz dialóg. Pritom samotná idea ako výraz i metóda vznikla a bola používaná už klasickými i gréckymi filozófmi Platonom a Sokratesom. Svoju renesanciu zažil pojem dialóg až v polovici tohto storočia, keď pre jeho zanedbanie došlo na Koncile k istým nedorozumeniam a sám Pavol VI musel "vrúčne a energicky vyzvať k dialógu".

V rámci metodologických prístupov k novej evanjelizácii je iste užitočné venovať pojmu dialóg pozornosť. Je to tým odôvodnejšie, že aj záverečný dokument biskupskej synody 1991 konštatoval nutnosť, aby sa obnovená Európa uskutočňovala počinavúc "dialógom" s evanjeliom.¹⁷⁸

¹⁷⁸ P. TOMER, Dialóg ako aktuálna výzva pre katolíkov, in Duchovný pastier 7 (1994) 296-299.

III.7.1. Význam dialógu pre homíliu

Hlásanie Božieho slova predstavuje podstatnú a základnú úlohu Cirkvi, ktorá pokračuje v spasiteľnej Kristovej činnosti. V ohlasovaní v Cirkvi sa v určitom zmysle pokračuje a aktualizuje Božie Zjavenie, dokonané v Ježišovi Kristovi¹⁷⁹.

V súčasnom skúmaní podstaty Zjavenia sa zdôrazňuje jeho personálny charakter a štruktúra dialógu: Boh hovorí, a človek odpovedá. Odpoveď človek patrí k podstate Zjavenia; v tom zmysle, že Zjavenie je ad hominem. Pretože, ako každá reč medzi ľuďmi je aktom vzájomnej komunikácie a je naladená na nejakú reakciu, tak aj Božie Zjavenie, reč Boha k človeku, si vyžaduje odpoveď. Aj keď človek má negatívny alebo ľahostajný postoj k Božej výzve, tak aj taký postoj predstavuje odpoveď. Reakcia človeka na Božiu výzvu má by samozrejme pozitívna. Spočíva v tom, že človek prijíma Božie slovo, ktoré je mu adresované, v ktorom mu Boh zjavuje svoju lásku a vyzýva ho k vzájomnej láske. Stručne povediac, pozitívna odpoveď človeka na Božie Zjavenie je viera.

Nakoľko teda Božie Zjavenie má výraznú štruktúru dialógu, tak ohlasovanie v Cirkvi, ktoré ho aktualizuje, participuje v tejto dialógovej štruktúre Zjavenia. Ba čo viac, v určitom zmysle táto dialógová štruktúra v ohlasovaní sa zintenzívňuje. Možno totiž zjednodušene povedať, že zatiaľ čo v Božom Zjavení máme do činenia so schémou: Boh hovorí - človek odpovedá, tak v ohlasovní v Cirkvi táto schéma je takáto: Boh hovorí - človek najprv počúva, a potom ohlasuje - a ako ten, čo ohlasuje, snaží sa vyvolať pozitívnu odpoveď Bohu u iného človeka.

¹⁷⁹ H. SCHLIER, Glowne zreby nowotestamentowej teologii slowa Bozego, in Concilium 1-10/1968, Poznan 1969, 112.

LUBOMÍR STANČEK
Malá metóda a najplušia forma kázne

Dôležité je tu zdôraznenie, že ten, čo ohlasuje, sám je najprv poslucháčom. A dokonca treba povedať, že celé ohlasovanie v Cirkvi je v podstate počúvaním, prijímaním a reflektovaním Cirkvi nad Božím slovom. Totiž prv, než Cirkev môže byť prostriedkom spásy, je ovocím spásy. K. Rahner hovorí: "Sebarealizácia Cirkvi, ako sprítomňujúcej Pravdu, musí sa vždy tak konať, aby bolo vidieť, že v realizovaní svojej charizmy vyučovania, Cirkev učiaca je Cirkvou poslušnou, počúvajúcou a veriacou"¹⁸⁰. Toto treba chápať tak, že Cirkev bola nielen do Nanebovstúpenia Krista Cirkvou počúvajúcou zjavenú Pravdu, a potom jedine ju ohlasujúcou, ale skôr - že Cirkev je stále predovšetkým Cirkvou počúvajúcou, pretože pred každým ohlasovaním musí znova pokorne prijať Božie slovo, uveriť, a potom s vierou ohlasovať.

A cieľom tohto ohlasovania je vzbudenie viery u poslucháčov, ktorí vďaka viere, sa stávajú členmi Cirkvi, a ako takí, potom jej spolutvorcami - zhodne s poučením sv. Pavla, že všetci sú povolaní budovať Kristovo Telo (por. Ef 4,16). Zhodne s tým sa dnes často hovorí o tejto pravde, že Cirkev buduje Cirkev, hlásajúc Božie slovo tak ad intra, ako aj ad extra, t.j. veriacim pre oživenie viery a neveriacim pre vzbudenie v nich viery.

Rovnako sa veľmi zdôrazňuje, že právo a povinnosť budovať Cirkev ohlasovaním Božieho slova, majú nielen biskupi a kňazi, ale tiež všetci laici ako členovia. Sv. Pavol poučuje o tejto povinnosti veriacich v Prvom liste Korintťanom 14,26: "Čo teda bratia? Keď sa zídete, každý niečo má: dar chválospevu, nauky, zjavenia, jazykov, vysvetľovania; všetko nech je na budovanie". Túto myšlienku o spoluzodpovednosti všetkých kresťanov za hlásanie Božieho

¹⁸⁰ K. RAHNER, Ekklesiologische Grundlegung, in HPTH 1 124.

LUBOMÍR STANČEK
Malá metóda a najplnšia forma kázne

slova zdôrazňuje II. vatikánsky koncil v *Lumen gentium* nasledovne: "Kristus, veľký prorok, ktorý hlásal kráľovstvo Otcovo svedectvom života a silou slova, vykonáva svoj prorocký úrad, kým sa nezjaví v plnej sláve, nielen prostredníctvom hierarchie, ktorá učí v jeho mene a jeho mocou, ale aj skrze laikov (...) Toto šírenie blahozvesti čiže hlásanie Krista i svedectvom vlastného života i živým slovom nadobúda určitú charakteristickú črtu a zvláštnu účinnosť práve preto, že sa uskutočňuje v bežných podmienkach tohto sveta" (LG 35). Avšak zvláštnu povinnosť ohlasovať majú tí laici, ktorí sa vyznačujú charizmou slova, ktorú dostali od Ducha Sv., ktorý "rozdeľuje každému, ako chce" (1 Kor 12,11) svoje dary (por. LG 12).

Zdôrazňujúc právo a povinnosť hlásať Božie slovo všetkými členmi Cirkvi, nezabúdame však, že je v Cirkvi špecifická funkcia, špeciálny úrad či inštitúcia: kazateľstvo, ktorého realizácia sa uskutočňuje podľa určených zásad a oprávnení. Povedzme si ešte raz, že Božie Zjavenie má dialógovú štruktúru; že celá Cirkev sa musí stále znova započúvať do Božieho Zjavenia a s vierou ho hlásať a že na základe tohto ohlasovanie v Cirkvi, ako pokračovanie Zjavenia, vo svojej podstate má dialógovú štruktúru¹⁸¹.

A ak z podstaty ohlasovania v Cirkvi vyplýva jeho dialógová štruktúra, tak musí nájsť svoj výraz v konkrétnych formách kazateľstva, čiže že kázeň má byť v určitej miere dialógom. Dialóg je pre Cirkev v určitom zmysle prostriedkom, hlavne však spôsobom ako rozvíjať svoju činnosť v súčasnom svete. Cirkev používa metódu dialógu, aby lepšie mohla viesť ľudí k vnútornému obráteniu a pokániu cestou hlbokej obnovy vlastného svedomia a života vo svetle tajomstva vykúpenia a spásy.

¹⁸¹ N. GREINACHER, *Die dialogische Struktur der Verkündigung*, in *WW*, 334-343.

III.7.2. Dialóg s Evanjeliom

Dialóg s evanjeliom a nielen s evanjeliom, ale s celým textom Písma svätého, je východiskovým bodom pre Európu.

Biblické údaje výrazne poukazujú na fakt, že ohlasovanie Krista Pána, ako aj apoštolov a prvotnej Cirkvi malo dialógový charakter a štruktúru. Poslucháči Pána Ježiša neboli nečinní počas jeho príhovorov, ale pýtali sa Ho, vypočúvali, interpelovali, diskutovali. Keď nerozumeli niečo z Kristovej náuky, prosili Ho hneď o vysvetlenie.

Aj apoštoli vo svojom ohlasovaní používali konverzačnú, dialógovú metódu. Svedčí o tom už vyššie citované poučenie sv. Pavla, adresované Korintňanom, na tému hlásania Božieho slova počas spoločného zhromaždenia kresťanov (por. 1 Kor 14). Okrem toho na mnohých miestach Skutkov apoštolov (napr. 17,2.17;18,4.19;19,8;24,25) sa používa termín "dialegesthai" na označenie ohlasovania tak mimoliturgického, ako aj liturgického - počas slávania Eucharistie. V Sk 20,7 čítame o náuke sv. Pavla v Troade: "Keď sme sa v prvý deň týždňa zišli na lámanie chleba, Pavol s nimi hovoril (dialegeto autois) (...) a pretiahol reč až do polnoci". Dialógová forma v apoštolskom kazateľstve bola teda nepopierateľne známa a používaná. Kazateľský monológ, ako jediná forma hlásania Božieho slova nebola mysliteľná, zvlášť v Pavlových spoločenstvách, ktoré boli formované viac charizmaticky než inštitucionálne¹⁸².

Aj v poapoštolských dobách kázeň počas slávania Eucharistie nebola výlučne monológom, ale "rozhovorom dušpastiera s ľudom, zvereným jeho starostlivosti (...) o liturgickom texte, podanom liturgiou"¹⁸³. A.G. Martimort

¹⁸² Ibid., 337.

¹⁸³ J. LECLERCQ, Le sermon, acte liturgique, in La Maison - Dieu 8 (1964) 30.

LUBOMÍR STANČEK
Malá metoda a najplušia forma kázne

vo svojom diele "La chiesa in preghiera"¹⁸⁴ poukazuje na veľmi zaujímavý fragment Apoštolských konštitúcií, z ktorého jasne vyplýva, že kňazi najprv presvedčovali veriacich individuálne a až potom biskup predniesol príhovor pred zhromaždeným spoločenstvom. Súhlasilo by to s vyššie uvedenou správou o ohlasovaní sv. Pavla v Troade, keď by sme prijali, že sv. Pavol prv, než pristúpil k vyučovaniu - "hovoril s nimi" (preto autois). T. Olszański, analyzujúc túto otázku, robí záver, že je vážny dôvod myslieť si, že ak sama kázeň nebola dialógom, tak v každom prípade predchádzal ju dialóg, ktorého zhrnutie predstavovala kázeň¹⁸⁵.

Historik a životopisec sv. Augustína, L. Bertrand, píšuc o kazateľstve biskupa z Hippo, hovorí, že v jeho kostole "sa tlieskalo, prerušovali rečníka. Niektorí mu predkladali námietky, uvádzali mu úryvky zo Sv. písma. Augustín je takto v stálom spojení so svojimi poslucháčmi. Sleduje hru črt na tvári, gestá a celé správanie svojho publika. Prihovára sa mu celkom otvorene a s dôverou"¹⁸⁶.

III.7.3. Homiletika potrebuje dialóg

Druhý vatikánsky koncil uznal dialóg za jeden z najväčších výdobytkov ľudskej kultúry, lebo dovoľuje lepšie poznať svet.¹⁸⁷

Počnúc od II. vatikánskeho koncilu, pozorujeme medzi

¹⁸⁴ A. G. MARTIMORT, La chiesa in preghiera, Roma 1963, 371.

¹⁸⁵ T. OLSZANSKI, Homilia w polskim kaznodziejstwie okresu miedzywojennego (1918-1939), Warszawa 1970, 204 (doktorská práca).

¹⁸⁶ R. PLUS, Kaznodziejstwo "realne" i "nerealne", Kraków 1930, 87.

¹⁸⁷ P. TOMER, Dialóg ako aktuálna výzva pre katolíkov, 296-299.

LUBOMÍR STANČEK

Malá metoda a najplušia forma kázne

teologmi zvláštny záujem o otázky, ktoré sa týkajú Cirkvi: jej podstaty, spasiteľnej štruktúry a funkcie. Podrobuje sa analýze tradičnej ekleziológie, pokúšajúc sa súčasne dôjsť k prehľadnej a obnovej koncepcii Cirkvi, z ktorej vyplývajú aj zodpovedajúce nové metódy pastoračnej činnosti.

Tvrdí sa, že v tradičnej ekleziológii sa Cirkev chápe príliš jednostranne a neadekvátne, určujúc ju obyčajne v kategóriách čisto sociologických a právnických. Cirkev sa berie ako spasiteľná inštitúcia, v ktorej jedni členovia (hierarchia) predstavujú tzv. učiacu Cirkev a iní (veriaci) - Cirkev počúvajúcu. Ale podľa súčasného koncilového chápania, Cirkev je predovšetkým vo svojej viditeľnej podobe Božím ľudom, a zároveň z vnútornej stránky, mystickým Kristovým Telom; je bratským spoločenstvom v Kristovi (por. LG 4).

Nemožno pochybovať, že z určenej koncepcie Cirkvi vyplývajú zodpovedajúce dôsledky a závery pre pastoračiu. Základnou tézou dnešnej pastoračnej teológie je tvrdenie, že celá Cirkev buduje Cirkev, a nielen - biskupi a kňazi. A z tejto základnej tézy vyplýva samozrejma požiadavka a povinnosť angažovania sa všetkých: i kňazov i laikov - na spasiteľnej činnosti Cirkvi. Ako sme už vyššie zdôraznili, celá Cirkev - i hierarchia i laici - je Cirkvou počúvajúcou Božie slovo a ohlasujúcou ho. Nemožno teda považovať veriacich laikov za trpný prvok, a jedine hierarchiu za činný prvok v ohlasovaní v Cirkvi.

V spojení s tým sa vynára naliehavá potreba reformy štýlu a systému ohlasovania v Cirkvi; reforma, ktorá smeruje k širšiemu zavedeniu formy dialógu v kazateľstve, prostredníctvom, ktorého by sa viac aktivizovali všetci členovia spoločenstva Cirkvi v oblasti hlásania Božieho slova.

Okrem toho treba upozorniť, že jednou z dôležitých črt súčasnej spoločnosti, je rozvíjajúci sa v nej proces demokratizácie, ktorý niveluje spoločenské nerovnosti,

LUBOMÍR STANČEK
Malá metoda a najplušía forma kázne

aktivizuje členov spoločnosti a ukazuje im spoločnú zodpovednosť v skoro všetkých oblastiach spoločenského života. Tento všeobecný proces demokratizácie má svoj odraz aj vo vedomí a mentalite dnešných katolíkov, ktorí s oveľa väčším záujmom a uznaním sa správajú voči kazateľom, ktorí zaujímajú postoj dialógu, t.j. postoj otvorenosti a bezprostrednosti, než voči autoritatívnemu riadeniu a apodiktickému poučovaniu "z výšky kazateľne".

Okrem všeobecných snáh o spoločenskú jednotu a rovnosť, dnešnú spoločnosť charakterizuje tiež svetonázorový a náboženský pluralizmus. Pre kresťana, ktorý žije v pluralistickej spoločnosti, viera a náboženstvo prestali byť čímsi nepopierateľným a sami osebe pochopiteľnými, ako tomu bolo v stredoveku. Je nútený stále konfrontovať svoju vieru s inými systémami hodnôt a rôznymi ideológiami, čo potom spôsobuje potrebu stálej reflexie o viere a dosiahnutia viery personalistického charakteru, ktorá je výsledkom osobnej voľby; totiž len taká viera má skutočnú hodnotu a šancu pretrvať.

Kresťan, nútený k neustálej reflexii o svojej viere životom z viery, pociťuje potrebu okamžitej pomoci a má ju právo očakávať od ohlasovania v Cirkvi, ktorého cieľom je predsa vzbudzovanie a posilňovanie viery. Túto pomoc však, ako sa zdá, nie je v stave udeliť mu v uspokojivom stupni kazateľstvo monológovej štruktúry. A preto čoraz častejšie sa ozývajú hlasy, ktoré požadujú dialóg v ohlasovaní v Cirkvi¹⁸⁸.

¹⁸⁸ J. SCHMITT, Dialog-Predigten als Versuch, in Leb. Seel. 5 (1954) zv.2 133-135; W. ESSER, Das Dialogische in der Predigt, in O. WEHNER - M. FRICKEL, Theologie und Predigt, Würzburg 1958, 33-56; H. WERYNSKI, Monolog czy dialog?, in Homo Dei 38 (1969) č.1 43-46; A. LEWEK, O dialog w kaznodziejstwie, in Bibl. Kaznodz. 87 (1971) č.1 60-64, č.2-3 137-141.

LUBOMÍR STANČEK
Malá metoda a najplnšia forma kázne

Táto požiadavka má svoje odôvodnenie aj v tom, že na jednej strane súčasní ľudia majú určitú záľubu a plnú zrelosť viesť plodný dialóg, a na druhej pociťuje sa páľčivá potreba hlbšie poznať a zohľadniť v ohlasovaní v Cirkvi ich konkrétne potreby a životné problémy. Okolo problému poznania súčasného človeka v jeho životnej situácii sa koncentrujú hlavne záujmy dnešného hnutia katecheticko - homiletickej obnovy, ktorá po etape "liturgicko - kerygmatickej" a "exegetickej", vstúpila teraz do fázy "antropologickej"¹⁸⁹.

Dodajme ešte, že požiadavka kazateľského dialógu vyplýva tiež akosi zo samej podstaty, "znova objavenej" a veľmi odporúčanej II. vatikánskym koncilom (por. SC 52), homílie. Etymologicky totiž slovo "homília" (z gréckeho "homilein") znamená dôverný rozhovor, rodinný a dialógový príhovor. P. Duployé považuje za základný tón pre homíliu bezprostrednosť a charakter dôvernej reči¹⁹⁰. T. Olszański, v práci venovanej otázke homílie vyjadruje názor, že "kvôli prežitiu sa rétorického umenia na kazateľnici a kvôli značnej rezignácii kazateľstva z formálnych činiteľov v prospech obsahu - táto bezprostrednosť a charakter rozhovoru sa stanú záväznými pre kazateľstvo vo všeobecnosti"¹⁹¹. Vidíme v tom prínos, čo sleduje aj naša práca.

III.7.4. Prínos dialógu na koncile

Dialóg je pre Cirkev v určitom zmysle prostriedkom, hlavne však spôsobom, ako rozvíjať svoju činnosť v súčasnom

¹⁸⁹ B. DREHNER, Rhetorische Kommunikationsform als typenbestimmung der Predigt, in Dienst am Wort 5 (1970) zv.1 29; M. MAJEWSKI, Antropologiczna koncepcja katechezy, Lublin 1974.

¹⁹⁰ P. DUPLOYÉ, Rhetorik und Gotteswort, Düsseldorf 1957, 66.

¹⁹¹ T. OLSZANSKI, Homilia, 205.

LUBOMÍR STANČEK

Malá metoda a najplušia forma kázne

svete. Vidíme to aj na Druhom vatikánskom koncile.

Druhý vatikánsky koncil za svoju základnú úlohu považoval hlásanie kresťanského posolstva spásy dnešnému svetu (por. GS 1; LG 1; DV 1). Ako to koncil urobil?

Pri základoch spôsobu koncilového ohlasovania vidíme vlastne predovšetkým zásadu dialógu, pod ktorým sa rozumie spojenie, aké ohlasujúci nadväzuje s adresátom, aby sa s ním za určitým cieľom podelil s istými hodnotami. O takéto spojenie išlo Bohu, keď sa zjavil človekovi, aby ho spasil, o ňu v dôsledku sa snažilo a snaží každé ohlasovanie v Cirkvi, ako pokračovanie Božieho diela Zjavenia.

Ohlasovanie koncilu má výraznú dialógovú štruktúru. V čom spočíva? Vysvetlime si to na príklade Konštitúcie o Božom zjavení, ktorej prvá veta obsahuje myšlienku o dialógu troch partnerov: zjavujúceho sa Boha, ohlasujúceho koncilu a počúvajúceho Božieho ľudu. Koncil vedie tu akoby dvojstranný dialóg: najprv s Bohom, ktorý sa k nemu prihovára, potom s Božím ľudom, ktorý ho počúva.

A to má byť zásadou ohlasovania v Cirkvi, aby ohlasujúci zotrval v neustálom dialógu s Bohom, započúvajúc sa do jeho slova, ako aj s poslucháčmi, zohľadňujúc ich otázky, potreby, existenciálne situácie a pod.

Keď ide o ten druhý dialóg: ohlasujúceho s poslucháčom, tak príkladom, ktorý dal koncil kazateľstvu, môže byť zvlášť "Gaudium et Spes." Úvod k tejto Konštitúcii hovorí, že cieľom jeho ohlasovania bude začatie dialógu s celým svetom. Akým spôsobom koncil realizuje tu tento dialóg? Vo všeobecnosti, ako prvý si berie slovo adresát, čiže súčasný svet, ktorý vyjadruje svoje obavy a nádeje (por. GS 4), potrebu analýz a syntéz súčasných problémov sveta (por. GS 5), túžbu po slobode (por. GS 6), nepokoj (por. GS 7), nedôveru a nepriateľstvo, konflikt a trápenie, "ktorých je sám človek príčinou aj obeťou" (por. GS 8), a preto tiež nakoniec "si sám sebe kladie otázky" (por. GS 9), na ktoré nie je schopný si uspokojivo odpovedať.

Odpovedá koncil, čiže Cirkev. Táto odpoveď je spasiteľná nielen pre svet, ale tiež pre Cirkev; rozširuje totiž rozsah jej záujmov, osviežuje ju, vytrhuje zo stagnácie, dalo by sa povedať, že vo všeobecnosti vytvára a posilňuje pre ňu dôvody jestvovania. Povoláním Cirkvi je predsa uzdravovanie a spása sveta.

Analyzujúc Pastorálnu konštitúciu o Cirkvi v súčasnom svete, vidíme ustavičnú bdelosť koncilových otcov, aby tak vyvážili štýl ohlasovania, aby Božie slovo a ľudské záležitosti vždy navzájom harmonizovali, aby nadmerným sa zahladením na pozemské veci a započúvaním sa do ľudských problémov, nezmenšila sa dôležitosť depozitu Zjavenia, alebo naopak, aby následkom úplného sa pohrúženia do toho posledného, nezabudlo na to, čomu slúži.

Možno teda povedať, že "Gaudium et Spes" v celej svojej teologicko-literárnej štruktúre predstavuje príklad štýlu, ako hlásať Božie slovo dnešnému človekovi¹⁹².

Spýtajme sa teraz, aké jestvujú možnosti a spôsoby realizovania požadovaného homiletického dialógu.

III.7.5. Rôzne formy homiletického dialógu

Stačí pozorne počúvať, ako prebieha komunikácia v celom svete, medzi národmi, ale aj medzi ľuďmi napr. v manželstve. Cirkev v tejto oblasti hľadá nové možnosti, medzi ne patrí aj dialóg v homílii.

V závislosti od spôsobu vedenia dialógu, ako aj od množstva osôb, ktoré sa na ňom zúčastňujú, možno rozlišovať dialóg formálny a virtuálny, ako aj dialóg medzi dvoma, alebo mnohými osobami. Formálny dialóg spočíva jednoducho v rozhovore dvoch, alebo viacerých osôb a virtuálny dialóg sa odohráva v príhovore jednej osoby, ktorá pozná potenciálne otázky, potreby, požiadavky, problémy poslucháčov a vo svojej reči ich zohľadňuje.

¹⁹² P. DUDA, Lumen Gentium, Dei Verbum i Gaudium et spes jako przepowiadanie słowa Bożego, Warszawa 1970 (magisterská práca).

LUBOMÍR STANČEK

Malá metoda a najplušia forma kázne

Možno usudzovať, že všeobecne používaný počas omšovej liturgie kazateľský monológ, je fakticky v menšom alebo väčšom stupni virtuálnym dialógom, v ktorom sa kazateľ snaží mať na zreteli konkrétne prostredie poslucháčov, prednášajúc im kážeň, zodpovedajúco prispôsobenú jazykom a obsahom. A treba povedať, že monológová forma kázní bola, je a určite i bude, praktizovaná v Cirkvi. Avšak na základe teologicko-biblického odôvodnenia dialógovej štruktúry ohlasovania v Cirkvi a na základe vyššie uvedených dôvodov, treba urobiť záver, že kážeň, ako monológ dnes nestačí a nemôže byť jedinou možnou formou homiletickej činnosti Cirkvi. Preto sa požaduje vo väčšej miere zavedenie formy dialógu v kazateľstve, ktoré má za úlohu posilniť účinnosť jeho vplyvu a zaktivizovať laikov v Cirkvi v ich povinnosti evanjelizovať; okrem toho sa uvažuje, navrhuje a postupne sa už praktizuje v rôznych formách kazateľský dialóg. Tento dialóg sa môže konať pred, počas alebo po kázni. Akým spôsobom tento dialóg viesť, načrtávame pre skvalitnenie homílie v ďalších častiach.

III.7.5.1. Homília je dialóg dvoch

Dialóg je vnútorným impulzom lásky v atmosfére priateľstva a služby. Predpokladá intelektuálnu zrelosť. Musí byť zrozumiteľný a jasný. Má ísť o výmenu myšlienok, ktorá mobilizuje a cibí vyššie rozumové a duchovné schopnosti. Taktiež sa musíme snažiť druhému porozumieť so všetkou úctou, žičlivosťou a dobrým srdcom, prispôbiť sa povahe spoločníka ako i okolnostiam.

LUBOMÍR STANČEK

Malá metoda a najplušia forma kázne

Je to klasická forma dialógovej kázne, ktorá spočíva v tom, že jeden kazateľ prednáša námietky a otázky, ktoré sa vzťahujú na určenú tému a druhý kazateľ na ne odpovedá. Nakoľko v dávnejších časoch tento druh dialógu bol používaný v Cirkvi pravdepodobne s nemalým úspechom, tak dnešní poslucháči sa dosť skepticky stavajú k tejto forme kazateľskej dišputy, v ktorej otázky a námietky v ústach jedného kňaza sa zdajú trochu umelé, a odpovede druhého - obyčajne príliš triumfálne. Presvedčivejšie a autentickéjšie vyzerá tento druh dialógu, ak otázky a námietky, ktoré sa spájajú s témou, bude predkladať kňazovi laik. Je tiež taká možnosť, že túto kázeň-dialóg prednášajú dvaja laici, samozrejme zodpovedajúco na to pripravení, a ktorí majú povolenie od biskupa. Nota bene prax prednášať kázeň laikmi je dnes čoraz viac požadovaná a dokonca už i praktizovaná.

III.7.5.2. Dialóg v liturgii

Skôr, než začneme hovoriť, treba veľmi pozorne počúvať, čo druhí hovoria, čo cítia, aby sme ich pochopili.

Tento typ formálneho dialógu, v ktorom sa zúčastňuje veľa osôb, nepochybne najviac angažuje všetkých účastníkov liturgie, ale je určite aj najťažší. Vyžaduje totiž od kazateľa znalosť pravidiel vedenia dialógu, ako aj zákonov dynamiky skupiny. Ľahšie ho bude viesť v malej skupine osôb, ktoré sa zúčastňujú na sv. omši, a oveľa ťažšie v preplnenom kostole. Akým spôsobom ho možno realizovať?

Treba začať kazateľským dialógom s deťmi, ktorý je pomerne najľahší, pretože deti sú už naučené prednášať otázky a odpovede počas vyučovania náboženstva. Ide tu o dialóg s nimi, nie natoľko na tzv. detskej sv. omši, ale aj na každej inej sv. omši. Možno povedať deťom, aby niektoré z nich zopakovalo obsah Evanjelia, ktoré predtým počuli; vyzvať ich klásť otázky, ktoré sa týkajú tohto obsahu alebo eventuálne nejasností a problémov, ktoré sa ním vynárajú a pod. Dospelí účastníci sv. omše veľmi radi a pozorne počúvajú tento druh dialógu kazateľa s deťmi, majú veľa z neho a pomaly sa sami zapájajú do neho, kladúc dušpastierovi otázky a predstavujúc náboženské problémy, ktoré kňaz prijíma a vo svetle viery ich vysvetľuje.

LUBOMÍR STANČEK

Malá metoda a najplušia forma kázne

Ale majú dospelí skutočne odvahu verejne prednášať svoje náboženské pochybnosti? Počiatkové ťažkosti možno v tomto ohľade prekonať tak, že povzbudíme niekoho z aktívnejších farníkov, aby povedal svoje myšlienky na určenú tému. Môžu to byť na začiatku krátke otázky, ktoré prelomia bariéru doterajšieho mlčania a trpnosti poslucháčov, predstavuje precedens pre ďalšie, čoraz početnejšie a vážnejšie vystúpenia účastníkov sv. omše. Nie vždy to musia byť samotné otázky, námietky či pochybnosti. Kresťan, vedomý si svojej spoluzodpovednosti za evanjelizáciu, môže pred spolubratmi vyjadriť nejednu hlbokú myšlienku, zážitok, príklad nábožnosti, vzatý z konkrétneho života a pod.

Praktika kazateľského dialógu môže prebiehať v rôznych obmenách. Jednou z nich bude danie príležitosti veriacim, aby predniesli otázky, týkajúce sa kázne, ktorú počuli, hneď po nej. Iná bude spočívať v tom, že kňaz načrtne počas niekoľkých minút nejaký náboženský problém, o ktorom potom prebieha spoločná reflexia a diskusia. Kazateľ môže ju začať nejakou provokujúcou otázkou alebo prekvapujúcim prístupom k problému. Ešte inou obmenou kazateľského dialógu môže byť spoločné uvažovanie o vopred oznámenej téme, ku ktorej sa vyslovuje ten, kto chce, a nakoniec kňaz zhrnie, zdôrazní hodnotné hlasy a vo svetle viery koriguje alebo sám dodáva to, čo v nich chýbalo.

V spojitosti s otázkami, ktoré sa teraz vynárajú, čo sa týka možnosti realizovania spomínaných obmien kazateľského dialógu vo väčšom zhromaždení veriacich, rozlišujeme tu dva druhy dialógu: poučujúci dialóg a voľný dialóg.

Pre použitie k nášmu problému: kazateľstva - poučujúci dialóg by spočíval v tom, že kazateľ prednesie krátky úvod alebo podá určenú tému pre spoločnú reflexiu, a potom sám odpovie na otázky veriacich, ktorí ich adresujú výlučne jemu. Ale vo voľnom dialógu, prípadne diskusii, kazateľ je tiež vedúcou osobou, ale tí, čo diskutujú, obracajú sa so svojimi problémami na všetkých, nielen na kňaza.

LUBOMÍR STANČEK

Malá metoda a najplnšia forma kázne

Má to svoje teologické odôvodnenie v tom, čo sme povedali vyššie, že všetci veriaci predstavujú Boží ľud, že všetci sa zúčastňujú na Kristovom kňazstve a všetci dostali Ducha Svätého, v ktorom chápu a môžu hlásať pravdy kresťanskej viery. Samozrejme úlohou kňaza, ako úradného učiteľa Cirkvi, je taktne korigovať eventuálne teologické nepresnosti vo výpovediach veriacich, ale nie príliš autoritatívnym a povýšeneckým spôsobom, ale skôr v duchu pravého bratstva a spoločného úsilia pri prehlbovaní Božích tajomstiev. Možno obidva vymenované druhy dialógu použiť v každom liturgickom zhromaždení, nezávisle od počtu osôb? Zdá sa, že bolo by tu možno prijať takéto pravidlo: voľný dialóg (diskusia) možno viesť v kruhu osôb, ktorých počet neprekračuje 100, ale poučujúci dialóg by mohol kazateľ viesť pri počte niekoľko stovák osôb.

Dodajme, že rozhodujúci význam tu má nie natolko počet osôb, ale skôr stupeň ich náboženského uvedomenia a schopnosť zúčastniť sa na dialógu. Možno ešte podotknúť, že v úprimnom a dobromyselnom dialógu sa nám ponúka vhodná príležitosť a metóda, aby sme šíрили blahozvest' v našom každodennom živote, prostredí, do ktorého nás Božia prozreteľnosť postavila.

III.7.5.3. Dialóg pred i po homílii

Všetky druhy dialógu by boli márne, keby im nepredchádzal, ich nesprevádzal a nenasledoval dialóg s Bohom. To podotýkame práve preto, že ide vlastne o dialóg spasý na čo ten kto chce viesť dialóg nemá zabúdať.

Aby ohlasovanie v Cirkvi malo požadovaný účinok, treba Božie slovo prispôbiť poslucháčom. Vynára sa tu však hneď upozornenie, že je to určite naopak: poslucháč sa má prispôbiť k Božiemu slovu, prijať ho a žiť podľa neho. Samozrejme, to je pravda. Ale na druhej strane je tiež pravdou, že "Božie slovo sa stalo Telom", prispôsobilo sa a "stalo sa nám podobným vo všetkom, okrem hriechu" a prináša ovocie v závislosti od druhu pôdy, do akej padne. V tomto zmysle teda povinnosťou kazateľa je tiež prispôbiť hlásané Božie slovo poslucháčom, to znamená zohľadniť ich duchovný svet, ich potreby a životné problémy. Tieto musí dušpastier poznať. Akým spôsobom?

EUBOMÍR STANČEK

Malá metoda a najplnšia forma kázne

Všeobecnú znalosť problémov súčasných ľudí možno získať čítaním trebárs koncilových dokumentov, avšak najpálčivejšie otázky a aktuálne potreby konkrétneho farského prostredia treba poznávať v bezprostrednom kontakte a dušpastierskom dialógu. Preto sa rodí požiadavka dialógu kazateľa s poslucháčmi pred kázňou. Možno ho realizovať individuálnymi rozhovormi s farníkmi, organizovaním diskusií na tému prípravy kázne v kruhu farskej rady, urobením ankety alebo pomocou skrinky na otázky, návrhy, požiadavky a pod.

Zaoberanie sa v kázni problémami, ktoré trápia poslucháčov hic et nunc, je bezosporu veľkou povinnosťou kazateľa. A to je možné, vďaka dialógu pred kázňou, ktorý na jednej strane umožňuje dušpastierovi poznať tieto problémy, a na druhej - aktivizuje zároveň veriacich pre život vo farnosti na úseku kazateľstva.

Nakoniec je ešte možný a žiaduci dialóg kazateľa s poslucháčmi po kázni, ktorá nota bene sa nemusí končiť vždy slovom "Amen", a nemá sa prakticky ním končiť. Ďalším pokračovaním kázne totiž má byť predovšetkým jej realizácia v kresťanskom živote, a tiež smerujúce k nej, premyslenie a prediskutovanie - nielen za účelom kritiky, ale hlavne prehĺbenia - obsahu kázne po jej vypočutí. Túto diskusiu o kázni možno viesť v kostole alebo vo farskej sále; jasná vec - nemusí byť po každej kázni, ale podľa možnosti. Určitým druhom požadovaného dialógu po kázni, bude tiež ústny alebo písomný, bezprostredný alebo nepriamy prieskum mienky farníkov o kázňach. Toto všetko nepochybne mobilizuje aj farníkov aj kazateľa, pričínajúc sa o väčšiu účinnosť kazateľstva¹⁹³.

Nakoniec treba zdôrazniť, že keď dialóg počas omšovej liturgie slova, prináša nemalé ťažkosti a z mnohých ohľadov sa môže konať jedine za zodpovedajúcich podmienok (miesta, času, osôb), tak realizácia dušpastiersko-homiletického dialógu kňaza s veriacimi pred i po kázni, má široký rozsah možností a je dnes veľmi požadovaná; a to nielen v exkluzívnych skupinách, napr. študentov, ale aj vo väčšom zhromaždení veriacich. Je faktom, že medzi kazateľmi, a zvlášť tými, čo vedú exercície, sa nachádza čoraz viac takých, ktorí odvážne sa pokúšajú nadviazať živší kontakt a komunikáciu s poslucháčmi, prostredníctvom dialógu

LUBOMÍR STANČEK
Malá metoda a najplnšia forma kázne

a spoločnej reflexie o ohlasovaní v Cirkvi. Chcú týmto dosiahnuť hlavný cieľ homiletického dialógu, akým je - zdôrazňujeme to ešte raz - na jednej strane dôkladnejšie poznanie nimi samými potrieb a problémov dnešného človeka, a na druhej strane - aktivizácia všetkých členov farského spoločenstva v oblasti počúvania a hlásania Božieho slova.

Potrebné je tu uviesť faktickú poznámku. Počas takého dialógu naša reč musí byť pokojná, umiernená, trpezlivá a veľkodušná.

193 F. JANTSCH, Man kann auch anders predigen, Freiburg 1970; A. LEWEK, O dialog w kaznodziejstwie.

III.7.6. Autorita Božieho slova a kazateľský dialóg

Ide tu vlastne o dialóg spásy, kde iniciatíva vyšla od samého Boha, ktorý si nás zamiloval (1 Jn 4,10). Má svoj pôvod v láske a dobrote Božej: "Veď Boh tak miloval svet..." (Jn 3,16). Dialóg spásy je adresovaný všetkým a vzťahuje sa na všetkých bez rozdielu (por. Kol 3,11). Kresťan nemôže pracovať na vlastnú päsť.

V spojitosti s predstaveným problémom dialógu v kazateľstve, sa vynára otázka: či prostredníctvom tejto diskusie, eventuálne spochybnenia, námietky a pochybnosti, vyjadrené v navrhovanom homiletickom dialógu, neznižia samotnú hodnotu a autoritu Božieho slova, ktoré predsa je alebo aspoň má byť, hlavným predmetom kázne?

Dalo by sa na túto otázku odpovedať ďalšou otázkou: či zhodnejšou so zjaveným Božím slovom, do ktorého podstaty patrí esse ad hominem, je monológová kázeň, ktorá z obsahovo-formálnych dôvodov neosloví dnešného poslucháča, či dialógová kázeň, ktorej forma veľmi zodpovedá súčasnému človekovi, a ktorá v podstate predstavuje spoločnú reflexiu Božieho ľudu o biblickom slove a o sebe samom, výsledne vedúc k skutočnému angažovaniu sa veriacich na kresťanskom živote?

Ak pravá hodnota zjaveného Božieho slova spočíva v jeho spasiteľnej skutočnosti, tak prostriedky, pomocou ktorých je vo väčšom stupni dosahovaná, treba uznať za hodné využitia. Prostriedkom, nepochybne uľahčujúcim preniknutie Božieho slova k dnešnému poslucháčovi, je dialógová forma kazateľstva. Preto v medziach dušpastierskej možnosti a rozvážnosti má sa používať, napriek tomu, že vyžaduje od kazateľov väčšie vedomosti a svätosť, než doterajšia forma homiletického monológu. Perspektíva interpelovania veriacimi počas omšového kazateľského dialógu mobilizuje dušpastiera k solídnej príprave dialóg. Dialóg potom umožňuje dokonalejšie splnenie kazateľskej funkcie, a tým sa pričiňuje k lepšej recepcii Božieho slova. V dôsledku toho dochádza k jeho účinnejšiemu vplyvu na život farského spoločenstva. Veď predsa ide o to, že hľadáme to čo nás spája, a nie to čo nás rozdeľuje.

LUBOMÍR STANČEK
Malá metoda a najplušia forma kázne

III. 8. HOMÍLIA ZROZUMITEĽNÁ PRE VŠETKÝCH

V tejto časti chceme poukázať na vážny problém, najmä dnes, keď biblická terminológia sa stáva pre mnohých laikov známa. Pri stavbe homílie na tento fakt by kazateľ nemal zabudnúť.

Hoci Biblia, ako spísaná kerygma zjaveného Božieho slova, predstavuje pre kazateľov po všetky časy, nielen základný prameň obsahu, ale aj vzor v metodickom a formálnom ohľade¹⁹⁴, predsa dnešný kazateľ nemôže jednoducho opakovať v kázni slová Biblie - v presvedčení, že predstavujú čisté Božie slovo, v ideálnej a nadčasovej forme. Súčasný človek totiž celkom nerozumie jazyk a spôsoby, akými "hovoril kedysi Boh otcom skrze prorokov... prehovoril k nám v Synovi" (Hebr 1,1n.).

A predsa ostane navždy pravdou, že obsah Božieho slova, ktorý sa nachádza v Biblii je určený a aktuálny pre ľudí vo všetkých dobách. Z toho tiež vyplýva potreba, a zvlášť dnes ťažká povinnosť, stáleho aktualizovania jazyka Biblie a teológie, ktoré predstavujú základný prameň pre ohlasovanie v Cirkvi. Treba hlásať obsah Biblie jazykom hic et nunc, ktorý používajú ľudia a je pre nich pochopiteľný¹⁹⁵.

Kazateľ nemusí bezpodmienečne hovoriť biblickým jazykom, ale - hlásať Božie slovo v duchu Biblie, formujúc jazyk a formu kázne podľa konkrétnych potrieb auditória¹⁹⁶.

194 V. SCHURR, Christiliche, 149.

195 WH, 144.

196 IDEM, Die Predigt - freigegeben!, in Theologie der Gegenwart 12 (1969) zv.3 187.

LUBOMÍR STANČEK
Malá metoda a najplušia forma kázne

Vieme však, že toto auditórium býva najčastejšie veľmi rozdielne, čo sa týka intelektuálnej, kultúrnej a náboženskej úrovne poslucháčov. Zoči voči tomuto faktu by bolo treba zohľadniť priemernú úroveň vzdelania, ktorá, berúc všeobecne je obyčajne najpočetnejšie reprezentovaná. Preto sa treba v kázni vyhýbať cudzím výrazom, úzko odborným, prevzatým zo školskej teológie, a tiež slovám príliš "ošúchaným", a ktoré majú iný význam pre súčasného poslucháča, než pre prvotných kresťanov, či dokonca pre dnešného kazateľa. Kristus sa tiež vyhýbal napr. výrazu "Mesiáš" vo vzťahu k sebe, pretože bolo zneužívané a zle chápané ľuďmi v tamtej dobe. Napríklad slovo "pokora" môže vyvolať u mnohých súčasných ľudí iný ohlas, nezriedka negatívny, než u samého kazateľa.

Účinok kázne závisí nie natoľko od toho, "čo hovoria ústa kazateľa, ale čo počujú uši ľudu"¹⁹⁷; nie to je rozhodujúce, čo a ako myslí a či hovorí kazateľ, ale - ako to chápe a prijíma poslucháč. A pretože poslucháči kázne poznajú a najlepšie rozumejú laický jazyk, ktorý používajú denne, preto tiež kazateľstvo má používať tento jazyk, podobne, ako to robili apoštoli a evanjelisti, ohlasujúc a potom spisujúc kresťanskú kerygmu v jednoduchom jazyku všedného dňa (koiné). A hoci sakrálna terminológia, napr. milosť, nadprirodzenosť, vykúpenie, Božie kráľovstvo, pokánie, hriech, spása, má a vždy bude mať svoju funkciu v Cirkvi, ale i tak kazateľstvo, ako príhovor k svetu, k ľuďom, ktorí v ňom žijú, musí používať slová a výrazy jasné, jednoduché a pochopiteľné pre svet; má povinnosť urobiť akoby "svetskú interpretáciu"¹⁹⁸ biblických pojmov.

Kázeň nemôže byť teda akýmsi pietisticko-náboženským a biblickým príhovorom, ale musí tak vyjadrovať Božie slovo, aby svet "sa videl v nej", pochopil ju a pod jej vplyvom sa menil a obnovoval.

Kritériom pochopiteľnosti jazyka kazateľa má byť človek "svetský"; kázeň má byť tak sformulovaná, aby ju pochopil "pohan" (1 Kor 14,19-25). Ak taká bude, vtedy ľahšie prenikne k dnešným "spohanšteným" kresťanom¹⁹⁹.

¹⁹⁷ WH, 148.

¹⁹⁸ GPr, 284.

LUBOMÍR STANČEK
Malá metoda a najplušia forma kázne

Bolo by možné sa teraz opýtať, či skutočne je potrebné vyhýbať sa v kázni sakrálnnej terminológii a používať laický jazyk? Nestačí vysvetliť zrozumiteľným jazykom sakrálnne, teologické a biblické termíny? Tradičná kazateľská "reč", ktorá sa opiera o odbornú teologickú terminológiu, vyvoláva často už vopred negatívnu reakciu a postoj²⁰⁰. Je totiž vecou psychologicky odôvodnenou a pochopiteľnou, že staré slová, ošúchané, ustavične opakované, zovšednené, a pritom nepoužívané v každodennom živote a nejasné bez komentára, nemajú takú životnú silu u poslucháča, ako bežný jazyk a slová, ktoré vyjadrujú jasným spôsobom ich existenciálnu skutočnosť.

Pretože je faktom, že súčasní ľudia sa výrazne vyobcovali zo zvykovej a akoby skostnatelej terminológie tradičného kazateľstva, preto sa treba snažiť, podľa možnosti, tie zovšednené sakrálnne výrazy, ako hriech, posväcujúca milosť, sviatosť, pokánie, a pod., nahradzovať neraz na kazateľni inými slovami, ktoré majú ten istý obsah, čo tamtie, napr. slovo "lásky k blížnemu" slovom "zmysel pre iných"²⁰¹. Je pravdou, že je a vždy ostane vecou veľmi ťažkou najst zodpovedajúci jazyk pre správne vyjadrenie obsahu a ducha Biblie, ako aj celého kresťanského mystéria. Avšak nikdy neprestane byť povinnosťou kazateľa aktualizovanie a prispôsobovanie homiletického jazyka aktuálnym poslucháčom²⁰².

Podobný problém pozná aj katechetika. Každá kultúra má totiž svoju reč, svoje výrazové prostriedky a prenosové kanály.²⁰³

199 Ibid.

200 SA, 206.

201 v. SCHURR, Anpassung, 321.

III.8.1. Realizovanie obraznej terminológie zo sveta techniky

Dnešný človek je naučený vnímať obrazy viac, ako kedysi. Je ich priveľa okolo nás. Niektorí ľudia presedia denne celé hodiny pred televíziou a vnímajú viac očami ako srdcom. Tak si osvojujú mnohé termíny, ktoré nemôže prehliadnuť ani kazateľ.

Dôležitou determinantou života a mentality súčasného človeka, veľký rozvoj techniky. Z tohto faktu vyplývajú tiež pre kazateľa určité závery v oblasti jazyka, ktorý používa²⁰⁵.

Poukazuje totiž na potrebu znalosti a používania dnešným hlásateľom Evanjelia jazyka človeka, ktorý žije a pracuje vo svete techniky, na základe čoho myslí a vyjadruje sa technickými kategóriami. Nevyhnutné prispôbenie Božieho slova tomuto človeku, spočíva nie natoľko v používaní termínov, prebratých zo sveta techniky, lebo to by bolo čímisi vonkajším, ale vyžaduje si od kazateľa vnútorne sa vžiť a pochopiť spôsob myslenia dnešného človeka techniky²⁰⁶. Sám kazateľ má byť predovšetkým pozitívne

202 WH, 150; K. RAHNER, Problem "demitologizacji" i zadanie kaznodziejstwa, in Concilium, 118.

203 J. KUTARŇA, Idte a ohlasujte, Saleziánske katechetické stredisko, Bratislava 1994,

204 Ibid., 180.

205 GPr, 290.

206 V. SCHURR, Anpassung, 322; J. S. PASIERB, Czlowiek wspólny jako sluchacz słowa Bozego, in Coll. Theol. 39 (1969) zv.1 6.●

LUBOMÍR STANČEK
Malá metoda a najplušia forma kázne

naladený voči technike a má sa zaujímať o jej výsledky; vtedy ľahšie nájde spoločný jazyk s inými.

Je faktom, že biblické Božie slovo sa formovalo v terminológii a obrazoch, vzatých zo života starovekých ľudí a z primitívnej pastiersko-roľníckej kultúry. Dnešný človek, zvlášť, ktorý žije v meste, síce ešte rozumie, čo je to stádo, prameň, poľná lalia, pastier a ovčinec, olej a lampa, svetlo pod mericou a pod., ale to všetko nepredstavuje prostredie v jeho každodennom živote. Preto biblická nomenklatúra je mu cudzia.

V spojitosti s tým je dnes pred kazateľom úloha, hlásať kresťanstvo viac pomocou obrazov zo sveta techniky, než zo starovekej kultúry biblického sveta. Túto úlohu veľmi dobre pochopil sv. Justín, keď povedal: "Chcem vám vysvetliť tajomstvo Logosu v obrazoch, ktoré sú vám známe"²⁰⁷. Podobne má robiť dnešný hlásateľ mystéria kresťanstva, používajúc vo svojom ohlasovaní súčasnemu človekovi známe obrazy zo sveta techniky.

Treba sa však vystríhať prehánania v tomto ohľade; hranice slušnosti a vkusu musia zostať zachované. Ale tým viac správne prirovnania, obrazy, príklady, symboly a terminológia z oblasti techniky sú veľmi odporúčané - zvlášť v kázňach pre mládež. Ako príklad možno tu podať Schurrovo vyjadrenie: "mať anténu nastavenú na Boha" ²⁰⁸; pomocou tohto obrazu, vzatého zo súčasnej techniky, je ľahšie vysvetliť postoj človeka voči Bohu, ktorý sa k nemu prihovára.

Problém obraznosti, po prípade názornosti, v kazateľstve širšie rozvedieme v nasledujúcom bode.

²⁰⁷ V. SCHURR, Anpassung, 322.

²⁰⁸ GPr, 291.

III.8.2. **Obraznosť v homílii**

Stať začneme otázkou: Ako hlásať Božie slovo? Doteraz sme odpovedali, že súčasné kazateľstvo má využívať indukčnú metódu, homiletický dialóg a zrozumiteľný jazyk pre poslucháčov. Ešte raz obráťme pozornosť na rolu obrazov, porovnaní, symbolov a príkladov v kázni.

Príklad sa stal samozrejmom vecou v kazateľskej činnosti. Príklad zohráva vážne miesto v homílii. Práve preto, že príklad v homílii je tak samozrejmy, stáva sa, že nespôňa požiadavky, ktoré sa od neho právom očakávajú. V práci venujeme pozornosť aj po tej stránke, aké vlastnosti má mať príklad v homílii, aby ešte viac splnil svoju úlohu. Vlastnostiam príkladu v homiletickej literatúre a literatúre nebolo venované takej pozornosti akú si príklad zaslúži.²⁰⁹

Ich užitočnosť spočíva v tom, že pomáhajú kazateľovi sprístupniť poslucháčom tajomstvá kresťanskej viery. Majú zvláštne použitie a význam v kázňach pre jednoduchých ľudí, ktorí - ak tak možno povedať - myslia viac očami a predstavivosťou, než rozumom. Preto tiež sa nezriedka stáva, že kázeň s hlbokým teologickým a náboženským obsahom, ale prednesená spôsobom čisto pojmovým a intelektuálnym, neosloví poslucháčov, nevyvolá v nich ohlas.

Preto treba kázať obrazne, objasňovať kresťanské pravdy pomocou porovnaní, symbolov, obrazov a príkladov. A to nielen z ohľadov čisto psychologických či antropologických. Totiž hovorenie v kázni o osobnom Bohu a všadeprítomnom v dejinách sveta, nemôže byť výlučne pojmové a abstraktné. Je tu potrebné konkrétne slovo a názorná metóda. Podstatný

²⁰⁹ L. STANČEK, Príklad v teórii i praxi Jozefa Vrableca, Licenciátna práca písaná na Teologickej katolíckej katedre Univerzity v Lubline - KUL pod vedením ks. prof. dr. hab. Józefa Kudasiewiczza, Bijacovce-Lublin 1993, 38.

LUBOMÍR STANČEK
Malá metóda a najplušia forma kázne

obsah ohlasovania: osobný Kristus je predsa obrazom neviditeľného Boha (por. 2 Kor 4,4; Jn 14,9).

Celá nadprirodzená skutočnosť a hôbka kresťanského mystéria sa dá predstaviť zvláštnym spôsobom, pomocou obrazov a symbolov (tak je tomu napr. v liturgii a sviatostiach Cirkvi). Ale problém je v tom, aby sme nezostávali pri obrazoch a porovnaniach, ale sa snažili preskúmať a pochopiť to, čo vyjadrujú. Lebo možno "počúvajúc nepočuť a pozerajúc nevidieť" (por. Mk 4,12)²¹⁰.

V tomto zmysle, tak Kristus²¹¹, ako aj apoštoli a Cirkev, po stáročia užívali v slove a v skutkoch obrazy, porovnania a symboly. Opierajúc sa o tento vzor, aj slová dnešného kazateľa majú byť čo najplastickejšie a plné života. "Nech budú v nich polia, lúky a lesy, nech bude trhovisko a voňajúca plodmi zem, a tiež bijúce ľudské srdce"²¹².

Porovnania a obrazy - podobne ako jazyk - musia byť samozrejme prispôbené dnešnému auditóriu. Nemôžu byť tiež stereotypné reči druhu o "lodke života plynúcej cez prúdy tohto sveta do oceánu večnosti a smerujúcej do prístavu šťastia"²¹³. Takéto zvraty sa nedotknú dnešného človeka, ktorý žije a myslí v iných kategóriach. Keď predtým bol viac spätý so svetom prírody, tak dnes tkvie viac vo svete techniky. Mestá, továrne, stroje, autá, lietadlá, rozhlas, kino, televízia, tlač - to je skutočnosť, ktorá ho obkolesuje, predmet jeho záujmov a územie ľudskej existencie.

Preto tiež i kazateľ musí brať obrazy a porovnania viac zo sveta techniky než z prírody²¹⁴. Pritom však je potrebné

²¹⁰ V. SCHURR, Die heutige, 197; IDEM, Chritliche, 149; WH, 136.

²¹¹ IDEM, Konstruktive Seelsorge, Freiburg 1962, 24.

²¹² SA, 206; WH, 152.

²¹³ Ibid., 153.

²¹⁴ GPr, 290; V. SCHURR, Zu den Strukturlinien, 84; IDEM, Anpassung, 322.

LUBOMÍR STANČEK
Malá metoda a najplušia forma kázne

vyhnúť sa nebezpečenstvu akéhosi "stechnizovania" predstavovaných Božích tajomstiev. Okrem toho treba vždy pamätať, že pravda, ako taká netkvie v obraze, ale mimo neho. Obraz má len uľahčiť dôjdenie k pravde, k pochopeniu nadprirodzenej skutočnosti. Tieto zasa možno správne predstaviť rozumu, ako pravdu len pomocou pojmov, a ich pochopenie uľahčujú ukázané obrazy či porovnania. Preto tiež treba prijať, že dôležitejšie v kázni sú pojmy, ktoré vyjadrujú podstatu pravdy - a nie obrazy a symboly, ktoré predstavujú akoby cestu k tejto pravde.

Zdôrazňujúc teda potrebu obraznosti, Schurr zároveň upozorňuje na základnú funkciu intelektuálnych, teologických pojmov v kázni. Nemožno preceňovať rolu obrazov a názornosť v ohlasovaní. Totiž príliš veľa symbolov, porovnaní, obrazov a príkladov, sťažuje poslucháčom myslenie, ba dokonca môže viesť k omylom, keď priemerný a jednoduchý poslucháč často chápe doslovne to, čo bolo povedané obrazne²¹⁵. Keď kazateľ používa príliš veľa obrazov, vtedy poslucháči "sa len prizerajú", a menej myslia. A cieľom kázne je nielen poučenie o pravde, ale aj jej predstavenie, aby poslucháč ju pochopil a bol povzbudený k jej realizácii v živote.

V kázni teda má byť nielen "tryskajúca fontána obrazov", ale "pokojná hôbka živej vody" kresťanských právd. Čiže - netreba zanedbávať pojmové uvažovanie, ako aj vecný, jasný výklad právd viery a zásady kresťanského života²¹⁶.

Treba tu ešte spomenúť tzv. kazateľský "happening". Ide tu v tomto prípade o použitie akéhosi symbolického znaku, ktorý svojou expresiou vplýva na poslucháča trochu šokujúco a má pre neho silnú výrečnosť. Takým znakom bolo napr. Jeremiášovo jarmo (por. Jer 28, 13), odev z tavej srsti

²¹⁵ WH, 158.

²¹⁶ Ibid., 159.

LUBOMÍR STANČEK

Malá metoda a najplnšia forma kázne

a kožený pás sv. Jána Krstiteľa (por. Mt 3,4), vstup Pána do Jeruzalema a trochu aj ukrižovanie ako najvýrečnejší znak jeho obetovania sa a lásky.

Istý kazateľ, uvažujúc v kázni o Kristových slovách: "Ak sa neobráтите a nebudete ako deti..." (Mt 18,3), mal pri sebe malé dieťa... A zasa iný kazateľ na Popolcovú stredu spálil pred očami detí kúsok papiera a ukazujúc im popol hovoril: "Pamätaj, človeče, prach si a na prach sa obrátiš".

Zaujímavým príkladom v tomto ohľade môže byť kniha W. Nastainczyka pod názvom "Zeichenpredigten für Kinder und andere" (München 1970). Je zbierkou nedeľno-sviatočných kázni na celý rok pre deti a iných. Významnou črtou týchto kázni, ktoré pred publikovaním autor predniesol, je použitie v nich práve tých "znakov"; preto názov "Zeichenpredigten". Aká je metóda prípravy a prednesenia týchto kázni?

Autor vyberá z jednotlivých omšových perikop jednu hlavnú myšlienku, ktorá predstavuje tému kázne. A aby práve táto myšlienka, rozvinutá potom v kázni, čo najsilnejšie utkvela v predstavivosti a pamäti detí, kazateľ na samom začiatku kázne vyjadruje ju pomocou nejakého zaujímavého alebo dokonca šokujúceho "znaku". Je ním obyčajne nejaký viditeľný predmet, používaný v každodennom živote, po prípade v liturgii. Kazateľ ho ukazuje deťom, vysvetľuje a uvádza do základnej myšlienky kázne. Tu je niekoľko príkladov:

1. I. adventná nedeľa - téma: "Už je čas vstať". Znak: hodiny. Tými slovami zdá sa, že volá, keď budí ráno ľudí; podobne ako Cirkev nás dnes volá;
2. V. nedeľa po Veľkej noci - téma: "Nielen počúvať, ale vykonať". Znak: rádio. Niektorí počúvajú rozhlasové relácie nepozorne a bez rozmyšľania, iní kriticky a s úžitkom; Božie slovo máme nielen počúvať, ale žiť podľa neho;
3. VI. nedeľa po Zoslaní Ducha Sv. - téma: "Život po smrti v krste". Znak: biela čiapočka a čierna štóla. Prvá - sa dáva na hlavu dieťaťa pri krste, druhá - používa kňaz pri pohrebe; krstom sme zomreli pre hriech, aby sme žili nový život.

Okrem uvedených príkladov predmetov W. Nastainczyk ukazoval v kázňach ešte iné veci ako symbolické znaky: kľúč, bábiku, vkladnú knižku, zrkadlo, umelecký kalendár, veľký kuchynský nôž, opasok, omšový kalich a pod.

LUBOMÍR STANČEK
Malá metoda a najplušía forma kázne

Je samozrejmovú vecou, že pri voľbe a použití nejakého "znaku" v kázni sa treba riadiť veľkou pastoračnou rozvážnosťou. Avšak jeho stále používanie v kázňach, zvlášť pre deti, nezdá sa, žeby bolo nesprávne a bez úžitku.

Treba tu však mať tú zvláštnu schopnosť, rozvinúť "správnu" kázeň, vychádzajúc od ukázaniu toho znaku-názoru. Pre deti je to ostatne metóda nepochybne najsprávnejšia. Vieme totiž z vývojovej psychológie, že spomedzi poznávacích síl človeka najskôr a najživšie sa rozvíja predstavivosť. Prostredníctvom predstavivosti možno pomerne najľahšie sa dostať k dieťaťu. Aby sme však mohli vplývať na predstavivosť dieťaťa, treba mu dodať materiál pre predstavivosť, ktorá sa opiera o veci, s ktorými sa stretlo. Dieťa po dlhý čas svojho života nedisponuje všeobecnými pojmi a nechápe všetky vzťahy medzi vecami. Preto všetka terminológia abstraktného charakteru je pre dieťa úplne nepochopiteľná. Prihovárajú sa k deťom, treba sa stále snažiť nadviazať na zážitky, skúsenosti a predstavivosť dieťaťa. Ostatne nielen deťom, ale aj mládeži a dospelým ukázanie vecného symbolu či znaku, môže uľahčiť koncentráciu ich pozornosti na meritórny predmet kázne²¹⁷.

²¹⁷ A. LEWEK, Mozliwosci urozmaicenia form kaznodziejstwa in Homo Dei 40 (1971) č.3 199-201.

III.8.3. Prijat' Božie slovo

Pred nami sa objavuje problém adaptácie Božieho slova na poslucháčov. Je aktuálny nielen na misijných územiach, ale vo všetkých krajinách - v celej Cirkvi a v každej farnosti. Pod adaptáciou, po prípade akomodáciou, rozumieme tu, hovoriac všeobecne, zohľadnenie duchovného sveta poslucháča a zodpovedajúce prispôsobenie k nemu hlásania kresťanského posolstva. Zároveň veľmi zdôrazňujeme, že táto adaptácia nie je len láskavým sa znížením k poslucháčovi, ani nejakou diplomaciou, či vonkajším konformizmom, ale patrí k podstate ohlasovania a teológie²¹⁸.

Vynára sa tu však otázka: možno hovoriť o tom, že Božie slovo má byť prispôsobené človeku, či nie naopak - človek sa má prispôbiť Božiemu slovu, počúvajúc ho a žijúc podľa neho? Odpoveď je nasledovná:

po prvé, Kristus tiež prispôboval svoju náuku poslucháčom

a po druhé, v adaptácii nejde o to, aby Božiemu slovu bolo treba pomáhať, aby sa dostalo k poslucháčom, ale o praktický dôsledok toho, že k podstate zjaveného Božieho slova patrí jeho konkrétny vzťah k hic et nunc žijúceho človeka.

Hlásať Božie slovo čiže kázať, znamená sprítomňovať, aktualizovať, konkretizovať Božie slovo, ktoré vo svojej podstate je "pre niekoho"²¹⁹.

Príčinou, odôvodňujúcou správnosť a potrebu adaptácie, sú - podobne ako vo vzťahu k homiletickej indukcii - nie natoľko ohľady čisto psychologické, rétorické a pedagogické, ale predovšetkým teologické, t.j. fakt inkarnácie Božieho slova, ktoré sa stalo nám podobné vo všetkom, okrem hriechu, a okrem toho - príklad prispôsobeného poslucháčom Božieho slova, ktoré je vždy "pro nobis" - pre nás, pre ľudí. A preto že človek je historickou osobou, preto Božie slovo musí byť stále znova interpretované, vzťahované a prispôbované aktuálnej skutočnosti ľudského života²²⁰.

²¹⁸ V. SCHURR, Anpassung, 304.

²¹⁹ Ibid., 199.

LUBOMÍR STANČEK
Malá metoda a najplnšia forma kázne

Vieme, že hľadanie nových foriem pre vyjadrenie Kristovho Evanjelia, bolo jedným zo základných cieľov a úloh Druhého vatikánskeho koncilu. Upozornil na to Ján XXIII. vo svojom príhovore na otvorenie koncilu, dňa 11. X. 1962, zdôrazňujúc, že keby išlo len o doktrínu, tak by koncil nezvolal. Pápež vtedy povedal, že za účelom uľahčenia dnešnému človekovi prijať kresťanské náuku, treba ju znova prepracovať: treba dôkladne preskúmať a interpretovať dekréty Tridentského a I. vatikánskeho koncilu. Túto požiadavku odôvodnil pápež tvrdením, že čímsi iným je "depositum fidei", čiže obsah viery, a čímsi iným spôsob jeho vyjadrenia - samozrejme v oblasti toho istého významu.

Preto tiež "Lumen gentium" a "Dei Verbum" uvádzajú vo svojich úvodoch, že ich rola spočíva jedine v novom výklade Tridentskej a Vatikánskej náuky o Cirkvi a Božom Zjavení. Oba tieto dokumenty výrazne hovoria, že chcú vykladať Ježišovu náuku spôsobom ohlasovania, čiže homileticko-katechetickou formou (por. LG 1; DV 1). Aj "Gaudium et Spes" chce priblížiť túto náuku potrebám dnešného sveta, nasledujúc samého Krista, aby ako On, vydávali svedectvo pravde, slúžili a prinášali spásu (por. GS 3).

Zásadné poučenie koncilu o spôsobe hlásania Božieho slova sa vyjadruje slovom "accommodatio". "Gaudium et Spes" hovorí, že "sama Cirkev sa totiž hneď od počiatku svojich dejín naučila vyjadrovať Kristovu blahozvesť v pojmoch a jazykoch rôznych národov, a okrem toho sa ju usilovala objasniť múdrosťou filozofov, a to za tým cieľom, aby primerane prispôsobila evanjelium chápavosti všetkých a požiadavkám múdrych. A táto prispôsobivosť v hlásaní zjaveného slova musí zostať zákonom každého šírenia evanjelia. (...) Všetok Boží ľud, obzvlášť duchovní pastieri a bohoslovci majú s pomocou Ducha Svätého pozorne počúvať, rozoznávať a vysvetľovať rozličné spôsoby vyjadrovania našej doby a vedieť ich posúdiť vo svetle slova božieho, aby sa tak zjavená pravda mohla čoraz dôkladnejšie poznávať, lepšie rozumieť a vhodnejšie predkladať." (GS 44). Okrem toho "jej (Cirkvi) povinnosťou je ustavične skúmať znamenia časov a vysvetľovať ich vo svetle evanjelia" (GS 4; por. GS 3; 92; OT 16).

LUBOMÍR STANČEK

Malá metoda a najplnšia forma kázne

Koncil poučuje biskupov, že "kresťanské učenie majú predkladať spôsobom zodpovedajúcim časovým potrebám, teda tak, aby dalo odpoveď na ťažkosti a problémy, ktoré ľudia najväčšmi trápia a znepokojujú" (ChD 13). Príkladom prispôsobeného ohlasovania je samotné Božie Zjavenie. Božie slovo sa pripodobnilo ľudskej reči (por. DV 12; 13; 19;).

Ako sa Kristus vtelil v konkrétnych podmienkach, používal konkrétny jazyk, rátať s kultúrou a mentalitou svojich poslucháčov, tak ohlasovanie v Cirkvi musí vtelovať Božie Evanjelium do konkrétnej situácie človeka (por. DV 13; GS 58). Koncil vyzýva kňazov nasledovať Kristov vzor v prispôbovaní Božieho slova konkrétnej situácii. "Kňazská kazateľská činnosť, v súčasných pomeroch neraz veľmi ťažká, nesmie vysvetľovať slovo Božie iba vo všeobecnosti a abstraktne, ale aby lepšie zaučinkovalo na mysle poslucháčov, má aplikovať večné pravdy Evanjelia na konkrétne životné okolnosti. A tak sa slovo Božie vysluhuje mnohorakým spôsobom, podľa rozdielnych potrieb poslucháčov a chariziem kazateľov" (PO 4; por. PO 3; GS 4; AG 20; 22).

Seminaristi sa majú už v seminári učiť "aplikovať zjavené večné pravdy na menlivé ľudské podmienky a podávať ich prístupným spôsobom súčasným ľuďom" (OT 16). Za týmto účelom "nech sa (seminaristi - dopl.A.L.) naučia využívať aj pomoc, ktorú im môžu poskytnúť pedagogické, psychologické a sociologické náuky" (OT 20; por. GS 62).

Koncil tiež požaduje prispôsobenie ohlasovania k rôznym formám kultúry danej doby (por. GS 58). Dnešná kultúra, podľa mienky koncilových otcov, obsahuje veľa pozitívnych hodnôt, na ktoré preto treba pri vysluhovaní slova v Cirkvi nadväzovať, rozvíjať a podporovať ich (por. AG 11; LG 13; OT 16; NA 2; GS 42; 57; 58; 76).

Zjavené Božie slovo bolo by možné prirovnať k diamantu; podobne ako on, je počas ľudských dejín stále z inej strany spoznávané a plnšie chápané "na chválu jeho slávy" (Ef 1,14). Večné Božie slovo sa stáva v ohlasovaní v Cirkvi slovom, ktoré zodpovedá dnešnej dobe, svetu a človeku. To nás privádza k nasledujúcemu konštatovaniu.

III.8.4. Naša doba potrebuje homíliu

To nie je iba konštatovanie. Predchádzajúcom texte sme sa presvedčili, že všetko, čo sme doteraz povedali o prispôsobení biblickej kerygmy k súčasnosti, má za cieľ zvýšiť účinnosť kazateľstva aktualizáciou a sprístupnením Božieho slova dnešnému poslucháčovi. Pritom však treba dať pozor, aby sme neupadli do krajnosti. Treba si uvedomiť, že adaptácia má svoje hranice²²¹.

Kázeň nemôže vyhovovať duchu doby a ľudským túžbam, ktoré by sa nezhodovali s duchom kresťanstva a s Božím myslením. Zohľadnenie existenciálno-personálnej situácie dnešného poslucháča nemôže v žiadnom prípade znamenať, že táto situácia prevažuje v kázni o Božom slove. V požadovanej homiletickej adaptácii ide predovšetkým o to, aby sa oslovil človek v jeho existencii, tak aby pod vplyvom Božieho slova bola premenená a nakoniec spasená.

Nemožno okrem toho príliš "natahovať" Božie slovo na situáciu, na slabosť poslucháčov, ale hlásať pravdivé, vyžadujúce námahu pri realizácii, plné tajomstiev (Hebr 5,12) a celé kresťanstvo²²². Ďalej to, čo je relatívne, nemôže byť podávané ako absolútne, a naopak, to znamená pri prispôsobovaní Evanjelia k súčasnosti, treba vedieť odlišovať, čo v kresťanských dogmách je nemeniteľnou pravdou, a čo je len viac menej šikovnou "inkarnáciou", a čo vyplýva zo zastaralej adaptácie (napr. patriarchálny ideál rodiny). Nezanedbávajúc nikdy snahu a úsilie, čo sa týka čo najlepšieho sprístupnenia a akomodácie Božieho slova človeku danej doby, treba sa však vystríhať preháňania v tejto oblasti a mať na zreteli pravdu, že v samej kerygme je ukrytá Pánova sila, ktorá otvára zatvorené ľudské srdcia. Je potvrdeným faktom, že suverénne Božie slovo sa môže dostať k človekovi napriek slabej kázni. Pretože "Božie slovo nie je spútané" (2 Tim 2,9); Boh so svojím slovom má vždy voľný prístup k človeku...

²²¹ V. SCHURR, Anpassung, 327.

²²² WH, 121.

²²³ GPR, 293; V. SCHURR, Anpassung, 328.

²²⁴ SA, 208.

²²⁵ WH, 165

LUBOMÍR STANČEK

Malá metoda a najplušia forma kázne

Avšak zostane stálou povinnosťou kazateľov, riadiť sa homiletickými, psychologickými a rétorickými zásadami, čiže zohľadňovať prirodzený poriadok vecí, ktorý predstavuje predpoklad pre poriadok spásy. Správny spasiteľný účinok dosiahne obyčajne dobrá kázeň, t.j. taká, v ktorej optimálne sú zrealizované homiletické pravidlá; avšak medzi dobrou kázňou a jej spasiteľnou účinnosťou je len faktické spojenie - nie príčinné²²³.

Nakoniec treba povedať, že celé kazateľstvo a hlásané v ňom Božie slovo, sa zúčastňuje v utrpeniach a "slabosti" Krista (por. 2 Kor 4,10). A podobne ako On - môže byť neprijaté slobodným a hriešnym človekom. Ak napriek všetkým snahám o adaptáciu, aktualizáciu a všestrannú správnosť kázne, kazateľ nedosiahne očakávané výsledky, vtedy nie je to jeho vina, ale toho, kto neprijíma Božie slovo. Čo vtedy urobiť? Odpovedzme na to slovami sv. Bernarda: "Teraz ostávajú tri veci: slovo, príklad a modlitba. A najväčšia z týchto troch je modlitba: ona totiž zasluhuje kňazskej činnosti milosť, ako aj účinnosť"²²⁴. Ide tu o modlitbu kazateľa v kázni a mimo nej²²⁵.

Kázeň má zvláštnu moc vplývať, keď hlásajúci Božie slovo, sám je ním do hĺbok preniknutý, a tak skrze neho duchovne uchvátený, že počas kázne, alebo v jeho závere, prechádza k spontánnej modlitbe a oslave Boha. Je vecou celkom pochopiteľnou, že hlboké preniknutie prítomnosťou Boha, ktorý sa prihovára v kázni človeku, vedie k doxológii (por. Rim 11, 33-36). V tomto živom a spontánnom svedectve viery, ako aj oslave Boha, sa výrazne ukazuje existenciálny charakter kázne ako spasiteľného aktu²²⁶.

Okrem modlitby a svedectva života vo viere, kazateľ podporuje a dopôňa hlásané Božie slovo eucharistickou obetou, akú prináša s celou Cirkvou po kázni, podobne ako Kristus, po období svojej kerygmatickej činnosti, doplnil dielo spásy obetou života na kríži.

Pri všetkých úspechoch či neúspechoch, Kristov misionár má dôverovať Pánovi, ktorý povedal: "Nebo a zem sa pominú, ale moje slová sa nepominú" (Lk 21,33). Je pravdou, že sa pomíňa tento svet, že kresťanstvo sa často zdá byť čímisi zastaralým a nezodpovedajúcim vo všetkom novodobému

LUBOMÍR STANČEK
Malá metoda a najplušia forma kázne

človekovi, ktorý žije v nových kultúrnych podmienkach, že kazateľstvo musí hlásať nemeniteľnú, "starú" Božiu pravdu, ustavične meniacemu sa "novému" svetu. A z toho vznikajú veľké ťažkosti pri zodpovedajúcom prispôbení a aktualizovaní Božieho slova súčasnému človekovi. Tieto ťažkosti a neúspechy sa zdajú byť neraz také veľké, že kazateľ vidí svoju situáciu beznádejne, akoby kresťanské posolstvo bolo dnešnému človekovi nepotrebné a voči nemu bezmocné so svojím spasiteľným určením²²⁷.

V skutočnosti predsa tomu tak nie je. Ľudia totiž sami nikdy nevyriešia osobné problémy, ktoré sa týkajú zmyslu ich existencie. Môžu sa jedine pokúsiť to urobiť, ale po dlhej ceste po púšti nevery - sa vrátia k Bohu, k Božiemu slovu, ktoré im vysvetľuje zmysel pozemského bytia a sľubuje večný život. Bez Boha nemožno nikdy vyriešiť tieto základné otázky o zmysle a celi ľudského života. Nikde niet dokonalejšej odpovede na túto existenciálnu, medzi ľuďmi večnú živú otázku, ako v Kristovi. A preto Kristus, ktorý je subjektom a základným obsahom kazateľstva, ostáva jeho nesmrteľnou šancou²²⁸.

Pán Ježiš v inej súvislosti povedal tieto slová: "Nie všetci pochopia toto slovo" (Mt 19,11). V každej dobe boli, sú a budú kazatelia, ktorým bude záležať na evanjelizácii v ich dobe. Nebolo ich málo. Iste ich bolo viac ako tých, ktorí sa ľahostajne a povrchné, nezodpovedne a odmietavo stavali k aktuálnemu a činnému osloveniu.

Veriaci majú vždy radosť, keď odchádzajú od kazateľa obohatení, povzbudení, zaktualizovaným Božím slovom.

Na druhej strane, kňaz, ktorý žije ako Vincent de Paul a ako jemu podobní kazatelia sú šťastní, keď vidia, že ich námaha pri príprave a prednese nebola daromná.

Až večnosť ukáže, Boh odmení tak jednu aj druhú stranu podľa toho, ako pristupovali k ohlasovávaniu Božiemu slovu.

²²⁶ SA, 208.

²²⁷ GPr, 275.

²²⁸ V. SCHURR, Konstruktive, 95; IDEM, Das Wort Gottes und seine Verkündigung heute, Nürnberg 1962, 28.

LUBOMÍR STANČEK
Malá metóda a najplnšia forma kázne

ZÁVER TRETEJ KAPITOLY

Tretia kapitola našej práce "Malá metóda" a "najplnšia forma kázne", si zobrala pred seba namáhavý a ťažký problém. Poukázali sme v pomerne obsiahlej kapitole na potrebu činnej homílie v dnešnej dobe. Význam novej evanjelizácie chceli sme podprieť pohľadom na súčinitele homiletickej obnovy novou teologickou reflexiou, poukazujúc cez biblickú obnovu a spoluprácu na poli ekumenizmu a na realizáciu dokumentov Druhého vatikánskeho koncilu.

Stav kazateľstva dnes nás presvedčil, že i napriek nepriaznivým pohľadom niektorých súčasníkov na kazateľstvo, práve z ambónov sa dostáva najviac povzbudenia veriacim na prelome XX. a XXI. storočia.

Bez nadsadenia konštatujeme, že problém obnovy kazateľstva je možný a je aj aktuálny. Poukázali sme na nový aktívny faktor v oblasti kazateľstva. Kazateľstvo sa stáva dôstojným obohatením pre svet. Teológia cez kazateľov, využitím nových prúdov a cez nových spolupracovníkov je prínosom. Odkryli sme ďalšie možné cesty v tejto oblasti. Kapitola na pohľad známa, a predsa zisťujeme, že je živá pre život.

Známe delenia homílie cez inkarnáciu sú prínosom aj v oblasti dialógu s Božím slovom. Autorita Božieho slova zostáva, ba čo viac, stáva sa viac zrozumiteľnou i v dobe nových termínov, obraznosti a iných trendov vo svete.

Kapitola s názvom "Potreba činnej homílie" nie je celkom vyčerpaná. V mnohých miestach len veci naznačila, alebo pripomenula. Odkryla však nové hodnoty, ktoré môžu byť ďalej rozpracované. Celkom na záver kapitoly môžeme homileticky, jednoducho a pravdivo povedať: Naša doba potrebuje homíliu, ktorá osloví. Naša doba má na to predpoklad

LUBOMÍR STANČEK

Malá metoda a najplnšia forma kázne

ZÁVER

Na záver našej práce "Malá metoda a najplnšia forma kázne", ktorá rieši návod na evanjelizáciu v dnešnej dobe na prelome XX. a XXI. storočia, je potrebné poznamenať:

Práca v troch kapitolách poukazuje faktograficky na potrebu a význam evanjelizácie na prelome tisícročia. Keďže apoštolát, evanjelizácia, kazateľstvo čiže oslovenie sú veľmi široké pojmy, práca rieši iba určité problémy. Keďže však v našich časoch skfsajú nové problémy, ako sú napríklad vznik nových siekt, sekularizácia a podobne, riešili sme otázku potreby činnejšej homílie pre budúce desaťročie.

"Malá metoda" odkryla faktá možnosti novej evanjelizácie už pred troma storočiami. Charakteristika doby a stav kazateľstva z čias Vincenta de Paul má mnoho podobného z dobou po Druhom vatikánskom koncile.

Tento fakt a skúsenosti z týchto dvoch významných kazateľských oslovení svojich dôb, načrtol nové možnosti a perspektívy budúcim generáciám homiletov, tak po stránke teoretickej ako aj praktickej.

V prvej kapitole sme nechceli glorifikáciu "Malej metódy". Aj "Malá metoda" má a mala svoje nedostatky. V dnešnej dobe sa nedá realizovať v takom duchu, zmysle a spôsobe, v celej jej šírke a obsahu, ale jej prínos je citeľný aj dnes. Odkrývajú sa tu nové možnosti prehodnotiť túto metódu tak po stránke historickej ako aj účinnosti a prínosu. Podľa profesora homiletiky PAT-Pápežskej akadémie teologickej v Krakove dr. Tadeusza Olzanskiego, s ktorým sme viedli rozhovory o tejto práci, ktorý je členom Misijnej spoločnosti, ktorú založil Vincent de Paul, bolo by potrebné tejto metóde venovať viac pozornosti.

Druhá kapitola, ktorá poukazuje na aktuálny spôsob dnes praktizujúcich oslovení kazateľov, je živá a aktuálna. Môžeme konštatovať, že táto forma kázne-homílie si zasluhuje skutočne viac pozornosti zo strany kazateľov, ktorý ju odmietajú a prípadne nepoznajú. Tento druh oslovenia a táto forma homiletiky, ktorú u nás reprezentuje profesor Dr. Jozef Vrablec, dosahuje vrchol oslovenia v dnešnej dobe. Taktiež

LUBOMÍR STANČEK
Malá metóda a najplnšia forma kázne

túto formu nechceme glorifikovať. Konštatujeme však, že tak ako "Malá metóda", tak aj "najplnšia forma kázne"-homília, budú pre budúce generácie homiletov a kazateľov novým a významným medzníkom.

Tretia kapitola poukazuje na podstatu novej evanjelizácie cez činnú homíliu. Zdôrazňuje, že súčinitele vývoja homiletickej obnovy cez novú teologickú reflexiu prijímajúc biblickú obnovu a spolupracujúc na poli ekumenizmu bude ďalším prínosom Druhého vatikánskeho koncilu.

Po poznaní "Malej metódy" a "najplnšej formy kázni" - homílii sme zistili, že taký jav ako kríz kazateľstva nie je len ako fakt záporný, ale zároveň je to aj burcujúci činiteľ. Svet na prelome XX. a XXI. storočia bude mať svoje problémy a ťažkosti v oblasti homiletiky a kazateľstva, sme však po preskúmaní, zohľadnení mnohých faktov presvedčení, že budúcnosť patrí homílii. Kazateľ sa však musí stať skutočným ohlasovateľom radostnej zvesti Evanjelia. Vtedy ako svedok stane sa prínosom pre svoju dobu, prostredie a stav.

Tento fakt bude prínosom aj v boji proti bludom, sektám a iným nešvárom spoločnosti a Cirkvi.

Aj keď táto práca vyčerpávajúco nevyriešila túto oblasť predsa veríme, že jej nové poznatky, pohľady, ku ktorým sme sa dopracovali, spôňajú vytýčený cieľ. Cirkev ako živý organizmus opäť týmto spôsobom prejavila svoju životaschopnosť a ochotu pohotovo reagovať na potreby svojich čias, aby jej náuka bola zrozumiteľná ľuďom každej kultúry i času. S rukou na pulze času chce slúžiť i dnešnému človekovi nachádzajúcemu sa v iných spoločensko-sociálnych podmienkach, a predsa s tou istou túžbou ako pred stáročiami: byť šťastný. Cirkev je na prahu novej dejinnej epochy, kde sa ukazuje stále viac pootreba mať pohľad viery na udalosti našej doby.¹

Keď si kazateľ pred každým oslovením uvedomuje akú šancu dostáva od Boha, nezabudne ďakovať za tú milosť.

Aj my ďakujeme Bohu za túto milosť, ktorú sme spoznali pri tvorbe tejto práce.

¹ V. JUDÁK, Myšlienky z éteru, Kňazský seminár sv. Gorazda, Nitra 1993.

LUBOMÍR STANČEK
Malá metoda a najplnšia forma kázne

POUŽITÁ LITERATÚRA

I. **Žriedla**

1. *Diela sv. Vincenta de Paul*

SVÄTÝ VINCENT DE PAUL, Duchovné rozhovory s misionárom texty usporiadal A. DODIN, Seuil, Mendrika 1968, samizdat.

SVÄTÝ VINCENT DE PAUL, Milosrdenstvo, spracoval A.DODIN, Mendrika 1972, samizdat.

SVÄTÝ VINCENT DE PAUL, Evanjeliova dokonalosť, Spiritu-
alita Sv. Vincenta de Paul vyložená jeho vlast-
nými slovami, Mendrika 1967, samizdat.

SVÄTÝ VINCENT DE PAUL, Konferencie o milosrdenstve, C.
Jos. Laumanns, Lippstadt, Meinwerk-Verlag-Salz-
kotten 1960.

SAINT VINCENT DE PAUL, Correspondance. Entretiens. Do-
cuments, a cura di P. Coste, vols 14, Gabalda,
Paris 1920-1925, vol.15 in "Mission et Charité",
19-20 (1970).

SAINT VINCENT DE PAUL, Entretien spirituels aux Missio-
naires, Textes réunis et présentés par André
DODIN, Seuil, Paris 1960.

SAINT VINCENT DE PAUL, Opera omnia. Corrispondenza,
vol.16, Vincenziane (Vincenz.), Roma 1952-82.

SAINT VINCENT DE PAUL, Conferenze ai Preti della Mis-
sione, Vincenz., Roma 1959.

2. *Štúdiá o sv. Vincentovi de Paul*

AUCLAIR M., Slovo má svätý Vincent, Mendrika 1985,
samizdat.

BOUGAUD E., Swiety Wincenty a Paulo, Kraków 1912.

CALVET J., Swieta Ludwika de Marillac, Instytut
Wydawniczy Ksiezy Misjonarzy "Nasza Przeszlosc",
Kraków 1993.

CALVET J., Sw. Wincenty a Paulo, Warszawa 1954.

LUBOMÍR STANČEK
Malá metóda a najplnšia forma kázne

- CONTASSOT F., Svätý Vincent de Paul-Učiteľ predstave-
ných, Vincenciánska knižnica, Mendrika 1974, sa-
mizdat.
- COSTE P., Duchovné rozhovory s misionármi,
Dcéry kresťanskej lásky, Medrika 1982, samizdat, XIII.
- COSTE P., Le Grand Saint du Grand Siecle Monsieur
Vincent, Paríž 1932, I.
- HESBERT R.J.-BARTAUD E., Učenie Vincenta z Pauly,
Alsatia, Paris 1986.
- KRATOCHVÍL J., Sv. Vincent z Pauly, Tlačiareň O.Žabku,
Banská Bystrica 1931.
- ROMÁN J. M., Swienty Wincenty a Paulo, biografia,
Instytut Wydawniczy Ksiezy Misjonarzy "Nasza
Przeszlosc", Kraków 1990.
- SPOLOČNOSŤ SV. VINCENTA DE PAUL NA SLOVENSKU, O formá-
cii dcér kresťanskej lásky, Len pre vnútornú po-
trebu členov, Bratislava 1994.

II. Dokumenty Cirkvi

- DOKUMENTY DRUHÉHO Vatikánskeho koncilu, Slovenský
ústav sv. Cyrila a Metoda, Rím 1970.
- DOKUMENTY DRUHÉHO Vatikánskeho koncilu, Spolok sv.
Vojtecha, Trnava, Bratislava 1969.
- BEDEDYKT XV, Encyklika Humani generis redemptiones, in
AAS 9 (1917) 305-317.
- PAVOL VI., Evangelií nuntiandi, JAS, Zvolen 1992.
- PAVOL VI., Evangelií nuntiandi: Ohlasovanie

Evanjelia

- v dnešnom svete, Slovenský ústav sv. Cyrila
a Metoda, Rím 1978.
- PAVOL VI., Christifideles Laici: O povolání a poslaní
laiků v Cirkvi a vo svete, LÚČ, Bratislava
1990.
- PAVOL VI., Redemptori Missio, in L. Osservatore Romano
4/1991, 5-20. (Anglická mutácia).
- JÁN PAVOL II., Posolstvo k svetovému dňu mieru 1.
januára 1994, in Rodinné spoločenstvo 2 (1994)
3-4.
- JÁN PAVOL II., List Ojca Swietego Jana Pawla II do
przelonego generalnego Zgromadzenia Misji, in
Kontemplacja i dzialanie, Warszawa 1983, 183.
- LEV XIII., Encyklika Sapientiae christianae, Rím 1890.

LUBOMÍR STANČEK
Malá metoda a najplušia forma kázne

III. Pomocná literatúra

- ADAMEK Z., Homiletyka, Tarnów 1992.
- ARNOLD F.X., Wort des Heils als Wort in die Zeit, Trier 1961.
- ARNOLD F.X. - RAHNER K. - SCHURR V. - WEBER L.M. - F. KLOSTERMANN, Handbuch der Pastoraltheologie. Praktische theologische der Kirche in ihrer Gegenwart, 1-5, Freiburg 1964-72.
- AUBERT R., La théologie catholique au milieu du XXe siecle, Tournai 1954.
- BARTHOLOMÄUS W., Kleine Predigtlehre, Zürich 1974.
- BARSOTTI D., Il mistero cristiano e la parola di Dio, Florenz 1954; titul poľsky: Mysterium chrystianismus, Poznan 1963.
- BERELSON B., Communications and public opinions, 1949.
- BAUMGARTNER K., Das Wort an die Leser, in Der Prediger und Katechet 123 (1984) 513.
- BLACHNICKI F., Slowo-wiara-sakrament, in Wprowadzenie do liturgii, práca kolektívna, Poznan 1967, 35-56.
- BLANK J., Die heilige Schrift als Predigtanweisung, in P. BORMANN, Verkündigen 1, Stuttgart 1967 7-50.
- BORMANN P., Die Heilswirksamkeit der Verkündigung nach dem Apostel Paulus, Paderbon 1965.
- BORGET H., Theologie en Prediking, Bussum 1956.
- BREDENDICK A., Wiener Arbeiter diskutieren mit ihrem Prediger, in Paulus 21 (1949) 35-41.
- BRZOZOWSKI M., Kryzys wspolczesnego kaznodziejstwa i sposoby jego przyzwyciezania, in Roczniki Teologiczno-Kanoniczne 20 (1973) 87-94.
- CICERO M.T., Dziela, VI, Poznan 1973.
- CONGAR Y., Jalons pour une theologie du laicat, Paríž 1964.
- CSONTOS L., Nová evanjelizácia, LÚČ, Bratislava 1992.
- CSONTOS L., Predslov, in Nová evanjelizácia, Bratislava 1992, 3.
- CSONTOS L., Byť otvorený pre znamenia času, in Nová evanjelizácia, Bratislava 1992.
- CZUJ J., Wymowa koscielna, Warszawa 1955.
- DOLINSKÝ J., Nová evanjelizácia, LÚČ, Bratislava 1992.
- DODIN A., CM, Kontemplacja i działanie, Wydawnictwo sióstr Loretanek, Warszawa 1983, 264.

LUBOMÍR STANČEK
Malá metóda a najplnšia forma kázne

- DREHER B., Biblisch predigen, Stuttgart 1968.
- DREHER B., Induktion als Weg der Verkündigung, in G.LANGE-W.LANGER, Via indirecta, München 1969, 255-265.
- DREHER B., Rhetorische Kommunikationsform als Typenbestimmung der Predigt, in Dienst am Wort 6 (1970) zv.2 75-78.
- DREHER B., Rec.: Laienpredigten I, Mainz 1969, in Dienst am Wort 5 (1970) zv.2 75.
- DREHER B., Neues Predigtwerk, Graz 1970.
- DREHER B., Handbuch der Verkündigung, Frieberg 1970.
- DUDA P., Lumen Gentium, Dei Verbum i Gaudium et spes jako przepowiadanie slova Bozego, Warszawa 1970 (magisterská práca).
- DUPLOYÉ P., Rhétorique et Parole de Dieu, Paris 1955; titul. nemecky: Rhetorik und Gotteswort, Düsseldorf 1957.
- DZIASEK F., Struktura Objawienia w ujeciu nowoczesnych teologów, in M. FINKE, Pod tchnieniem Ducha Swietego, Poznan 1964, 243-266.
- ŽURIKOVIČ V., Nová evanjelizácia, LÚČ, Bratislava 1992
- ESSER W., Das Dialogische in der Predigt, in O. WEHNER - M. FRICKEL, Theologie und Predigt, Würzburg 1958, 33-56.
- FESENMAYER G., Homiletik, in L/THK 5, 459-465.
- FEKETE J., Laikat a jeho chápanie v pokoncilovej Cirkvi, in Nová evanjelizácia, Bratislava 1992.
- FIBY R., Vyváženost', postupnost' a zabezpečenost' evanjelizačného programu, in Nová evanjelizácia, LÚČ, Bratislava 1993, 85-92.
- FISCHER B., Die Stimme derer unter der Kanzel, in Trierer theologische Zeitschrift 69 (1960) 257-287.
- FORMÁNEK J., Problémy pastorácie vo veľkomeste, in Nová evanjelizácia, Bratislava 1992, 93-98.
- FOURNIER E., L'Homilie selon la Constution de la Sainte Liturgie, Lumen Vitae, 1964.
- FREIS H., Antwort an Asmussen, Stuttgart 1957.
- GALBIATI E.-PIAZZA A., Biblia ksiega zamknietą, Warszawa 1971.
- GIUSSANI L., Náboženské vedomie moderného človeka, LÚČ, Bratislava 1992.

LUBOMÍR STANČEK
Malá metóda a najplušia forma kázne

- GOGACZ M., Aktualnosc ascetyki sw. Wincentego a Paulo, in Kontemplacja i dzialanie, Warszawa 1983, 277.
- GOZDIA K., Narodziny nowej ewangelizacji, in Nowa ewangelizacja, Lublin 1993, 3-6.
- GÖGLER R., Zur Theologie des biblischen Wortes bei Origenes, Düsseldorf 1963.
- GRASSO D., L'annuncio della salvezza. Teologia della predicazione, Napoli 1965.
- GREINACHNER N., Die dialogische Struktur der Verkündigung, in WW, 334-343.
- GREGORSKI Z., W poszukiwaniu koncepcji przekazu słowa Bozego, Warszawa 1986.
- GRITTI J., Precher aux hommes de notre temps, Paris 1960.
- GÜNTHÖR A., Die Predigt. Theoretische und praktische theologische Wegweisung, Freiburg 1963.
- HAMER J., La crise de la prédication, in La Revue Nouvelle 29 (1959) č.2 137-147; titul poľsky: Kryzys kaznodziejstwa, in Bibl. Kaznodz. 62 (1959) č.6 525-533.
- HAENSLI E., Neueste Versuche einer Theologie der Predigt in kritischer Sicht, in O.WEHNER-M.FRICKEL, Theologie und Predigt, Würzburg 1958, 272-308.
- HAENSLI E., Die Krise der Predigt und ihre Überwindung in O.WEHNER-M.FRICKEL, Hörer und Predigt, Würzburg 1960, 402-423.
- HENRY A.M., L'annonce de l'Évangile aujourd'hui, Paris 1962.
- HÄRING B., Macht und Ohnmacht der Religion. Religionssoziologie als Anruf, Salzburg 1956.
- HITZ P., L'annonce missionnaire de l'Évangile, Paris 1954;titulnemecky: Verkündigung der Frohbotschaft Freiburg 1957.
- HLINICKÝ J., Umenie v novej evanjelizácii, in Nová evanjelizácia, Bratislava 1993, 72-75.
- HUBERT F.B., Ako odpovedať na kulty, Tranoscius, Liptovský Mikuláš 1992
- HUDAČEK M., Východiská pre teológiu v minulosti a v súčasnosti, in Nová evanjelizácia, Bratislava 1993, 113-119.

LUBOMÍR STANČEK
Malá metoda a najplušia forma kázne

- HÖFER A., Predigt und heutige Exegese, Freiburg 1968.
- CHRAPEK J., Uwarunkowania recepcji programów telewizyjnych przez młodzież, Lublin 1985.
- INSTITUTO AGOSTINO GEMELLI, La predicazione domenicale a Milano, Milano 1971.
- JACOB H., Theologie der Predigt. Zur Deutung der Wortverkündigung durch die neuere katholische Theologie, Essen 1969.
- JÁCHYM M., Metanoείτε!, in Nová evanjelizácia, Bratislava 1992, 122-130.
- JANTSCH F., Man kann auch anders predigen, Freiburg 1970.
- JUDÁK V., Myšlienky z éteru, Kňazský seminár sv. Gorazda, Nitra 1993.
- KAHLEFELD H., Przedmowa, do: H. Schlier, Wort Gottes. Eine neutestamentliche Besinnung, Würzburg 1958, 8.
- KAMPHAUS F., Von der Exegese zur Predigt, Mainz 1971.
- KLAWEK A., Nowa struktura teologii współczesnej, in Ruch Bibl. Liturg. 18 (1965) č.1.
- KLOSTERMANN F., Der Träger der Verkündigung, in HV 1 363-409.
- KOŁODZIEJCZYK J., Postawy religijne a recepcja kazan, Lublin 1987, (doktorská práca).
- KOMINEK B., Główne tendencje we współczesnej teologii, in Stud. Theol. Vars. 7 (1969) č.2 33-48.
- KOPEC E., Pojęcie Objawienia Bożego, in W.GRANAT, Dogmatyka katolicka. Tom wstępny, Lublin 1965, 95-114.
- KOŠČ M., Úvodné slovo k semináru, in Psychológia a pastorácia, Bratislava 1992, 5-8.
- KRASINSKI J., Biblijna orientacja teologii dogmatycznej, in Ruch Bibl. Liturg. 20 (1967) č.1 24-32.
- KRASINSKI J., Pastoralna orientacja teologii dogmatycznej, in Homo Dei 36 (1967) č.1 15-21.
- KUC L., Inspiracje soborowe w homiletyce, in J.MYSKÓW, Mysl posoborowa w Polsce, Warszawa 1970, 205-217.
- KUC L., Homilia, in Wprowadzenie do liturgii (1967) 286.
- KUC L. - NALASKOWSKI A. - PAGIEWSKI H., Theologia przepowiadania słowa Bożego, Warszawa 1971.

LUBOMÍR STANČEK
Malá metóda a najplušia forma kázne

- KUTARŇA J., Idte a ohlasujte, Saleziánske katechetické stredisko, Bratislava 1994.
- LECLERCQ J., Le sermon, acte liturgique, in La Maison - Dieu 8 (1964) 30.
- LAMBERT B., Nowy obraz Kosciola po Soborze Watykańskim II, Warszawa 1968.
- LANGE B. - LANGER W., Via indirecta, München 1969.
- LENCZ L., LENCZ T., Sociologický výskum religiozity a reevanjelizácie Slovenska, in Duchovný pastier 9 (1991).
- LAVEDEN H., Powiernik galerników, Warszawa 1971.
- LEWEK A., Aktualny sytuacja kaznodziejska, Anateum Kaplanskie, č. 391, 1974
- LEWEK A., Wspolczesna odnowa kaznodziejstwa, Warszawa 1980.
- LEWEK A., Funkcja kerygmaticzna Kosciola w swietle Vat. II., 1, Warszawa 1984.
- LEWEK A., Osobowe uwarunkowania komunikacji kaznodziejskiej, in Anateu Caplanskie (1983) 422.
- LEWEK A., Mozlivosci urozmaicenia form kaznodziejstwa in Homo Dei 40 (1971) č.3.
- LUSTIGER J.M., Zvolil som si Boha, originál vydaný v Paríži v roku 1987 vydavateľstvom de Fallois, preložil Š. Šmálik, samizdat J. Oprala.
- LUKASZYK R., Kościół jako wspólnota w Chrystusie, in Zesz. Nauk KUL 12 (1969) č.3 3-17.
- MAGGIOLINI S., La predicazione nella vita della chiesa, Brescia 1961.
- MAERTENS T. - FRISQUE J., Quide de L'Assemblée Chrétienne, 1-5, Paris 1964-1966; 1-9, Tournai 1969-1971;
- MAJEWSKI M., Antropologiczna koncepcja katechezy, Lublin 1974.
- MARCINEK R., Udział świeckich w posłudze słowa według Lumen gentium, Warszawa 1969 (práca magisterská).
- MARIÁNSKE KŇAZSKÉ HNUTIE, Kňazom, najmilším synom Panny Márie, Bratislava 1991.
- MARTIMORT A.G., La chiesa in preghiera, Roma 1963.
- MASSA W., Die Hörer, in Verkündigung, Konferenz der deutschsprachigen Pastoraltheologen, Mainz 1970 17-38.

LUBOMÍR STANČEK
Malá metóda a najplušia forma kázne

- MASSA W., Die Hörer, Pastorale, Freiburg 1984.
- MICHONNEAU G.- VARILLON F., Propos sur le prédication, Paris 1963.
- MIKUŁOWSKI J., POMORSKI, Badanie masowego komunikowania, Warszawa 1980.
- MIŠOVIČ B., Osobné a spoločenské rozmery hriechu a obrátenia, in Nová evanjelizácia, Bratislava 1992, 152-159.
- de MONTCHEUIL Y., Problém Cirkvi, in Svedectvo viery, Cambridge 1991, 190.
- MOYSA S., Pastoralny i ekumeniczny chakter Soboru Watykańskiego II a rozwój teologii katolickiej, in Stud. Theol. Vars. 5 (1967) č.2 383-419.
- MOYSA S., Z problematyki teologii słowa Bożego, in M. FINKE, Pod tchnieniem Ducha Świętego, Poznań 1964, 491-516.
- MOYSA S., O poplebienie teologii wiary, in Coll. Theol. 400 (1970) zv.4.
- MOYSA S., "Aggiornamento" chrześcijańskiego przepowiadania, in Coll. Theol. 32 (1972) zv.1.
- MRÁZ M., Ohlasovanie evanjelia-dokument, výzva, poslanie, in Nová evanjelizácia, Bratislava 1992, 160-170.
- MURDZA P., Kresťan a malé spoločenstvo, in Nová evanjelizácia, Bratislava 1993.
- MURPHY-O'CONNOR J., Paul on Preaching, London 1964; titul nemecky: Neubelebung der Predigt. Die Predigt bei Paulus, dem Verkünder, Luzern/München 1968.
- MÜLLER O., Die Theologie nach der ersten Konzilsperiode, Vacitanum Secundum, Leipzig 1963.
- OKINSKI R., Kazania liturgiczne w ujęciu Piusa Parscha. Studium pastoralno-homiletyczne, Lublin 1971 (magisterská práca).
- OLSZANSKI T., Homilia w polskim kaznodziejstwie okresu międzywojennego (1918-1939), Warszawa 1970 (doktorská práca).
- ORZEL L., Problemy teologii posoborowej, in Aten. Kapl. 70 (1968) zv.1 94-100.
- OSVALD A., Nová evanjelizácia s novou "inkarnáciou", in Nová evanjelizácia, Bratislava 1993, 177-184.

LUBOMÍR STANČEK
Malá metoda a najplušia forma kázne

- PACIORKIEWICZ M.M., Bossuet i Fenelom, Warszawa 1988.
- PAGIEWSKI H., Podstawowe zasady komunikacji we wspolczesnym kaznodziejstwie, in Homo Dei 44 (1975) 116-120.
- PASIERB J., Czlowiek wspolczesny jako sluchecz slowa Bozego, in Coll. Theol. 40 (1969) zv.1 5-15.
- PELCZAR J., Zarys dziejów kaznodziejstwa w Kosciele Katolickim.
- PESCH O., Der Ort der Homiletik innerhalb der Theologie, in P.BORMANN, Verkündigen 1, Stuttgart 1967, 51-85.
- PHILIPS G., Der Laie in der Kirche, Salzburg 1955.
- PIETER J., Czytanie i lektura, Katowice 1960.
- PIKE J., A New Look in Preaching, New York 1961.
- PILCH Z., Wyklad zasad wymowy koscielnej, Poznan 1958.
- PIWOWARSKI W., Tło społeczno - polityczne i religijno - koscielne punktem wyjścia "Nowej Ewangelizacji", in Nowa ewangelizacja, Lublin 1993, 63-72.
- PLUS R., Kaznodziejstwo "realne" i "nerealne", Kraków 1930.
- POKORNÝ L., Světlo svátostí a času, Zvon, Praha 1990.
- PYLAK B., Teologia kerygmaticzna, in W.GRANAT, Dogmatyka katolicka.Tom wstepny, Lublin 1965,179-195.
- RAHNER K., Problem "demitologizacji" i zadanie kaznodziejstwa, in Concilium, 118.
- RAHNER K., Wort und Eucharistie, in M.SCHMAUS, Aktuelle Fragen zur Eucharistie, München 1960, 7-52.
- RAHNER K., Ekklesiologische Grundlegung, in HPTh 1 124.
- RAHNER K. - HÄRING B. , Wort in Welt. Studien zur Theologie der Verkündigung. Festgabe für Viktor Schurr, Bergen-Enkheim bei Frankfurt/M. 1968.
- RAŠLOVÁ K., Ako spojiť pôsobenie Ducha Božieho a ľudského umu, in Nová evanjelizácia, Bratislava 1993, 185-191.
- RINDOŠ J., Naša spoločnosť potrebuje nádej, in Nová evanjelizácia, Bratislava 1993, 192-200.
- RITTER K., Kirche des Wortes und Kirche des Sakraments, H.ASMUSSEN-W.STÄHLIN, Die Katholizität der Kirche. Beiträge zum Gespräch zwischen der evangelischen und der römisch katholischen Kirche, Stuttgart 1957,81-131.

LUBOMÍR STANČEK
Malá metoda a najplušía forma kázne

- RIES J., Krisis und Erneuerung der Predigt, Frankfurt / M. 1961.
- ROBBEN E., Il problema teologico della predicazione, Roma 1962.
- RODZINSKI A., Autonomia kultury i jej granice, in Aten. Kapl. 74 (1970) zv.3 388-415.
- ROMERO E., Theologia y Predicacion, Madrid 1956.
- RÓZYCKI I., Poczatki "nowej" teologii, in Stud. Theol. Vars. 7 (1969) č.2 49-103.
- RZESZEWSKI M., Kaznodziejstwo, Warszawa 1957.
- RZESZEWSKI M., Kryzys czy szansa kaznodziejstwa? in M. FINKE, Pod tchnieniem Ducha Swietego. Współczesna mysl teologiczna, Poznan 1964, 517-558.
- RZESZEWSKI M., Posluga slova, Poznan 1967.
- RZESZEWSKI M., Współczesna sytuacja kaznodziejstwa, in Aten. Kapl. 74 (1970) zv.1 86-99.
- SCHEFECZYK L., Von der Heilsmacht des Wortes, München 1966.
- SCHELSKY H., Ist die Dauerreflektion institutionalisierbar? Zum Thema einer moderner Religionssoziologie, in Evangelische Ethik 1 (1957) zv.2 153-174.
- SCHLIER H., Verkündigung im Gottesdienst der Kirche, Köln 1953.
- SCHLIER H., Wort Gottes. Eine neutestamentliche Besinnung, Würzburg 1958.
- SCHLIER H., Glowne zreby nowotestamentowej teologii slova Bozego, in Concilium 1-10/1968, Poznan 1969, 112.
- SCHMAUS M., Aktuelle Fragen zur Eucharistie, München 1960.
- SCHMITT J., Dialog-Predigten als Versuch, in Leb. Seel. 5 (1954) zv.2 133-135.
- SCHNEYER J.B., Geschichte der katholischen Predigt, Freiburg 1968.
- SCHNITZLER F., Zur Theologie der Verkündigung in den Predigten des heiligen Augustinus. Ein Beitrag zur Theologie des Wortes, Freiburg 1968.
- SCHREUDER O., Gestaltwandel der Kirche, Freiburg 1967.
- SCHREUDER O., Socjologiczne aspekty przepowiadania, in Concilium 1-10 (1968).

LUBOMÍR STANČEK
Malá metoda a nejplušía forma kázne

- SCHURR V., Katholischer Existentialismus. Zur Rechtfertigung und Reform der Volksmission, in Paulus 20 (1948) zv.1 55-69.
- SCHURR V., Wie heute predigen? Zum Problem der Verkündigung des Christlichen, Stuttgart 1949.
- SCHURR V., Die Predigt-das ist der Prediger! Amtsblatt für die Erzdiözese Bamberg (Ausgabe B) 74 (1951) 179-185.
- SCHURR V., Die heutige Erneuerung unserer Glaubensverkündigung, in Anima 6 (1951) zv.3 193-200.
- SCHURR V., Christliche Verkündigung über Maria, in Maria in Glaube und Frömmigkeit. Vorträge des Marianischen Kongresses der Diözese Rottenburg in Stuttgart 6-8 Juli 1954. Hrgs. vom Bischöflichen Seelsorgeamt Rottenburg, Stuttgart 1954, 147-164.
- SCHURR V., Die Missionspredigt, in Anima 6 (1955) zv.4 435-440.
- SCHURR V., Religion und Zeitgeist, in B.HÄRING, Macht und Ohmacht der Religion. Religionssoziologie als Anruf, Salzburg 1956, 317-363.
- SCHURR V., Seelsorge in einer neuen Welt. Pastoral der Umwelt und des Laientum, Salzburg 1957.
- SCHURR V., Theologie der Umwelt, in Theologischer Digest 1 (1958) 79-86.
- SCHURR V., Anpassung des Wortes Gottes in der Predigt an die Hörer, in O.WEHNER-M.FRICKEL, Hörer und Predigt, Würzburg 1960, 303-331.
- SCHURR V., Konstruktive Seelsorge. Gemeinschaft und Sendung, Freiburg 1962.
- SCHURR V., Das Wort Gottes und seine Verkündigung heute. Zur Theologie der Massenmedien, Nürnberg 1962.
- SCHURR V., Homiletisches Potpourri, in Leb. Seel. 4 (1963) zv.4 238-244.
- SCHURR V., Die Gemeindepredigt, in HPTH 1 247-293.
- SCHURR V., Die Bibel hält doch her! in Theologie der Gegenwart 8 (1965) zv.3 189-195.
- SCHURR V., Gott will die Erde, Regensburg 1952.
- SCHURR V., :Reich Gottes: in der Verkündigung, in Paulus 23 (1951) zv.1.
- SCHURR V., Säkulare Hintergründe des Konzils, in Theologie der Gegenwart 9 (1966) zv.2 100.

LUBOMÍR STANČEK
Malá metoda a najplnšia forma kázne

- SCHURR V., Die Kirche als Zusage Gottes an die Welt,
in Theologie der Gegenwart 8 (1965) zv.4 212-218.
- SCHURR V., Zu den Strukturlinien der heutigen Predigt,
in Dienst am Wort 1 (1966) zv.2 79-84.
- SCHURR V., Information statt Kerygma? in Theologie der Gegenwart 12 (1969) zv.3 147-152.
- SCHURR V., Pastoraltheologie im 20. Jahrhundert, in H. VORGRIMLER - R. VANDER GUHT, Bilanz der Theologie im 20. Jahrhundert, 3, Freiburg 1970, 389.
- SCHURR V., Glaubensverkündigung und Glaubenskunde, in Lexikon der Pädagogik, Freiburg 1964.
- SCHÜEPP G., Handuch zur Predigt, Zürich 1982.
- SCHÜTZ W., Probleme der Predigt, Göttingen 1981.
- SCHWARZ A., Jak pracować nad kazaniem, Drakarnia Wydawnictwa Archidiecezji Warszawskiej, Warszawa 1993.
- SEMMELOTH O., Der Verlust des Personalen in der Theologie und die Bedeutung seiner Wiedergewinnung, in J. METZ, atd, Gottin Welt. Festgabe für K. Rahner, I, Freiburg 1966, 315-332.
- SEMMELOTH O., Wirkendes Wort. Zur Theologie der Verkündigung, Frankfurt/M. 1962.
- SENČÍK Š., Svedkovia, Dobrá kniha, Trnava 1993.
- SLOYAN G., Shaping of the Christian Messages, Washington 1958.
- SMEREKA W., Pismo sw. w zyciu Kosciola, in Idee przewodnie soborowej Konstytucji o Bozym Objawieniu, praca kolektívna, Kraków 1968, 153-190.
- SLAMKA J., Svedectva a skúsenosti s pastoračnej praxe, in Nová evanjelizácia, Bratislava 1993, 201-206.
- SOBOTTA F., Die Heilswirksamkeit der Predigt in der theologischen Diskussion der Gegenwart, Trier 1968.
- SOČUFKA F., Nová evanjelizácia - Otázka človeka neodeliteľná od Boha, in Nová evanjelizácia, Bratislava 1993, 207-214.
- SOIRON T., Die Verkündigung des Wortes Gottes. Homiletische Theologie, Freiburg 1943.
- SOKOL J., K čemu je Cirkev?, in Teologické texty, Zvon, Praha 1993, s. 114.

LUBOMÍR STANČEK
Malá metóda a najplnšia forma kázne

- SPIAZZI R., Theologia pastorale didattica, I-II: Kerygmatica et homiletica, Turin 1965.
- STANČEK L., Príklad v teórii i praxi Jozefa Vrableca, Licenciátna práca písaná na Teologickej katolíckej katedre Univerzity v Lubline - KUL pod vedením ks.prof.dr.hab. Józefa Kudasiewicza, Bijacovce-Lublin 1993.
- STEFANIAK L., Współczesna problematyka teologii biblijnej, in M.FINKE, Pod tchnieniem Ducha Świętego, Poznan 1964, 129-155.
- STEINBACH H., Die Predigt im Urteil des Laien, in Triere theologische Zeitschrift 60 (1951) 416-425.
- STROBA J., Odbiór kazan przez wiernych, in Coll.Theol. 38 (1967) zv.4 97-108.
- SUENENS L.J., O Cirkvi zajtrajška, in Svedectvo viery Cambridge 1991, 217.
- SVĚTÝ AUGUSTÍN, O nauce chrzescijanskej, Warszawa 1979.
- SVĚTÉ PÍSMO, Spolok sv. Vojtecha, Trnava v CN, Bratislava 1986.
- SWIERZEWSKI W., Homilia liturgiczna, in Ruch biblijny i liturgiczny 16 (1963) 205.
- SWOBODA R., Ergenisse einer Rundfrage an die Predigt horer, in Paulus 21 (1949) 41-49.
- SZAFRANSKI A. L., Kairologia, in Zarys nauki o Kosciele w swiecie współczesnym, Lublin 1990, 91-124.
- SZEWCZUK W., Recepcja tresci oswiatowych, Wroclaw 1966.
- ŠPIDLÍK T., Ve službě Slova, Matice Cyrilometodějská, Olomouc 1992, 113.
- ŠTEPANOVIČ M., Vybrané psychologické aspekty rodinnej komunikácie in Psychológia a pastorácia, Bratislava 1992, 45.
- TAZBIR J., Piotr Skarga, Warszawa 1978.
- THIELICKE B., Leiden an der Kirche, Hamburg 1965.
- THIELICKE B., Über die Angst des heutigen Theologiestudenten vor dem gestlichen Amt, Tübingen 1967.
- TOMER P., Dialóg ako aktuálna výzva pre katolíkov, in Duchovný pastier 7 (1994) 296-299.
- TOMKO J., Na misijných cestách, Rím 1989.
- TRILLHAAS W., Evangelische Predigtlehre, München 1964.

LUBOMÍR STANČEK
Malá metóda a najplnšia forma kázne

- TURNER F., La communication predicationelle, Louvain 1967.
- UHSADEL W., Evangelische Beichte in Vergangenheit und Gegenwart, Gütersloh 1961.
- VASIL C., Problematika súčasného ekumenizmu, in Nová evanjelizácia, Bratislava 1992.
- de VILLAMONTE A., La teologia kerygmatica, Barcelona 1993.
- VRABLEC J., V službe Slova, SÚ sv. Cyrila a Metoda, Rím 1991.
- VRABLEC J., Povolanie laikov do apoštolátu, I, Cyrilometodská bohoslovecká fakulta UK v Bratislave, Bratislava 1993
- VRABLEC J., Homiletika, II, Spolok sv. Vojtecha CN, Bratislava 1987.
- VRABLEC J., Apoštolát v cirkevných hnutiach, II, Bratislava 1993.
- WERYNSKI H., Monolog czy dialog?, in Homo Dei 38 (1969) č.1 43-46.
- WITKOWSKA K., Braki wspolczesnego kaznodziektwa, Duszpasterstwo podstawowe, Olsztyn 1990.
- WOJTYLA K., Ewangelizacja w swiecie wspolczesnym, Ewangelizacja, Wroslaw 1980.
- QUESSON N., Les Entretiens du dimanche, Limoges 1991.
- ZABLOCKI J., Kościół i świat współczesny, Warszawa 1967, 200.
- ZERFASS R., Die Verkündiger, Mainz 1972.
- ZLATŇANSKÝ J. atď, Otázky dneška, SÚSCM, Rím 1979.

LUBOMÍR STANČEK
Malá metóda a najplnšia forma kázne

ÚVOD

ZOZNAM SKRATIEK	2
ÚVOD	5

Prvá kapitola
MALÁ METÓDA

I.1. Životné faktá	23
I.1.1. Z jednoduchého prostredia	24
I.1.2. Potreba evanjelizovať	27
I.1.2.1. Potvrdenie potreby evanjelizovať ...	28
I.1.3. Nové možnosti evanjelizácie	29
I.1.3.1. Evanjelizátor potrebuje spolupracovníkov	30
I.1.3.2. Evanjelizátor evanjelizátorov	30
I.1.3.3. Spoločnosť kňazov misionárov	31
I.1.3.4. Spoločnosť sestier kresťanskej lásky	32
I.1.4. Charakteristika doby	33
I.1.4.1. Stav kazateľstva	35
I.1.4.2. Kritik svojej doby	36
I.1.4.3. Kritik tvorcom	37
I.2. Špecifikovanie "Malej metódy"	40
I.2.1. Štruktúra "Malej metódy": úvod	41
I.2.2. Štruktúra "Malej metódy": osnova	42
I.2.3. Štruktúra "Malej metódy": záver	44
I.2.4. Výklad kazateľských zásad	45
I.2.5. Spôsob oslovenia	48
I.2.6. Forma, obsah a cieľ oslovenia	50
I.2.6.1. Na misiách	51
I.2.6.2. Na duchovných cvičeniach	52
I.2.6.3. Cez konferencie	54
I.2.6.4. Cez korešpondenciu - listy	57

ĽUBOMÍR STANČEK
Malá metóda a najplnšia forma kázne

I.3. Osobnosť kazateľa	58
I.3.1. Duchovný vodca ľudských duší	59
I.3.2. Pokora	60
I. 3.2.1. Pokora kazateľa	63
I.3.3. Kazateľ praktikom	64
I.3.4. Kazateľ a inšpirátor charity	64
I.3.5. Význam "Malej metódy" v angažovaní sa v misijnom dile Cirkvi	67
I.3.5.1. Hlas "Malej metódy" za hranicami Francúzska	68
I.3.6. Kázeň ako prostriedok na získanie nových povolání	69
I.3.6.1. Kultúra oslovenia	70
I.3.6.2. Formovateľ kazateľov	73
I.3.6.3. Kazateľ vzorom	74
I.3.6.4. Kazateľ a modlitba	76
I.4. "Malá metóda" v službe	77
I.4.1. Pomoc viere a sviatostiam	79
I.4.2. V službe oltára	82
I.4.2.1. Kázeň a svätá omša	82
I.4.2.2. Kázeň a Eucharistia	83
I.4.2.3. Kázeň a liturgia	84
I.4.2.4. Kázeň a kňazská modlitba	85
I.4.3. V službe slova	88
I.4.3.1. Moc odpúšťať hriechy	88
I.4.3.2. Teologické a morálne vedomosti	89
I.4.3.3. Čnosť rozvážnosti	90
I.4.3.4. Čnosť dobroty	91
I.4.3.5. Vernosť v zachovávaní spovedného tajomstva	91
Záver prvej kapitoly	92

Druhá kapitola
EVANJELIZÁCIA V NAJPLNŠEJ FORMY KÁZNE

II.1. Evanjelizácia ako základná funkcia	94
II.1.1. Doba pre najplnšiu formu kázne	95
II.1.2. Ako kázať	95
II.1.3. Privilegovaná forma oslovenia	96
II.1.3.1. Dnešná Cirkev o homílii	98
II.1.4. Aktuálne podmienky oslovenia	100

LUBOMÍR STANČEK
Malá metóda a najplnšia forma kázne

II.1.4.1. Nové možnosti evanjelizácie homíliou	103
II.1.4.2. Dôraz na spoluprácu	104
II.1.5. Potreba doby	106
II.1.5.1. Význam oslovenia	107
II.1.5.2. Očakávanie oslovenia	110
II.1.5.3. Výskum oslovenia	112
II.2. Špecifikovanie homílie	116
II.2.1. Zhrnutie faktov	118
II.3. Vzťah ohlasovateľa k homílii	119
II.3.1. Činnosť kazateľa	119
II.3.1.1. Kazateľ je konkrétny človek	120
II.3.1.2. Úloha kazateľa	122
II.3.2. Povoláný Bohom	124
II.3.2.1. Posol	125
II.3.2.2. Svedok	125
II.3.2.3. Podávateľ	126
II.3.2.4. Vysvetľovateľ	126
II.3.2.5. Poslucháč	127
II.4. Vzťah poslucháča k homílii	128
II.4.1. Vnímavosť poslucháča	130
II.4.2. poslucháč ako spolutvorca homílie	131
II.4.2.1. Aktuálne zamyslenie	133
II.4.2.2. Kňaz nie je jediným vysluhovateľom slova	134
II.4.2.3. Vplyv laikov na obsah učenia Cirkvi	137
II.4.2.4. Vplyv poslucháčov na tvorbe kazateľa	138
II.4.2.5. Skutky spolupráca kazateľa s poslucháčom	142
II.5. Praktické postrehy k osloveniu v homílii	142
II.5.1. Kazateľ ako osobnosť	143
II.5.2. Osoba poslucháča	146
II.5.2.1. Úloha laikov na prorockej moci Ježiša Krista	146
II.5.2.2. Laici a ich forma ohlasovania Božieho slova	147
II.5.2.3. Činnosť mimo kostola	149
II.5.2.4. Činnosť v kostole	150

LUBOMÍR STANČEK
Malá metoda a najplušía forma kázne

II.5.2.5. Laici a ich príprava na ohlasovanie	151
II.5.3. Duševný stav človeka	151
II.5.4. Vzťah medzi kazateľom a poslucháčom ..	154
II.5.5. Cirkev oslovuje	156
II.5.5.1. Z pohľadu na funkciu	156
II.5.5.1.1. Misijné oslovenie	156
Záver druhej kapitoly	157

Tretia kapitola
POTREBA ČINNEJ HOMÍLI

III.1. Podstata novej evanjelizácie	159
III.1.1. Súčinitele vývoja homiletickej obnovy	160
III.1.1.1. Nová teologická reflexia	160
III.1.2. Biblická obnova	166
III.1.3. Spolupráca na poli ekumenizmu	171
III.1.4. Prínos Druhého vatikánskeho koncilu	174
III.2. Stav kazateľstva dnes	178
III.2.1. Názory súčasníkov na kazateľstvo ...	178
III.3. Kríza kazateľstva burcuje	180
III.3.1. Ako odstrániť príčiny krízy kazateľstva	182
III.3.2. Svet na prelome XX. a XXI.storočia..	185
III.3.3. Aktuálny problém obnovy kazateľstva	187
III.4. Aktívny faktor v kazateľstve	193
III.4.1. Prínos teologickej dôstojnosti svetu	195
III.4.2. Svet ako spolupracovník ohlasovania	196
III.5. Prúdy Božieho slova	201
III.5.1. Prínos k činnej homílii	202
III.5.1.1. Reakcie proti racionalizmu ...	202
III.5.1.2. Omyl modernizmu	204
III.5.1.3. Kresťanstvo ako život v Kristovi	206
III.5.1.4. Homília zo života a pre život.	207

LUBOMÍR STANČEK
Malá metoda a najplnšia forma kázne

III.5.2. Zodpovednosť za obsah v homílii	210
III.5.2.1. Priniesť Božie slovo svetu ...	211
III.6. Význam metódy a formy v činnej homílii	213
III.6.1. Zásada: z obsahu metóda	214
III.6.2. Metóda "inkarnácie" čiže "indukcie".	218
III.6.2.1. Podstata	218
III.6.2.2. Odôvodnenie	221
III.6.2.3. Realizácia	224
III.7. Homiletický dialóg	229
III.7.1. Význam dialógu pre homíliu	230
III.7.2. Dialóg s Evanjeliom	233
III.7.3. Homiletika potrebuje dialóg	234
III.7.4. Prínos dialógu na koncile	237
III.7.5. Rôzne formy homiletického dialógu ..	239
III.7.5.1. Homília je dialóg dvoch	240
III.7.5.2. Dialóg v liturgii	241
III.7.5.3. Dialóg pred i po homílii	243
III.7.6. Autorita Božieho slova a kazateľský dialóg	246
III.8. Homília zrozumiteľná pre všetkých	247
III.8.1. Realizovanie obraznej terminológie zo sveta techniky	250
III.8.2. Obraznosť v homílii	252
III.8.3. Prijatť Božie slovo	257
III.8.4. Naša doba potrebuje homíliu	260
Záver tretej kapitoly	264
ZÁVER	266
POUŽITÁ LITERATÚRA	269

Viac kníh a homílií Lubomíra Stančeka:

<http://www.evanjelizacia.eu/?name=knihy&page=4>